ఓం పరబ్రహ్మణేనమః.

పూర్వమీమాంస, అపరకృష్ణీయ, నిర్ణయసింధు, ప్రయోగ
కమలాకర, జ్యోతిశ్శాస్త్ర, ధర్మశాస్త్ర,
పురాణాదులనుండి సంగృహీతంబైన

పురాణోక్తాపరకర్మప్రకాశికయను

వైశ్యాపరచంద్రిక

ఈ గ్రంథము

కీ॥ శే॥ నా తండ్రిగారైన
చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారిచే
ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితముగా వ్రాయఁబడి,

వారి జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు
సుబ్బరాయశాస్త్రిచే

స్వకీయ
శ్రీ లక్ష్మీనరసింహ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె

మచిలీపట్టణము.

దశమ ముద్రణము 600 ప్రతులు.

1962

 [వెల రు. 3-0-0

అదా నూతనవస్త్రాణి ధారయేత్.

శ్లో॥ నాగోభాతి మదేనఖం జలధరైః పూర్ణేందు నాశర్వరీ । శీలేన ప్రమదాజలం జలరుహై ర్నితోన్సత్సవః పండితైః । సత్పుత్రేణ కులం త్వయా వసుమతీ లోకత్రయం భానునా ॥ దేవస్య గృహే మునయో వసంతి దేవానాంగవయః పార్థివాసః దేవా ఇదంమే సుమనస్యమానౌ దివి దేవా వసవో దీర్ఘమాయుః ॥

లక్ష్మీనృసింహ ప్రెస్,
బందరు, బచ్చుపేట.

ఇట్లు.
చల్లా సుబ్బరాయశాస్త్రి

పీఠిక.

సుజనవర్యులారా !

జననీ జనకులు మృతినొందిన సమయమందు పుత్రులు ప్రేతకర్మములను జక్కఁగ నియమయుతముగ నెఱవేర్చిరేని వారు (ఆ జననీ జనకులు తమ పుత్రాదులొనరించిన దానాది కర్మములకు విధింపఁబడిన పుణ్యలోకములను బొందుదురు. మఱియు వారు పితృదేవత్వముగలవారగుదురు. వారట్లగుటచే వారానందమునుబొంది తమ పుత్రులు దీర్ఘాయుష్మంతులును, తేజోవంతులును, ధనవంతులును అగునట్లు ఆశీర్వచనములను జేయుదురు ఆ యాశీర్వచన సామర్థ్యంబు వలన పుత్రులు సుఖవంతులై యుందురు.

శ్లో॥ పితౄణాంచ ప్రసాదేన కర్తృర్వంశోభివర్ధతే । శ్రేయసాంచాభివృద్ధిస్స్యాద్భూయసా ముత్తరోత్తరమ్ ॥

తా॥ పితృదేవతలయొక్క యనుగ్రహముచేతఁ బుత్రాదుల యొక్క వంశ మభివృద్ధిని బొందుటయేగాక గొప్పవగు శ్రేయస్సులు గూడ విశేషించి కలుగును.

ఔర్ధ్వదైహిక కర్మమునకు పైతృమేధికమని పేరు. పైతృమేధికమనఁగా చనిపోయిన మాతాపితృ మాతామహాది కారుణ్యవర్గములోని వారలకు దహనసంస్కారము మొదలుకొని సపిండీకరణాంతము వఱకును జేయు కర్మయని యభిప్రాయము.

"జ్ఞాత్వా కర్మాణికుర్వీత" అని యుండెను కాఁబట్టి కాలము తెలిసి పుత్త్రులు కర్మమాచరింపఁదగును. ఈ కలికాలమహిమవలన కొందరు పుత్త్రులు మాతాపితరులను సదాదూషింపుచు వారు మృతులైన వెనుక వారికి సకాలమందు శ్రాద్ధములఁజేయక మా తల్లిదండ్రులు తినవచ్చినారా ? పురోహితులకొఱకే శ్రాద్ధము లేర్పడిన వనెడు ముఖ్యాభిప్రాయము గలవారగుదురు.

శ్లో॥ పున్నామ్నో నరకాద్యస్మా త్పితరం త్రాయతేసుతః । తస్మాత్పుత్ర ఇతిప్రోక్త స్స్వయమేవ స్వయంభువా ॥ అనఁగా ఏకారణమువలన పున్నామయను నరకమునుండి తండ్రిని రక్షింపుచున్నాఁడో ఆ కారణమువలన పుత్త్రుఁని స్వయముగా బ్రహ్మచే జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ జీవతో ర్వాక్యకరణా త్ప్రత్యబ్దం భూరి భోజనాత్ ।
గయాయాం పిండదానాశ్చ త్రిభిః పుత్రస్య పుత్రతా ॥

అనఁగా తల్లిదండ్రుల యాజ్ఞ ననుసరించుటయుఁ ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధము ఆమశ్రాద్ధవిధిచే జరిపి పిమ్మట తమ తమ బంధువుల కన్న దానముచేయుటయు, గయయందు పిండప్రదానము చేయుట యును ఈ మూఁడుకార్యము లాచరించుటచే పుత్రుఁడు పుత్రధర్మ మును నెఱవేర్చినవాఁడగును.

అయ్యా, ప్రాచీన గ్రంథములయందపరము పురాణోక్తవిధిగా నొకచోట వ్రాయనందున ధర్మశాస్త్రములయందుఁ ప్రవీణత గల యాజ్ఞికులకుఁదప్ప తక్కిన సామాన్య జనులకు దానిఁజూచి గ్రహించు టకు కఠినముగనుండెను. మఱియు నీమంత్రముఁజెప్పి యీ క్రియఁ జేయవలయునని యెల్లరకుఁ దెలియకయు, మధ్య ధర్మశాస్త్రముఁడు టచేఁ ప్రయోగమును వఱుసగా గ్రహించుటకుఁ దెలియకయున్నది. పెక్కుదేశములయందు ధర్మశాస్త్రరీతిగ జఱుపు బ్రాహ్మణులు పడు చుండిన శ్రమ మింతయని చెప్పనలవిగాదు. ఈ పురాణోక్త ప్ర యోగములను కొందఱు కొంతకాలమువఱకుఁ జదివియు కొన్ని ప్ర యోగాదులయందు సందేహముగలవారై యీవిద్య దురవగాహంబని ప్రారంభింపక యేయున్నారు. బుద్ధిమంతులు మఱికొందఱు ధర్మ శాస్త్ర గ్రంథములనే మిగుల కష్టముతో చిరకాలము పఠించి అందు జ్ఞానముగలిగిన పిమ్మటఁ ప్రయోగములను దెలిసికొను చున్నారు. బహుజనులిట్లు శ్రమపడుటఁజూచి ఈగ్రంథము ముద్రింపఁబడినది. వీని లో పురుష పరంపరగా జఱుపునప్పుడు పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య యనియును, స్త్రీవాచకమునందు మాతుర్గోత్రాయాః ... ప్రేతాయాః యనియును జఱుపఁదగును. ప్రయోగాదులలో ... గ్రహించదగును. దీనియందెచ్చటైనను స్ఖాలిత్యములుండిన పక్షమందు వానిని వివరము గా వ్రాసి మాకుఁబంపించినపక్షమందు రాబోవుకూర్పులో సవరించె దను. కాఁబట్టి బుధోత్తములను ప్రార్థించెదను. చ॥ సు॥

గ్రంథస్థవిషయములు.

కడమ విషయములు ధర్మశాస్త్ర సంగ్రహమందు జూడవలెను.

గ్రంథస్థ విషయములు సమాప్తమ్

పురాణోక్తవైశ్యఅపరచంద్రిక.

మృతికి దోషనక్షత్రములు.

నిర్ణయామృతే ॥శ్లో॥ రోహిణ్యాం వసుపంచకే త్రిపదభే యుగ్మాంఘ్రి జై పైతృభే। నందాకామ చతుర్దశీ భృగుకుజార్కేష్వేషుభదే తిథా। ప్రేతశ్రాద్ధమృతీ సపిండకరణ త్రైపక్షి కౌనత్రయా॥ శ్చేద్వంశక్షయ మాప్నువంతి కురుతేమాస ద్విపహాద్వయే॥

తా॥ రోహిణి. ధనిష్ట, శతభిషము, పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి, త్రిపాదినక్షత్రములగు కృత్తిక, పునర్వసు, ఉషవిశాఖ ఉషా,లును ద్విపాదినక్షత్రములైన మృగశీర్ష చిత్రనక్షత్రములును, మఘ, ఈనక్షత్రములయందును ప్రేతకర్మము, మరణము, సపిండీకరణము, త్రైపక్షితము, ఊనమాసికములు, మొదలుగాగల ప్రేతకార్యములు చేయగూడదు, అనఁగా దోషముగల నక్షత్రములని భావము.

దోషయుక్త తిథివారములు.

పాడ్యమి- విదియ- షష్టి- సప్తమి- ఏకాదశి- ద్వాదశి- త్రయోదశి- చతుర్దశి- ఈతిథులు దోషములుగలవి, వారములు శుక్ర- కుజ- భానువారములు- దోషములుగలవి. శనివారము మాత్రము మధ్యమపక్షమని కొందరుచెప్పిరి.

మంచి నక్షత్రములు.

శ్లో॥ మృతతిథిషు యదాస్యాత్సోమసౌమార్యవారా। ణత్యి శుభఫలదాని ప్రోచ్యతే ధర్మవిద్భిః తురగభరశిపుష్య స్వాతిహస్తార్ద్రమిత్ర ॥ శ్రవణజలసమేతాః జ్యేష్టమూలాస్తథైవ। భుజగమపిచపూర్వాఫల్గునీనామధేయమ్ సకలమునుగణానాంశస్యతేప్రేతకార్యే॥

తా॥ అశ్వని- భరణి- అర్ద్ర- పుష్యమి- ఆశ్రేష- పుబ్బ- హస్త- స్వాతి- అనూరాధ- జ్యేష్ఠ- మూల- పూర్వాషాఢ- శ్రవణము ఈనక్షత్రములు ప్రేతకార్యములకు మంచివి, వారములలో సోమ బుధ- గురువారములుప్రశస్తములు.

శ్లో॥ ప్రాచీనగ్రంథే మృతేతుదదహానేచైవ ప్రేతధిష్ణ్యప్రవేశనే । పుణ్యక్షేత్రేపుణ్యదిథౌ పుణ్యతీర్థేఽస్థినిక్షేపే । యుగ్మాఘిత్రిభే త్రిపదభేరోహిణ్యాం పైతృభేతథా । ధనిష్ఠాపంచకేచాపి ప్రేతకార్యం నకారయేత్ ॥

తా॥ మృతతిథియందును, దహనమందును, ప్రేతయొక్క గృహమందు ప్రవేశించుటయందును, పుణ్యతీర్థములం సేవించుటయందును, అస్థినిక్షేపణమందును, ద్విపాది- త్రిపాది- రోహిణి- మఘా నక్షత్రములయందును, ధనిష్ఠాపంచకమందును ప్రేతకర్మము చేయకూడదు.

శ్లో॥ గ్రంథాంతరే నందాభద్రా కామభూతా। భౌమశుక్రార్క వాసరాః దహనేమరణేచైవ । తద్దోషంత్రిగుణంభవేత్ ॥

తా॥ ౧౨-౬-౭-౧౧-౧౨-౧౩-౧౪ ఈతిథులయందును రవి- శుక్ర- కుజవారములయందును ధహనమరణములు జరిగెనేని ఆమరణ మొందిన స్థలమందు మరణమును, దహనముజరిగిన స్థలమునందు దహనమును మూడుపర్యాయములు జరుగును

శ్లో॥ కింతిథ్యుడుయోగేగ్రామే వారోడ్యోగే వాటికాయమ్ తిథివారోడ్యోగె గేహేమరణం పునర్భవతి ॥

తా॥ పైనజెప్పిన దోషతిథులు నక్షత్రములుగూడగా మరణము నొందనేని యాగ్రామములో తిరిగి మరణము జరుగుననియును నక్షత్ర వారములు కూడెనేని వాటికయందుతిరిగి దహనము జరుగుననియును, తిథివారనక్షత్రములు గూడెయుండెనేని మరణమొందిన గృహమందు తిరిగి మరణము జరుపవలెను.

శ్లో॥ మాసనిర్ణయః ద్విపాదేత్రీణిమాసాని త్రిపాదేచ చతుష్టయమ్॥ తద్గృహంవర్జయేద్ధీమాన్ షాణ్మాసం వసుపంచకే ॥

తా॥ ద్విపాదనక్షత్రములగు మృ- చి- ధ- ఈనక్షత్రముల యందు మరణమునొందెనేని మూడుమాసములవరకును త్రిపాదినక్షత్రములగు కృ- పున- ఉఫ- విశా- ఉత్తరాషాఢ ఈనక్షత్రముల

యందు నాలుగుమాసములవరకును ధ- శత- పూభా- ఉభా- రే- ఈనక్షత్రములయందు మరణమునొందెనేని ఆరుమాసములవరకును ఏగృహమునందు మరణముకలుగునో ఆగృహము విడువవలెను.

మృతి చక్రము

శ్లో॥ సూర్యాధిష్ఠితతారాకాది గణయేచ్చత్వారి బాహ్యాంతరే బాహ్యేత్రీణి పునఃపునశ్చగణయే దీశాన్యదిక్షుక్రమాత్ ॥

తా॥ మృతిదినమున సూర్యుడే నక్షత్రమునందుండునో అది మొదలు ఈశాన్యదిక్కునుంచి చక్రమధ్యమువరకు ౪ నక్షత్రములును తదుపరి నక్షత్రమును మొదలుకొని క్రమముగా లిఖించవలెను. చక్ర మధ్యస్థితనక్షత్రము మొదలు తూర్పువరకు ౩ నక్షత్రములును క్రమ

ముగా ఆగ్నేయము మొదలు చక్రమధ్యమువరకు ౭ నక్షత్రములును ఈప్రకారమే ఈశాన్యదిక్కునుంచి ప్రాగాదిదా విదిక్కులయందు 3 ను దిక్కులయందు ౭ ను ఆరోహణ అవరోహణ క్రమముగావ్రాసి చూడవలెను.

శ్లో॥ మృతికాలేందునక్షత్రం యత్రతిష్ఠతి తత్రకమాత్ ।
అంతరంగే త్రిపక్షస్యా న్మధ్యకక్ష్యే ద్విపక్షకమ్ ।
అంత్యేచపక్షమేకంస్యా ద్బాహ్యేరేఖానదోషభాక్ ॥

తా॥ మరణకాల నక్షత్రము చక్రమధ్యమందుంటే ఆగృహము ౭౫ రోజులు విడువవలెను. దానికిచుట్టువున్న ౮ గదులలో వుంటే ౧ మాసము విడువవలెను. దానికిచుట్టువున్న పరిహారీలోపల యుంటే ౧౫ రోజులు విడువవలెను. చక్రమునకు వెలుపలనుంటే ఆయింటివారికి దోషములేదు గాని ఆయాదిక్కులయందున్న వారికి దోషముసంభవించును.

ఇతి మృతిచక్ర నక్షత్రవిచార స్సమాప్తః

అథమాతా పితృభక్తి.

లోకమునందును జంతుజాలములోనంతయు మానవజన్మముత్తమము. అదిజన్మాంతర సుకృతపరిపాక విశేషముచేత గలుగవలసినదే కాని మరియొకదానివలన గలుగునదికాదు. అట్టిదుర్లభమైన జన్మము లభించియు మాతాపితృభక్తిజ్ఞాన మనునవి పట్టుపడకపోయిన ఈజన్మము వ్యర్థమైపోవును, కాబట్టి మనుష్యులలో నెవ్వనికిగాని వానివాని తల్లిదండ్రులు జగజ్జననీ జనకస్వరూపులై యుందురు. ఇట్టితల్లిదండ్రులయెడభక్తి జేయుటపరిథమకర్తవ్యమని తద్విషయకమైనప్రమాణం

శ్లో॥ నాస్తిమాతృసమందైవం నాస్తిపితృసమోగురుః ।
తయోఃప్రత్యుపకారోపి నకథంచ నవిద్యతే ॥

తా॥ తల్లితో సమానమైన దైవము లేదు- తండ్రితో సమానమైన గురుఁడు లేడు, ఎందువలననగా ఆతల్లిదండ్రులకు వారు కనిపెంచి కాపాడుచువచ్చిన ఉపకారమునకై ప్రత్యుపకారమును యోచించితే యెవ్విధమునను కానరాదు. కావున కృతజ్ఞులమై ఉండవలెను.

శ్లో॥ మాతాపితాచసుప్రీతౌ స్యాతాంపుత్రగుణైర్యది స్సపుత్ర
సకలంధర్మం ప్రాప్నుయాత్తేన కర్మణా ॥

తా॥ తల్లిదండ్రుల నానందపరచుటయే సర్వసుకృతమనం బడును. అదిలేక యెన్నిపుణ్యములను జేసినను వ్యర్థమని భావము.

పుత్ర స్వరూపము

శ్లో॥ పున్నామ్నో నరకాద్యస్మాత్పితరంత్రాయతేసుతః ।
తస్మాత్పుత్ర ఇతిప్రోక్తస్స్వయమేవ స్వయంభువా ॥

టీక॥ యస్మాత్ = ఎందువల, పున్నామ్నః = పుత్రుఅను పేరుగల, నరకాత్ దుఃఖానుభవంబునుండి పితరం = తండ్రిని, సుతః = కొడుకు, త్రాయతే = కాపాడుచున్నాఁడో, తస్మాత్ = అందువలన, స్వయంభువా = స్వయముగా, పుట్టినబ్రహ్మచేత, స్వయమేవ = తాను గానే, పుత్రః ఇతి = పుత్రుడని ప్రోక్తః = అకొడుకు చెప్పఁబడుచున్నాఁడు అనగా పుత్రుడు పుట్టుటచే తండ్రికి సద్గతినిచ్చుచున్నాఁడు. వీఁడు పుట్టుటచేత తండ్రియొక్క నరకదుఃఖము నివర్తించును. ధర్మమును ప్రజాసంతతి పరంపరను తనతో పోనియ్యక పెంచినదగుటయే తండ్రికి దుఃఖనివృత్తి.

శ్లో॥ అజామృతచమూర్ఖాణాం మృతాజాతౌ వరౌసుతౌ ।
తౌ కించిచ్ఛోకదౌపిత్రో ర్మూర్ఖస్త్వత్యంతశోకదః ॥

టీ॥ మూఁడువిధములు సంతానములు- పుట్టనివి- పుట్టిచచ్చినవి, పుట్టిమూర్ఖంబులయినవి, (అట్టి) అజాత = పుట్టనివాఁడు, మృత = చచ్చినవాఁడు మూర్ఖాణాం = మూర్ఖుఁడనెడుముగ్గురిలో, మృత = అజాతౌ, చచ్చినవాఁడు, పుట్టనివాఁడనెడు ఇద్దరును, వరౌసుతౌ = శ్రేష్ఠులైనకొడుకులు, ఎందువల్లననిన, తౌ = వారలు, పిత్రోః తల్లిదండ్రులకు, కించిత్ = శోకదౌ, కొంచముగా తలచినప్పుడొకప్పుడు మాత్రమే వ్యసనమునిచ్చువారలు, మూర్ఖః = తు, మూర్ఖుడైనకొడుకైతే, అత్యంతశోకదః మిక్కిలి దుఃఖకరుడుగా నుండును, అనగా కొడుకు మూర్ఖుడయ్యెనేని తల్లిదండ్రులు ఎప్పుడును దుఃఖించుచుందురనుట.

శ్లో॥ జీవతో ర్వాక్యకరణాత్ ప్రత్యబ్దం భూరిభోజనాత్ ।
గయాయాం పిండదానాచ్చ త్రిభిః పుత్రస్య పుత్రతా ॥

టీ॥ జీవతోః బ్రతికియున్న తల్లిదండ్రులయొక్క, వాక్యకరణాత్= మాట నెరవేర్పుటచేతను, ప్రత్యబ్దం= తల్లిదండ్రులు చనిపోయిన వెనుక ప్రతిసంవత్సరమునందును, భూరిభోజనాత్= విస్తారముగా శ్రాద్ధభోజనంబుల నిడుటచేతను, గయాయాం= గయాక్షేత్రమునందు, పిండదానాత్ చ= విష్ణుపదీశ్రాద్ధము చేయుటచేతను, త్రిభిః= ఈమూడింటిచేతనే, పుత్రస్య= కొడుకునకు, పుత్రతా= పుత్రత్వము అనగా తండ్రే చెప్పినట్లువినుచుండి పిదపకృతజ్ఞతతో పితృధర్మమును పాలించువాడు గనుక పుత్రుడనంబడును.

శ్లో॥ ప్రజాయాంచ పితౄన్ పూర్వా ననృణో దివిమోదతే ।
పుత్రేణలోకాన్ జయతి పౌత్రేణానంద మశ్నుతే ।
అథపుత్రస్య పౌత్రేణనాక మేవాధిరోహతి ।
అతో గృహీ యోభవతి పుత్రస్తస్యహి పుత్రతా ॥

టీ॥ అనృణః= గృహస్థుడై పితృఋణవిముక్తినందినవాడు, ప్రజాయా= సంతానము చేత, పూర్వాన్ పితౄన్= పితృపితామహ ప్రపితామహులగు తన వెనుకటివారలగు పితృలనందరిని, పుత్రోత్పాదనరూప ధర్మాచరణముచే సంతృప్తులంజేసి దివి= దేవలోకమునందు, మోదతే= సంతసించును, మరియు పుత్రేణ= ధర్మము గాగలిగిన కొడుకుచే లోకాన్= ఐహికజనులను, జయతి= జయించుచున్నాడనగా వీనిచే నారంభింపబడిన కార్యములను కొనసాగించువాడుగను తనయొద్ద మర్ణోతిపర్ణాదులను నిర్వహించుకొనువాడు గనుక ఉండునట్టివాడు; కొడుకుగనుక లోకులతొందర తనకులేకపోవుటయే జయమనవచ్చును. అట్లుగాకపోయిన లోకాన్ పారత్రికలోకంబులను జయించుననగా నాపుత్రునిచే నియ్యబడు తిలోదకాదులచే పుణ్యలోకంబులనొందునని భావము. పౌత్రేణ= మనుమనిచే, ఆనందమశ్నుతే= సుఖమనుభవించుననగా నావంశమిట్లు అభివృద్ధినొందెగదా నేను పితృఋణవిముక్తికొరకు పుత్రునింజేసెనని యానందించును అథ= అటుపిమ్మట, పుత్రస్య పౌత్రేణ= కొడుకుయొక్క మనుమనిచే, నాకం— ఏవ= బ్రహ్మలోకమునే, అధిరోహతి= యెక్కుననగా వతనిపుణ్యాంబపారంబని భావము, అతః— అందువలన, యః పుత్రః= ఏపుత్రుడు, గృహీభవతి= సంసారిగానేర్పడునో. తస్య= అట్టివానికే, పుత్రతాహి= పుత్రత్వము గలుగుగదా, ఎవ్వడుకాని అట్టివానికాదు

కని చేరువాండి ధర్మమునవలంభించి సంసారియనంబడి పరోపకారనిరతుండైయుం డునో వాడు కొడుకుగాని ఎవ్వడో పిడొకయనామధేయుడు అట్టివాడు కేరుకు వాడనిపించు మూఢుడు : కొడుకుగాదనిరి

దా న స్వ రూ ప ము

దానములు మూడువిధములు- సాత్వికము, రాజసము, తామసము.

శ్లో॥ దాతవ్యమిదియద్దానం దీయతేనుపకారిణే ।
దేశకాలేచ పాత్రేచ తద్దానం సాత్వికంస్మృతమ్ ॥

తా॥ అనఁగా దానముఇయ్యదగినదని తలచి ఉపకార మును జేయనివానికే యుక్తదేశమందును యుక్తకాలమందునుతగిన పాత్రమందివ్వబడుచున్నదో ఆదానము సాత్విక దానమని చెప్పిరి.

శ్లో॥ యత్తుప్రత్యుపకారార్థం ఫలముద్దశ్యవాపునః ।
దీయతేచపరిక్లిష్టం తద్దానంరాజసంస్మృతమ్ ॥

తా॥ ఏదిప్రత్యుపకారముకొరకుగాని ప్రతిఫలముకొరకుగాని వ్యసనముతో నియ్యబడుచున్నదో అదిరాజసదానమని చెప్పబడును.

శ్లో॥ అదేశకాలే యద్దానం అపాత్రేభ్యశ్చదీయతే ।
అసత్కృతమవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృతమ్ ॥

తా॥ ఏదానము అదేశమందును అకాలమందును, అపాత్రము లందును, అమర్యాదతో తెలియక యియ్యబడుచున్నదో ఆదానము తామసదానమని భగవద్గీతా ప్రమాణముకలదు. ఈమూడువిధము లైన దానములలో మొదటిదైన సాత్వికదానము శ్రేష్ఠమైనదనియు, ఆవిధముగ జేయుటచే విగులపుణ్యము లభించుననియును, ఆరీతిని చేయుటచే పుణ్యములభించదనియు, మూడవదగు తామసదానము నిందింపదగినదనియు, ఆవిధముగ దానముచేయుటచే పాపమేతప్పక లభించుననియు అనేకప్రమాణములుగలవు.

శ్లో॥ కింతస్యదానైః కింతీర్థైః కింతపోభిః కిమధ్వరైః ।
హృదిస్థోయస్య భగవాన్మంగళాయతనో హరిః ॥

తా॥ మనమున నీశ్వరధ్యానవిష్టలేక బయటడాంబికుడై ఎన్ని దానములుచేసినను వ్యర్థము, ఎన్నితీర్థములు సేవించినను ఫలములేదు ఎన్నితపంబులుసలిపినను లాభములేదు. యెన్నియజ్ఞముల నాచరించి నను నిష్ఫలము. హృదయశుద్ధితో దైవమును ధ్యానించుచు జేసిన దానతీర్థతపోయజ్ఞములు సఫలంబులని భావము. కావుననెల్లప్పుడును దైవస్మృతిభరుండై కర్మాచరణముచేయుట మంచిదని ఫలితార్థము.

శ్లో॥ దేశకాలేచపాత్రేచ తద్దానం సాత్వికం స్మృతమ్ ॥

అన్నట్లు సమయము గుర్తెరిగి దానముచేయవలెను.

శ్లో॥ కన్యాగతే భాస్కరేతు పితౄణాం దత్తమక్షయమ్ ।
సూర్యవృశ్చిక సంప్రాప్తేః నిరాశాః పితరోగతాః ॥

తా॥ సూర్యుని కన్యాయందుండుటకు మొదలు మహాలయకాలంబున పితృదేవతల కివ్వబడినదద్వ్యము అక్షయంబగును. వృశ్చికసంక్రమణ ము వెళ్ళినపిమ్మట పితృదేవతలు భగ్నాశులై తమవంశస్తులను శపిం చిపోయెదరన్నట్లు కాలమునుదెలిసి కర్మనారంభించవలెను,

శ్లో॥ దుర్భిక్షేచాన్న దాతారం సుభిక్షేధనదాయినమ్
హేమంతేవస్త్రదాతారం గ్రీష్మేబువ్యజనప్రదమ్ ॥
ఆతపేఛత్రదాతారం పాదుకాప్రమేవచ
అర్తత్రాణవిధాతారం దానశౌండం ప్రచక్ష్యతే ॥
తద్యోగకాలేయద్దత్తం కించిదప్యధికం భవేత్ ॥

తా॥ కరువులో అన్నమును సుభిక్షకాలంబున ధనంబును చలి కాలంబున వస్త్రంబును, గ్రీష్మకాలకబున నీరువిసనకర్రలును మొద లైనవాటిని ఎండకాలమున గొడుగును పాదరక్షలును: భయార్తిసమ యంబున అభయరక్షణంబును కొంచమైనను నుపయోగించునటుల చేసినవాడు గొప్పదాతయని పేరుబొందగలడు. అన్నట్లు యేద్రవ్యమే కాలంబున నెవ్వనికి ధర్మముగ నుపయోగార్హమగునో దానిని వాని కప్పుడే యిచ్చుటమంచిది.

(కర్త)బుద్ధిపూర్వకముగనైనను, అజ్ఞానమువలననైనను, ప్రమాదమువలననైనను, అనిచ్ఛవలనైనను, పరేచ్ఛవలననైనను, చేసిన పాపములకు ప్రాయశ్చిత్తమును చేసికొనవలయునని ప్రాయశ్చిత్తకాండము చెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ ప్రాయశ్చిత్తైరపైత్యేనః అనియుండెను. ప్రాయశ్చిత్తమును నాస్తిక్యాభావముచే జేసికొనకయున్నవారలకు,

శ్లో॥ ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణాః పాపేషునిరతానరాః ।
అపశ్చాత్తాపినఃకష్టాన్నరకాన్ యాంతిదారుణాన్ ॥

తా॥ ప్రాయశ్చిత్తాదులు జరిగించుకొనక పాపనిరతులై పశ్చాత్తాపరహితులైన మానవులు దారుణమైన నరకములను బొందుదురని స్మృతులు ఘోషించుచున్నవి. ఆ ప్రాయశ్చిత్తములు అనేక విధములుగానున్నవి. వానిభేదములు స్మృతులయందును మూలగ్రంథములయందును జూడదగును.

మను॥ శ్లో॥ ప్రాయశ్చిత్తం చికిత్సాంచ జ్యోతిషం ధర్మనిర్ణయమ్ ।
వినాశాస్త్రేణయో బ్రూయాత్తమాహుర్బ్రహ్మఘాతకమ్

తా॥ ప్రాయశ్చిత్తమును, ఔషధమును, జ్యోతిషమును, ధర్మశాస్త్రంబును శాస్త్రమెరుగక చెప్పువాడు బ్రహ్మహత్య జేసినవాడగును, కావున యజమానుడుచేసిన పాపములుజక్కగా విచారించి తగు ప్రాయశ్చిత్తముపదేశించవలెను.

వృద్ధహారీత సంహిత-షష్ఠాధ్యాయమందు,

శ్లో॥ అగ్నివర్ణాం సురాంప్రీత్వా సురాపానద్విజాతయః ।
మరణాచ్ఛుద్ధిమృచ్ఛంతి శూద్రసువ్రతమాచరేత్ ॥

తా॥ సురాపానముచేసిన శూద్రునకు ప్రాయశ్చిత్తము కలదుగాని ద్విజునకు కళకళకాగిన సురనుద్రాగి మృతినొందుటయే ప్రాయశ్చిత్తము ఈ ప్రాయశ్చిత్త భేదములు గ్రంథవిస్తరభీతిచేనిచ్చట చేర్పబడలేదు.

జీవ ప్రాయశ్చిత్తము

తాను జ్ఞానాజ్ఞానమువలన చేసిన పాపములకు వెంటనే ప్రాయశ్చిత్తము జేసికొనవలెను. ౬-౩-౧౪ సం॥ కాలపరిమితి ౭-౫-౩-౧ ఏడుగురుగాని యైదుగురుగాని ముగ్గురుగాని యొకరుగాని బ్రాహ్మణసభచేసి తడిబట్టలతో సువర్ణముగాని వెండిగాని విశేషముగా పరిషత్తుసమర్పించి సాష్టాంగప్రమాణములుజేసి పిమ్మటసభికులు ఏమికార్యముఅని యడిగినపైని, (కర్త) మమజన్మ ప్రభృత్యేతావత్పర్యంతం సమనుష్ఠితానాం జ్ఞానాజ్ఞానకామాకామసకృత్కాయికవాచికమానసికసాంసర్గికస్పృష్టాస్పృష్టభుక్తాభుక్త పీతాపీత జ్ఞాతాజ్ఞాత సకలపాతకాతిపాతకోపపాతక సంకలీకరణామలినీకరణాపాత్రీకరణజాతిభ్రంశకరణప్రకీర్ణపాతకానాంనిరాసార్థ మనుగ్రహంకృత్వాప్రాయశ్చిత్తము పదిశంతు భవంతః॥ అనిపలికి

శ్లో॥ సర్వేధర్మ వివేక్తారో గోప్తారస్సకలాద్విజాః ।
మమదేహస్య సంశుద్ధిం కుర్వంతుద్విజసత్తమాః ।
మయాకృతం మహాఘోరంజ్ఞాతమజ్ఞాతకిల్బిషమ్ ।
ప్రసాదః క్రియతాంమహ్యం శుభానుజ్ఞాంప్రయచ్ఛత ।
పూజ్యైఃకృతః పవిత్రోహం భవేయంద్విజసత్తమైః ।

తా॥ ధర్మవిచారణచేసి రక్షించునోద్విజులారా, నాయందను గ్రహించి జన్మము మొదలుగ జ్ఞానాజ్ఞానములచే నేజేసిన పాపము పరిహరించునట్లు ప్రాయశ్చిత్తముపదేసించి నన్నుపవిత్రునిజేయుండనిని ప్రార్థించవలెను. పుత్రాదులు చేయునప్పుడు అస్యజన్మప్రభృతియని యుచ్చరించునది. అటుపైని, సభ్యులు వానిశక్త్యానుసారముగ ప్రాయశ్చిత్తమునను వాదకుడగు విప్రునిద్వారా తెలియజేయవలెను. ఆపైని గంధాదిపరిమళద్రవ్యములచే సభ్యులననువాదకుని పూజించి పాపానుసారముగ దక్షిణసమర్పించవలెను. ఆపయినసభ్యులు అముకప్రాయశ్చిత్తేన పూర్వోత్తరాంగయుతేన యథాశక్తి ప్రత్యామ్నాయద్వారా చీర్ణేనత్వంశుద్ధో భవిష్యసి॥ యనియనువాదకుచే తెలియచేసినపయిన

అనుక్రహోయం అనిపలికి రిక్తతిథియందు నది మొదలగు పుణ్యక్షేత్ర ములందు స్నానము ఆచమనముజేసి దేశకాలముల గీర్తించి మనుజ న్మ ప్రభృతియని మొదలుగ మీాదజెప్పినట్లు సంకల్పించి సభ్యోపద్ది ష్టమముకప్రాయశ్చిత్తం పూర్వోక్తరాంగయుతమముక ప్రత్యమ్నా యద్వారా యథాకాలం కరిష్యేనమః యని యుచ్చరించి.

శ్లో॥ యానికానిచపాపాని బ్రహ్మహత్యాసమానిచ । కేశనా శ్రిత్యతిష్ఠంతితిస్మాత్కేసాన్ వప్తామ్యహం॥ అనిపలికి॥

కక్షోపస్థములు వర్జించి మీాసము- గడ్డము గోళ్ళన దీయుంచు ఆయుర్బలమని దంతధావనముచేసి, నదియందు స్నానముచేసి రుద్రా యనమః యనుచు భస్మముధరించి "సమస్తపాపక్షయార్థం" అని స్మరించి గోమయము మృత్తికయు-గోమూత్రము- గొక్షీరము పెరుగు నెయ్య- కుశోదకము- వీట్లచేస్నానముచేసి స్నానమహాసంకల్పమును విని, స్నానముచేసి సూర్యనారాయణమూర్తిని మనసాస్మరించి మూడు మారులు అర్ఘ్యమిచ్చి, శుద్ధవస్త్రమునుధరించి బొట్టుపెంచుకొని పిమ్మట గోప్రదక్షిణ మాచరించవలెను.

శ్లో॥ నమస్తే కపిలేభద్రే నమస్తే లోకపావనీ ।
సర్వదేవప్రియేనిత్యం జగత్పూజ్యేనమోనమః ॥

ఈమంత్రమును పఠింపుచు గోప్రదక్షిణముచేసి అనంతరమం దు తన పాపనివృత్తికొరకు గోదానముజేయువలెను. ముందుగా బ్రా హ్మణపూజనొనర్చి యథావిధిగా గోదానముచేయవలెను.

గోదానమంత్రహః ॥ శ్లో॥ యజ్ఞసాధనభూతాయా విశ్వస్యాఘప్రణా శనీ విశ్వరూపధరోదేవః ప్రియతాం మేనయాగవా ॥

శ్లో॥ గవామంగేషు తిష్ఠంతి భువనానిచతుర్దశ ।
యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మేస్యాదిహలోకేపరత్ర చ ॥

తనశక్తికొలది దానదక్షిణలిచ్చి పిమ్మట దశదానములు పాప హరుడగు విష్ణువునకు ప్రీతిగజేసి బ్రాహ్మణులను సంతోషపరచి తనశక్తికొలది బ్రాహ్మణసమారాధనము చేయించి లేదా బియ్యము మొదలగు పదార్థములనిచ్చి పంచగవ్యమునకు పూజచేసి పిమ్మట

భక్షించిగాని, లేక యాదినముపవాసముజరిపి మరుదినమునందు పంచ గవ్యము భక్షింపవలయును.

హోమ ప్రకరణము.

పరాశరస్మృతియందు॥ శ్లో॥ తస్మాద్బ్రాహ్మణదేవత్వం తద్వాక్యం నచ లంఘయేత్ । ప్రాయశ్చిత్తం ప్రదాతవ్యం జపహోమవివర్జితమ్ స్మృతియందు హోమము నిషేధింపబడియున్నది. కనుక విప్రద్వారముగ హోమమనుటచింత్యము. పిమ్మట బంధుభోజనము- దేవతాదర్శనము జేయవలెను. తానుచేసిన పాపములకు ప్రాయశ్చిత్తము మరచిన యెడల హీనజన్మప్రాప్తి, నరకప్రాప్తి, రోగప్రాప్తి, మూకత్వాంధత్వాదిప్రాప్తి, దారిద్ర్యప్రాప్తి, మొదలగునవి పాపభేదానుసారముగ తత్తత్తారతమ్యానుసారముగా గలుగునని శాస్త్రమువలన తెలియుచున్నందున తాను తెలివిగలవాడై పాపనిదానంబులయిన రాజసాదిసకలప్రవృత్తులవలన జనించెడి కామక్రోధాదులనువిడిచి ప్రవర్తించుట ముఖ్యకర్తవ్యము.

కర్మాచరణ ఫలము.

శ్లో॥ సునిర్వృత్తాక్రియాచేత్స్యాదా శౌచనియమైస్సహ ।
ప్రాప్నువంతి పితృత్వం హి ప్రయాతాః కర్తృబాంధవః ॥

తా॥ మాతాపితరులు మృతినొందిన సమయమునందు పుత్రులు ప్రేతకర్మములను చక్కగ నియమయుతముగ నెరవేర్చి రేని యత ని మాతాపితృవులు తత్కర్మానుకూలముగ విధింపబడున పుణ్యలోకములను బొందుదురు. ఇదియునుగాక మాతాపితృవులు పితృదేవత్వము గలవారగుదురు. అట్లగుటచేత ఆనందమునుబొంది తమ పుత్రులు దీర్ఘాయుష్మంతులును తేజోవంతులును ధనవంతులును అగునటుల నాశీర్వచనములను జేయుదురు. అయాశీర్వచన సామర్థ్యమున పుత్రులు సుఖవంతులై యుందురు.

శ్లో॥ పితౄణాంచ ప్రసాదేన కర్తృత్యం శోభివర్ధతే ।
శ్రేయసాంచాభివృద్ధిస్స్యా ద్భూయసాముత్తరోత్తరమ్ ॥

తా॥ పితృదేవతలయొక్క యనుగ్రహముచేత పుత్రాదుల యొక్క వంశము అభివృద్ధిని బొందుటయేగాక గొప్పవగు శ్రేయస్సులనుగూడ విశేషించి కలుగును.

(పురాణోక్తమున కెప్పుడును ఆమశ్రాద్ధమేను) ॥సుమంతుః॥ పద్భాహ్యైవతు మంత్రాణా మామశ్రాద్ధవిధియతే॥ పృథ్వీచం నోదయే॥

శ్లో॥ పురాణోక్తోపి సామాన్యంవృద్ధి శ్రాద్ధంచసర్వదా ।
నమస్కారేణ మంత్రేణ కుర్యాదామాన్నవత్సదా ॥

పురాణోక్తమగు క్రియలతోను సామాన్యశ్రాద్ధమును వృద్ధి శ్రాద్ధమునుగూడ నమస్కారమంత్రముతో ఆమద్రవ్యముచేతనే చేయవలెను.

కించ । వేదవ్యాసీయేధర్మశాస్త్రే ప్రథమోధ్యాయః

శ్లో॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియ విశస్త్రయో వర్ణాద్విజాతయః ।
శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్త ధర్మయోగ్యాస్తునేతరే ।
శూద్రోవర్ణ శ్చతుర్థోపి వర్ణత్వాద్ధర్మమర్హతి ।
వేదమంత్రస్వధాస్వాహా వషట్కారాదిభిర్వినా ।

తా॥ బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులు మువ్వురు ద్విజాతులు, వీరలు శ్రుతిస్మృతి పురాణధర్మయోగ్యులు. ఇతరునుకారు. శూద్రులు నాల్గవవర్ణము వారయినప్పటికిని వర్ణములలో ముఖ్యధర్మమునకుదగిన వారుగాని వేదమంత్ర స్వధాస్వాహావషట్కారాదుల కర్హులుగారు తక్కినవిషయములు నిర్ణయసింధువునందు చూడవలయును.

ఉత్క్రాంతి విషయము.

ఛందోగోపరిశిష్టే॥శ్లో॥దుర్బలంస్నాపయిత్వాతు శుద్ధచేలాభిసంభృతే) దక్షిణాశిరసంభూమా బర్హిష్మత్యాం నిధాపయేత్ । ఘృతేనాభ్యక్త మాప్లావ్య శుద్ధవస్త్రోపవీతినా । చందనోక్షిత సర్వాంగే సుమనోభిర్విభూషయేత్ । హిరణ్యశకలాన్యస్య క్షిప్త్వాచ్ఛిద్రేషుసప్తసు । ముఖే

ష్వథాపిధాయైవం నిర్హ్రేయుస్సుతాదయః । కర్ణేనేత్రేముఖాఘ్రాణే హిరణ్యశకలంన్యసేత్ ॥

తా॥ ప్రాణములు క్షీణించగానే స్నానము జేయించి శుద్ధమైన బట్టలుబరచి దర్భలతోగూడిన భూమియందు దక్షిణశిరస్సుగాబరుండ బెట్టి శుద్ధవస్త్రముపవీతముగ ఘృతముచేబూసి చెవులు- నేత్రములు- ముఖము- ఘ్రాణరంధ్రములు ననునేడింటియందు సువర్ణశకముల నుంచి ముఖముగప్పి కుమారుడు మొదలగువారు గొనిపోవలెననుట.

దివోదాసీయమందు — ఋణధేనుదానము

శ్లో॥ ఆజన్మోపార్జితం పాపం మనోవాక్కాయకర్మభిః
తత్సర్వంనాశమాయాతు గోప్రదానేన కేశవ॥
యనుమంత్రముతో ధేనుదానము చేయవలెను.

వ్యాసః శ్లో॥ ఆసన్నమృత్యునాదేయం గౌస్సవత్సాతుపూర్వవత్ ॥
తదభావేతుగౌరేవ నరకోత్తారణాయవై ॥

తా॥ మరణకాలమందు వత్సతోగూడిన గోవునుగాని లేదా సువర్ణ గోవునైనను నరకముద్ధరించుటకు దానము చేయవలెననుట

తిలపాత్రదానము

మదరత్నమందు జాతుకర్ణ్య వచనమెట్లనిన,

శ్లో॥ ఉత్క్రాంత్యాదినిదానాని దశదద్యాత్స్మృతస్యతు ॥ గోభూతిల హిరణ్యాజన వాసోధాన్యగుడానిచ। రౌప్యంలవణమిత్యాహు ర్దశదానాన్యనుక్రమాత్ ॥ ఏతానిదశదానాని నరాణాంమృత్యుజన్మనో । కుర్యాదభ్యుదయార్థంతు ప్రేతత్వేపి వరత్రవై॥

తా॥ గోభూతిల హిరణ్యాదిదానములు పదియు జన్మకాలమం దభ్యుదయము కొరకును మరణకాలమందు సుగతికొరకును జేయవలెను. (మరణానంతరమపి ఏతన్నియమేన కర్తవ్యం) ప్రాణముపోయి నపిమ్మట గూడ పైనజెప్పిన విధిప్రకారము కర్మములజేయవలయును.

బ్రాహ్మః । శ్లో॥ తామ్రపాత్రంతిలైః పూర్ణన్ ప్రస్థమాత్రం ద్విజా

యతు సహిరణ్యంచయోదద్యా చ్ఛ్రిద్ధావిత్తానుసారతః సర్వపాప విశుద్ధాత్మా లభేతగతిముత్తమామ్ ॥

తా॥ రాగిపాత్రిలో నొకశేరు నువ్వులుపోసి యథాశక్తి హిరణ్యముతో బ్రాహ్మణునికి దానముచేసిన సర్వపాపములుపోయి యుత్తమగతిని బొందుదురు.

కర్ణమంత్రి పఠనము.

పరిశిష్టే—మ్రియామాణస్య కర్ణేతుపుణ్యమంత్రాన్ జపేతత్తతః ॥

తా॥ మరణకాలమందు పుణ్యమంత్రముల నతనికర్ణమందు జపించవలెననుట.

పద్మపురాణే॥ శ్లో॥ కృష్ణాయ వాసుదేవాయ హరయే పరమాత్మనే ప్రణతః క్లేశనాశాయ గోవిందాయనమోనమః ఇమమంత్రింజపం కుర్యా త్సకృద్వాప్రత్యహంనరః । సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకమవాప్నుయాత్ ॥

తా॥ కృష్ణాయనమః - వాసుదేవాయనమః - విష్ణవేనమః గోవిందాయనమః అను నీనామమంత్రంబును ప్రతిదినంబునొక్కమారుజపించిన నరుండు సర్వపాపములనుండి తొలగి విష్ణులోకంబును బొందుదుకనుట.

పఙ్క్తిమిత్త ప్రాయశ్చిత్తవిధిః

స్మృతులయందు చెప్పబడిన ప్రకారము ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టము-అధోచ్ఛిష్టము - అంతరిక్షమరణము - ఆశౌచమరణము - ఖట్వాది మరణము - అను నారువిధంబులగు మరణములయందును చండాలశ్వపచాదుల వలన గలిగిన మరణమునందును విప్రవాక్యానుసారముగా కృచ్ఛ్రిత్రయంబులను ప్రాయశ్చిత్తార్థంబుగ నాచరింపవలయును.

ఇందుకుప్రమాణము — స్మృతితత్వనిర్ణయే.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టేప్యధోచ్ఛిష్టే అంతరిక్షమృతౌతథా ।
ఆశౌచమరణేచైవ కృచ్ఛ్రత్రియ ముదాహృతమ్ ॥

తథాచ॥ శ్లో॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టే త్వధోచ్ఛిష్టే ఖట్వాయాం మరణేతథా అంత
రామరణేచైవ ఆశౌచమరణేతథా । అగ్నిలోమరణేచైవ త్రిభిఃకృచ్ఛ్రై
ర్విశోధనమ్ ॥

స్మృతిసంగ్రహే ॥ శ్లో॥ అస్నాత్వామరణేఘోరే ఆశౌచమరణేసతి
ఉచ్ఛిష్టమరణేచైవ ఖట్వాయాం మరణేతథా। చండాలాశ్వాసనంస్పృష్టే
ష్వాకాశమరణేసతి చండాలాన్మరణేవాపి త్రిభిఃకృచ్ఛ్రైపృథక్ పృథక్ ।

శ్లో॥ విప్రవాక్యానుసారేణ ప్రత్యాఖ్యాయ విధిర్యథా ॥
కృత్వాతుదహనంకార్య మన్యథాకిల్బిషీభవేత్ ॥

శుద్ధిరితి విశేషః ॥ ఇతిషణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్తవిధిస్సమాప్తః

మధుపర్కదానము

వారాహే॥ శ్లో॥ దృష్ట్వాసువిహ్వలం హ్యేనం యమమార్గానుసారిణమ్॥
ప్రయాణకాలేతునరో మంత్రేణవిధిపూర్వకమ్ ॥ మధుపర్కంత్వరణ
గృహ్యేమంమంత్ర మదీరయేత్ ॥ గృహాణచేమం మధుపర్క
మాద్యం । సంసారనాశనంకరం త్వమృతేనతుల్యం । నారాయణే
నరచిత భగవత్ప్రియాణామ్ । దాహేనశాంతికరణం సురలోకపూ
జ్యం ॥ అనేనైవతు మంత్రేణ దద్యాచ్చమధుపర్కకమ్ నరస్యమృ
తుకాలేతు పరలోక సుఖావహమ్ ॥

తా॥ మరణకాలమందు పుత్రులు మొదలైనవారు మధుప
ర్కముదెచ్చి గృహాణచేమంఅను శ్లోకమంత్రము నుచ్చరింపుచు పర
లోకసుఖమునిచ్చు మధుపర్కము దినిపించునది.

మరణకాల దోషశాంతి.

యమః శ్లో॥ సంధ్యాయాంగౌః ప్రదాతవ్యా భత్రేభూమిరనంతరమ్ ।
విప్రేభ్యోదీయతేయేన సదోషస్తత్రవిద్యతే ॥

దుష్టవారేషు మృతప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ మార్కండేయః ।

శ్లో॥ ఖానాపచేశనానక్షత్రంతు తద్వర్ణం ప్రదాపయేత్ ॥
భృగోహిరణ్య సహితం వస్త్రదానం విశోధనమ్ ॥

తదాహమరీచిః॥ శ్లో॥ భద్రేభూమిప్రదానంస్యా త్త్రిపాదక్షేహిరణ్యదః॥ వారేనారాధి దైవత్యం వాసోదానంవిధీయతే। రక్తవస్త్రంకుజేభానౌ శ్వేతంశుక్రేప్రకల్పితం। శనైశ్చరేతునీలంస్యా దేతద్దోషోపశాంతయే॥ దద్యాచ్ఛుద్ధి మవాప్నోతి హ్యదత్వాదోషమాప్నుయాత్ ద్విత్రిపాదినక్షత్ర మరణేవస్త్రసహిత హిరణ్యదానంకుర్యాత్

ధనిష్ఠాపంచక మరణే। ప్రాయశ్చిత్తమాహ — మదనరత్నే॥

శ్లో॥ ఏకాశీతిపలంకాంస్యం। తదర్థంవాతదర్థకమ్।
నవషట్త్రిపలంవాపి దద్యాద్విప్రాయశక్తితః॥

పక్షాంతరమాహ॥ శ్లో॥ యమాయధర్మరాజాయమృత్యవే చాంతకాయచ।

వైవస్వతాయకాలాయ। సర్వభూతక్షయాయచ। ఔదుంబరాయ దధ్నాయ నీలాయపరమేష్ఠినే। వృకోదరాయ చిత్రాయ చిత్రగుప్తాయ వైక్రమాత్॥

ఇతిఆహుతిత్రియం హోమంకుర్యాత్ - ప్రేతముఖేహిరణ్యం వా-పంచరత్నానివానిక్షిపేత్॥ అథత్రిపుష్కరద్విపుష్కరాదిమరణే గోభూతిలాదీన్ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్। విశేషోన్నిర్ణయసింధౌజ్ఞేయః

త్రిపుష్కర మరణము.

వారములు	తిథులు	నక్షత్రములు
ఆది	ద్వాదశి	మఘ
సోమ	ఏకాదశి	విశాఖ
మంగళ	దశమి	ఆర్ద్రా
బుధ	తృతీయ	మూల
గురు	షష్ఠి	శతభిషక్
శుక్ర	ద్వితీయా	రేవతి
శని	సప్తమి	ఉ-షా

నిర్ణయామృతే॥ శ్లో॥ ద్వాదశ్యర్కామఘాయుక్తా విశాఖై కాదశీందునా కుజాద్రాన్ దశమీచైవ । ద్వితీయాభృగురేవతి తృతీయాబుధమూలేన గురుషష్టిశతోషునా । సప్తయోగాస్త్రి పుష్కరాః ॥

అథద్విపుష్కరయోగః॥ మదనరత్నే గార్గ్యః॥

శ్లో॥ యదిభద్రాతిథీవాంస్యా ద్భానుభౌమశనైశ్చరైః ॥
త్రిపాదృక్ష్యైశ్చసంయోగోద్వాయోర్యోగోద్విపుష్కరః ॥

అథదహన నియమః

ప్రత్యక్షశవము దహనము చేయునపుడు పంచాగము విచారించి నవసరములేదు.

గాలవః॥— శ్లో॥ ప్రథమేహనికర్తవ్య వపనంచానుభావినామ్ ।
ప్రేతస్యకేశశ్మశ్రాది వాపయిత్వా దదాహయేత్

తా॥ ప్రథమదినమందు కర్తక్షవరము జేసికొని ప్రేతకు కేశములు మీసము గడ్డము మొదలుగ క్షవరముజేయించి యటుపై దహించవలెనని గాలవచనము.

మనుః- శ్లో॥ దక్షిణేనమృతంశూద్రం పురద్వారేణ నిహర్హరేత్ ।

తా॥ శూద్రశవము దక్షిణముగ దీసుకొనిపోవలెనుఅనుప్రమాణముగలదు. లోకమందు సర్వజనులు వారివారి వీలుప్రకారముపోవుచున్నారు.

దహననియమః

కమలాకరుస్మృతౌ॥ మనుః— శ్లో॥ ఆమపాత్రేన్నమాదాయ ప్రేతమగ్నిపురస్సరమ్ । ఏకోనుగచ్ఛేత్తస్యార్థమర్ధసధ్యేత్సృజేద్భువి ఊర్ధ్వమాదహనంకార్య మాసినోదక్షిణాముఖః । సవ్యంజాన్వాచ్యశనకైస్సతిలపిండదానవత్ । అథపుత్రాదిరాప్లుత్య కుర్యాద్దారూచ్చయంమహత్ । తతోత్తానంనిపాత్యైనం దక్షిణాశిరసంముఖే ।

తా॥ క్రొత్తకుండతో అన్నము అగ్నిహోత్రము దీసికొని ముందుగా కర్త నడుపవలెను. అతనివెనుక నందరు నడుచుచు అర్థమార్గమందు శవమునుంచి దక్షిణముఖముగా నెడమకాలుమడిచి తిలలతో

పిండదానవిధిగా అన్నముభూమిపై నుంచి యిట్లు మూడు పెంపులుజరిపి పుత్రులు మొదలైనవారు స్మశానమందు కర్రలు చాలా చితిగాచేర్చి దానిపయి దక్షిణశిరస్సుగా శవమును వెతికిలబరుండబెట్టి ముఖమం దగ్నిపిచ్చునది. కొందరు అన్నమునకు బదులు బియ్యము నుపయో గించు చున్నారు.

శుద్ధితత్వే-హారలతాయామ్॥ శ్లో॥ స్వగోత్రజై గ్గృహీత్వా తుతుచితామారోప్య తేశవః । అధోముఖో దక్షిణాదిక్చరణస్తుపుమా నపి । ఉత్తానదేహానారీతు సపిండైరపిబంధుభిః ॥

తా॥ తనగోత్రమువారు శవమును చితిపై బెట్టునప్పుడు పురుషుడైనచో నధోముఖముగ నుత్తరశిరముగను స్త్రీయైనచో వెతికిలగా నుంచవలెను.

ప్రచేతః- శ్లో॥ నగ్నదేహందహేన్నైవకించిద్దేయం పరిత్యజేత్ ॥

తా॥ ప్రేతనుదిగంబరునిగా దహింపగూడదు, తీసివేయవలసినది. మరియేద్దైననుపరిత్యజించవచ్చును.

క్రియానిబంధేగరుడః॥ శ్లో॥ ఉదధారామవిచ్ఛిన్నాం౦ంచేత్కర్తా ప్రదక్షిణమ్ । స్కంధావసక్తకుంభేనపాదతః పరితశ్చితేః ॥

తా॥ నీళ్ళతో నిండిన కుండను కర్తభుజముపై నుంచుకొని పాదములవైపు మొదలుకొని యనగా దక్షిణము మొదలుగ చితిచుట్టును నీళ్లధారపడునట్లు ప్రదక్షిణము జేయవలెను.

మాతాపితృవుల సహగమన మరణమునుగురించి బోధాయన స్మృతియందు దాహాంతమొక్క తంత్రము, పంచయనముసొకతంత్రము వుదకపిండదానాదికము వేరువేరుగ జేయవలెననియున్నది,

ఇతి దహననియమ స్సమాప్తః

తిలోదక వాసోదకనిర్ణయః

కాలామృతే॥ శ్లో॥ కర్తానోప్యుదకాంజలీన్ తిలాయుతాన్ త్రీ దద్యురాద్వేదినేచైకై కోత్తరవృద్ధిరాదశదినా త్ప్రపంయుశిలాయాం పితుఃమృతాస్నానతి త్రయంభవే త్ప్రతిదినం వస్త్రోదకానాం త్రయమ్ పిండస్త్వేక ఇహాకృతం యదిపితుర్దద్యుద్దశాహేఖిలమ్ ॥

తా॥ బ్రాహ్మణులకు పుత్రులందరును పితృప్రీతికొరకు తిల యందు తిలోదకమును ప్రథమదినంబున ౩ ను అదిమొదలొకొక్క దినంబున నొక్కొక్కమారధికముగ విడువగ ౧౦ దినమువరకు నవియున్నియు ౭౫ అగుననియు, క్షత్రియులకు మరణదినము మొదలు ప్రతిదినంబును ౫ మార్లను విడువగ నవియున్నియు ౬౩ అగుననియు, వైశ్యులకు ప్రతిదినంబును ౪ మార్లుచొప్పున ౧౫ దినములకు ౬౦ అగుననియు, ౧౫ దినములైతే ప్రతిదినము ౬ చొప్పున అవియున్నియు ౯౦ యగుననియు, బ్రాహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు, అశౌచనివృత్తికొరకు ప్రతిదినము ౩ మృత్తికా స్నానములు, ౩ వాసోదకములు ౧ పిండప్రదానము చేయవలెను. నిత్యమును కర్మ జేయకున్న ఆశౌచాంత్యదినంబునదైనా ఆచరించవలెను గాని మానగూడదనిరి.

ప్రాచీనగ్రంథే॥ శ్లో॥ ఏకమాతృప్రసూతానాం జ్యేష్ఠోదద్యాచ్చవాససా । వినాపితృభ్యామన్యేషాం జ్ఞాతినాంసస్వవాససా ॥

తా॥ అయ్యా! ఒకతల్లికి బహుమంది పుత్రులుందురు. అప్పుడు జ్యేష్ఠపుత్రునికే వాసస్సుయందధికారముదలదు; తక్కినపుత్రులందరును వారివారిపై వస్త్రములతోనే జరుపవలెను. పితృవినా తండ్రివినగా- జ్ఞాతులందరును స్వస్వవాసస్సుచేతనే వాసోదకములు విడువవలయును, అయితే లోకమందు కొందరుజ్ఞాతులుమాత్రము విడుచుట లేదు. తిలోదకములుమాత్రి మిచ్చుచున్నారు,

ఇతి తిలోదక వాసోదక నిర్ణయస్సమాప్తః

—♦ తిలోదకాదినిషేధః ♦—

మాధవీయే-ఋష్యశృంగః శ్లో॥ ఆశౌచమంతరాదర్శో యది స్యాత్సర్వవర్ణినామ్ । సమాప్తిం ప్రేతతంత్రస్య కుర్యాదిత్యాహ గౌతమః

తా॥ ఆశౌచమధ్యమందు దర్శసంభవించితే మిగిలిన ప్రేతకర్మ తంత్రమునుయావత్తుకు సమాప్తి చేయునది.

విశేష: శ్లో॥ అంతర్దశాహేదర్శ శ్చేత్తత్రసర్వంసమాపయేత్
పిత్రోస్తుమూనదాశౌచం దద్యాత్పిండాన్ జలాంజలీన్ ॥

తా॥ దశాహమధ్యమందు దర్శసంభవించినప్పుడు తల్లిదండ్రు లకైనచో నాశౌచాంతమువరకును పిండములు జలాంజలులు నివ్వ వలెను. ఇతరులకైనయెడల దర్శలోపున సమాప్తి చేయవలెను.

గాలవః ॥శ్లో॥ పిత్రోరాశౌచమధ్యేతు యదిదర్శస్యమాపయేత్ ।
తావదేవోత్తరంతంత్రం పర్యవస్యేత్త్ర్యహాత్పరమ్ ॥

తా॥ తల్లిదండ్రుల యాశౌచమధ్యమందు మూడుదినములపైని దర్శవచ్చినచో నుత్తరతంత్రము యావత్తును సమాప్తి చేయవలెను. ఇతరులకైనచో మూడు దినములులోగా దర్శవచ్చినను నపకర్షము జేయవలెను. కాలామృతమందును నిర్ణయామృతముందును నిట్లనేయున్నది. మదనరత్నపారిజాతములందు మాత్రము గాలవవచన. మాపత్కాలీనమందు నౌరసపుత్రుడు కర్తయగునప్పుడు నని జెప్పబడినది కనుక తల్లిదండ్రులకు మూడుదినములపైని దర్శవచ్చినను నపకర్షము లేదని యున్నదిగాని యిందుమూలము చింత్యము.

ఇతి తిలోదకాది నిషేధస్సమాప్తః,

—♦ శ్రాద్ధస్థల నిరూపణమ్ ♦—

ఔశనసస్మృతౌ పంచమాధ్యాయే॥ శ్లో॥ శుచిదేశంవివిక్తంచ గోమ యేనోపలేపయేత్ । నదీతీరేషుతీర్థేషు స్వభూమౌగిరిసానుషు ॥

శ్లో॥ వివిక్తేషుచతుష్యంతి దత్తేనపితరస్తథా । పరస్యభూమి భాగేతు పిత్రూణాం నైవనిర్వపేత్ । స్వామినాతద్విహన్యేత మోహాద్యత్క్రియతేనరైః శ్లో॥ అటవ్యఃపర్వతాః పుణ్యాస్తీర్థా న్యాయత నానిచ సర్వాణ్యస్వామికాన్యాహు ర్నహితేషుపరిగ్రహః ॥ తిలాం శ్చావికిరేత్తత్ర సర్వతోబంధయేదజాన్ । అసురోపహతంసర్వం తిలైశ్శుధ్యత్యనేనహి ॥

తా॥ పరిశుద్ధమగు ప్రదేశమును గోమయముచే నలుకవల

యును, ఇంకనిట్లు నదీతీరములందు, పుణ్యక్షేత్రములందు, స్వగృహమందు, పర్వతచర్యయందు, రహస్యప్రదేశములందు, శ్రాద్ధమును చేసినయెడల పితృదేవతలు తృప్తినిబొందుచున్నారు. ఎప్పటికిని పరగృహమందు పితృలకు శ్రాద్ధముజేయకూడదు. ఎవడుగాని మోహముచే పరగృహంబున శ్రాద్ధముజేయునో అది యాగృహపితృలవలన హరింపబడుచున్నది. అడవులు పర్వతములు, పుణ్యతీర్థములు, దేవాలయములాదిగాగల సర్వము అస్వామికములు గావున వానియందు చేయబడిన శ్రాద్ధము లితరులచే గ్రహింపబడవు అంతటను నువ్వులు జల్లి అజములను బంధింపవలయును, నువ్వులులేనిచో సర్వమును రాక్షసులచే హరింపబడినదగును.

ఇతి శ్రాద్ధస్థల నిరూపణము సమాప్తమ్.

—♦ శ్రాద్ధకర్తృభోక్తృనియమః ♦—

ఔశనసస్మృతౌ పంచమాఽధ్యాయే॥ శ్లో॥ దత్వా శ్రాద్ధంతతో భుక్త్వా సేవతేయస్తుమైధునమ్ । మహారౌరవమాసాద్య కీటయోనిం వ్రజేత్పునః శుచిరక్రోధనశ్శాంత స్సత్యవాదీనమాహితః స్వాధ్యాయంచ తథాధ్యానం కర్తాభోక్తా విసర్జయేత్ ॥ శ్రాద్ధదత్వాఽపరం శ్రాద్ధం భుంజతేయేద్విజాతయః । మహాపాతకినస్తుల్యా యాంతితే నరకాన్బహూన్ ॥

తా॥ శ్రాద్ధకర్తయు- భోక్తయు- మైధునమును జేసిన యెడల మహారౌరవ నరకమునుబొంది మరల పురుగుల రాసియందు బుట్టుచున్నారు, శ్రాద్ధకర్తయు భోక్తము పరిశుద్ధులై క్రోధరహితులై శాంతముగలవారై సత్యవాదులై స్వస్థచిత్తులలై యుండి వేదమును ధ్యానమును విడువవలయును, ఏద్విజులు శ్రాద్ధమునుబెట్టి యితరశ్రాద్ధమందు భుజింపుదురో అట్టివారు మహాపాతకసములై నరకము ననుభవించెదరు.

కించ॥ శ్లో॥ ఆమంత్రితో బ్రాహ్మణోవై యోన్యస్మై కురుతేక్షణమ్। ఆమంత్రయిత్వాయో మోహాదన్యంవాఽమంత్రయేద్ద్విజః సతస్మాదధికఃపాపీ విష్ఠాకీటోహిజాయతే శ్రాద్ధేనిమంత్రితోవిప్రో మైథునం యోధిగచ్ఛతి । బ్రహ్మహత్యామవాప్నోతి తిర్యగ్యోనిషుజాయతే నిమంత్రితశ్చయోవిప్రో హ్యధ్వానం యాతిదుర్మతిః భవంతి పితరస్తస్యతన్మాసం పాంసుభోజనాః నిమంత్రితశ్చయశ్రాద్ధే ప్రకుర్యాత్కలహంద్విజః భవంతితస్యతన్మాసం పితరోమలభోజనాః తస్మాన్నిమంత్రితశ్రాద్ధే నియతాత్మాభవేద్ద్విజః ॥

తా॥ శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుడై మరియొక శ్రాద్ధమందు క్షణమును గ్రహించువాడును ఒకరినిబిలచి మోహమువలన మరియొకరిని బిలుచువాడును వీరిద్దరరధిపాపులై పురుగుల రాశియందు బుట్టెదరు. ఎవడు శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుడై మైథునమును చేయునో వాడు బ్రహ్మహత్యనుబొంది పశుపక్షి మృగాదులయందు జనించును ఏదుష్ట బ్రాహ్మణుడు నిమంత్రితుడై భోజనముచేసి ప్రయాణము చేయునో అతని పితృదేవతలు మాంసము మార్గధూళిని భుజించువారలగుచున్నారు. ఏద్విజుడు శ్రాద్ధమందు నిమంత్రితుడై కలహమునుచేయునో వానిపితరులు ఆమాంసము మలమును భుజించువారగుచున్నారు. అందువలన శ్రాద్ధమందు నిమంత్రితులగు ద్విజలు నియతచిత్తులయి యుండవలయును.

యల్లాజియ్యే॥ శ్లో॥ దంతధావనమభ్యంగం నఖకేశనికృంతనమ్ । కర్తాచైవతుపూర్వేద్యుర్భోక్తాచైవపరేహని దంతధావన తాంబూలం క్షౌరాభ్యంగమభోజనమ్ । రత్యౌషధపరాన్నంచ శ్రాద్ధకర్తావివర్జయేత్ ॥

తా॥ శ్రాద్ధకర్త పూర్వదినమందు శ్రాద్ధభోక్త పరదినమునందు దంతధావనమును అభ్యంగనమును నఖకేశనికృంతనమును తాంబూలమును క్షౌరమును అభోజనమును సురతమును పరాన్నమును విడువవలయును. శ్రాదకర్తృభోక్తృనియమములు సమాప్తము.

ఆపరకర్మ ప్రారంభః

అత్రాదౌ సర్వప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః

కర్తాసచేలంస్నాత్వా ఆచమ్య॥ ఏవం...పితుః—గోత్రస్య నామధేయస్య ఇహజన్మనిజన్మాంతరేషు సమస్తపాపక్షయార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తమాచరిష్యే ॥ అస్తుపరిషదక్షిణాంగృహీత్వా ॥ శ్లో॥ సమస్త ...స్వీకృత్య... జన్మాభ్యాసాజ్జన్మ ప్రభృతేతత్క్షణపర్యంతం మధ్యేవర్తిన్ కాలే బాల్యయౌవనకౌమార వార్ధకేషుజాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాసు మనోవాక్కాయేంద్రియ వ్యాపారైః రహసిప్రకాశేచ జ్ఞానతోఽజ్ఞానతశ్చత్వయాకృతానాం ప్రకాశకృతమహాపాతక చతుష్టయ వ్యతిరిక్తానాం ప్రకాశకృతానాం మహాపాతకాది దిష్టరూప మహాపాతకప్రత్యాఽతి దేశికరూపాతిపాతకానాం ప్రకాశకృత మహాపాతక సమరూపానుపాతకానాం ఉపపాతకానాం సంకలీకరణానాం మలినీకరణానాం అపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరాణాం అవకీర్ణకానాం ప్రకీర్ణకానాం రహస్యకృతానాం - మహాపాతకానాం రహస్యకృతమహాపాతకాతిదిష్టరూప మహాపాతకప్రత్యాతి దేశికరూపాతిపాతకానాం రహస్యకృతమహాపాతకసమరూపాతి పాతకానాం ఉపపాతక్తానాం సంకలీకరణానాంమలినీకరణానాం అపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరాణాం అవకీర్ణకానాం ప్రకీర్ణకానాం ఏవంబహూనాం బహువిధానాం సర్వేషాంపాపానాం అజ్ఞానతస్సకృత్కృతానాం అజ్ఞానతోభ్యస్తానాం జ్ఞానతస్సకృత్కృతానాం జ్ఞానతోభ్యస్తానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చాత్యంతాభ్యస్తానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ నిరంతరాభ్యస్తానాం అజ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చ చిరకాలాభ్యస్తానాం బహూనాం బహువిధానాం సర్వేషాంపాపానా మపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం ఉపదిశేతివిజ్ఞాప్య - పునఃప్రణమ్యతిష్ఠేత్ యజమానస్యపితుః జన్మాభ్యాసా జన్మప్రభృత్యే తత్క్షణపర్యంతం మధ్యేవర్తినకాలే బాల్యయౌవనకౌమారవార్ధకేషుజాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాసు మనోవాక్కాయకర్మేంద్రియవ్యాపారైః- రహసిప్రకాశేచ జ్ఞానతోఽజ్ఞానతశ్చత్వయాకృతేభ్యః ప్రకాశకృత మహాపాతకచతుష్టయవ్యతిరిక్తేభ్యః ప్రకాశకృతమహాపాతకాతిదిష్టరూపమహాపాతకప్రత్యాఽతి దేశికరూపాతిపాతకేభ్యః ప్రకాశకృతమహాపాతక సమరూపానుపాతకభ్యః

ఉపపాతకేభ్యః సంకలీకరణేభ్యః మలినీకరణేభ్యః- అపాత్రీకరణేభ్యః జాతిభ్రంశకరేభ్యః ప్రకీర్ణకేభ్యః రహస్యకృతేభ్యో మహాపాతకేభ్యః రహస్యకృత మహాపాతకాతిదిష్ట రూపమహాపాతకవ్రతాఽతిదేశిక రూపాతిపాతకేభ్యః రహస్యకృత మహాపాతక సమరూపానుపాతకేభ్యః ఉపపాతకేభ్యః- సంకలీకరణేభ్యః మలినీకరణేభ్యః- అపాత్రీకరణేభ్యః- జాతిభ్రంశకరేభ్యః- అపకీర్ణకేభ్యః- ప్రకీర్ణకేభ్యః- అజ్ఞానతస్సకృత్కృతేభ్యః అజ్ఞానతోఽభ్యస్తేభ్యః జ్ఞానతస్సకృత్కృతేభ్యః జ్ఞానతోఽభ్యస్తేభ్యః- అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చాత్యంతాభ్యస్తేభ్యః- అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ నిరంతరాభ్యస్తేభ్యః- అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ చిరకాలాభ్యస్తేభ్యః- బహుభ్యః- బహువిధేభ్యస్సరేభ్యః పాపేభ్యః (త్వాం) ముక్తోభూయాః ముక్తోభూయాః ఇత్యనుగృహ్ణంతు భవంతః ఇత్యుచ్చైర్వదేత్॥ ఏవంఽర్థం మమజన్మాభ్యాసా జన్మప్రభృత్యేతత్క్షణ పర్యంతం- సమస్తదోష నిర్హరణార్థం స్వర్ణధాన్య ఆజ్యకృచ్ఛ్రా ణ్యాచరిష్యే॥

శ్లో॥ స్వర్ణంపవిత్రమమలం స్వర్ణం పాపప్రణాశనమ్॥ స్వర్ణంహి శంకరో యశ్మాదతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమె॥ బ్రాహ్మణాయ సవర్ణదానం దద్యాత్॥

శ్లో॥ ధన్యంకరోషిదాతార మిహాలోకేపరత్రచయస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యా దతశ్శాంతింప్రయచ్ఛయమే (ధ్యానం) దద్యాత్ ॥

శ్లో॥ కామధేనోస్సముద్భూతం సర్వక్రతుషుసంస్థితమ్। దేవానామాజ్యమాహార మతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ (ఆజ్యం) దద్యాత్ ॥

శ్లో॥ హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజంవిభావసోః। అనంత పుణ్యఫలద మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥ ... (హిరణ్యం) దద్యాత్ ॥

ఇదంకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్య॥ శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమానస్తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ శ్రీగోవిందగోవింద॥ ఏవంఽర్థం॥ సర్వప్రాయశ్చిత్త గోదానమాచరిష్యే॥ తదంగ బ్రాహ్మణపూజాం కరిష్యే ॥ శ్రీమహావిష్ణుస్వరూప

స్య బ్రాహ్మణస్య ఇదమాసనం దదామి ॥ ఉభాభ్యామిదం పాద్యం దదామి ॥

శ్లో॥ నమోస్త్వనంతాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరుబాహవే । సహస్రనామ్నే పురుషాయశాశ్వతే సహస్రకోటి యుగధారిణేనమః॥ అయంవోగంధః+ సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు ॥

శ్లో॥ గవామంగేషుతిష్ఠంతి భువనానిచతుర్దశ । యస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యా తదశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ అస్మైబ్రాహ్మణాయ ప్రతిగృహీత్రే శ్రీమాన్ శ్రీమతఃఅహం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతయే సర్వ ప్రాయశ్చిత్తగోదానం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

శ్లో॥ దేవస్యప్రీతయేదానం గృహ్ణామ్యర్యమతుష్టయే । బాహుభ్యాం పుష్టహస్తాభ్యాం పుణ్యకర్మప్రసూతయే ॥ గోదానందద్యాత్ ప్రతిగృహ్ణాతు ॥ గోదానసాద్గుణార్థం దక్షిణాంచ ... నమమ॥ విధిప్రకారేణ దశదానానికుర్యాత్ । సర్వప్రాయశ్చిత్తంసమాప్తమ్॥

ఉత్క్రాంతి ప్రయోగః

యస్యపురుషస్యమరణేసంప్రాప్తే సతి-పుత్రాదిః కర్తాశుచిర్భూత్వా-శుచౌదేశేగోమయేనానులిప్య । తత్రశుద్ధోదకం సంప్రోక్ష్య కుశానాపరిస్తీర్య తిలానవకీర్య । పితరం దక్షిణశిరసంవిధాయః స్నాత్వా ఆచమ్య పవిత్రధృత్వా శ్రీగోవింద గోవింద- కేశవాయనమః పితుః గోత్రస్య ...స్య న్మాభ్యాసాజన్మ ప్రభృతిమరణకాల పర్యంతం సంభావిత సమస్తపాపక్షయార్థం సుఖేన ప్రాణోత్క్రమణసిద్ధ్యర్థం ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞిత గోదానమాచరిష్యే॥ తదంగబ్రాహ్మణ పూజాం కరిష్యే ॥ శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్య ఇదమాసనందదామి॥ ఉభాభ్యామిదంపాద్యందదామి॥ నమః అస్తు॥

శ్లో॥ నమోస్త్వనంతాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరుబాహవే । సహస్రనామ్నే పురుషాయశాశ్వతే సహస్రకోటి యుగధారిణేనమః శ్రీమహా... అయంవోగంధః అలంకారార్థాఇమే అక్షతా స్సంశ్వేత తాక్షతాస్సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు॥

శ్లో॥ అత్యుత్క్రాంతౌ ప్రవృత్తస్య సుఖోత్క్రమణసిద్ధయే ॥ తుభ్యంసంప్రదదేధేను మిమాముత్క్రాంతిసంజ్ఞికామ్॥ గవామంగేషు ప్రయచ్ఛమే । అస్మైబ్రాహ్మణాయ శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపాయ... గోత్రాయ... బ్రాహ్మణాయప్రతిగృహీత్రే॥ శ్రీమాన్ గోత్రః... దాతా ధర్మపత్నీసమేతోఽహం యజమానస్యపితుః...గోత్రస్య... స్యసుఖేన ప్రాణోత్క్రమణసిద్ధ్యర్థం ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞికగోదానం తుభ్యమహంసం...నమమ॥ శ్లో॥ దేవస్యప్రీతయేదానం గృహాణార్యమ తుష్టయే । బాహుభ్యాం పుష్టహస్తాభ్యాం పుణ్యకర్మప్రసూతయే ॥ ఇతిగృహ్ణీయాత్ । గోదానసాద్గుణ్యార్థం దక్షిణాతుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥ ఇతిదక్షిణాందద్యాత్ ॥ అనేనమయాకృతేనోత్క్రాంతి సంజ్ఞికగోదానేన దక్షిణదానేనచపితుః... గోత్రస్య... సుఖేనప్రాణోత్క్రమణ సిద్ధిరస్త్వితిభవంతో బ్రువంతు । సుఖేనకస్తు స్త్రియః మాతుర్గోత్రాయాః...దాయాః జన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతి గోదానమాచరిష్యేనమః (ఇతిస్త్రియః) ఉత్క్రాంతిప్రయోగస్సమాప్తః

అథ తిలపాత్రదాన ప్రయోగః

శ్రీగోవిందగోవింద శ్రీమహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య పుణ్యతిథౌ...పితుః గోత్రస్య... ...స్య సమస్తపాపక్షయార్థం సుఖేన ప్రాణోత్క్రమణసిద్ధ్యర్థం తిలప్రదాన మాచరిష్యే ॥ అస్తు॥

శ్లో తిలాఃపాపహరనిత్యం విష్ణోర్దేసముద్భవాః తాపరిహారతు మేక్షిప్రమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ అస్మైబ్రాహ్మణాయ శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం తిలపాత్రదానందద్యాత్ పితుః... గోత్రస్య స్యసుఖేన ప్రాణోత్క్రమణసిద్ధ్యర్థం తిలపాత్రదానంతుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ తిలపాత్రాభావే హిరణ్యసహిత తిలదానం కుర్యాత్ ॥ ఆచమ్య ॥ ఏవంగుణ పుణ్యతిథౌ శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం స్వర్ణధాన్యాజ్య

కృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే బ్రాహ్మణమాహూయ ॥

శ్లో॥ స్వర్ణంపవిత్రమమలం స్వర్ణంపాపప్రణాశనమ్ ॥ స్వర్ణహి శంకరంయస్మాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ధన్యంకరోషిదాతార మిహ లోకేపరత్రచ । యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మేస్యాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే । కామధేనోసముద్భూతం సర్వక్రతుషుసంస్థితమ్ । దేవానామాజ్యమాహారమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ।హిరణ్యగర్భ గర్భస్థం హేమబీజం విభావసోః అనంతపుణ్యఫలగమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥

స్వర్ణధాన్య ఆజ్యకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమాన స్తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ఏవంగుణరం దశదానానికరిష్యే॥ అథదశదానానికుర్యాత్

శ్లో॥ గోభూతిలహిరణ్యాజ్య వాసోధాన్యగుడానిచ । రౌప్యం లవణామిత్యాహుర్దశదానాః ప్రకీర్తితాః గోభూతిలనమమ (అభావే హిరణ్యదానంకుర్యాత్) ఇతితిలపాత్రదానప్రయోగస్సమాప్తః

— అథ కర్ణమంత్రపఠనమ్ —

కార్యం॥ ప్రేతస్యశిరఃప్రభృతి పాదపర్యంతం జలంసంప్రోక్ష్య నారాయణనామోచ్చారణేన ఏవంగుణా పుణ్యతిథౌపితుః సమస్తపాపనివృత్తిద్వారా పుణ్యలోకావాప్త్యర్థం కర్ణేనారాయణాది దివ్యనామస్మరణమాచరిష్యే ॥

శ్లో॥ నారాయణోనామ నరోనరాణాం ప్రసిద్ధచోరఃకథితఃపృథివ్యా । అనేకజన్మార్జితపాపసంచయం హరత్యశేషంస్తుతమాత్ర ఏవ॥ శ్లో॥ గోవిందేతిపరబ్రహ్మం గోవిందేతిత్రివర్ణకమ్ సకృదుచ్చారితం యేన విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్ । ప్రణతః క్లేశనాశాయ గోవిందాయ నమోనమః ॥

నారాయణ గోవింద । కృష్ణ- వాసుదేవ- ఇత్యాది దివ్యనామా
నిసం శ్రావయంతః రక్షేరన్ ॥ మరణాంతరమపి ఏతన్నియమేన కర్త
వ్యం మృతశ్చేత్తతః ॥ పుత్రాదిః కర్తా స్నాత్వా॥ ఆచమ్య।
ఇతి కర్ణే నారాయణాది నామోచ్చారణం సమాప్తమ్.

అథ షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః

ఆచమ్య... పవిత్రంధృత్వా... పూర్వోక్త ఏవంగుణ... పుణ్య
తిథౌ (ప్రాచీనావీతి) పితుః... గోత్రస్య... ... ప్రేతస్య సకలపాప
క్షయద్వారా సంభావితానాం పాపానాం ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్ట
స్నానమరణనారాయణాది పుణ్యస్తోత్రాకరణ రాహిత్య పర్యుషిత
శవఖట్వాదిమరణ ఉత్క్రాంతి ధేనుదానరాహిత్య తత్కాల దహన
రాహిత్యరూపాణాం షణ్ణిమిత్తానాం పాపానామపనోదకం ప్రాయ
శ్చిత్తమాచరిష్యే॥ నమః॥ అనుజ్ఞార్థం యథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తమాచ
రిష్యే॥ శ్లో॥ సమస్తసంవత్సమవాప్తి... యథోక్త దక్షిణామిమాం స్వీకృత్య
(ప్రాచీనావీతి) పితుః... గోత్రస్య... ... స్య ప్రేతస్య మరణకాలే
సంభావితేభ్యః పాపేభ్యః ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్ట స్నానమరణ
నారాయణస్తోత్రరాహిత్య పర్యుషితశవఖట్వాది మరణోత్క్రాంతి
ధేనుదానరాహిత్య తత్కాలదానరాహిత్య రూపేభ్యస్సర్వేభ్యః
షణ్ణిమిత్తేభ్యః పాపేభ్యోముక్తో భూయాదితి భవంతో బ్రువంతు॥
పితుః... ప్రేతస్య దహనాదికార్యయోగ్యతాసిద్ధిరస్తు॥ ఇతి విప్రాబ్రూ
యాత్॥ అథకృచ్ఛ్రత్రయాణి బ్రాహ్మణేభ్యోదద్యాత్॥ ఏవంగుణ
తిథౌ పితుః... గోత్రస్య... స్య ప్రేతస్య మరణకాలే సంభావితానాం
ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది నిమిత్తానాం పాపానామపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం
పరిషదుపదిష్టం యథాశక్తి ప్రత్యామ్నాయరూపేణ కృచ్ఛ్రత్రయా
ణ్యాచరిష్యే॥ శ్లో॥ స్వర్ణంపవిత్ర... ప్రయచ్ఛమే॥ శ్లో॥ ధన్యంకరోషి
ప్రయచ్ఛమే॥ శ్లో॥ కామధేనోస్సము... ప్రయచ్ఛమే॥ హిరణ్యగర్భ
ప్రయచ్ఛమే॥ ఇదం స్వర్ణకృచ్ఛ్రధాన కృచ్ఛ్రాచ్ఛ కృచ్ఛ్రప్రయ
త్నామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం పితుః షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త

సిద్ధిం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదే (ఉపవీతిసవ్యం)
ఏవరిమయూఆచరితేవతి (పా...తీ) పితుః దహనాధికారసిద్ధిర స్త్వితిభ
వంతో బ్రువంతు॥ దహనాదికార యోగ్యతాసిద్ధిరస్తు॥

ఇతి షణ్ణివిత్త ప్రాయశ్చిత్తం సమాప్తమ్.

అథ దుష్టతిధ్యాతి శాంతిప్రయోగః

శ్రీ గోవింద గోవింద గోవింద పూర్వోక్త ఏవంగుణ ... తిథౌ పితు గోత్రస్య—స్యపేతస్య మరణకాలే దుష్టతిథివారనక్షత్రద్విపుష్కర త్రిపుష్కరాదిదోష పరిహారార్థంతదుక్త ప్రాయశ్చిత్తమాచరిష్యేనమః సమస్త...కర్తుంఅధికారసంపదస్తు। తదంగబ్రాహ్మణపూజాం కరిష్యే॥ ప్రతిగ్రహీతారం బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య। శ్రీమహావిష్ణు...ఇదమాసనం॥ ఉభాభ్యామిగం పాద్యం॥ సమోస్తనంతాయ యుగధారిణేనమః గంధార్థాఇమే అపఃపుష్పార్థాఇమేతిలాః ౧.౬-౧౧ నంకతిథిమరణే। గోదానం గవామంగేషు...ప్రయచ్ఛమే॥ దద్యాత్ (౪-౯-౧౪) రిక్తతిథిమరణే। ధాన్యదానందద్యాత్। ధన్యంకరోషి దాచ్ఛమే। శిష్టాచారః॥ (౩-౮-౧౩) భద్రతిథిమరణే॥ భూదానం దద్యాత్॥ శ్లో॥ సర్వసస్యాశ్రయాభూమి ర్వరాహేణసముద్ధృతా॥ అనంతసస్యఫలదా తతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥దద్యాత్ ద్విపాద్రిపాదినక్షత్రమరణే। వస్త్రసహితహిరణ్యందద్యాత్॥ శీతావాతోష్ణ... ప్రయచ్ఛమే॥ హిరణ్యగర్భచ్ఛమే॥ దద్యాత్॥ ధనిష్ఠాపంచనక్షత్రమరణే॥ కాంస్యదానం కుర్యాత్॥— శ్లో॥ కాంస్యం బ్రహ్మమయం ప్రోక్తం నక్షత్రోద్భవదోషహృత్। భాజనంకుర్యేదేవానాం మత శ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥ దద్యాత్॥

ద్విపుష్కరత్రిపుష్కరమరణె గోభూతిలదానాని బ్రాహ్మణాయదద్యాత్॥ భృగువారమరణే॥ వస్త్రసహితహిరణ్యం దద్యాత్॥ శీతవాతోష్ణచ్ఛమే॥ హిరణ్యగర్భ ... మే-బాదుభౌమ శనివాసరేషు॥ వస్త్రదానందద్యాత్॥ శీతవాతోష్ణచ్ఛమే॥ దద్యాత్ ఇతితిథ్యాది

శాంతిప్రయోగ స్సమాప్తః

శ్రీగోవింద పూర్వోక్త పుణతిథౌ గోత్రస్య పేరెస్య జన్మా భ్యాసాది ఏతక్షణపర్యంతం జ్ఞానజ్ఞాన కామాకామ భుక్తాభుక్త పీతా పీతజ్ఞాతాజ్ఞాతాదిసకలదోషనిర్హరణార్థం, ఇంద్రాదిహోమంకరిష్యే॥ నమః ఆచారనుజ్ఞయా లౌకికాగ్నింసంస్థాప్య॥ తద్ధ్యానం శ్లో॥ సప్తజి హ్వోఃద్విశీర్షశ్చ షేషారూఢస్తధైవచ । శక్తిద్వయసమేతశ్చ విశ్వ మూర్తి ర్హుతాశనః । త్రయస్త్రింశత్కోటి దేవాస్త్వన్ముఖేతృప్తిమా గతాః । ప్రార్థనాంమనసావందేక్షిప్రమేశం ప్రసాదయ॥

అగ్నిమలంకృత్య॥ ఇంద్రాయనమః అగ్నయేనమః యమాయ నమః నిర్బుతయేనమః వరుణాయనమః వాయవేనమః కుబేరాయ నమః ఈశానాయనమః ఆథపరిస్తరణాదిఆచార్యః కుర్యాత్॥ కర్తా తూష్ణింప్రాగాదిపరిషేచనం । కార్యం ఆతిచతుష్పాత్ర ప్రయోగః

శ్లో॥ ఇంద్రాదిదేవాహ్యాదిత్యా విశ్వేదేవామరుద్గణాః తేప శ్యేతృప్తిమాయాంతు జుహోమ్యద్యయ ధేప్సితమ్ ॥

శ్లో॥ ఇంద్రాదిదేవతాయనమః ఇతిజుహుయాత్॥ అగ్నయే నమః ఇంద్రాయనమః అగ్నయేనమః యమాయనమ॥ నిర్ఋతయన మః వరుణాయనమః వాయవేనమః కుబేరాయనమః ఈశానాయన మః అథాచ్యుతాదిహోమంకుర్యాత్ । అచ్యుతాయనమః అనంతా యనమః గోవిందాయనమః ప్రాగాదితూష్ణిం పరిషిచ్య ॥ అగ్నిప్రార్థ నస్తు కుర్యాత్ ।

శ్లో॥ నమస్తే వీతిహోత్రాయ నమస్తే విష్ణురూపిణే । నమస్తే సర్వభోక్త్రే చ అగ్నిహోత్రాయతేనమః అనేన ఇంద్రాదిహోమేన భగవాన్ సర్వా పరమేశ్వరార్పణమస్తు ॥

తండుల హోమః

అద్య... ఏవంగుణ... ర్థంతండులహోమంకరిష్యామి॥ తతః ధ్యానం సప్తజిహ్వః... సంప్రాదాయ ప్రాఙ్ముఖాగ్నే మమాభిముఖో భవ సుముఖోభవ, సుప్రసన్నోభవ, వరదోభవ, జలంసంప్రోక్ష్య,

ప్రాగాదిభూమాసంమృజ్య॥ అలంకృత్య॥ అగ్నయేనమః... నమః పూర్వపరిషేచనంనమః॥ దక్షిణపరిషేచనంనమః పశ్చిమపరిషేచనం నమః ఉత్తరపరిషేచనంనమః॥ తండులంగృహీత్వా॥ ద్వాభాగౌకృత్వా॥ వీతిహోత్రాయనమః విధాత్రేనమః (ఇతిరాత్రౌ) మార్తాండరాయనమః విధాత్రేనమః ఇతిప్రాతఃకాలహోమంకుర్యాత్ అనేన తండులహోమేనభగవా ...... యత్ఫలం శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు

ఇతి తండులహోమ ప్రయోగ సమాప్తః

ఔర్ధ్వదైహిక కర్మప్రయోగః

శ్రీగోవింద ...... ఏవంగుణ... తిథౌ (అపసవ్యం) అస్మత్పితుః॥ గోత్రస్య...స్య ప్రేతస్య ఔర్ధ్వదైహిక కర్మకరిష్యే నమః ఇతిసంకల్ప్య అస్మత్ మాతుఃగోత్రాయాఃదాయాః ప్రేతాయాఃఔర్ధ్వదైహిక కర్మకరిష్యేనమః (ఇతిస్త్రియః) అగ్నౌఓదనంపక్వా క్రొత్తకుండతో నగ్నియందు బియ్యమువండి అభిఘార్య॥ అయన్నమునందు నేతితోనభిఘరించి తతో వాహకానాం అటుతరువాత మోసెడివారలకు వస్త్రము వస్త్రాదిదద్యాత్ నీయవలయును,

ప్రేతస్య కేశశ్మశ్రులోమ ప్రేతకు తలవెండ్రుకలు గడ్డము నఖాని వాపయిత్వా ఖచారో మొదలగువానిని వపనముజేయించవలయును. ఈయాచారములేదు స్నాపయిత్వాగోపీచందనాదిభిరలంకృత్వా ప్రేతనుస్నానముచేయించి గోపీచందనము మొదలగువానిచేత నలంకరించి ప్రేతశయనే ప్రేతంవిధాయ ప్రేతనుపాడెమీదనుంచి ప్రేతస్య శిరఃప్రభృతిపాద ప్రేతయొక్క శిరస్సు మొదలు పాదములపర్యంతం శ్వేతవస్త్రంముఖపర్యం తెల్లనివస్త్రమును గప్పి ప్రచ్ఛాద్య॥ కర్తాదీక్షావస్త్రాదివాసోధాకకర్తదీక్షావస్త్రములు గట్టుకొని వాసస్సు ధరించి యాచమనముజేసి యేత్ ఆచామ్యచమ్యః

తతో నారాయణాది స్మరణం కార్యం॥	నారాయణ- గోవింద వాసుదేవ శ్రీకృష్ణ అని నామోచ్చారణము జేయవలెను.

ఆచమ్య ... పితుః ... గోత్రస్య ... స్య ... ప్రేతస్యపుణ్యలోకావాప్త్యర్థంపురాణోక్తమార్గేణ పైతృమేధికేన కర్మణాసంస్కరిష్యే నమః అగ్నింప్రజ్వాల్య- అగ్నయేనమః ఇతిఆజ్యహోమంకృత్వా॥ తూష్ణీం పరిషిచ్య॥ అథమార్గాయన ప్రాయశ్చిత్తంకరిష్యే॥ పితుఃదహనాధికార సిద్ధిరస్తు

శ్మశాన మార్గస్య చతుర్థాంశంగత్వా	శ్మశానమార్గదూరముయొక్క నాలుగవ భాగము అనగా పాతికదగ్గరకు వెళ్ళి
త్రిః ప్రోక్ష్య॥	ప్రేతనుంచు స్థలమునందు మూడుసారులు దకముజల్లి
తతః ప్రేతం దక్షిణ శిరసంనిధాయ॥	ఉదకముజల్లిన స్థలముమీద ప్రేతను దక్షిణపు శిరస్సుగానుంచి
తతః కాం పాదవల్లిఖ్య	(కర్త అచ్చట కాకివలె మూడు గీతలు గీచి,
తతః దర్భానాస్తీర్య తిలోదకం దత్వా॥	ఆచ్చట దర్భలను బరచి తిలోదకమును విడిచి
పథివాసిభ్యో భూతేభ్యః ఇమంబలిందదామి	ఆపరచిన దర్భలమీద కొంచెము అన్నము నుంచవలయును.
పిండోపరి తిలోదకం దదామినమః॥	ఆపిండములమీద తిలలు నుదకమును విడువవలయును.
యథాశక్తి దక్షిణాందత్వా	తనశక్తి కొలది దక్షిణను సమర్పించి
గోవింద నామోచ్చారణం కార్యం॥	గోవింద గోవింద అని స్మరించవలెను.

త్రిః ప్రదక్షిణం కుర్యాత్॥	మూడుమారులు ప్రదక్షిణము జేయవలెను.
(కర్త) దక్షిణకేశాన్విస్రస్య ఇతి కేచిత్ నకుర్వంతి॥	కర్తకుడిప్రక్క కేశముల విడదీసెడు యాచారముకొందరు చేయుటలేదు.
అథఃపునః ప్రేతమావహతే॥	అటుతర్వాత తిర్గి వాహకులు ప్రేత నెత్తికొని
ద్వితీయమధ్వనోగత్వా॥	శ్మశాన దూరముయొక్క రెండవ భాగముదగ్గరకువెళ్ళి,
ప్రేతంనిధాయ॥ పూర్వ ప్రకారేణత్రిఃప్రదక్షిణపర్యాంతంప్రయోగంకుర్యాత్	ప్రేతనుంచి పూర్వమువలె నన్నిటిని జేసి మూడుమారులు ప్రదక్షిణము జేయవలయును.
తృతీయమధ్వనోగత్వా॥	శ్మశానదూరముయొక్క మూండవ భాగము దగ్గరకువెల్లి,
తత్రపాక పాదవల్లిఖ్య॥ పూర్వప్రకారేణ పిండాందద్యాత్॥	అచ్చట కాకివలె మూడుగీతలను గీచి పూర్వమువలె నన్నిటిను జేయవలయును.
త్రివారంఅప్రదక్షిణం కుర్యాత్॥	పిమ్మట అప్రదక్షిణముగా మూడు మారులు ప్రేతచుట్టూ తిరుగవలయును
ఓదనస్థాలీం భింద్యాత్॥	మూడుభాగములందు బలియివ్వడముకాగానే అన్నపుకుండను బద్దలుగా గొట్టవలయును

అథ దహనప్రయోగః

దహనదేశం గత్వా సంప్రోక్ష్య॥	దహనప్రదేశమునకు వెళ్లి అచ్చటనుదకము జల్లి
దహనదేశే ప్రేతంనిధాయ కాష్ఠైఃచితింకృత్వా॥ తిలాన్వికీర్య॥	దహనదేశమందు ప్రేతనుంచి, కర్రలచేతఁ చితిబేర్చి తిలలుజల్లి

తత్రచితౌ ప్రేతం దక్షిణ శిరసం నిధాయ॥	తిలలుజల్లిన ప్రదేశంబున కర్రలమీద దక్షిణ శిరస్సుగా ప్రేతనుబరుండబెట్టి
ప్రేతశయనవిస్రస్య అగ్నింప్రజ్వాల్య॥	ప్రేతనుబరుండబెట్టిన పాడెను పారవేసి అగ్నిని చక్కగా జ్వాలజేసి
అహతంవాసః శ్మశానే పరిత్యజ॥	శవముమీది వస్త్రమునుదీసి శ్మశానములో బడవేసి
చితౌ సుగంధద్రవ్యాది నిక్షిప్య॥	చితియందు మంచివాసనగలవస్తువులు మొదలగునవి నుంచవలయును.

అచమ్య ...పితుః గోత్రస్యపథికృతేష్టి ప్రాయశ్చిత్తంకరిష్యే పరిషదక్షిణాంగృహీత్వా సమస్త ...కర్తుం అధికారసంపదస్తు॥ దహనాధికారసిద్ధ్యర్థం స్వర్ణధాన్యఆజ్య కృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే॥ కృచ్ఛ్రత్రయాణి దద్యాత్॥ దహనకాలే గోదానంకృత్వా॥ దశదానాని కృత్వా॥ అగ్నింప్రజ్వాల్య॥ పథికృతేష్టిహోమంకరిష్యే॥ నారాయణాయనమః ఇతిహుత్వా। ఇంద్రాయనమః ... ఈశానాయనమః ॥ ఇతిహుత్వాతూష్ణీం పరిషిచ్య॥

అగ్నినిక్షేపణమాచరిష్యే— అని మనసాస్మరించి

శ్లో॥ మృత్యుకాలవశం ప్రాప్యనరం పంచత్వమాగతం ధర్మాధర్మసమాయుక్తం లోభమోహసమావృతం॥ దహేయంసర్వగాత్రాణి దివ్యాన్లోకాన్ సగచ్ఛతు॥ ప్రేతశిరః ప్రదేశే అగ్నింనిక్షిపేత్ ॥	ఈమంత్రముతో అగ్నిహోత్రమును ప్రేతయొక్క శిరస్సుయందుంచవలయును
గోవిందనారాయణేతి కేచిత్కుర్వంతి॥	కొందరు గోవింద, నారాయణ ఇత్యాదినామములచేత అగ్నిని శిరస్సునందుంచవలెను, దేశాచారముల ప్రకారము జరుపవలెను.

దహనప్రయోగః

శ్లో॥ యమాయ ధర్మరాజాయ । మృత్యవే చాంతకాయచ । వైవస్వతాయ కాలాయ । సర్వభూతక్షయాయచ ॥ ౧॥ శ్లో॥ ఔదుంబరాయ దధ్నాయ నీలాయ పరమేష్ఠినే । వృకోదరాయ చిత్రాయ చిత్రగుప్తాయ వైశ్రమాత్ । ఇతిహోమం కేచిత్కుర్వంతి ॥

యమాయనమః ధర్మరాజాయ నమః మృత్యవేనమః అంతకాయనమః వైవస్వతాయనమః కాలాయనమః సర్వభూతక్షయాయనమః॥ ౧॥ ఔదుంబరాయనమః దధ్నాయ, నీలాయ, పరమేష్టినే వృకోదరాయ, చిత్రాయ చిత్రగుప్తాయనమః అని మగణతిథిపమందు తిధివారనక్షత్రం మొదలగు దోషములు సంభవించినప్పుడు మాత్రం కొన్ని దేశములయందు పురోహితులు ఈ హోమము జరిపించుచున్నారు.

ప్రాచీనశిష్టాచారానుసారేణ తత్ర తత్ర విశేష నిర్ణయాదికం జ్ఞేయమ్॥

ప్రాచీనశిష్టాచారముల ననుసరించి ప్రయోగముల జరుపవలసియుండును.

యథాశక్తి సువర్ణం వా తామ్రం వా, తదభావే ఆజ్యం వా ప్రేతముఖే నిక్షిపేత్

తనశక్తి కొలది, సువర్ణము గాని, రాగిగాని ఆభావమందు ఆజ్యముగా ప్రేతముఖమందుంచవలయును.

క్వచిద్దేశే అస్మిన్ సమయే మనోవాక్కాయ ఋణనిర్హరణార్థమితి కించిద్ద్రవ్యం ప్రేతచిత సమీపే నిక్షిపంతి॥ దృగ్విధానేన ప్రేతస్య పుణ్యలోకావాప్తిర్భవిష్యతి

కొన్ని దేశములయందు ఈసమయంబున మనోవాక్కాయ ఋణదోషనిర్హరణార్థమని కొంతద్రవ్యమును ప్రేతచితయొక్క కాష్ఠమందుంచుదురు, అనగా ప్రేత సంకల్పించిన ఋణవిముక్తి కొరకు కొందరు చేయుదురు. ఈ పని చేయడము వలన ప్రేతకు పుణ్యలోకములు [illegible]

తతో జలకుంభ సవ్యభుజేని ధాయ॥ శ్లో॥ జలధారానుచ్ఛిన్నాసించేత్కర్తా ప్రదక్షిణం స్కంధావసక్తకుంభేన పాదతః పరితశ్చితేః (ఛిద్రేణ) సృష్టతోజలం స్రావయన్ త్రిః అపసవ్యేన చితిం పరీత్య పరితో౽ప్రేక్ష్య। ప్రేతస్యశిరఃప్రదేశే కుంభం పృష్ఠతో విభజ్య సర్వేజ్ఞాతయః ప్రేతముఖేతండులాన్నిధాయ॥

అటుపిమ్మట నీటితో నింపబడిన కుండను తనయెడమభుజముమీద బెట్టుకొని ఆకుండకు రంధ్రముచేసి దానికుండ (కర్త)) వెనుకతట్టుధారగా నీటిని కార్చుచు చితికిజుట్టుఅపసవ్యముచేత ప్రదక్షిణముగా మూడుమారులుతిరిగి తిరిగిజూడక ప్రేతయొక్క శిరస్సుదగ్గర నాకుండను వెనుకతట్టుగా బద్దలగొట్టవలయును జ్ఞాతులందరు ప్రేతముఖమందు తండులము లుంచవలెను.

చితిమపశ్యన్ వాసోపవీతినోభూత్వా॥

సూర్యాలోకనం కుర్యాత్ సూర్యాయనమః

దహనానంతర సర్వేజ్ఞాతయస్స్నాత్వా

(కర్త) చితివిం జూడకుండ వాసస్సును సవ్యముగ వేసికొని సూర్యనారాయణమూర్తిని జూడవలయును పిమ్మటనమస్కారము చేయవలయును దహనము జేసినపిమ్మట జ్ఞాతులందరును స్నానము చేయవలయును.

కర్తృవపనమ్

శ్రీగోవింద ... తిథౌ పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య ప్రథమేహని ఔర్ధ్వదైహికకర్మాంగ మమసమస్త పాపక్షయార్థ వపనం (ఉపవీతి) కరిష్యే (నమః॥)

పుత్రులలో గడపటివాడును ముందుగలూడనట్లు వరుసక్రమముగ జ్యేష్ఠునివరకు క్షౌరము జేయించుకొనవలెను. శిరస్సు మాత్రము.

వపనాధికార యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం కృచ్ఛ్రత్రయాణ్యాచరిష్యే నమః॥ స్వర్ణధాన్యాజ్య కృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం... నమమ॥ (దద్యాత్) శ్లో॥ మేరుమందరతుల్యాని పాపానిసుబహూనిచ। కేశనాశ్రిత్యతిష్ఠంతి తస్మాత్కేశాన్వపామ్యహమ్॥ ఇతికేసప్తపూర్వాః- కంఠాదుపరి వాపయేయుః ఇతికర్తృవపనము,

శిలా ప్రతిష్ఠాపనమ్

అథ శ్వేతశిలామాదాయ॥ శిలాంస్నాపయిత్వా॥ దర్భేణసంవేష్ట్య॥ అపామంతేశుచౌదే.శే వటంఖాత్వాతస్మిన్ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య । తిలాన్వికీర్య॥ తస్మిన్నవటేశిలాంస్థాపయిత్వా॥ ఆచమ్య॥ పవిత్రధారయేత్॥ శ్రీగోవిందగోవింద ... పుణ్యాతిథౌ (ప్రా ...తీ) పితుః... గోత్రస్య ... ...స్య ప్రేతస్య మరణాదినాదారభ్య ప్రథమేహనికర్తవ్య ప్రేతతృప్త్యర్థం శిలాస్నాన, మృత్స్నాన, నాపోదక, తిలోదక, పిండప్రదానార్థం శిలాస్థాపనమాచరిష్యే॥ నమః శిలాప్రతిస్థాపనకాలే అనుజ్ఞార్థంయథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తమాచరిష్యే॥ నమః శ్లో॥ సమస్తసంపత్సమవాప్తి ... పదం (ప్రా ...తీ) పితుః ప్రేత తృప్త్యర్థం శిలాప్రతిష్ఠాపనం ... అధికారసంపదస్త్వితిభవంతో బ్రువంతు॥ అధికారసంపదస్తు॥ పూర్వోక్తఏవంగుణ ... తిథౌపితుః ... గోత్రస్య ... శిలాప్రతిష్ఠాపనకాలే స్వర్ణధాన్యఅజ్యకృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే॥ శ్లో॥ స్వర్ణంపవిత్ర ... మేధస్యకరోమి ... మే॥ కామధేనో ... మే॥ కృచ్ఛత్రయాణ్యాచరిష్యే॥ అభావేయథాశక్తి హిరణ్యంవా బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్॥

శ్లో॥ ఆయాహి ప్రేత గంభీరైః పూర్వ్యైస్సౌమ్యైపథోత్తమైః ప్రజామస్మభ్య మాయచ్ఛరయిందీర్ఘాయుకేవచ । పితరం ... గోత్రం ... ప్రేతంఅస్యాం శిలాయామావాహనంనమః (ఇత్యావాహ్య) అథాభ్యంజనందత్వా ॥ తిలచూర్ణస్నానం కారయిత్వా ॥

శుక్లపక్షే	కృష్ణపక్షే
కేశవ, నారాయణ, మాధవ	సంకర్షణ, వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న
గోవింద, విష్ణో, మధుసూధన	అనిరుద్ధ, పురుషోత్తమ, అధోక్షజ,
త్రివిక్రమ, వామన, శ్రీధర,	నారసింహా, అచ్యుత, జనార్దన,
హృషీకేశ, పద్మనాభ దామో	ఉపేంద్ర, హరే, శ్రీకృష్ణ,

త్రివారం శిలాంస్నాపయేత్ ॥ పితుః... గోత్రస్య ... ...స్య ప్రేతస్య ప్రేతతృప్త్యర్థం శిలాప్రతిష్ఠాపనకాలే గోదానంకరిష్యే నమః

శ్లో॥ గవామంగేషు... ప్రయచ్ఛమే॥ ఇతిగోదానంకుర్యాత్॥ గోభూతిలహిరణ్యాజ్యవాసోధాన్యగుడానిచ। రౌప్య లవణమిత్యాహుర్దశదానాః ప్రకీర్తితాః॥ ఇతిదశదానానికృత్వా॥ శిలాప్రతిష్ఠాపనం సమాప్తమ్॥

ప్రత్యహం నిత్యకర్మవిధిః

శ్రీగోవింద... పూర్వోక్త ఏవంగుణ... పుణ్యతిథౌ, పితుః గోత్రస్య... ప్రేతస్యమరణదినాదారభ్య... కర్తవ్య దహనజనిత తాపతృష్ణాక్షుదుపశమనార్థం ప్రేతతృప్త్యర్థం శిలాస్నానమృత్తికాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానాని కరిష్యేనమః॥ ఇతిసంకల్ప్యకాలే అనుజ్ఞార్థంయథాశక్తి సంభవప్రాయశ్చిత్తమాచరిష్యే॥ నమః శ్లో॥ సమస్తసంపత్సమ... పదం॥ ఇతిప్రదక్షిణంకృత్వా (ప్రా...తీ) పితుః ప్రేతస్యమరణదినాదారభ్య కర్తవ్యదహనజనిత తాపతృష్ణాక్షుదుపశమనార్థం ప్రేతతృప్త్యర్థ శిలాస్నాన మృత్తికాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానానికర్తుం అధికారసంపదస్త్వితిభవంతో బ్రువంతు॥ అధికారసంపదస్తు॥ అథశిలాంస్నాపయిత్వా॥ కేశవ... దామోదర॥ ఇతిశుక్లపక్షేత్రివారం శిలాంస్నాపయేత్॥ సంకర్షణ... శ్రీకృష్ణ॥ ఇతి కృష్ణపక్షే శిలాంత్రివారంస్నాపయేత్॥ శ్రీగోవిందగోవింద... ఏవం గుణ... పుణ్యతిథౌ (ప్రా...తీ) పితుః... గోత్రస్య... స్య ప్రేతస్యద హన నిత తాపోపశమనార్థం మరణదినాదారభ్య... కర్తవ్యమృత్తికాస్నానానికరిష్యేనమః ప్రాచీనావీతి తద్వటేమృదం గృహీత్వా ఆదిత్యాయమృత్తికాందర్శయిత్వా॥ శ్లో॥ మృత్తికేబ్రహ్మరూపేత్వం మృత్తికేవిష్ణురూపిణి సుకృతందుష్కృతంచైవ మాంప్రాపయపరాం గతిమ్॥ ఇతిమస్తకాది పాదపర్యంతం మృల్లేపనంకృత్వా॥ అథస్నాత్వా॥ జలంగృహీత్వా ఆగత్యఅస్యాంశిలాయాం॥ పిత్రే... గోత్రాయ... యప్రేతాయమరణదినాదారభ్య కర్తవ్యదహనజనిత తాపోపశమనార్థ ప్రేతతృప్త్యమేతన్మృత్తికాస్నానందదామి॥ ఏవంత్రిః ఇతిమృత్తికాస్నానానికుర్యాత్॥ ధారాదత్తం అద్యపూర్వోక్త ఏవం గుణ పుణ్యతిథౌ పితరం... గోత్రం ... ప్రేతముద్దిశ్య మయాకృతైః మరణదినాదారభ్య కర్తవ్యమృత్తికాస్నానైః పితుః... గోత్రస్య

ప్రేతస్యదహనజనితతాపోపశమనమస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ తిలోద
కంత్యజేత్॥ దహనిజనిత తాపోపశమనమస్తు॥

వాసోదక దానమ్.

దక్షిణాభిముఖః శ్రీగోవింద ... ఏవంగుణ ... తిథౌ (ప్రా ... తీ)
పితు గోత్రస్య ... స్య ప్రేతస్య । ప్రేతత్వప్రాప్త్యర్థం మరణదినాదారభ్య
కర్తవ్య దహనజనిత పిపాసాశమనార్థం వాసోదకదానం (సవ్యం) కరిష్యే
నమః— మాతు గోత్రాయాః ... నామ్నః ప్రేతయాః ఇతిస్త్రియః

(ప్రా ... తీ) పితే ... గోత్రాయ ... ప్రేతాయ మరణదినాదా
రభ్య కర్తవ్యదహనజనిత పిపాసాశమనార్థ మేతద్వాసోదకందదామి
ఏవంత్రిః (ఇతిశిలాయాంవస్త్రంనిష్పీడయేయుః) ధారాదత్తం పితరం
గోత్రం ... ప్రేతముద్దిశ్యమయాకృతైః మరణదినాదారభ్య ... కర్తవ్య
దహనజనితపిపాసాశమనార్థం వాసోదక ప్రదానైఃపితుః గోత్రస్య ...
స్య ప్రేతస్యదహనజనిత బ్రువంతు॥ (ఇతితిలోదకంత్యజేత్) దహన
జనిత పిపాసాశమనమస్తు॥ నారాయణ నారాయణ॥

అథ తిలోదక దానమ్.

పూర్వోక్త ఏవంగుణ... పుణ్యతిథౌ (ప్రా ... తీ) పితుః గోత్ర
స్య ...స్య ప్రేతస్య ప్రేతత్వప్రాప్త్యర్థ మరణదినాదారభ్య... కర్తవ్యదహ
నజనిత తృష్ణోపశమనార్థం తిలోదకదానంకరిష్యే॥ నమః॥ ప్రాచీనావీతీ
తిలైస్సహోదక మంజలినాగృహీత్వా సవ్యంజాన్వాచ్యపితే ...గో
త్రాయ......య ప్రేతాయ మరణదినాదారభ్య కర్తవ్యదహనజనిత
తృష్ణోపశమనార్థం తత్తిలోదకందదామి॥ ఇతితిలోదకాంజలీందద్యుః
తిలోదకనిర్ణయములప్రకారం పురోహితులు జర్పించదగినది. ధారా
దత్తం॥ పూర్వోక్త...పితరం...పితరం...గోత్రం ప్రేతముద్దిశ్య త్వ
యాకృతైః మరణది...దాని కర్తవ్యదహనజనిత తృష్ణోపశమనార్థం
తిలోదకప్రదానైః పితుః...గోత్రస్య...... ప్రేతస్యదహనజనిత తృ
ష్ణోపశమన బ్రువంతు॥(తిలోదకంత్యజేత్)దహనంజనితతృష్ణోపశమనమస్తు

పిండప్రదానమ్

ముద్గసహిత తిలాఞ్జ నూతన భాండేకృత్వాఽభిఘార్య॥ శ్రీగోవింద గోవింద ... ఏవంగుణపుణ్యతిథౌ (ప్రా...తీ) పితుః ... గోత్రస్య ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య ... నాని, అతిపన్నప్రథమేహాని ... హాని కర్తవ్యదహనజనిత ప్రేతక్షుదుపశమనార్థం పిండప్రదానాని (సవ్యం) కరిష్యేనమః (ప్రా...తీ) గోమయేనోదకేనోపలిప్య ॥ తత్రదర్భానాస్తీర్య-దర్భోపరిఏతత్తిలోదకందదామి॥ ౧౫॥ యజమానస్య పిత్రే... గోత్రాయ... ... ప్రేతాయ మరణదినా... హాని కర్తవ్యదహనజనిత క్షుదుపశమనార్థన్ మేతం పిండందదామి॥ గతించిన దినములకుకూడా పిండప్రదానము చేయించవలెను. (పిండోపరి ఏతత్తిలోదకందదామి ౧౫॥ ఇతి తిలోదకానిదత్వా॥ అంజనాభ్యంజనందదామి॥ భోగనివృత్త్యర్థణంతాంబూలందత్వా॥ యథాశక్తిదక్షిణాందత్వా॥ అత్రఉదక పాత్రంనిధాయ అద్యపూర్వోక్తఏవంగుణ ... తిథౌ (ప్రా...తీ) పితరం గోత్రం ... ప్రేతముద్దిశ్యత్వయాకృతైః మరణదినాదారభ్యహాని అతిపన్నప్రథమేహాని ... అనికర్తవ్యదహనజనిత ప్రేతక్షుదుపశమనమస్త్వితిభవంతో బ్రువంతు॥ దహనజనిత ప్రేతక్షుదుపశమనమస్తు॥

శిలానైవేద్యం.

ప్రోక్ష్య- పరిషిచ్య- అమృతమస్తు॥ ప్రేతరూపశిలాదేవతాయైనమః నైవేద్యంసమర్పయామి॥ ప్రాణాయనమః సమానాయనమః। ప్రేతఅత్రసౄహి- అత్రపిబ- అత్రఉపభుంక్ష్వ॥

వాయసపిండమ్.

పితః ... గోత్ర ... ప్రేత-ఇమంపిండం వాయసగృధ్రజలచరముఖేన ప్రేతఉపభుంక్ష్వ॥ శ్లో॥ నారాయణనమస్తేస్తు । శంఖచక్రగదాధర దత్తోయ్యంపిండదానేన ॥ ప్రేతతృప్తికరోభవ ఇతిపిండంవాయసేభ్యో అద్యాత్॥ కాకాద్యభావే ఉదకేనిక్షిపేత్ (కర్తా)స్నాత్వా॥ గృహం ప్రవిశ్య॥ దీపదర్శనం కుర్యాత్. మృతస్థలే క్షీరాదిపాత్రదయే- అత్ర

స్నాహిత్యుదకం- అత్రాపిచేతి క్షీరంనిక్షిపేత్॥ ఇతి కేచిత్ప్రాహః కేచిత్ మృస్థలే జలకుంభం ప్రతిష్ఠాప్య॥ భూమకానవధాన్యాని ప్రతిష్ఠాప్య॥ దీపారాధనం కుర్యాత్॥

అత్ర సంకల్ప విశేషః

ప్రథమదినే మూర్ధాక్షి దంతావయవ సంభూత్యై దేహాక సిద్ధ్యర్థం॥ ౨—ది॥ చక్షుశ్శ్రోత్ర నాసాముఖావయవ నివృత్త్యర్థం॥ ౩—ది॥ కరాంసభుజవక్షో నివృత్త్యర్థం॥ ౪—ది॥ నాభిలింగ గుదనివృత్త్యర్థం॥ ౫—ది॥ జానుజంఘుపాదావయవ సిద్ధ్యర్థం॥ ౬—ది॥ సర్వమర్మావయవ నివృత్త్యర్థం॥ ౭—ది॥ మజ్జామేదోమాంసస్నాయునాడీ రూపావయవసిద్ధ్యర్థం॥ ౮—ది॥ దంతలోమ నఖావయవసిద్ధ్యర్థం ౯—ది॥ వీర్యావయవ సిద్ధ్యర్థం॥ ౧౦—ది॥ దేహపూర్ణత్వాతృప్తతాక్షుద్విపర్యయ సిద్ధ్యర్థం॥

తతిమ్మాదినములకు దేహపూర్ణత్వసిద్ధ్యర్థమనే పిండప్రదాన సంకల్పమును జెప్పవలెను. కొందరు ప్రేతక్షుదుపశమనార్థమని సంకల్పమును జెప్పుచున్నారు. దేశాచారములననుసరించిఆచార్యుడు ప్రయోగము జరిపించవలెను.

ఇతి నిత్యకర్మవిధి స్సమాప్తః

అథ సంచయన విధిః

దహనదినమునందుగాని అట్లుగాక రెండవదినమునందుగాని అట్లుగాక పంచాంగశుద్ధిగల వేసిదినమునగాని సంచయనము చేయతగినది. భాండము, ఆజ్యము క్షీరము, దధి, తిలలు మొదలగుకావలసిన పదార్థములన్నిటిని వెంటబెట్టుకొని శ్మశానమునకుబోయి పరిశుద్ధ ప్రదేశమునుంచి (కర్త) కట్టుకొనియున్న దీక్షవస్త్రములతో స్నానము జేసి సంచయనము ప్రారంభింపవలయును.

(కం) స్నాత్వాచమ్య॥ బ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాతః పవిత్రంపా సవ్యధృత్వా॥ శ్రీగోవింద ... పూర్వోక్త ఏవంగుణ ... తిథౌపితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య—హాని కర్తవ్య అస్థిసంచ నకాలే శవాగ్నినష్టేసతి తద్దోష పరిహారార్థం శ్వానకుక్కుట గార్ధభ జంబూక చండాలస్పర్శనోషాది పరిహారార్థం యథోక్త ప్రాయశ్చిత్త మాచరిష్యేనమః (ఇతిసంకల్ప్య) పరిషదక్షిణాంగృహీత్వా॥ సమస్త పదం ... పితుః గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య ... హానికర్త వ్య అస్థిసంచయనకాలే శవాగ్నినష్టేసతి తద్దోషపరిహారార్థం యథో క్త ప్రాయశ్చిత్తం కర్తుంఅధికారసంపదస్త్వితిభవంతో బ్రువంతు॥ కర్తు అధికారదస్తు॥

పూర్వోక్త ఏవంగుణ— తిథౌపితుః—గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా..., హాని, కర్తవ్య, శ్వానకుక్కుటగార్ధభ జంబూక చండాల స్పర్శదోషపరిహారం స్వర్ణధాన్యాజ్య కృచ్ఛ్రాన్యాచరిష్యే॥ శ్లో॥స్వర్ణ పవిత్ర ... ప్రయచ్ఛమే॥ దన్యంకరోదాతార ... చ్ఛమే॥ కామధేనో స్సము—చ్ఛమే॥ హిరణ్యగర్భ—చ్ఛమే॥ ఇదంకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రి త్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామాయ మానః ... నమమ॥ ఇతిహిరణ్యందద్యాత్॥

దహనప్రదేశే జలంసంప్రోక్ష్యమ్

అద్భ్యః ప్రోక్ష్యావిశుచయో దేవాశ్చ ప్రయచ్ఛత। పవిత్రం కురుతాత్వర్థం సర్వాణిప్రీతచేతసః అయోధ్యామధురామాయాకాశీ కాంచీ హ్యవంతికా। పురీద్వారావతీచైవసప్తైతామోక్షదాయకాః అహంకాశీంగమిష్యామి తత్రైవనివసామ్యహం। ఇతిబ్రువాణస్సత తం కాశీవాసఫలంలభేత్॥ ఇతిదహనదేశే జలసమ్మార్జనం కృత్వా॥

అథః శవాగ్ని నష్టప్రాయశ్చిత్త హోమః

శ్రీగోవిందగోవింద పూర్వోక్త ... తిథౌపితుః ... గోత్రస్య ... స్య ప్రేతస్యమరణదినాదారభ్య ... హానికర్తవ్యం శవాగ్నినష్ట ప్రాయ శ్చిత్త హోమకరిష్యే నమః అథలౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య॥ అథధ్యానం శ్లో॥ఏహ్యగ్నే ఇహలోకేచ ఇంద్రదిక్పాలసంస్థితా ॥ జ్వలితంసప్త

జిహ్వేనాం । త్వచోవర్ణం హుతాశనమ్॥ అలంకృత్య॥ ఇంద్రాయన
మః- అగ్నయేనమః- యమాయనమః- నిర్ ఋతయేనమః- వరుణా
యనమః- వాయవేనమః- కుబేరాయనమః- ఈశానాయనమ అథ
పరిస్తరణాదిఆచారః కుర్యాత్॥ ఏకదర్భేణ కార్యం కర్తాతూష్ణీంపరి
షిచ్య॥ తదగ్నింప్రజ్వాల్య॥ దర్వ్యామాజ్యమాదాయ॥ ఇంద్రాదిహో
మంకుర్యాత్॥ ఇంద్రాయనమః——ఈశానాయనమః॥ ఇతిహుత్వా
అథ కేశవాది హోమంకుర్యాత్॥ కేశవాయనమః శ్రీకృష్ణాయనమః
(ఇతిహుత్వా) శ్లో॥ యమాయధర్మరాజాయ మృత్యవేచాంతకా
యచ వైవస్వతాయకాలాయ చిత్రగుప్తాయ తేనమః (ఇతిహుత్వా)
అథపరిషేచనంకుర్యాత్॥ యేతత్కర్మసాద్గుణ్యార్థం కృచ్ఛ్రతయాశి
బ్రాహ్మణాయదద్యాత్॥ హిరణ్యగర్భచ్ఛమే॥ ఇదంకృచ్ఛ్రతయ
ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహంసంప్రదదేనమమ॥
ఇతిహిరణ్యం బ్రాహ్మణాయదద్యాత్॥

అస్థిసంచయనప్రయోగః

ఏవంగుణ ... తిథౌ ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా
దారభ్య ... హాని అస్థిసంచయనం కరిష్యేనమః అస్థిసంచయనయోగ్య
తాసిద్ధ్యర్థం స్వర్ణధాన్యాజ్యకృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే॥ శ్లో॥ స్వర్ణంపవిత్ర
మమలం ... చ్ఛమే॥ శ్లో॥ ధన్యంకరోపి దాతార ... చ్ఛమే॥ శ్లో॥ కామ
ధేనోస్సముద్భూతం ... చ్ఛమే॥ శ్లో॥ హిరణ్యగర్భ ... చ్ఛమే॥ ఇదం
కృచ్ఛ్రత్రయప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యంనమమ॥ అథకుం
భోదకమాదాయ అత్రిక్షీరంనినీయ, అస్థిప్రోక్షణం త్రివారం వా——
పంచవారంవా——కార్యం అయోధ్యామధురామాయా కాశీకాంచీ
హ్యవంతికా । పురీద్వారవతిచైవ సప్తైవతా మోక్షదాయకాః ॥
అహంకాశీం గమిష్యామిత్యత్రైవనివసామ్యహం । ఇతిబ్రువాణస్సత
తం కాశీవాసఫలంలభేత్॥ శ్లో॥ సర్వతీర్థసముద్భూతాః । పావనాః
పాపహారిణః ఆపశ్శరీరస్సంశుద్ధిం । కుర్వంతుద్విజసన్నిధౌ॥ ఇతిఅస్థి
ప్రోక్షణంకృత్వా॥ సంకల్ప్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ ... తిథౌపితుః ... గోత్ర
స్య ... ప్రేతస్యమరణదినాదారభ్య ... హాని అస్థిసంచయన హోమం

కరిష్యే నమః॥ దహనదేశాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య॥ అలంకృత్య॥ ఇంద్రాయ నమః... ఈశానాయనమః తూష్ణీంపరిషిచ్య॥ శ్లో॥ యమాయధర్మ రాజాయ మృత్యవేచాంతకాయచ। వైవస్వతాయకాలాయ॥ సర్వ భూతక్షయాయచ॥ అగ్నయేనమః (ఇతిహుత్వా) ఔదుంబరాయద ధ్నాయ నీలాయపరమేష్ఠినే। వృకోదరాయచిత్రాయ చిత్రగుప్తాయ తేనమః అగ్నయేనమః ఇతిహుత్వా॥ ఇంద్రాయనమః... ఈశానా యనమః ఇతిహుత్వా ప్రాగాదితూష్ణీంపరిషిచ్య॥

పంచభిఃకుంభైరపఆనీయ స్వాహోక్షితమస్థీన్యవోక్ష్య అగ్నింశమయేత్॥	౫ కుండలచేత నుదకమునుదీసుకొనివచ్చి చక్కగా నస్థుల బ్రోక్షించి యగ్నిని జల్లార్చవలెను.

శ్రీగోవింద గోవింద పూర్వోక్త ఏవంగుణ... తిథౌపితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య... హాని, కర్తవ్య అస్థిసంచ యనకాలే గోదానంకరిష్యే॥ ఇతిసంకల్ప్య॥ తదంగ బ్రాహ్మణపూజాం కరిష్యేనమః ప్రతిగ్రహీతారం బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య॥ శ్లో॥ యదీచ్ఛ సిమహారాజన్ సర్వతీర్థావగాహనం। విప్రపాదవినిర్ముక్తంతోయం శిరసిధారయ॥ గంధాద్య ఇమేఆపః పుష్పార్థాఇమేతిలాః॥ శ్లో॥ గవా మంగేషు...చ్ఛమే॥ గోదానంతతః దక్షిణాదానం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ః గవాభావే యథాశక్తి హిరణ్యంవాదద్యాత్ః అథదశదా నాని కుర్యాత్॥

అస్థిసంగ్రహణమ్

ఆచమ్య...పితుః...గోత్రస్య...స్య ప్రేతస్య గంగాయాం అస్థినిక్షేపణార్థం అస్థిసంగ్రహణంకరిష్యే॥ శ్లో॥ ప్రేతస్యాస్థీనిమృత్వాత్రే నిక్షిప్యవిసమాహితః పితరశ్శాశ్వతాన్లోకాన్। అనేనసుఖమా ప్నుయుః నారాయణస్మరణం కార్యం॥

ప్రేతస్య శిరఃప్రదేశే ఆస్థీన్యా దాయనిశ్శబ్దనకుంభేనిదాయ॥	కర్త ప్రేతరొక్క శిరఃప్రదేశే మునుముందు అస్థిని చప్పుడు లేకుండ కుండలో నుంచవలయును.

దంతాస్థీన్యాదాయ నిశ్శబ్దం కుంభేవిధాయ॥	దంతయెముకలు చప్పుడు లేకుండ కుండలో నుంచవలెను.
హస్తాభ్యాంబాహుభ్యాంవాఅస్థిద్యాదాయ నిశ్శబ్దం కుంభే నిధాయ॥	భుజములనుండియు చేతులనుండియు నెముకలనునేరి చప్పుడు లేకుండా కుండలోనుంచవలయును.
పార్శ్వాభ్యాంఅస్థి నిధాయ॥	ప్రక్కల నెముకలనునేరి చప్పుడు లేకుండ కుండలోనుంచవలెను.
పాదాభ్యాం అస్థిన్యాదాయ... నిధాయ॥	పాదముల నెముకలను నేరి చప్పుడు లేకుండ కుండలోనుంచవలెను.

(కర్త) దహన దేశమందలి బూడిదెనుబోగుచేసి జలమందు కల్పవలయును. 3-౫-౭ మూరలుగా యెత్తవలెను (ఆచారము)

శ్లో॥ యావదస్థిమనుష్యాణాం గంగాతోయేషుతిష్ఠతి। తావద్వర్షసహస్రాణి పుణ్యలోకెమహీతే॥ నారాయణస్మరణం కార్యం॥

అథదహనదేశేజలంసంప్రోక్ష్య	దహనదేశమందు నుదకముజల్లి
తత్రశరీరాకృతిం కృత్వా	అచ్చట శరీరాకారముగా జేసి నచ్చట
తత్రశిలాత్రయం నిధాయ	మూడురాళ్ళుంచి

అథ శిలాత్రయ వేదికారాధనమ్

శ్లో॥ ఇహలోకంపరిత్యజ్య గతోసిపరమాంగతిం మనసావాయురూపేణశిలేత్వాహంనియోజయే॥ మధ్యేప్రేతమావాహ్య ఉత్తరతోరుద్రమావాహ్య॥ దక్షిణతోయమమావాహ్య యథాశక్తిసంపూజ్య దహనదేశేలా బలిందదామి॥ (కర్త) సర్వోపచారైః అన్నాపూపసూపాద్యైఃపిండత్రయంకృత్వా శ్రీగోవింద... ఏవంగుణ... తిథౌపితుః గోత్రస్య... ప్రేతస్య ఉత్తమలోకప్రాప్త్యర్థం శ్మశానభూత బలిప్రిసాసంకరిష్యే॥ నమః॥ గోమయేన వర్తులమండలకృత్వా॥ ఏతద్గర్భాస్తరణందదామి॥ ఏతత్తిలోదకం దదామి (ఇతితిలోదకందత్వా)మధ్యే ప్రేతరాజాయ మహాక్షుత్స్యంవారణార్థం ఏతంపిండందదామి॥ ఉత్తర

తోరుద్రాయ. ర్థం ఏతంపిండందదామి॥ ప్రేతస్యదక్షిణతో యమాయ మహోక్షుణ్ణే వారణార్థం ఏతంపిండందదామి పిండత్రయందత్వా పిండ స్యోపరి ఏతత్తిలోదకందదామి॥ 3॥ అంజనాభ్యంజన తాంబూలా దీన్ నిధాయ॥ యేఏందత్వా॥ అథదహనదేశేమృన్మయ పాత్రపూరిత జలంకుంభంనిధాయ॥ అద్యపూర్వోక్త ఏవంగుణ... తిథౌపితుః గోత్రి స్య... ప్రేతస్య ఉత్తమలోకప్రాప్త్యర్థ శ్మశానభూతబలి ప్రదానేషు పితరం... గోత్రం ప్రేతముద్దిశ్య త్వాయాకృతైరేభిః మరణదినాదా రభ్య... హాని, అస్థియసంచయనాంగ శిలాత్రియవేదికారాధన బలి పిండప్రదానైశ్చపితుః ప్రేతస్య ప్రేతతృప్తిద్వారా ప్రేతతృప్తిరస్త్వి భవంతో బ్రువంతు॥ ప్రేతతృప్తిరస్తు॥ (ఇతిలోదకంత్యజేత్) శ్లో॥ నారాయణనమస్తేస్తు॥ శంఖచక్రగదాధర అమయ్యంపిండదానేన ప్రేతతృప్తికరోభవ॥ ఇత్యస్థిసంచయనప్రయోగ స్సమాప్తః

అథ గంగాభస్యస్థినిక్షేపణమ్

కర్తా అస్థికుంభమాదాయ॥ గంగాతీరేస్థాప్య॥ స్నాత్వాఽచమ్య శ్రీగోవింద... ఏవంగుణ... తిథౌపితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మర ణదినా... హాని. కర్తవ్యగంగాంభస్యస్థినిక్షేపణ మాచరిష్యేనమః॥ అనుజ్ఞార్థం యథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తమాచరిష్యే॥ పరిషదక్షిణాం గృహీత్వా॥ శ్లో॥ సమస్తసంప... పదం (ప్రా...తీ) పితుః... ప్రేతస్య ప్రేతతృప్త్యర్థం మరణదినా... హాని గంగాంభస్యస్థినిక్షేపణంకర్తుం అధికారసంప... బ్రువంతు॥ అధికారసంపదస్తు॥ కాలస్యముఖ్యకాలో స్తు॥ ఏవంగుణ... తిథౌపితుః గోత్రస్య ప్రేతస్యఅస్థినిక్షేప కాలే స్వ ర్ణధాన్యఆజ్యకృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే॥ స్వర్ణంపవిత్ర... ప్రయచ్ఛమే॥ ధన్యకరోషి ప్రయచ్ఛమే॥ కామధేనో... ప్రయచ్ఛమే॥ హిరణ్యగ ర్భ... మే॥ ఇదంకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తిహిర ణ్యంతుభ్య... నమమ॥ అస్థినికేశవనామాదిభిః స్నాపయిత్వా॥ తతః పంచగవ్యేనశుద్ధోదకేనచ సంప్రోక్ష్య॥ శుద్ధప్రదేశే మృదమా

దాయ శరావాకృతింకృత్వా తత్రదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య॥ తిలానవకీర్య తత్రతస్మిన్నిధాయ సువర్ణరత్నపూరిత మధుదధిక్షీరాది నిక్షిపేత్॥ అస్యభిషేకార్థం బ్రాహ్మణాన్వరయేత్॥ రుత్విదంత్వా మహంవృణే॥ శ్లో॥ సురాస్త్వామభిషించంతు... సిద్ధయే శ్రీకాశ్యాంచ గయాప్రయాగ... సౌభాగ్యంఫలం ఇత్యేతైర్మంత్రైర్మార్జయిత్వా అథగోదానం పూర్వోక్త... పుణ్యతిథౌపితుః గోత్రస్య... ప్రేతస్యమ రణదినాదా... హనిగంగాంభస్యస్థినిక్షేపణకాలే గోధానాది దశ ధానానికరిష్యే॥ నమః (ఇతిసంకల్ప్య) శ్లో॥ గవామంగేషు... ప్రయ చ్ఛమే॥ గోదానందద్యాత్॥ గోభూతిలహిరణ్యాజ్య వాసోధాన్యగుడా నిచ రౌప్యంలవణమిత్యాహుర్దశదానాః ప్రకీర్తితాః దశదానానికుర్యా త్॥ పునఃమృత్తికయాశరావాకృతింకృత్వా త్రియతేనాస్థ్యపిధాయ హస్తాభ్యాంత్రివారంవా గృహీత్వా వామభుజేనిధాయ॥ గంగాప్రా ర్థనం॥ శ్లో॥ ప్రసీదవరదేదేవి సర్వపాపప్రణాశని అముకస్యప్రయచ్ఛ త్వం॥ గతింపుణ్యాంచశాశ్వతిమ్॥ అథగంగాజలంప్రవిశ్య నమోస్తు ధర్మరాజాయ నమేప్రీతః॥ శ్లో॥ యావదస్థీనిమనుష్యాణాం గంగాతో యేషుతిష్ఠతి తావద్వర్షసహస్రాణి స్వర్గలోకేమహీయతే॥ ఇతిమం త్రేణాస్థీనినిక్షేపణంకుర్యాత్॥ కర్తాస్నాత్వాఽచమ్య శ్రీగోవిం ద... పూర్వోక్త... పుణ్యతిథౌ॥ పితుః గోత్రస్య అంధత్వమూకత్వ కాణత్వ బధిరత్వాది శారీరికబాధా నివృత్తిద్వారా పుణ్యలోకావాప్త్య ర్థం మృత్తికాస్నానాదౌ కూర్చప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే నమః అనుజ్ఞా ర్థం యథాశక్తిప్రాయశ్చిత్తంకరిష్యేనమః సమస్తసంపదం అధికార సంపదస్తు॥ అథకృచ్ఛ్రత్రయాశిదద్యాత్॥ అయాహిప్రీతగంభీరైః పూరైః సౌమ్యపథోత్తమైః ప్రజామస్మభ్యమాయచ్ఛరయిందీర్ఘాయు రేవచ॥ పితరం... గోత్రం... ప్రేతమావాహ్య అథగోధానాది దశ దానానికుర్యాత్ అథమృత్తికాస్నానార్థం బ్రాహ్మణాన్వరయేత్॥ మృత్తికాస్నానార్థంవృణీమహే॥ బ్రాహ్మణేభ్యో నూతనవస్త్రాణి దద్యాత్॥ తతః గంగాప్రార్థనంకృత్వా॥ మృదంగృహీత్వాఆదిత్యాయ

మృత్తికాం దర్శయిత్వా॥ శ్లో॥ మృత్తికే బ్రహ్మరూపేత్వం । మృత్తికే విష్ణురూపిణి । సుకృతం దుష్కృతంచైవ । మాం ప్రాపయపరాం గతిం॥ మృల్లేపనంకృత్వా॥ పూర్వోక్త...తిథౌ యజమానస్య పితుః ...గోత్రస్య... ప్రేతస్య పుణ్యలోకావాప్త్యర్థం అన్యోన్యసహాయేన అష్టోత్తరశతంవా- తదర్థంవా యథాశక్తిమృత్తికా స్నానా న్యాచరిష్యే॥ విధిప్రకారేణ సమాపయేత్॥ పితరం... గోత్రం... ప్రేతం అన్యోన్యసహాయేనమృత్తికాస్నానైః॥ పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య ప్రేతత్వవిముక్తా ... రస్తు ॥ (ఇతి తిలోదకం త్యజేత్) త్వన్నిమిత్తం మయాకృతేన అనేన పుణ్యేనత్వం పుణ్యవాన్ భవ । అథ హిరణ్యశ్రాద్ధంవా ఆమశ్రాద్ధంవా కుర్యాత్॥ అథ బ్రాహ్మణాన్ సంతోషయేత్॥ ఇతి గంగాంభస్యస్థి నిక్షేపణం సమాప్తమ్.

అథ నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధప్రయోగః.

బ్రాహ్మణ మాహూయ॥ కర్తాస్నాత్వా ఆచమ్య పవిత్రం ధృత్వా శ్రీ గోవింద గోవింద... అద్యపూర్వోక్త... పుణ్యతిథౌ । ప్రా...తీ పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య...హని। అతిపన్న ప్రథమేహని కర్తవ్య నగ్న ప్రచ్ఛాదనైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధ మాచరిష్యే। కాలే అనుజ్ఞార్థం యథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యేనమః॥ పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా॥ శ్లో॥ సమస్త సంపత్సమ...పదం (ప్రా...తీ) పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా...హని అతిపన్న ప్రథమేహని కర్తవ్యనగ్న ప్రచ్ఛాదనై కోద్దిష్టామశ్రాద్ధం కర్తుం అధికార సంప...బ్రువంతు॥ కర్తుం అధికార సంపదస్తు॥ ఏవంగుణ... తిథౌ పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య అంధత్వ మూకత్వ బధిరత్వకారణ్య పంగుత్వనగ్న త్వపిచాత్వ నివారణార్థం నగ్నప్రచ్ఛాద నైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధం ఆమాదిద్రవ్యేణ ప్రేతోద్దేశేన అద్యకరిష్యేనమః॥ ఇతిసంకల్ప్య॥ పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య నగ్నప్రచ్ఛాదనైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే క్షణందదామి ॥ అథ పాద్యస్థానే గోమయేన వర్తులమండలంకృత్వా॥ తత్రదర్భానాస్తీర్య- దర్భోపరి- తిలాన్వికీర్య॥ పితః... గోత్ర... ప్రేత నగ్న ప్రచ్ఛాదనైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే స్వాగతంనమః పితః...గోత్ర...ప్రేత

నగ్న... ప్రేతార్థే ఇదంతే పాద్యం నమః॥ శ్లో॥ నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ। గోబ్రాహ్మణ హితాయచ జగద్ధితాయ కృష్ణాయ। గోవిం దాయ నమోనమః (ఇతి బ్రాహ్మణస్య పాదౌ ప్రక్షాళ్య) (ఉపవీతి) కర్తా స్వయంచ పాదౌప్రక్షాళ్య॥ ఆచమ్య; కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ॥ (ప్రా ...తి) ప్రేతవిష్టరార్థ మయంకుశః॥ (ఇత్యాసనందత్వా) ఉదఙ్ముఖ ముపవిశ్య॥ అద్యపూర్వోక్త—తిథౌ (ప్రా...తి) పితుః... గోత్రస్య ప్రేతస్య మరణదినా...హాని నగ్నప్రచ్ఛాదనైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే నమః॥ శ్లో॥ తిలాహిరక్షం త్వసురాత్ దర్భారక్షంతు రాక్ష సాత్। పంక్తిం వై శ్రోత్రియోరక్షేదతిథిసర్వరక్షకః॥ ఇతి తిలాన్వికి రేత్॥ శ్రాద్ధార్థం సంపాదిత ద్రవ్యాణి ఉదకేన సంప్రోక్ష్య॥ పుండరీ కాక్ష పుండరీకాక్షాయనమః॥ పితుః...గోత్రస్య...ప్రేతస్య మరణ దినా...హాని అతిపన్న... కర్తవ్యనగ్న ప్రచ్ఛాదనై... ప్రేతార్థే ఇదమాసనందదామి॥ పితుః గోత్రస్య ప్రేతస్య మరణదినా— హాని అతిపన్న ప్రథమేహని కర్తవ్యనగ్న— ప్రేతార్థే క్షణదదామి, అథ బ్రాహ్మణస్య పురతః అర్ఘ్యపాత్రం నిక్షిప్య॥ సర్వతీర్థ సముద్భూతాః పావనాః పాపహారిణః॥ ఆపశ్శరీర సంశుద్ధిం కుర్వంతు ద్విజసన్నిధౌ॥ ఇత్యర్ఘ్యపాత్రే ఉదకం వినీయ॥ పితరం— గోత్రం—ప్రేతం ప్రేత పాత్రే తిలాన్నిక్షిప్య॥ ప్రేతార్ఘ్యపాత్రే గంధార్థం పుష్పార్థం తిల సహిత కుశాన్ దదామి, ప్రేతాయనార్చితమస్తు॥ ప్రేతపాత్రం సం పన్నం॥ సుసంపన్నం॥ పితః ... గోత్ర ... ప్రేతనగ్న ప్రచ్ఛాదనై కోద్దిష్టామశ్రాద్ధే। ఇదంతే అర్ఘ్యందదామి॥ నమః॥ శ్లో॥ ఇహలోకం పరిత్యజ్య గతోసి పరమాంగతిం॥ మనసా వాయురూపేణ కుశేత్వాం హం నియోజయే॥ (ఇత్యర్ఘ్యపాత్రం విసృజేత్) తతః మూర్ధానమా రభ్య పాదాంతం తిలైరభ్యర్చ్య॥ గంధార్థా ఇమే ఆపః పుష్పార్థా ఇమే తిలాః॥ శీతవాతోష్ణ—ప్రియచ్ఛమే॥ వస్త్రద్వయందత్వా। సకలా రాధనైస్స్వర్చితమస్తు॥ అథయథాశక్తి ఆమాదిసమస్త పదార్థాన్ని ధాయ॥ ఉదకం సంప్రోక్ష్య॥ శ్రీవిష్ణో ఆమంరక్షస్వ- పితః— గోత్ర ...... ప్రేతమరణ దినాదారభ్య...హాని కర్తవ్య నగ్న ప్రచ్ఛాద నైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ఏతత్తే ఆమంసపరికరం సవ్యంజనం సతాంబూలం

సదక్షిణాకం సతిలాపిధానోదకుంభం- బ్రాహ్మణస్తు ... పిత్రే... గో త్రాయ... ప్రేతాయ ఇదమామం సపరికరం సవ్యంజనం సతాంబూలం సదక్షిణాకం- సతిలాపిదానోదకుంభం నగ్న ప్రిచ్ఛాదనాఖ్యోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేత తృప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ॥ (ఆమాది పదార్థాణ దద్యాత్॥) అంగుళ్యాభరణ- కట్యాభరణ- కర్ణాభరణ- పాదుకాది ఛత్రాది యథాసంభవం.

కొందఱు—ఒక సంవత్సరమువఱకు సరిపడు బియ్యం మొదలగు దదాత్ - యివ్వవలెను.

అథ ధారాదత్తమ్ (ప్రా . తీ) (పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా ... హాని అతిపన్న ప్రథమేహానికర్తవ్య నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యోద్దిష్టామశ్రాద్ధే పితరం ... గోత్రం ... ప్రేతంఉద్దిశ్య త్వయాక్రియమాణేన మరణదినాదారభ్య ... హాని అతిపన్నప్రథమేహాని కర్తవ్య నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యోద్దిష్టామశ్రాద్ధేన పితుః— గోత్రస్య ... ప్రేతస్య ప్రేత తృప్తిద్వారా ప్రేతత్వ విముక్తిసాధన మస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ ప్రేతతృప్తిరస్తు పితుః—గోత్రస్య స ప్రేతస్య మరణదినా—హాని అతిపన్న —ప్రథమేహాని నగ్నప్రచ్ఛా—తిలోదక పిండప్రదానం కరిష్యే॥ నమ॥ (ప్రా—తి) గోమయేనానులిప్య॥ పిండసాధ్యః దర్భాసనం నమః॥ దర్భోపరి ఏతత్తిలోదకం దదామి॥ పిత్రే—గోత్రాయ—ప్రేతాయ మరణదినా—హాని, అతిపన్న ప్రథమేహాని కర్తవ్య నగ్నప్రచ్ఛాదనా— శ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇమంపిండం దదామి॥ పిండోపరి ఏతత్తిలోదకందదామి అంజనాభ్యంజనం నమః॥ ధారాదత్తం అద్యపూర్వోక్త పితుః—గోత్రస్య— ప్రేతస్య మరణదినా ... హాని అతిపన్న ప్రథమేహాని నగ్నప్రచ్ఛా... పిండప్రదానే ... పితరం ... గోత్రం ... ప్రేతముద్దిశ్య త్వయాకృతేన అనేన నగ్నప్రిచ్ఛా ... పిండప్రదానేనచ పితుః గోత్రస్య ... ప్రేత తృప్తిద్వారా ప్రేతతృప్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ ప్రేత తృప్తిరస్తు, దత్తం శ్రాద్ధం అభిరమ్యంతామితికర్తా ః అభిరమ్యతాస్మః ఇతివిప్రః నగ్నప్రిచ్ఛాదనశ్రాద్ధ ప్రయోగస్సమాప్త॥

* అథ నవశ్రాద్ధప్రయోగః *

మృతదినము మొదలు బేసిదినములయందొక్కొక్క శ్రాద్ధము జేయవలెను. కొందరు అశక్తతచే నన్నింటిని ఒక్క దినంబుననే నాచరించుచున్నారు. అప్పుడు అతిపన్నదినములు అనగా గతించిన దినములను కలిపి సంకల్పము జేయునది, కడమవిషయములు ధర్మశాస్త్రమందు జూడవలెను. శ్లో॥ నవశ్రాద్ధానిసర్వాణి॥ ప్రేతతృప్తికరాణితు॥ ఆదాని షోడశైతాని ప్రేతత్వస్య నివృత్తయే॥ (కర్త) స్నాత్వా ఆచమ్య॥ పవిత్రింధృత్వా॥ పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య... హని, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక ... హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధంమాచరిష్యే॥ అనుజ్ఞార్థం పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥ శ్లో॥ సమస్తసంపత్సమ... పదం (ప్రా...తీ) పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య...హని, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక—హ్నికనవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధం పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కర్తుం అధికార సంపద—బ్రువంతు॥ అధికారసంపదస్తు॥ ఏవం ... తిథౌపితుః...గోత్రస్యః॥ ప్రేతస్య మరణదినా—హని అతిపన్నప్రథమాహ్నిక...హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టవిధానేన ఆమాదిద్రవ్యేణ ప్రేతోద్దేశేన సద్యః కరిష్యే॥ పితుః...గోత్రస్య—ప్రేతస్య మరణదినా...హని దశాహ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థేక్షణః కర్తవ్యః॥ పితుః...గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా...హని, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక నవామైకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధే ప్రేతార్థే క్షణః కర్తవ్యః॥ ఏవం క్షణానిదత్వా॥ పాద్యస్థాపే గోమయేన వర్తులమండలంకృత్వా॥ ప్రేతపాద్యస్థానే దర్భాసనం దదామి॥ దర్భోపరి ఏతత్తిలోదకం దదామి॥ (తిలోదకంత్యజేత్) కుశతిలోదకమంజలినా గృహీత్వా పితుః...గోత్ర—ప్రేత...హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే పాద్యందదామి॥ పితః...గోత్ర—ప్రేత—హని అతిపన్న ప్రథమాహ్నికనవామైకో—ర్థే ఇదంతే పాద్యందదామి॥ ఏవం పాద్యందద్యాత్॥ కర్తాపాదాప్రక్షాళ్య॥ ఆచమ్య॥ బ్రాహ్మణాన్ ఉదఙ్ముఖ ముపవేశ్య॥ పితః— గోత్ర—ప్రేత విష్టరార్థమయంకుశః॥ ఆసనందద్యాత్॥ పూర్వోక్తఏవంగుణ—తిథౌ

పితుః... గోత్రస్య మరణదినా ... హని హ్నిక అతిపన్న ప్రథమా హ్నిక...హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ... ప్రక్రాంతం ఆమశ్రాద్ధకర్మకరిష్యామి॥ శ్లో॥ పితృస్థానే పిశాచత్వం॥ రాక్షసానాం విముచ్యతే। తత్రిస్థానాం నివృత్యర్థం । తిలోదక ముపస్పృశేత్॥ ఇతి తిలోదకం సంప్రోక్ష్య॥ మృదమాదాయ తిలాన్ వికిరేత్॥ శ్లో॥ తిలాహిరక్షం త్వసురాత్ దర్భారక్షంతు రాక్షసాత్ । పంక్తింవై శ్రోత్రియో రక్షేదతిథి స్సర్వగక్షకః ॥ ఇతి తిలదర్భాన్ నిక్షిప్య॥ శ్రాద్ధార్థ సంపాదిత ఆమద్రవ్యాది ప్రోక్షణం॥ పుండరీకాక్ష పుండరీకాక్ష॥ శ్లో॥ శ్రాద్ధకాలే గయాం ధ్యాత్వా ధ్యాత్వా దేవం గదాధరం। తాభ్యాంచైవ నమస్కృత్య తతశ్రాద్ధం ప్రవర్తయే॥ పితుః ... గోత్రస్య ...ప్రేతస్య మరణదినా ... హని ...హ్నిక, నవామై — ర్థే ఇదంతే ఆసనందదామి॥ పితుః ...గోత్రస్య ... ప్రేతస్య ... మరణదినా ... హని॥ అతిపన్న ప్రథమా ... ర్థే ఇదంతే ఆసనందదామి॥ సర్వత్ర ఆసనందద్యాత్॥ పితుః ... గోత్రస్య ...ప్రేతస్య ...హని... హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే క్షణందదామి। పితుః ... గోత్రస్య ప్రేతస్య ...హని అతిపన్న ప్రథమా ...శ్రాద్ధే క్షణందదామి॥ ఏవం క్షణానిదద్యాత్ ॥ బ్రాహ్మణస్య పురతః దర్భాన్ ఆస్తీర్య ॥ అర్ఘ్యపాత్రం నిధాయ ॥ ప్రోక్ష్య॥ అర్ఘ్యపాత్రే తిలనిక్షేపణం కృత్వా ॥ శ్లో॥ ఆపోదేవి భవంతుష్టం। ప్రేతార్థే సర్వదేహినాం। అభిస్రవంతు యే దేవి.। సర్వతీర్థనమోనమః॥ యజమానస్యపితరం ... గోత్రం ... ప్రేతం తిలాన్ దత్వా ॥ అర్ఘ్యపాత్రే గంధార్థం పుష్పార్థం తిలాన్ దదామి॥ ప్రేతాయస్వర్చితమస్తు॥ పితః ... గోత్రం ... ప్రేత మరణదినా ...హని ... హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే అర్ఘ్యం దదామి॥ పితః ... గోత్రస్య ప్రేతమరణదినా ... హని అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక... నవామైకోద్ది ...ర్థే ఇదంతే అర్ఘ్యందదామి (ఏవం సర్వత్ర అర్ఘ్యందత్వా) శ్లో॥ ఇహాలోకం పరిత్యజ్య గతోసి పరమాంగతిం। మనసా వాయురూపేణ కుశేత్వాం యోజయామ్యహమ్...(కర్త)ఇతిమూర్ధాదిపాదపర్యంతంతిలైరభ్యర్చ్య॥పితః ...ప్రేతార్థే గంధందదామి। పుష్పార్థం తిలాన్ దదామి॥ శ్లో॥ శీతవాతో

ప్రియచ్ఛమే ॥ పితః ... గోత్ర ... ప్రేత మరణదినా ... హాని ... హ్నిక నవామైకో... ర్థే వస్త్రం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ ॥ ఇతివస్త్రం॥ సర్వత్రదద్యాత్ ॥ అథకర్ణాభరణ కట్యాభరణ అంగుళ్యాభరణానిదద్యాత్ ॥ సకరారాధనైస్స్వర్చితమస్తు॥ భోజనపాత్రే తండులాదీన్ నిధాయ॥ ఆమం ద్విగుణంవా చతుర్గుణంవా దద్యాత్ ॥ శ్రీవిష్ణో ఆమంరక్షస్వ॥ పితః...గోత్ర ... ప్రేత మరణదినా ... హాని... హ్నికనవామై...ప్రేతార్థే ఏతత్తే అమం సపరికరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతిరాపిధానోదకుంభం॥ పితా ...గోత్రః... ప్రేతః ఇదమామం సోపస్కరం అక్షయవటచ్ఛాయేయం పిత్రే ... గోత్రాయ ...ప్రేతాయ మరణదినా ...హాని ...హ్నిక నవామై... ర్థే ఇదమామం సోపస్కరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతిలాపిధానోద కుంభం ప్రేత తృప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ ॥ ప్రేత తృప్తిరస్తు ॥ (తిలోదకం త్యజేత్. ఏవం సర్వత్ర ఆమం దద్యాత్ (ధారాదత్తం॥) పితుః ... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా ...హాని... హ్నిక అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక ...హ్నిక, నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే పితరం... గోత్రం... ప్రేతముద్దిశ్య త్వయాకృతేన మరణదినా ... హాని... హ్నిక అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక ...ఆమశ్రాద్ధేన, పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్యమరణదినా ..., హాని...హ్నిక, అతిపన్నప్రథమాహ్నిక ...శ్రాద్ధే ప్రేతస్య ప్రేత తృప్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు (తిలోదకం త్యజేత్). ప్రేత తృప్తిరస్తు అథ పిండప్రదానం ॥ ఏవంగుణ ... తిథౌ పితుః గోత్రస్య ...ప్రేతస్య మరణదినా ...హాని...హ్నిక, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక ...హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానాని కరిష్యే॥ నమః॥ కర్తా తిలమిశ్రతండులైః పిండాన్కృత్వా॥ దక్షిణాభిముఖః భూమిం గోమయేనోపలిప్య॥ పిండస్యాధః దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య ॥ దర్భోపరి ఏతత్తిలోదకందదామి॥ పిత్రే ... గోత్రాయ ప్రేతాయ మరణదినా ... హాని... హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఏతం పిండందదామి పిత్రే... గోత్రా... ప్రేతాయ మరణది ...హాని, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతాం ఏతం పిండందదామి॥ ఏవం పిండాన్ దద్యాత్ ॥ పిండోపరి ఏతత్తి

లోదకం దదామి॥ అంజనాభ్యంజనం దత్వా॥ దక్షిణాం దత్వా॥ ధారా దత్తం॥ ఏవంగుణ... పుణ్యతిథౌ (ప్రా...తీ) పితుః... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినాత్... హని...హ్నిక, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక... హ్నిక నవామైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానే పితరం... గోత్రం... ప్రేతముద్దిశ్య త్వయాక్రియమాణేన మరణదినాత్ ...హని హ్నిక, అతిపన్న ప్రథమాహ్నిక... పిండప్రదానేనచ పితుః ... గోత్రస్య... ప్రేతస్య ప్రేతతృప్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు తిలో దకం విసృజేత్॥ ప్రేత తృప్తిరస్తు॥ ... దత్తం శ్రాద్ధం ... అభి రమ్యంతామితి కర్తాబ్రూయాత్॥ అభిరమతాస్మః॥ తతః పిండమప్సు ప్రక్షిప్య॥ స్నాత్వా॥ ఇతి నవశ్రాద్ధప్రయోగ స్సమాప్తః॥

* ద శా హ ప్ర యో గః . *

కర్తాస్నాత్వా నిత్యకర్తవ్య శిలాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానాంతం కృత్వా॥ అథ కర్తానచేలంస్నాత్వా॥ ఆచమ్య॥ ఏవంగుణ...తిథౌ (ప్రా...తీ) పితుః... గోత్రస్య ప్రేతస్య...మరణ దినాత్...హని జ్ఞాతిభిస్సహ అశుచి పరిహారార్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం కేశ వపనం కరిష్యే॥ అనుజ్ఞార్థం యథాశక్తి దక్షిణాంగృహీత్వా॥ శ్లో॥ సమస్తసంపత్సమ...పదం॥ పితుః...గోత్రస్య... ప్రేతస్య— మరణ దినాత్...హని జ్ఞాతిభిస్సహ అశుచి పరిహారార్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం కేశ వపనం కారయితుం అధికారసంపదస్తు భవంతో బ్రువంతు ॥అధికార సంపదస్తు॥ అథ వపనాధికారయోగ్యతా సిద్ధ్యర్థం కృచ్ఛత్రయాణి దద్యాత్॥ పితుః...గోత్రస్య... ప్రేతస్యమరణదినాత్...హని ఆశౌచ పరిహారార్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం వపనం కారయిష్యే॥ (ఇతి సంకల్ప్య) (నివీతీ) ఏకం కుశం శిరసిధృత్వా॥ శ్లో॥ మేరుమందర తుల్యాని। పా పాని వివిధానిచ। కేశాన్నాశ్రిత్య తిష్ఠంతి। తస్మాత్కేశాన్వపామ్య హం। ఆత్మనశుద్ధి కామోవా పిత్రూణాం ముక్తిహేతవే। వపనం కారయిష్యామి తీరే బ్రాహ్మణసన్నిధౌ॥ ఇతికర్తా సర్వేజ్ఞాతయః క్షౌరం కారయిత్వా॥ స్నాత్వాఽఽచమ్య। జ్ఞాతయః ప్రేత తృప్త్యర్థం తిలోదకాం జలిందద్యుః॥

జ్ఞాతులలో వయస్సుచేత మృతునికంటె చిన్నవాళ్లు మృత పితృకులు కర్తతోగూడ క్షౌరముచేసికొనవలెను. తక్కిన విషయములు ధర్మశాస్త్రములయందు చూచదగినవి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయనైతిని.

* అథ హోమః. *

ఏవంగుణ...తిథౌ పితుః...గో... ప్రేతస్య మరణదినా... హాని సర్వే...ర్థ అఘాపనుత్తిహోమంకరిష్యే॥ శుద్ధప్రదేశే అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ॥ ధ్యానం॥ శ్లో॥ సప్తజిహ్వోద్విశీర్షశ్చ । మేషారూఢస్తథైవచ । శక్తిద్వయసమేతశ్చ । విశ్వమూర్తిర్హుతాశనః ॥ అభిముఖోభవ వరదోభవ॥ అలంకృత్య॥ ఇంద్రాయనమః—ఈశానాయనమః ॥ ఆజ్యపాత్రాది నిక్షిప్య॥ తూష్ణీం పరిషిచ్య॥ అగ్నేః పశ్చిమభాగే దర్భాన్ పరిస్తీర్య ॥ శ్లో॥ జ్ఞాతీనాం లోహితం తిష్ఠ । శరీరాయుష్యవర్ధనం । వర్ధతే సర్వజ్ఞాతీనాం । ఉపవేశ్యచ చర్మణి । చర్మణ్యుతనిశ్య ॥ అథాజ్యహోమః॥ ఆజ్యమాదాయ॥ శ్లో॥ అగ్నేవహ్నే కృతేనేన జ్ఞాతి పాపాపనుత్తయే । అఘాపనుత్తిహోమేన తృప్తోభవ భవాంత్సదా ॥— అథ ఇంద్రాదిహోమం కుర్యాత్ ॥ ఇంద్రాయనమః—ఈశానాయనమః॥ (ఇతి హుత్వా) ఆజ్యపాత్రాది అగ్నౌ ప్రహృత్య తూష్ణీంపరిషిచ్య॥ శ్లో॥ స్పృష్ట్వా నడ్వాగ్నేః ప్రాగ్దిశి స్థాప్యతంతురం । అనడ్వాహం నమస్కృత్య పుణ్యాలోకే మహీయతేః— ఇతి అనడ్వాహం స్పృష్ట్వా అథ పర్వతారోహణం కుర్యాత్॥ అనేన అఘాపనుత్తి హోమేన- పితుః—పుణ్యలోక వాప్తిరస్తు । అథ శిలాత్రయవేదికారాధనం॥ వేదికాం కృత్వా ॥ తస్యాం మధ్యే ప్రేతపాషాణం స్థాపయిత్వా ॥ తస్యోత్తరతో దక్షిణతశ్చ పాషాణద్వయం స్థాపయిత్వా॥ పితుః— గోత్రస్య — ప్రేతస్య మరణదినా...హాని వేదికాయాం ప్రేత శిలార్చనంకరిష్యే॥ శిలార్చనంకుర్యాత్॥ తండులం నివేద్య ॥ ఓషధీస్తంభం ప్రతిష్ఠాప్య ॥ శ్లో॥ శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాశ్చిరజీవనః । (ఇతి పఠిత్వా) అథ ప్రేత భార్యా కంఠసూత్రాది విసర్జనం కుర్యాత్॥ సూత్ర విసర్జనం

గోదానంకృత్వా ॥ అథ బంధుభిః ఉదకదానం కేచిత్కుర్వంతి ॥
తత్కరణే॥ యజమానస్య పితుః— గోత్రస్య— ప్రేతస్య—మరణ
దినా—హనిఉదకదానార్థం కూర్చప్రతిష్ఠాపనంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య॥
అధికార సంపదస్తు॥ పితరం—గోత్రం— ప్రేతం ఆవాహ్య ॥ యజ
మానస్య పిత్రే గోత్రాయ— ప్రేతాయ మరణదినా— హని ఏతద్ధ
ర్మోదకందదామి॥ ఏవంత్రిః ॥ ధారాదత్తం కుర్యాత్ ॥

* అథ శిలోద్వాసనమ్. *

ఆచమ్య—శ్రీగోవింద గోవింద—ఏవంగుణ విశేషణ—తిథౌ
పితుఃగో—త్రస్య—ప్రేతస్య—మరణదినా—హని శిలభాండ వాసో
ద్వాసనానికరిష్యే ॥ అధికారసంపదస్తు ॥ అథ కృచ్ఛ్రత్రయాణిదద్యా
త్॥ ఏవంగుణ తిథౌపితుః—గోత్రస్య ప్రేతస్య మరణదినా— హని
శిలభాండ వాసోద్వాసనకాలే గోదానాది దానాని కరిష్యే ॥ గోదా
నాది దశదానాని బ్రాహ్మణేభ్యోదద్యాత్ ॥— శ్లో॥ శరీర స్థాశ్చయే
దోషాః యేదోషాగర్భబీజయోః । తేసర్వేనాశ మాయాంతు కర్మ
ణానేనభోద్విజాః ॥ ఇతి వాసస్త్రిధాభిత్వా॥ శిలాత్రయం సంవేష్ట్య॥
శ్లో॥ యదత్ర సంస్థితం భూతం స్థానమాశ్రిత్య సర్వదా । స్థానం త్య
క్త్వాతు తత్సర్వం యత్రస్థం తత్రగచ్ఛతు॥ యావచ్ఛిలా మనుష్యా
ణాం గంగాతోయేషు తిష్ఠతి తావద్వర్షసహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీ
యతే॥ జలమధ్యే విసృజేత్) శిలాదేవి నమస్తుభ్యం ప్రేత రూపం
విమోచయ॥ జలాంతే బ్రహ్మకల్పస్థా స్థాయినీ దేవరూపిణి ॥ (ఇతి
నమస్కుర్యాత్) అథ తిలామలక స్నానమహంకరిష్యే॥ జ్ఞాతిభిస్సహ
తిలామలకస్నానం కుర్యాత్॥ శుభ్రవస్త్రాణి ధృత్వా ॥

* ఆనంద హోమః. *

ఆనందహోమ ప్రయోగః వక్ష్యతే॥ ఆచమ్య శ్రీగోవింద...
ఏవంగుణ...తిథౌపితుః...గోత్రస్య ...ప్రేతస్య ...మరణదినా ...
హని.ఆశౌచ నివృత్యర్థం శేషాణా మాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఆనందా
వాప్త్యర్థం ఆనందహోమం కరిష్యే॥ (ఇతి సంకల్ప్య) శుద్ధ ప్రదేశే
అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య॥ తదగ్ని ప్రజ్వాల్య ॥ ఇంద్రాయనమః— ఈశా
నాయనమః ॥ తూష్ణీం సమంత్రం పరిషిచ్య ॥ (హోమం)

శ్లో॥ ఆయుర్బలం యశఃపుష్టిం సర్వరక్షంచ వృద్ధిదః ఆనంద మితి పుష్టించ అగ్నే రేకాహుతిర్భవేత్॥ అగ్నయే శుచయేనమః॥ స్రువమగ్నౌ ప్రహరతి॥ తూష్ణీం సమకతం పరిషిచ్య॥ సర్వేజ్ఞాతయః అశుచి పరిహారార్థం యవోదనం ప్రాశ్నంతి॥ అనేన ఆనందహోమేన భగవాన్ ...రస్తు॥

* అథ కర్మణః పుణ్యాహవాచనమ్ *

ఆదౌ గణపతి ప్రార్థనా॥ శ్లో॥ యశ్శివోనామ... తుపోజనే భ్యోనమః। శ్రీగోవింద...తిథౌపితుః...గోత్రస్య...ప్రేతస్య మరణ దినా...హాని శరీరశుద్ధ్యర్థం కర్మాంతే కర్మణః పుణ్యాహవాచనం కరిష్యామి (ఇతి సంకల్ప్య) అథగణాధిపతి పూజాం కృత్వా॥ (పుణ్యా హం) అథసోదకం కలశం తండుల తాంబూలయుక్త పాత్రేనిధాయ॥ బ్రాహ్మణాన్ప్రార్థయేత్॥ కర్మణః పుణ్యాహం భవంతో బ్రువంతు॥ పుణ్యాహం కర్మణోఽస్తు। ఏవం త్రిః॥ శ్లో॥ స్వస్తివాచ్యాపనాశాఖ్యా పుణ్య కల్యాణ వృద్ధిదా వినాయక ప్రియానిత్యం తాం స్వస్తింభో బ్రువంతునః॥ కర్మణేస్వస్తి భవంతో బ్రువంతు॥ స్వస్తికర్మణోఽస్తు॥ ఏవంత్రిః॥ శ్లో॥ సాగరస్య తుయాశార్ధిర్మహాలక్ష్మ్యాదిభిః కృతా॥ సంపూర్ణా పూర్ణచంద్రేయాతా మృద్ధింభో బ్రువంతునః॥ కర్మణః వృద్ధిం భవంతో బ్రువంతు కర్మసమృధ్యతాం॥ ఏవంత్రిః॥ శ్లో॥ పృథి వ్యాముద్ధృతా యాంతు యత్కల్యాణం పురాకృతం ఋషిభిస్సిద్ధగం ధర్వైస్తత్కల్యాణం బ్రువంతునః॥ కర్మాంతే శుభం భవంతో బ్రువంతు। తథాస్తు॥ శ్లో॥ క్షీరోదధిసముద్భూతౌ మధ్యమానేమహో దధౌ। విష్ణోశ్చైవ ప్రియానిత్యం తాం శ్రియంభో బ్రువంతునః॥ మమ గృహే శుభమస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు। తథాస్తు॥ ఏతత్కర్మ సిద్ధిరస్తు॥ కర్మణః పుణ్యాహ సమృద్ధిరస్తు వర్షశత సంపూర్ణమస్తు గోత్రాభివృద్ధిరస్తు శివమస్తు॥ వంశాభివృద్ధిరస్తు। ప్రజాపతిః ప్రియ తాం॥ శ్లో॥ సురాస్త్వామభిషించంతు—కామార్థసిద్ధయే॥ అథ మా ర్జనం॥ శ్రీకాశ్యాంచ గయాప్రయాగ— స్వక్షేత్ర యోగ్యఫలం॥ ఇమేశ్రియే పద్మహస్తే... దీర్ఘమాయుః॥ ప్రాచ్యాం మార్జనంనమః దక్షిణాయాం మార్జనంనమః పశ్చిమాయాం... ఉదీచ్యాం నమః॥

ఊర్ధ్వాయాం మార్జనం నమః ॥ కర్మణః పుణ్యాహవాచన మంత్ర జప దక్షిణాం—తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥ శ్లో॥ స్తుతౌ పుణ్యాహకాలేన। లక్ష్మ్యాః పుణ్యస్యవర్ధనం। పరితస్స్వస్తుభిస్తోత్రం శుభ కర్మాణి వర్ధతామ్ ॥ అగ్నిరివ శుచిర్భవ — దీర్ఘమాయుః ॥ ఇతి ఆశీర్వాదః ॥ జ్ఞాతిభిర్బంధుభిస్సహ గృహం గచ్ఛేత్॥ ఇతి దశాహ ప్రయోగ స్సమాప్తః

దశాహ ప్రయోగమునందు ఆనందహోమమును వ్రాసితిని. కొన్ని దేశములయందు చేయుటలేదు. దేశాచార వ్యవస్థలను ముఖ్యముగ యోచింపవలయును.

---

* అథ గృహ శుద్ధిః. *

శ్లో॥ ఆశౌచాంతేతు సంప్రాప్తే గోమయాది విలేపనైః। గృహ శుద్ధిర్విధాతవ్యా పుణ్యాహంచైవవాచయేత్ ॥ ఇతిగృహశుద్దిసమాప్తా॥ ఆశౌచ పరిసమాప్తి దినమునందు గోమయము మొదలగు పవిత్రతరములైన వస్తువులచేత గృహశుద్ధిని చేయవలయును. మఱియును పుణ్యాహవాచనమునుగూడఁ జేయవలయును.

* పుణ్యాహవాచనమ్. *

(కర్తా) సచేలంస్నాత్వా బ్రాహ్మణ మాహూయ ॥ పవిత్రం ధృత్వా॥ శ్లో॥ యశ్శివోనామరూపాభ్యాం యాదేవీ సర్వమంగళా ॥ తయో స్సంస్మరణాత్పుంసాం సర్వతో జయమంగళం ॥ శుక్లాంబర ధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం। ప్రసన్నవదనంధ్యాయే త్సర్వ విఘ్నోపశాంతయే ॥ తదేవలగ్నం సుదినం తదేవ సర్వేభ్యో మహాజనేభ్యోనమః ॥ ఆచమ్య—శ్రీగోవింద గోవింద— ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (అపసవ్యం) పితు —గోత్రస్య—ప్రేతస్య మరణదినా—హని నవామైకోద్దిష్టాము శ్రాద్ధ కర్మకరిష్యమాణః అంధత్వ మూకత్వ బధిరత్వ కాణత్వపంగుత్వపిశాచత్వ నివారణార్థం వృషోత్సర్జనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణః— ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధ కర్మ కరిష్యమాణః దిరావృత్త్యాద్యాది షోడశైకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధ కర్మ కరిష్యమాణః సపిండీకరణ ఖ్యామశ్రాద్ధ కర్మకరిష్యమాణః గృహాభ్యా

ఖాండ ఆత్మద్రవ్య దేహస్థల శరీశుద్ధ్యర్థం మహాజనైస్సహస్వస్తి పుణ్యాహవాచనం (సర్వం) కరిష్యే॥ (ఇతి సంకల్ప్య) ఆదౌ నిర్విఘ్నేన పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీ మహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యామి॥ విధి ప్రకారేణ గణపతి మభ్యర్చ్య పుణ్యాహంకుర్యాత్॥ (విఘ్నేశ్వర పూజ, పుణ్యాహవాచన ప్రయోగములు పురాణోక్త కర్మ ప్రకాశి యందు పూర్వము వ్రాసియుంటిని. కనుక సుజనులు అచ్చట చూడ వలయును. (గ్రంథవిస్తరణ భీతిచే నిచ్చట వ్రాయనైతి.)

* వృ షో త్స ర్జ న వి ష య ః . *

హేమాద్రౌ॥ శ్లో॥ నకరోతి వృషోత్సర్గం సుతీర్థేవా జలాంజలిం। సదదాతి సుతోయస్తు పితురుచ్చార ఏవసః। ఏష్టవ్యాబహవః పుత్రాః యద్యేకోపి గయాం వ్రజేత్ । యజేతవాశ్వ మేధేన నీలం వా వృషముత్సృజేత్ ॥

షట్త్రింశన్మతే ॥ శ్లో॥ పతిపుత్రవతీనారీ భర్తురగ్రే మృతా యది । వృషోత్సర్గం నకుర్వీతగాం దద్యాచ్చ పయస్వినీం । ఏకాద శేహ్ని ప్రేతస్య యస్యనోత్సృజ్యతే వృషః । ప్రేతత్వం సుస్థిరం తస్య దత్తైశ్శ్రాద్ధ శతైరపి ॥

తా॥ పుత్రులుగల స్త్రీ భర్తకంటె ముందు మృతినొందెనేని వృషోత్సర్జనము చేయగూడదు. మంచిపాలుగల గోవును దానము జేయవలెను భర్త మృతిబొందినచో వృషోత్సర్జనము చేయుని యెడల నూఱుశ్రాద్ధములు చేసినను వానికి ప్రేతత్వము పోనేరదు. ఇఁక ననేకవిషయములు ధర్మశాస్త్రమందుఁ జూడఁదగును.

ఇతి వృషోత్సర్జన విషయ స్సమాప్తః.

* వృ షో త్స ర్జ న ప్ర యో గ ః *

(కర్త) తతః ఏకహాయనంద్విహాయనంవా నీలవర్ణంవా యథా సంభవవర్ణంవా, వృషభం సంపాద్య ఆనీయస్నాపయిత్వా ॥ అలం కృత్య ॥ తతో గోవత్సతరీశ్చ చతస్రః ఏకాంతిస్రః ద్వేవా ఆనీయ స్నాపయిత్వా అలంకృత్య ॥ పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణ దినా...హాని ప్రేతత్వ నివృత్త్యర్థం అంధత్వ...పైశాచిక బాధా నివృత్తిద్వారా శాశ్వత రుద్రలోకావాప్త్యర్థం వృషోత్సర్జనాఖ్యం

కర్మకరిష్యే ॥ అథ నూతనవస్త్రేణ మంటపద్వయమాసాద్య॥ తస్యో పరి తండులాన్నిక్షిప్య॥ మంటపద్వయే తామ్రనిర్మిత కలశద్వయం నిధాయ॥ తత్ర పంచపల్లవాని నారికేళంచ నిక్షిప్య ॥ నూతన వస్త్ర మావేష్ట్య ॥ తదంగత్వేన గోమిథునాష్ట దిక్పాలకపూజాం కరిష్యే ॥ శ్లో॥ కపిలంచ సువర్ణంచ రజితా దేహవాసుకః । అతిహితస్యామంచ రుద్రతేజస్వినేనమః ॥ మంటపే వృషభమావాహయామి॥ శ్లో॥ నీలో త్పలదళశ్యామాం॥ దీర్ఘశృంగోప శోభితాం । మూర్థజం పాశదం డంచ । తస్మైదేవ్యైనమోనమః ॥ గామావాహయామి ॥ గోవృష భదేవతాభ్యోనమః (ఇత్యావాహ్య) ప్రాణప్రతిష్ఠాతనంకృత్వా ॥

కొందరు శక్తిలేనివారు వానికిఁ బ్రత్యామ్నాయము దర్భలచే రెండుకూర్చలుంచి యావాహనముఁజేసి పూజజరిగించుచుందురు

(కర్త) తతః ఇంద్రాద్యష్ట దిక్పాలకానావాహ్య ॥ శ్లో॥ ఇం ద్రోమరావతీనాథః శచీదేవ్యాస్తునాయకః। వజ్రాయుధశ్చ ప్రాచీశః॥ తస్య చైరావతోగజః ॥ ఇంద్రం లోకపాలక మావాహయామి స్థాప యామి పూజయామి॥ అగ్నిస్తేజోవతీవాసి । స్వాహాదేవ్యాః ప్రియః పతిః । మేషారూఢ శక్తిధరః । దిశ్యాగ్నేయాం ప్రతిష్ఠితః ॥ అగ్నిం లోకపాలకమా ... మి ॥ శ్లో॥ యమస్సం యమనీనాథః శ్యామలాయా మనః ప్రియః । దండ భృన్మహిషారూఢో దక్షిణస్యాం దిశిస్థితః ॥ యమం లోకపాలమా ... మి॥

శ్లో॥ కృష్ణాంగనా ఖురంయస్య దీర్ఘాభాగ్యా నరోవాయః ॥ శస్త్రకుంతో నిర్ఋతిశ్చ । నైరృత్యాందిశి సంస్థితః॥ నిర్ ఋతిం లోక పాలకమా ... మి॥ శ్లో॥ పురీశ్రద్ధావతీయస్య । ప్రియభార్యాచకాళికా। నక్రవాహః పాశధరో । వరుణః పశ్చిమేశ్వరః । వరుణం లోకపా ... మి॥ శ్లో॥ వాయుర్గంధవతినాథః । కించితస్యాం జనాప్రియా। సారంగ వాహో ధ్వజభృత్ । వాయువ్యాం దిశివర్తతే ॥ వాయుం లోకపా ... మి॥ శ్లో॥ కుబేరశ్చాలకాయాంతు । చిత్రరేఖా ప్రియాంగనా । హయోవాహః ఖడ్గధరః । ఉదీచ్యాం దిశివర్తతే ॥ కుబేరం లోకపా ... మి ॥ శ్లో॥ యశోవతీశ ఈశానః । పార్వతీ పరమేశ్వరః । ఈశా న్యాం దిశిసంభాతి । వృషారూఢ స్త్రీ శూలభృత్ ॥ ఈశానం లోక

పా...మి ॥ శ్లో॥ జ్వాలామాలా పరివృతం వహ్నిమండల మధ్యగం। ధ్యాయేత్కళా దశాయుతం । శక్తిధారిణ మీశ్వరం ॥ రుద్రమా...మి॥ శ్లో॥ బ్రహ్మాణం రక్తగౌరాంగం । చతుర్వక్త్రం జగత్ప్రభుం। అక్షస్రుక్కుండికాభీతి । వరపాణిం విచింతయే ॥ బ్రహ్మాణం సాంగం ...మి । శ్లో॥ మహావిష్ణుం శంఖపద్మం । సుదర్శనగదా ధరం। ధ్యాయేహం నీలగౌరాంగం ॥ పద్మస్థకమలాపతిం ॥ విష్ణుమా ... మి ॥ అచ్యుతమా...మి॥ అనంతమా...మి॥ గోవిందమా...మి ॥ (ఇత్యావాహ్యాం ఏవంగుణ...ర్థం ఇంద్రాద్యష్ట దిక్పాలకసహిత గోవృషభ పూజాం కరిష్యామి ॥ తత్ర గోవృషభరాజాయనమః అథ షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

---

* వృషోత్సర్జన హోమ ప్రయోగః. *

ఇచ్చట కొందరు ప్రయోగము చేయించునప్పుడు గో వృషభము లేనప్పుడు దర్భలచే జరుపుదురు. దేశాచారములను తెలిసికొని ప్రయోగముజరుపవలెను. (యథాచార స్తథాచరణీయః)

శ్రీగోవింద గోవింద... ఏవంగుణ... తిథౌపితుః... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా...హాని అంధత్వ...పైశాచిక బాధా నివృత్తిద్వారా ,శాశ్వత రుద్రలోకా వాప్త్యర్థం మోక్ష వృషోత్సర్జన హోమం కరిష్యే॥ అథ హోమార్థం ఏకాదశ ఋత్విగ్వరణం దద్యాత్॥ తదంగ మగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యేనమః॥ శ్వేతతండులచూర్ణేన ప్రాదేశమాత్రం స్థండిలం చతురశ్రమండలంవా కల్పయిత్వా॥ ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యా ముల్లిఖ్య॥ శ్లో॥ ప్రాచీః పూర్వముదక్సం...లిఖేత్ శ్లో॥ మహాతేజం స్వర్ణవర్ణం తేజోవంతం హుతాశనం। ద్విశక్తిమహితం దేవం । మండలేశాన సంస్థితం ॥ ఇత్యగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య॥ తదగ్నిం ప్రజ్వాల్య ॥ ధ్యానం । శ్లో॥ సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షశ్చ ॥ మేషారూఢ స్తథైవచ ॥ శక్తిద్వయ సమేతశ్చ ॥ విశ్వమూర్తిర్హుతాశనః ॥ త్రియస్త్రింశతి దేవాశ్చ ॥ త్వన్ముఖే తృప్తిమానసాః ॥ ప్రార్థనాం మనసావందే ॥ క్షిప్రంమే సంప్రసాదయ ॥ అభిముఖోభవ-సుముఖోభవ- సుప్రసన్నోభవ- వరదోభవ- అగ్నిం పరిసమూహ్య ॥ అలం

కృత్య ॥ ఇంద్రాయనమః ... ఈశానాయనమః ॥ పూర్వ పరి స్తరణం నమః దక్షిణప ,.. నమః॥ పశ్చిమప ... నమః॥ ఉత్తరప ... నమః అగ్ని ముత్తర దేశే ఉపరిపరి స్తరణంనమః॥ తస్యోపరి షట్పాత్రాణినిక్షిప్య ద్వాదర్భా పవిత్రంకృత్వా సపవిత్రేణ ప్రోక్షణ పాత్రాది షట్పా త్రాణి జలంసంప్రోక్ష్య॥ ప్రోక్షణపాత్రిమాదాయ జలేన పూర్య ॥ పూర్ణపాత్రమాదాయ॥ తత్పాత్రే అక్షతాన్నిక్షిప్య॥ జలేనాపూర్య॥ ముఖసమముద్ధృత్య ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం తండులధాన్యస్యోపరి పూర్ణ పాత్రింనిధాయ ॥ గంధాక్షతైస్సహ ఆచార్యం సంపూజ్య ॥ ఆజ్య పాత్రిమాదాయ । ఆజ్యమాపూర్య॥ త్రిః పర్యగ్నికరణం కృత్వా ॥ పవిత్రిగ్రంథిం విస్రుజ్య- ప్రోక్ష్య- అగ్నౌనిధాయ-॥ స్రుక్స్రువా వాదాయ। ప్రోక్ష్య- నిధాయ- ఇధ్మమాదాయ ॥ శ్లో॥ భూతప్రేత పిశాచాద్యా । రాక్షసా విఘ్నకారిణః । రక్షణార్థం క్రియామాత్రి॥ సమిధం దిక్షుత్క్షిపేత్॥ త్రిః సరిధిం ప్రత్యేకం పశ్చిమ దక్షిణోత్త రేషు నిధాయ॥ తతః ప్రాగ్దేశే ఆఘార సమిదావాదధాతి॥ పూర్వాపరి షేచనంనమః ॥ దక్షిణ ... నమః॥ పశ్చిమ ... నమః॥ ఉత్తర ... నమః తతః ఇధ్మపూజాం కరిష్యేనమః ॥ శ్లో॥ మత్కర్మ సఫలంకుర్యాత్ । పావకో దేవహవ్యవాట్। సర్వత్రా శుచిరవ్యగ్రా మేషా రూఢస్తు పావకః ॥ ఆజ్యం సమిద్భిస్సహ అగ్నౌనిధాయ- ఇధ్మప్రక్షేపణం ... అస్తు॥ వాయవ్యాది ఆగ్నేయపర్యంతం నైరృత్యాది ఈశానాంతం ఆజ్యధారాం హుత్వా॥ ప్రథమముఖాహుతిః॥ శ్లో॥ వనస్పతే మహీ జాత సర్వాభీష్ట ఫలప్రద ! జుహోమ్యద్యైవతే ప్రీత్యై ఆజ్యాదిభిర తంద్రిత॥ వనస్పతేనమః ॥ ద్వితీయ ముఖాహుతిః ॥ శ్లో॥ సర్వప్రాణి హితాకార। వారిణాం తండులేనహి । గృహిష్యామి మయాదత్తం । సంగ్రాహక హుతాశనః॥ అగ్నయేనమ॥ (తతఃకర్త) అథాజ్య సం మిశ్రిత తండులైస్సహ హోమం కుర్యాత్॥ శ్లో॥ త్రిశూల ధారిణం దేవం వృషవాహనయోరపి । శరాంజన కృతై దేవ్యైరుద్రాయ సహతేన్నమః॥ (ఇతి హుత్వా) రుద్రమృడాయనమః ॥ శ్లో॥ పర్జన్యశ్చ ర్మరుద్రాభ్యా గోమిథున్యాంచ వృద్ధయే। రుద్రదైవత్యతే ప్రీతిః । ప్రీతాత్వం విముచ్యతే॥ పర్జన్యాయనమః॥ శ్లో॥ ప్రజాపతిశ్చసోమశ్చ

అగ్నిరింద్రానలేతథా। గవామిధుంచ సుప్రీత । స్సర్వదేవత తేజసే ॥ ఇంద్రాయనమః॥ శ్లో॥ ప్రజాపతించ పితృభిః విశ్వేదేవాశ్చ తశ్చివః॥ వృషభోమహీంఽత్యష్టో॥ రుద్రలోకాయతేనమః ॥ ప్రజాపతయేనమః ॥ ఇతిహుత్వా॥ ధృత్యైనమః॥ విధృత్యైనమః॥ రంత్యానమః॥ రమత యేనమః॥ (ఇతిహుత్వా) శ్లో॥ పశుం పశుపతిం దేవం సర్వదేవస్వరూపిణే। వృషభాయచ దేవాయ ప్రేతత్వవినివృత్తయే॥ ఉగ్రాయనమః। (ఇతిహుత్వా) ఆదిత్యాయనమః॥ అధ స్విష్టకృద్ధోమః॥ శ్లో॥ మంత్రమధ్యే క్రియామధ్యే ప్రీతిహోత్ర హుతాశన । క్షమస్వ వరదోదేవ శేషేణాహుతికంవహ॥ అగ్నయేనమః॥ శ్లో॥ సర్వకామ సమృద్ధ్యర్థం సర్వాభీష్టప్రదాయక । క్రియామంత్రి సమృద్ధ్యర్థం శేషేణాహుతికం వహ॥ అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదంనమమ॥ (ఇతిహుత్వా) సమిధమిద్భ సన్నహనం అగ్నౌ ప్రహరతి॥ శ్లో॥ పృథివ్యాది ఘభూతాని తుష్ట్యర్థం పావకోనలః । వేదీ పూర్ణేన హోమేన దత్తమాజ్యం సమర్పయ॥ రుద్రాయనమః॥ (ఇతిహుత్వా) జలముపస్పృశ్య॥ కర్మ సమృద్ధ్యర్థం కేశవాదిహోమంకరిష్యేనమః॥ కేశవాయనమః ... శ్రీకృష్ణాయనమః అగ్నయేనమః- వాయవేనమః- సూర్యాయనమః- అఘూర సవిథౌ ప్రహరతి॥ అస్మిన్ పురాణోక్త వృషోత్సర్జనకర్మణి మంత్రవిపర్యాస, తంత్రి విపర్యాస కాలవిపర్యాస కర్మవిపర్యాస సమస్తదోష నిర్వహణార్థం విశేషాజ్యాహుతిం కరిష్యేనమః॥ అగ్నయేనమః- అగ్నివరుణాభ్యాంనమః । ఇంద్రాయనమః। శ్రీవిష్ణవేనమః। త్ర్యంబకాయనమః । ఇందాది దేవతాభ్యోనమః । వస్వగ్నిభ్యాంనమః । ప్రజాపతయేనమః॥ పూర్వపరిషేచనంనమః॥ దక్షిణపరిషేచనంనమః పశ్చిమ పరిషేచనంనమః ఉత్తర పరిషేచనంనమః ప్రాగాది పరిషేచనం నమః పూర్ణపాత్రోదక మార్జనం॥ శ్లో॥ సురాస్త్వా మభిషించంతు ... సర్వకామార్థసిద్ధయే॥ (ఇతికర్త్రా) శిరసిప్రోక్షణం కుర్యాత్॥

* అథ రుద్రకలశపూజా. *

ఆచమ్య ఏవం...పితుః... ...ర్థం రుద్రకలశపూజాంకరిష్యే॥ రుద్రకలశం సంస్థాప్య ॥ అస్మిన్ కలశే రుద్రమావాహయామీతి షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥ అధవృషభం సమానీయ । మార్జనం

కృత్వా॥ మూర్ధ్నేనమః, శంఖాంకేనమః, చక్రాంకేనమః, లలాటే నమః, నేత్రయోఃనమః, నాసికాయాంనమః, ముఖేనమః, గ్రీవాయాం నమః, హృదయేనమః, నాభ్యాంనమః, కట్యాంనమః, ఊరౌనమః, జంఘయోఃనమః, జాన్వోనమః, స్కంధేనమః, పృష్ఠేనమః, లింగే నమః, ఉదరేనమః, పుచ్ఛేనమః, ఏవంస్పృష్ట్వా నమస్కృత్వా॥ఆచ॥

* గో వృ ష భ వి వా హ ప్ర యో గః. *

గృహస్య ప్రాగ్భాగే యూప స్తంభం ప్రతిష్ఠాప్య। అలంకృత్య నూతనవస్త్రమావేష్ట్య ॥ అథ గణాధిపతిపూజాం, పుణ్యాహవాచ నంచ కృత్వా॥ ఏవంగుణ...తిథౌ, లోకసంగక్షణసిద్ధ్యర్థం రక్షాబం ధనం కరిష్యేనమః, రక్షాబంధన పూజాం కృత్వా ॥ శ్లో॥ బధ్నామి దక్షిణేపాదే నవసూత్రంచ కంకణం। లోకరక్షణ సిద్ధ్యర్థం వృష భస్య సుఖప్రదమ్॥ రక్షాబంధనముహూ ... అస్తు ॥ శ్లో॥ బధ్నామి వామపాదేతు పంచసూత్రంచకంకణం। లోకరక్షణ సిద్ధ్యర్థం మమా భీష్ట ప్రదోభవ। ఇతి బధ్నీయాత్॥ బ్రాహ్మణేభ్యో, వృషభవివాహ సమయే తాంబూల దక్షిణాదికం దద్యాత్॥ అథ మధుపర్కద్రవ్యేణ పూజయిష్యే॥ లక్ష్మీనారాయణస్వరూప వృషభస్య ఇదమాసనం ఇదం పాద్యమ్ ॥ శ్లో॥ నమో స్త్వనంతాయ...నమః ॥ గంధార్థా ఇమే అక్షతా...మస్తు॥

* అ థ వ త్స త రీ దా న మ్. *

ఏవంగుణ...ర్థం, మమపితుః శాశ్వత పుణ్యలోకావా ప్త్యర్థం, సర్వాభీష్టసిద్ధ్యర్థం, లోకసంరక్షణార్థం వత్సతరీదానం కరిష్యే॥ అత్ర మహాసంకల్పం పఠిత్వా॥ (మహాసంకల్పం బహుపాఠము లుండుటచే నిచ్చట వ్రాయలేదు) అస్య శ్రీమందాదినారాయణస్య (మహాసంక ల్పం) సౌరభేయ గోత్రోద్భవస్య ప్రజాపతేః నప్త్రే- కాశ్యపపౌత్రా య- ధర్మపుత్రాయ- లక్ష్మీనారాయణస్వరూప వృషభాయవరాయ- చతుస్సాగర...సౌరభేయ గోత్రోద్భవ గంగాయాఃనప్త్రీం- యము నాయాః పౌత్రీం- సరస్వత్యా॥పుత్రీం- ఇమాం వత్సతరీం ధర్మప్రజా సంతానార్థం హేవృషభరాజ వత్సతరీదానం తుభ్యమహం సంప్ర దదే॥ అనేన వత్సతరీదానేన శ్రీ పరమేశ్వరఃప్రీయతాం॥ తతోలగ్నా

ష్టకచూర్ణికాద్రీన్ పఠేత్ ॥ స్వస్త్యష్టాశీతి సహస్రాణాం ద్విజ గురు దైవత్యానాం ... సుప్రీతా స్సుముహూర్తా ... భవంతు ॥ లోక సంరక్షణ సిద్ధిరస్తు ॥

* మాంగల్య ధారణమ్. *

ఏవంగుణ ... ప్రీత్యర్థం మాంగల్యపూజాం కరిష్యే ॥ మాంగల్య సూత్రార్చనం కుర్యాత్ ॥ శ్లో॥ మాంగల్యతంతునానేన లోక రక్షణ హేతునా । కంఠేబధ్నామి సుభగే పూర్ణామైశ్వర్యవర్ధనీ॥ వత్స

తరీ గళే మంగళసూత్రం బధ్వా ॥ మాంగల్యధా ... అస్తు॥ తూష్ణీం ఆర్ద్రాక్షతారోపణంకుర్యాత్॥ ప్రజామేకామస్సమృధ్యతాం । భక్త ప్రజామేకా ... తాం ॥ యజ్ఞోమేకామ ... తాం ॥ జగత్ప్రయోమే కామ ... తామ్ ॥

* గో వృ ష భ మా ర్జ న మ్. *

ఏవంగుణ ... ర్థం వృషభమార్జనార్థం ఏకాదశ బ్రాహ్మణాన్ ఋత్విగ్వరణం దద్యాత్॥ వృతోస్మి కరిష్యామీతి ప్రతివచనమ్ ॥

* అథ శ్రీకృష్ణాష్టోత్తర శత నామ పా రా య ణ మ్ *

శ్రీకృష్ణః కమలానాథో వాసుదేవ స్సనాతనః । వసుదేవా త్మజః పుణ్యో లీలామానుష విగ్రహః ॥౧॥ శ్రీవత్స కౌస్తుభధరో యశోదావత్సలోహరిః చతుర్భుజాత్తచక్రాసి గదా శంఖా ద్యుదా యుధః ॥౨॥ దేవకీనందనః శ్రీశో నందగోప ప్రియాత్మజః॥ యమునా వేగసంహారీ బలభద్ర ప్రియానుజః ॥3॥ పూతనా జీవితహర శ్శకటా సురభంజనః । నందవ్రజ జనానంది సచ్చిదానందవిగ్రహః ॥౪॥ నవ నీత విలిప్తాంగో నవనీత నటోఽనఘః । నవనీతనవాహారో ముచుకుంద ప్రసాదకః ॥౫॥ షోడశస్త్రీ సహస్రేశ స్త్రిభంగి మధురాకృతిః । శుక వాగమృతాబ్ధిందు ర్గోవిందో యోగినాంపతిః ॥౬॥ వత్సవాటచరోఽ నంతో ధేనుకాసుర మర్దనః । తృణీకృత తృణావర్తో యమళార్జున భంజనః ॥౭॥ ఉత్తాలత్తాల భేత్తాచ తమాల శ్యామలాకృతిః । గోప గోపీశ్వరో యోగీ కోటిసూర్యసమప్రభః ॥౮॥ ఇళాపతిః పరంజ్యోతి ర్యాదవేంద్రో యదూద్వహః । వనమాలీ పీతవాసాః పారిజ తాపహార

కః ॥౯॥ గోవర్ధనాచలోద్ధర్తా గోపాల స్సర్వపాలకః । అజో నిరంజనః కామజనకః కంజలోచనః ॥ ౧౦॥ మధుహా మథురానాథో ద్వారకా నాయకో బలీ । బృందావనాంత సంచారీ తులసీదామ భూషణః॥౧౧ శ్యమంతకమణేర్హర్తా నరనారాయణాత్మకః । కుబ్జాకృష్ణాంబరధరో మాయీ పరమపూరుషః ॥౧౨॥ ముష్టికాసుర చాణూర మల్లయుద్ధ విశారదః । సంసారవైరీ కంసారిర్మురారిర్నరకాంతకః ॥౧౩॥ అనాది బ్రహ్మచారీచ కృష్ణావ్యసనకర్షకః । శిశుపాల శిరచ్ఛేత్తా దుర్యోధన కులాంతకః ॥౧౪॥ విదురాక్రూరవరదో విశ్వరూపప్రదర్శకః । సత్యవాక్సత్య సంకల్ప స్సత్యభామా రతో జయీ ॥౧౫॥ సుభద్రా పూర్వజో విష్ణు ర్భీష్మ ముక్తిప్రదాయకః । జగద్గురుర్జగన్నాథో వేణునాద విశారదః ॥౧౬॥ వృషసురవిధ్వంసీ బాణాసుర కరాంతకః । యుధిష్ఠిర ప్రతిష్ఠాతా బర్హిబర్హా వతంసకః ॥౧౭॥ పార్థసారథి రవ్యక్తో గీతామృత మహోదధిః। కాళీయఫణి మాణిక్యరంజిత శ్రీపదాంబుజః ॥౧౮॥ దామోదరో యజ్ఞభోక్తా దానవేంద్ర వినాశకః । నారాయణః పరంబ్రహ్మ పన్నగాశనవాహనః ॥౧౯॥ జలక్రీడాసమాసక్తః గోపీవస్త్రాపహారకః । పుణ్యశ్లోక స్తీర్థపాదో వేదవేద్యో దయానిధిః ॥౨౦॥ సర్వతీర్థాత్మక స్సర్వగ్రహరూపీ పరాత్పరః । ఏవం శ్రీ కృష్ణదేవస్య నామ్నా మష్టోత్తరశతమ్ ॥౨౧॥ కృష్ణనామామృతం నామ పరమానందకారకం । అత్యుపద్రవ దోషఘ్నం పరమాయుష్య వర్ధనమ్ ॥౨౨॥ శివో మహేశ్వరశ్చం... శతమ్ ॥ శ్లో॥ సురాస్త్వామభిషించంతు... సిద్ధయే ॥పూర్ణపాత్రోదకేన అభిషించ్య ॥

* గో వృ ష భ పూ జా . *

ఆచమ్య... పితుః... ర్థం గో వృషభపూజాం కరిష్యే॥ షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥ అథాగ్నేః గోవృషభ ప్రదక్షిణంకారయిత్వా ప్రదక్షిణ॥ శ్లో॥ గావో మమాగ్రతస్సంతు గావో మే సంతుపృష్ఠతః । గావో మేహృదయంసంతు గవాంమధ్యేవసామ్యహమ్ప్రార్థనంకృత్వా॥

❖ శంఖ చక్ర పూ జా . ❖

అగ్నేః పూర్వతః వస్త్ర తండులోపరి శంఖచక్రంనిధాయ । షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥ శ్లో॥ సుదర్శనమహాజ్వాల కోటిసూర్యసమ

ప్రభో। అజ్ఞానాంధస్యమే నిత్యం విష్ణోర్మార్గం ప్రదర్శయ। త్వంపుర సాగరోత్పన్నః విష్ణునా విధృతః కరే। సర్వదేవహితార్థాయ పాంజన్య నమోఽస్తుతే॥ ఇతి నమస్కుర్యాత్॥ — ముద్రణ కాలే ఆచా వస్త్రదానం దద్యాత్॥ (వృషభముయొక్క కుడిభాగమందు చక్రము, పిమ్మట యెడమభాగమందు శంఖము ముద్రణము జరుపవలెను. ఇతి విష్ణుసాంప్రదాయము) శివసాంప్రదాయమెట్లనిన; (కేవలం శైమతస్థులు త్రిశూలమును కుడి భాగమందును, వామ పార్శ్వమంద చక్రమును ముద్రణము జరుపవలెను) అగ్నౌ శంఖ చక్రం నిధాయ అగ్నిం ప్రజ్వాల్య। చక్రముద్రేణ పశ్చాద్వామే శంఖముద్రేణంవా కార్యమ్॥ చక్రముద్రణ మంత్రః॥ శ్లో॥ త్రిశూలం దక్షిణే పార్శ్వే వామే చక్రం ప్రదాపయేత్। వృషస్య శివవిష్ణ్వోశ్చ చిహ్ననాం దర్శనాత్సదా। సర్వపాపవిముక్తిస్స్యాత్తస్మాత్తచ్చిహ్నధారణం వృషస్యావశ్యకం సర్వం దేవసంతుష్టిసాధక। హేవృషభరాజప్రాగ్దేశం గత్వా। ప్రాక్పర్వతేషు తృణాని జగ్ధ్వా। ప్రాక్సముద్రోదకం పీత్వా। తత్రత్యగవాం పతిర్భూత్వా। దేవబ్రాహ్మణ క్షేత్రాణి పరివృత్య యథేష్టం విహర॥ హే వృషభరాజ దక్షిణదేశంగత్వా ...విహర॥ హేవృషభరాజ పశ్చిమదేశగత్వా...విహర॥ హే వృషభరాజ ఉత్తరదేశంగత్వా...విహర॥ ఇతి పఠిత్వా॥ (ప్రే.. తి) పితుః...గోత్రస్య...ప్రేతస్య ప్రేతత్వ విముక్త్యర్థం మరణాదినా... హాని అంధత్వ...పైశాచిక బాధానివృత్తిద్వారా శాశ్వత రుద్రలోకావాప్తిరస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు॥ (ఏష వృషః మయోత్సృష్టః) ఇతి పఠిత్వా॥ శ్లో॥ ప్రత్యక్పయోధి మారభ్య ప్రాగబ్ధేరధిపోభవ। తథైవ దక్షిణాంబోధిం సౌమ్యాబ్ధేరధిపోభవ॥ శ్లో॥ హిత్వా దేవం ద్విజక్షేత్రం యథేష్టం చంగోధిప। గవామధిపతిర్భూత్వా అభీష్టఫలదోభవ॥ ఇతి వృషభం ప్రార్థయేత్॥ విసృజేత్॥

అథ అగ్నిబలిప్రదానమ్

పరిస్తరణముత్తరే విసృజేత్। హోమశేష తండులాన్నాదాయ ప్రాగాది అష్టదిక్షునిదధాతి। ఇదబలిందదామి। అగ్నిబలిం...మిం। యమ...మి। నైరృతిం...మి। వరుణ...మి। వాయవ్య...మి।

కుబేర ... మి । ఈశాన ... మి ॥ తతః ప్రాగాది తిలోదకం దత్వా(ర తతః గోదానం కుర్యాత్ ॥ అథ బ్రాహ్మణేభ్యో యథాశక్తి దక్షిణాదీఁదద్యాత్ ॥ ఇతి వృషోత్సర్జనప్రయోగస్సమాప్తః.

* ఏ కో ది ష్ట శ్రా ద్ధ వి ధి ః . *

ఈ శ్రాద్ధమందు యెనమండుగురినిగాని, యొకరినిగాని విప్రుని వరించి వసుగణశ్రాద్ధము, రుద్రగణశ్రాద్ధమందు పదకొండుగురికిగాని శక్తిలేనియెడల యొకనికిగాని తనశక్తికొలఁది బియ్యము మొదలగు భోజనపదార్థములచు, వస్త్రములను, హిరణ్యములను బ్రాహ్మణునకు సమర్పించునది. ఈశ్రాద్ధము ప్రేతప్రీతికరమని కొందరును, రుద్రప్రీతికరమని కొందరును జెప్పుదురు దేశాచారాను సారముగఁ జేయవలెను. రుద్రోద్దేశపక్షమునందు తిలలను గ్రహింపగూడదు. అక్షతాదులచేతనే జరుపవలెను అప్పుడు అక్షతాదులనుగ్రహించి ఏకాదశరుద్రదల నుద్దేశించి ఆమశ్రాద్ధము చేయవలెను. అశక్తుఁడు శక్త్యనుసారముగ జేయవలయును. వసుగణమును గూడ ప్రేతోద్దేశము చేనయినను, అష్టవసూద్దేశము చేతనయినను జేయవలయును, వసూద్దేశమునందు తిలలచే నేకోద్దిష్ట విధానములేదు. ఉపవీతులై యక్షతాదులచేత అష్టవసువుల నుద్దేశించి బ్రాహ్మణులకు భోజనద్రవ్యములను సమర్పింపవలయును. తక్కిన విషయములు ధర్మశాస్త్రమందు జూడఁదగును. ఇత్యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధవిధిః ॥

* ఏ కో ద్దిష్ట శ్రా ద్ధ ప్ర యో గః . *

(కర్తాస్నాత్వా) పవిత్రంధృత్వా । శ్రీ గోవింద గోవింద ... ఏవంగుణ ... తిథౌపితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా ... హాని ప్రేతత్వనివృత్త్యా వస్త్రాదిరూప ప్రాప్త్యర్థం ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధం కరిష్యే ॥ అనుజ్ఞార్థం యథాశక్తిప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥ సమస్తసంపపదమ్ ॥ పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా...హాని ప్రేతత్వనివృత్త్యా వస్త్రాదిరూప ప్రాప్త్యర్థం ఏవకోద్దిష్టామశ్రాద్ధం కర్తుం అధికారసంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ॥ కర్తుం అధికారసంపదస్తు॥

ఆచమ్య। శ్రీగోవిందగోవింద ... ఏవంగుణ ... తిథౌ। పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా ... హాని ప్రేతత్వ నివృత్త్యా వస్త్రాది

రూపప్రాప్త్యర్థం ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధ మామద్రవ్యేణ ఏకోద్దిష్టవి
విధానేన ప్రేతోద్దేశేన సద్యః కరిష్యే ॥ పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేత
స్య మరణదినా ... హాని ప్రేతత్వనివృత్త్యా వస్వాదిరూప ప్రాప్త్యర్థం
ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థేక్షణః కర్తవ్యః ॥ (శక్తికొలంది బ్రాహ్మ
ణులకు క్షణములివ్వవలయును)

శ్లో॥ అక్రోధనైశ్శౌచపరై స్సతతం బ్రహ్మవాదిభిః। భవిత
వ్యం భవద్భిశ్చ మయాచ శ్రాద్ధకర్మణి॥ తతః—పాద్యస్థానే గోమ
యేనలిప్య । పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య పాద్యస్థానేదర్భానాస్తీర్య
గంధాక్షతాన్నిక్షిప్య । సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు ॥ పితః ... గో
త్రస్య ... ప్రేత ... మరణదినా ... హాని ప్రేతత్వనివృత్త్యా వస్వాది
రూప ప్రాప్త్యర్థం ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదం తేపాద్యందదా
మి॥ (సర్వత్ర పాద్యందద్యాత్) శ్లో॥ నమోబ్రహ్మణ్య ... నమః। అథ
కర్తా పాదౌ ప్రక్షాళ్య ॥ శ్రీకృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ ॥ బ్రాహ్మణాన్ ఉద
ఙ్ముఖముపవేశ్య ॥ పితః ... గోత్ర ... ప్రేత విష్టరార్థ మయం కుశః ।
ఆసనం దద్యాత్ ॥ ఏవంగుణ ... తిథౌ । పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేత
స్య మరణదినా ... హాని ప్రేతత్వ నివృత్త్యా వస్వాదిరూప ప్రాప్త్యర్థం
ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధకర్మకరిష్యే॥ శ్లో॥ పుండరీకాక్ష గోవింద వాసుదేవ
జనార్థన । మయార్పిత మిదం ద్రవ్యం పవిత్రంకురు సర్వదా ॥ ఇతి
ఆమద్రవ్యాది సంప్రోక్షణం కుర్యాత్॥ పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య
మరణదినా ... హాని ప్రేతత్వ నివృత్త్యా వస్వాదిరూప ప్రాప్త్యర్థం
ఇదమాసనం దదామి। పితుః ... క్షణందదామి॥ పితః ... గోత్రస్య ...
ప్రేతమరదిణదినా ... హాని ప్రేతత్వ నివృత్త్యా వస్వాదిరూప ప్రాప్త్య
ర్థం ఇదం తే అర్ఘ్యందదామి॥ తిలైరభ్యర్చ్య॥ గంధార్థాఇమే అపః ॥
పుష్పార్థాఇమే తిలాః ॥ శీతవాతోష్ణ ... మే॥ వస్త్రద్వయం దత్వా ।
ప్రేతాయ సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు॥ యథాశక్తి ఆమద్రవ్యాది
పాత్రేనిధాయ॥ విష్ణో ఆమంరక్షస్వ॥ పితః ... గోత్ర ... ప్రేత మరణ
దినా ... హాని ప్రేతత్వ ... ర్థం ఏతత్తే ఆమం సపరికరం సవ్యంజనం
సతాంబూలం సదక్షిణాకం సతిలాపిధానోదకుంభం పిత్రే ... గోత్రా
య ... ప్రేతాయ ఇదమామం సపరికరం ... కుంభం ఏకోద్దిష్టామశ్రా

ద్ధే వస్త్రాదిరూప ప్రాప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ॥ ధారాదత్తమ్॥ పితుః ...శ్రాద్ధే పితరం...గోత్రం...ప్రేతముద్దిశ్య త్వయా క్రియమాణేన మరణదినా...హాది ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధేన పితుః...గోత్రస్య... ప్రేతస్య...బ్రువంతు॥ ప్రేత—రస్తు॥ అథ పిండప్రదానం॥ పితః—హాని ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే — పిండప్రదానంకరిష్యే ॥ అథ గోమయేనానులిప్య ॥ పిండస్యాధః ఏతద్దర్భాసనం దదామి ॥ దర్భోపరి తిలోదకం దదామి॥ పిత్రే...గోత్రాయ...ప్రేతాయ మరణదినా...హాని ప్రేతత్వనివృత్త్యా వస్త్రాది...ర్థం। ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఏతం పిండందదామి॥ (ఇతి పిండందత్వా) పిండోపరి తిలోదకం దదామి ॥ అథ యథాశక్తిదక్షిణాందద్యాత్॥ పిండనైవేద్యం కుర్యాత్॥ ధారాదత్తమ్ ॥ ఏవంగుణ... తిథౌ పితుః ...గోత్రస్య ...ప్రేతస్య మరణదినా...హాని ప్రేతత్వనివృత్త్యా వస్త్రాది...ర్థం ఏకోద్దిష్టామశ్రాద్ధీయ ... పిండప్రదానే పితరం ...గోత్రం ...ప్రేతముద్దిశ్య మయాకృతేనానేన పితుః ...గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా ...హాని ఏకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధీయ... పిండప్రదానే ప్రేతత్వవిముక్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ ప్రేత... రస్తు॥ దత్తంశ్రాద్ధం అభిరమ్యంతాం। (ఇతికర్తావదేత్) అభిరమతాస్మః ॥ ఇతి బ్రాహ్మణోవదేత్ ॥ జలే పిండనిక్షేపణం కుర్యాత్॥ (కర్తా స్నాత్వాఽచమ్య) కర్మణః పుణ్యాహవాచనం కుర్యాత్॥ (ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధము గృహమునకు బైటకు వెళ్ళి, అగ్నిస్థాపనముచేసి, జ్వాలచేసి, తదగ్ని సమీపంబున చేయుటగలదు, అగ్ని సమీపె- ఏకోద్దిష్టవిధిగా జరుపుట యుక్తము. స్మృమూర్తిః.

* షోడశ శ్రాద్ధవిధిః. *

శ్లో॥ సపిండీకరణాదర్వాక్కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధాని షోడశ ।
ఏకోద్దిష్ట విధానేన కుర్యాత్సర్వాణి తానితు ॥

తా॥ సపిండీకరణముకంటే ముందుగఁ బదునాలుగు శ్రాద్ధంబులను ఏకోద్దిష్టవిధానంబులచేతఁ జేయవలయునని పైశ్లోకము నివచించెను.

శ్లో॥ శ్రాద్ధాని షోడశాదత్వా నైవకుర్యాత్సపిండనమ్ ॥

తా॥ షోడశశ్రాద్ధములు చేయక సపిండీకరణము జేయఁగూడదని లోకాక్షిస్మృతియందున్నది.

శ్లో॥ యస్యసంవత్సరాదర్వాక్సపిండీకరణం కృతం ।
మాసికంచోద కుంభంచ దేయ తస్యాపివత్సరమ్ ॥

తా॥ సంవత్సరములోపల సపిండీకరణమైనచో తిరుగ మాసికము ఉదకుంభశ్రాద్ధమును వర్షపర్యంతము జేయవలెను.

గాలవః॥ శ్లో॥ సపిండీకరణాదర్వాగప కృష్యకృతాన్యపి ।
పునరప్యపకృష్యంతే వృద్ధుత్తర నిషేధనాత్ ॥

తా॥ సపిండీకరణములోగా నపకర్షించి మాసికములు చేసినను వృద్ధిశ్రాద్ధముపైన నిషేధింపఁబడినందున తిరుగ మాసికములు చేయవలెను విశేషమేమనిన, సపిండీకరణమునకు ముందు ఏకోద్దిష్ట విధిచేతను, అటుపైన పార్వణ విధిచేతను జేయవలయును. శక్యాన విషయములు ధర్మశాస్త్రమందుఁ జూడవలెను.

కాత్యాయనః॥ శ్లో॥ ద్వాదశ ప్రతిమాసాని అద్యషాణ్మాసకే తథా
సపిండీకరణంచైవ ఇత్యేతచ్ఛ్రాద్ధషోడశం ।
త్రిపక్షికాబ్దికేచేతి శ్రాద్ధాన్యేతాని షోడశేతి ॥
జాతూకర్ణ్యపాఠః ॥ ఇతి షోడశశ్రాద్ధవిధిః.

తా॥ పండ్రెండు మాసికములు, ఆద్య షాణ్మాసికములును, సపిండీకరణము నివి పదియాఱుశ్రాద్ధములు త్రైపక్షిక కాబ్దికములని జాతూకర్ణ్యపాఠము. అద్యమనఁగా ఊనమాసికము, షాణ్మాసికమనఁగా ఊనషష్ఠము, ఆబ్దికమనఁగా ఊనాబ్దికము అని తాత్పర్యము.

* అథ షోడశ శ్రాద్ధ ప్రయోగః. *

బ్రాహ్మణానాహూయ॥ కర్తా స్నాత్వాఽచమ్య ॥ పవిత్రం ధృత్వా॥ శ్రీగోవింద… ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ॥ (అపసవ్యం) పితుః… గోత్రస్య… ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య … హాని ప్రేతతృప్తిద్వారా ప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధంకరిష్యే॥ కాలే అనుజ్ఞార్థం యథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥ శ్లో॥ సమస్త సంవత్సమవాప్తి …పదం ॥ (అపసవ్యం) పితుః … గోత్రస్య… ప్రేతస్య మరణదినా… హాని ప్రేతతృప్తి ద్వారా ప్రేతత్వ విముక్త్యర్థం ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధం కర్తుం అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ॥ అధికార సంపదస్తు ॥

శ్రీ గోవింద గోవింద... పూర్వోక్త ఏవంగుణ... తిథౌ (అపసవ్యం) పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య... హాని దేశకాల దేహధర్మ వైపరీత్యశంకయాశ్వ స్సపిండీకరణం కర్తుకామస్సన్ ఊన మాసిక, ద్వితీయమాసిక, త్రైపక్షిక, తృతీయ, తురీయ, పంచమ, షాణ్మాసిక, ఊనషాణ్మాసిక, సప్తమ, అష్టమ, నవమ, దశమ, ఏకాదశ, ఆబ్దిక, ఊనాబ్దికమాసికాఖ్యాని పంచ దశైకోద్దిష్టాని శ్రాద్ధాని దేశకాల విపరీతశంకయా స్వేస్వేకాలే కర్తవ్యాని స్వకాల విహితే నాద్యమాసికేన సహాపకృష్య ప్రేతోద్దేశేన వసుగణాఖ్య శ్రాధం రుద్రగణాఖ్యశ్రాధం వృషోత్సర్జనాఖ్యశ్రాధం అవశిష్ట బ్రాహ్మణంచ ఆమద్రవ్యేణ ఏకోద్దిష్టవిధానేన సమానతంత్రేణ ప్రేతోద్దేశేన అద్య (ఉపవీతి) కరిష్యే॥ (ఇతిసంకల్ప్య) అథ క్షణాని దద్యాత్ ॥ యథా (అపసవ్యం)పితుః... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా... హాని అద్యమాసికైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే క్షణందదామి॥ ఏవమూనాది మాసికేషు వసుగణాఖ్య శ్రాద్ధేషుచ పృథక్పృథక్ క్షణాని సర్వత్రదద్యాత్॥ అథ మండలపూజా॥ ప్రాగ్భాగే పాద్యస్థానే గోమయేన మండలముపలిప్య॥ తత్ర దర్భాన్ స్తీర్య । గంధాన్నిక్షిప్య । తిలాన్వికీర్య । సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు । (ఇతి తిలోదకం త్యజేత్) కుశతిలోదకమంజలినాగృహీత్వా॥ పితః... గోత్ర... ప్రేతఃమరణదినా... హాని ఆద్యమాసికైకోద్దిష్టాను శ్రాద్ధే ఇదంతే పాద్యందదామి॥ శ్లో॥ నమో బ్రహ్మణ్య... నమః ॥ ఏవమూనాద్యవశిష్టాం తచ్ఛ్రాద్ధేషు సర్వేషాం తత్తద్బ్రాహ్మణానాం పృథక్పృథక్ పాద్యందద్యాత్॥ కర్తా పాదౌ ప్రక్షాళ్య॥ ఆచమ్య॥ ♦ అథ విష్టరః ♦ సర్వత్రదద్యాత్ యథా ॥ (అపసవ్యం) పితః... గోత్ర... ప్రేత మరణదినా... హాని ఆద్య మాసికైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే విష్టరందదామి (ఇతి విష్టరం దత్వా) ఏవం ప్రకారేణ సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాం ఊనాద్య వశిష్టాంతేషు శ్రాద్ధేషు ప్రత్యేక ప్రత్యేకం ఆసనం దద్యాత్ ॥ శ్రీ గోవింద గోవింద... ఏవంగుణ... తిథౌ (అపసవ్యం) పితుః... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య... హాని॥ ఆద్యాదిషోడశైకోద్దిష్టాను శ్రాద్ధేషు రుద్రగణాఖ్య వసుగణాఖ్య వృషోత్సర్జనాఖ్యాఽవశిష్టైకో

దిష్టామశ్రాద్ధేషు భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మకరిష్యే॥ శ్లో॥ పితృస్థానే పిశాచత్వం రాక్షసానాం విముక్తయే। తత్రస్థావే నివృత్యర్థం తిలోదక ముపస్పృశేత్॥ ఇతి తిలోదకం సంప్రోక్ష్య। మృదమూదాయ। తిలాన్వికిరేత్॥ శ్లో॥ తిలాహి రక్షం త్వసురాత్ దర్భారక్షంతు రాక్షసాత్। పంక్తింవైశ్రోత్రియోరక్షే దతిథి స్సర్వ రక్షకః॥ ఇతి తిల దర్భాన్నిక్షిప్య। శ్రాద్ధ సంపాదనద్రవ్యాది సంప్రోక్షణం కుర్యాత్। పుండరీకాక్ష పుండరీకాక్ష॥ శ్లో॥ శ్రాద్ధ కాలే గయాంధ్యాత్వా ధ్యాత్వాదేవం గదాధరం। తాభ్యాంచైవ నమస్కృత్య తత శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే॥ పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా... హాని। ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే ఆసనందదామి॥ (ఇతి వామభాగే ఆసనందత్వా) పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా... హాని। ఊనమాసిక... ప్రేతార్థే ఇదంతే ఆసనందదామి॥ పృథక్పృథక్ సర్వేషాం దద్యాత్॥ పితుః ...ప్రేతార్థే ఇదంతే క్షణందదామి॥ ఏవ మూనాదిమాసికేషు వసుగణాఖ్యాది శ్రాద్ధేషుచ పృథక్పృథక్ క్షణాని సర్వత్ర దద్యాత్॥

* అర్ఘ్యపాత్రాసాదనమ్. *

బ్రాహ్మణస్య పురతః దర్భానాస్తీర్య। తత్ర అర్ఘ్యపాత్రం నిధాయ। తిలాన్ వికీర్య। పాత్రే ఉదకంవినీయ॥ శ్లో॥ ఆపోదేవీభవంతుష్టం ప్రేతార్థే సర్వదేహినాం। అభిస్రవంతు యేదేవి సర్వ తీర్థ నమోనమః॥ పితరం... గోత్రం... ప్రేతార్ఘ్యపాత్రే తిలాన్ దత్వా॥ అర్ఘ్యపాత్రే అయంగంధః। పుష్పార్థం తిలందదామి। అయంకుశః। ప్రేతాయ స్వర్చితమస్తు॥ పునః ఉదకం పూరయిత్వా। ప్రేతపాత్రం సంపన్నం। అస్తు॥ ఇతి బ్రాహ్మణోవదేత్॥

* అర్ఘ్యదానమ్. *

యజమానస్య... పితః... గోత్రం... ప్రేతమరణదినా... హాని। ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే అర్ఘ్యం దదామి॥ అర్ఘ్యందత్వా) ఏవమూనమాసికాదిషు వసుగణాఖ్యాద్యవశిష్టాంతేషుచ తత్తన్మాసికముక్త్వా। ఆపోదాన పూర్వకం సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాం హస్తే అర్ఘ్యం దద్యాత్॥ శ్లో॥ ఇహలోకం

పరిత్యజ్య గతో஽సి పరమాం గతిం మనసావాయురూపేణ కువే(వి|ప్రే)
త్వాం యోజయామ్యహమ్ ॥ అర్ఘ్యపాత్రాణి విసృజేత్ ॥

* అర్చనమ్. *

అథ తిలైరభ్యర్చ్య। గంధార్థం పుష్పార్థం అలంకరణార్థం తిలైరభ్యర్చ్య ॥ శ్లో॥ శీతవాతోష్ణ... ప్రియచ్ఛమే ॥ పితః... గోత్ర ...ప్రేత మరణదినా...హాది ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే వస్త్రయుగ్మం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥ ఇతి సర్వత్ర ప్రత్యేకం వస్త్రద్వయం దద్యాత్ ॥ అథ కర్ణాభరణ కట్యాభరణ అంగుళ్యాభరణాని సర్వత్రదద్యాత్ ॥ సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు ॥ తతః యథాసంభవ భోజనపదార్థాన్ పాత్రేషు నిధాయ ॥ ఆమం ద్విగుణంవా చతుర్గుణంవా దద్యాత్ ॥

బ్రాహ్మణులయొద్ద విస్తళ్లువేసి బియ్యము, పెసలు, మినుములు, నేయి, విర్చి మొదలగు భోజనపదార్థములను వడ్డించి తిలలతో గూడిన యుదకుంభమును, తాంబూలమును, దక్షిణను బ్రాహ్మణుల కందఱికి తన శక్తికొలఁది ద్విగుణముగగాని, చతుర్గుణముగగాని సమర్పించవలెను)

శ్లో॥ పుండరీకాక్ష గోవింద వాసుదేవ జనార్దన। మయార్పితమిదంద్రవ్యం పవిత్రం కురు సర్వదా॥ (ఇత్యామాదికంసంప్రోక్ష్య) (అపసవ్యం) బ్రాహ్మణ హస్తం గృహీత్వా॥ విష్ణో ఆమం రక్షస్వ॥ (ఇత్యామద్రవ్యం ద్విజాంగుష్ఠేన స్పర్శయిత్వా) పితుః...గోత్ర... ప్రేత ఏతత్తే ఆమం సపరికరం, పితా...గోత్రః... ప్రేతో దేవతేదమామం సపరికరం బ్రాహ్మణస్తు ॥ తత్సర్వం గ్రహేయం భూర్గదాథరో విప్రః రాజతం పాత్ర మక్షయ వటచ్ఛాయేయం, పిత్రే...గోత్రాయ... ప్రేతాయ ఇదమామం సోపస్కరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతిలాపిధానోదకుంభం పితుః...గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణదినా...హాని అద్య మాసికైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే సంప్రదదే నమమ॥ ప్రేతతృప్తిరస్తు ॥ (తిలోదకం త్యజేత్)

(కర్త) ఈలాగున నితరములైన ఊనమాసికము మొదలగు శ్రాద్ధములయందు విష్ణో ఆమంరక్షస్వ అనునది మొదలుకొని తృప్తి

రస్తు అనువలుకు ఆయా శ్రాద్ధములయందుఁ జెప్పి దత్తముఁజేసి తిలోదకము విడువవలయును.

స్త్రీకైతే—మాతః ... గోత్రే... ప్రేతే ఏతత్తే ఆమం సపరికరం మాతా ... గోత్రా... ప్రేతా దేవతేదమామం సపరికరం బ్రాహ్మణస్తు ॥ తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా రాజతంపాత్రమత్సయ వటచ్ఛాయేయం మాతే... గోత్రాయై... ప్రేతాయై ఇదమామం సోపస్కరం సదక్షిణాం సతాంబూలం... నమమ ॥

* ధారాదత్తమ్. *

పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా... హాని ద్వారా వృత్తాద్యమాసికా ద్యవశిష్టాం త్రైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధేషు, పితరం ... గోత్ర —ప్రేతముద్దిశ్య మయా క్రియమాణై రేభిః మరణదినా—హాని ఆద్యమాసిక, ఊన, ద్వితీయ, త్రైపక్షిక, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షాణ్మాసిక, ఊనషాణ్మాసిక, సప్తమ, అష్టమ, నవమ, దశమ, ఏకాదశ, అబ్దిక, ఊనాబ్దికమాసికాఖ్యై ష్షోడశై కోద్దిష్టామశ్రాద్ధైః స్వేస్వే కాలే కర్తవ్యైః దేశకాల వైకల్యాత్ శంకయాశ్వ స్సపిండీకరణం కర్తుం ఆమాది ద్రవ్యేణ ఏకోద్దిష్టవిధానేన స్వకాలహీతే నాద్యమాసికేన సహాసమానతంత్రేణాపకృష్యకృతైః వసుగణాఖ్య శ్రాద్ధేన రుద్రగణాఖ్య శ్రాద్ధేన వృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధేనచ పితుః —గోత్రస్య—ప్రేతస్య ప్రేతత్వ ప్రాప్తిద్వారా ప్రేతత్వ విముక్తిర స్తితి భవంతో బ్రువంతు॥ (తిలోదకం త్యజేత్) ప్రేతత్వ విముక్తిరస్తు ॥ ఇతి బ్రాహ్మణాః వదేయుః ॥

* అథ పిండప్రదానమ్. *

పూర్వోక్త ఏవంగుణ—తిథౌ । పితుః—గోత్రస్య— ప్రేతస్య మరణదినా—హాని ఆద్యాది షోడశై కోద్దిష్టామశ్రాద్ధేషు వసుగణాఖ్య శ్రాద్ధే రుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధే వృషోత్సర్జనాంగశ్రాద్ధేచ పిండప్రదానం కరిష్యే॥ ఇతిసంకల్ప్య॥ ఆమేన ఏకోనవింశతి పిండాన్ కృత్వా॥ గోమయేనానులిప్య॥ తతో దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానిష్ఠాయ॥ దర్భోపరి ఏతత్తిలోదకందదామి ।౧౯॥ పితే—గోత్రాయ— ప్రేతాయ మరణదినాదారభ్య—హాని ఆద్యమాసికైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే

ప్రేతార్థే ఏతం పిండందదామి ॥౧॥ పిత్రే...గోత్రాయ... మరణ
దినా...హాని ఊనమాసికై కో ...ఏతం పిండందదామి ॥౨॥ పిత్రే...
గోత్రాయ...ప్రేతాయ మరణదినా...హాని ద్వితీయమాసికై ... ద
దామి ॥౩॥ పిత్రే...గోత్రాయ... ప్రేతాయ మరణదినా ... హాని
త్రైపక్షిక మాసికై కో... దదామి ॥౪॥ పిత్రే... గోత్రాయ... ప్రే
తాయ మరణదినా...హాని తృతీయ మాసికై...దదామి ॥౫॥ పిత్రే
...గోత్రాయ...ప్రేతాయ మరణదినా...హాని చతుర్థమాసికై ...
దదామి ॥౬॥ పిత్రే...గోత్రాయ...ప్రేతాయ మరణదినా... హాని
పంచమమాసి...దదామి ॥౭॥ పిత్రే...షాణ్మాసికై ...దదామి ॥౮॥
పిత్రే...ఊనషాణ్మాసి...దదామి ॥౯॥ పిత్రే ... సప్తమమాసి... ద
దామి ॥౧౦॥ పిత్రే...అష్టమమాసి...దదామి ॥౧౧॥ పిత్రే...నవమ
మాస...దదామి ॥౧౨॥ పిత్రే...దశమమా...దదామి ॥౧౩॥ పిత్రే
ఏకాదశమాసి...దదామి ॥౧౪॥ పిత్రే...ఆబ్దికమాసి...దదామి॥౧౫
పిత్రే...ఊనాబ్దికమాసి...దదామి ॥౧౬॥ పిత్రే...వసుగణాఖ్య ...
దదామి ॥౧౭॥ పిత్రే...రుద్రగణాఖ్య...దదామి ॥౧౮॥ పిత్రే...వృ
షోత్సర్జనాఖ్య—దదామి ॥౧౯॥ ఇతి ఏకోనవింశ పిండాన్ దత్వా ॥
పిండస్యోపరి ఏగ తిలోదకందదామి ॥౧౯॥ (ఇతి తిలోదకాని దత్వా)
తతః గోదానంచ కృత్వా ॥ అంజనాభ్యంజనందదామి ॥ (అంజనం
దత్వా) భోగనివృత్యర్థం తాంబూలం దక్షిణాంచ దత్వా ॥ అథ
ధారాదత్తం ॥ పూర్వోక్త—తిథౌ పితుః—గోత్రస్య — ప్రేతస్య
ప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం మరణదినా— హాని ఆద్యమాసిక ఊనాబ్దిక
పర్యంతేషు వసుగణాఖ్య రుద్రగణాఖ్య వృషోత్సర్జనాంత శ్రాద్ధేచ
పితరం—గోత్రం—ప్రేతముద్దిశ్య మయాదత్తైః పిండైః పితుర్గోత్రస్య
—ప్రేతస్య మరణదినా—హాని ఆద్యమాసిక — వృషోత్సర్జనాంత
ఏకోద్దిష్టాముశ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానైశ్చ పితుః— గోత్రస్య
—ప్రేతస్య ప్రేతత్వవిముక్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ (ఇతితిలో
దకం త్యజేత్) ప్రేతస్య ప్రేతత్వవిముక్తిరస్తు ॥ "ఇతి బ్రాహ్మణాః
వదేయుః ॥ దత్తాని శ్రాద్ధాని అభిరమతామితి కర్తావదేత్ ॥ అభిరమ
తాస్మః ॥ ఇతి బ్రాహ్మణాః వదేయుః ॥ తతః జలే పిండ నిక్షేపణం

కుర్యాత్॥ తత స్స్నాత్వాచమ్య॥ (కర్తా) గృహమాగత్య। పుణ్యాహం వాచయేదితి కేచిత్॥ ఇతి షోడశశ్రాద్ధప్రయోగ స్సమాప్తః॥

* ప్రేతసపిండీకరణప్రయోగః *

అథ నిమంత్రణం॥ బ్రాహ్మణాన్ నిమంత్రయేత్। విశ్వేదేవార్థం ద్వౌ। ప్రేతార్థమేకం। తత్పిత్రాదీనాం త్రీన్। విష్ణ్వర్థమేకంచ। క్రమేణ నిమంత్రయేత్॥ కర్తా స్నాత్వా। పవిత్రం ధృత్వా। శ్లో॥ అపక్రామన్తు భూతాని పిశాచా సర్వతోదిశం। సర్వేషామవిరోధేన ప్రేతకర్మసమారభే॥ గృహే తిలాన్వికీర్య। శ్రీగోవిందగోవింద। పూర్వోక్త—తిథౌ (అపసవ్యం) పితుః—గోత్రస్య—ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య—హాని సపిండీకరణాఖ్యామ శ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే। (ఇతి సంకల్ప్య) కాలే అనుజ్ఞాగ్రం యథాసంభవ ప్రాయశ్చిత్తమాచరిష్యే॥ శ్లో॥ సమస్త సంపత్సమ—పదమ్॥ (అపసవ్యం) పితుః—గోత్రస్య—ప్రేతస్య మరణదినాదారాభ్య—హాని ప్రేతస్య ప్రేతత్వ విముక్తిద్వారా వస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థం మరణదినాదారభ్య—హాని దేశకాల దేహధర్మ వైపరీత్య శంకయా ఆద్య సపిండీకరణాఖ్యామశ్రాద్ధం కర్తుం అధికారసంపద స్త్వితి భవంతో బ్రువంతు। కర్తుం అధికారసంపదస్తు॥ సర్వే ఆమద్రవ్య పదార్థా శ్శుచయో భవంతు॥ పూర్వోక్త—తిథౌ (అపసవ్యం) పితుః—గోత్రస్య—ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య—హాని సపిండీకరణాఖ్యామశ్రాద్ధే పితుః—గోత్రస్య— ప్రేతస్య తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహైః—గోత్రైః ... ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవరూపైస్సహ సమానోదక సాపిండ్య సిద్ధిద్వారా వస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థం పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య ఏకోద్దిష్ట విధానేన ప్రేతోద్దేశేన తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ...గోత్రాణాం ... ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవరూపాణాం ఆమ పార్వణవిధానేన ఏవముభయాత్మకం ఉభయతో దైవికం కాలకామసంజ్ఞం విశ్వేదేవపూర్వకం విష్ణ్వంతం పితుః ...గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య .. హాని సపిండీకరణాఖ్యామశ్రాద్ధం ఆమ పార్వణవిధానేన ఆమాదిద్రవ్యేణ సమానతంత్రేణ సద్యః కరిష్యే॥ పితుః ...శ్రాద్ధే దర్భచ్ఛేదసంకృత్వా॥ కాల

సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం స్థానే క్షణః కర్తవ్యః కామసంజ్ఞిక విశ్వేషాం దేవానాం స్థానే క్షణః కర్తవ్యః ॥ ద్వౌ బ్రాహ్మణౌ దైవేని మంత్ర్య ॥ (అపసవ్యం) పితుః ...గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా ...హాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే క్షణః కర్తవ్యః ॥ ఇతి ప్రేతార్థమేకం నిమంత్ర్య ॥ తత్పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రద్యుమ్న రూపస్య స్థానే క్షణః కర్తవ్యః ॥ (ఇతి పిత్రర్థమేకం నిమంత్ర్య) తత్పితామహస్య ...గోత్రస్య ...సంకర్షణరూపస్య స్థానే క్షణః కర్తవ్యః ॥ (ఇతి పితామహార్థమేకం నిమంత్ర్య) తత్ప్రపితామహస్య...గోత్రస్య... వాసుదేవరూపస్య స్థానేక్షణః కర్తవ్యః ॥ (ఇతి ప్రపితామహార్థమేకం నిమంత్ర్య) (సవ్యం) శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీ మహావిష్ణోః స్థానేక్షణః కర్తవ్యః ॥ (ఇతి విష్ణ్వర్థమేకం నిమంత్ర్య) కేచిత్ స్థానేక్షణం నమః ఇతి పాఠాంతరః ॥ శ్లో॥ అక్రోధనైశ్శౌచపరైస్సతతం బ్రహ్మవాదిభిః । భవితవ్యం భవద్భిశ్చ మయాచ శ్రాద్ధకర్మణి॥ అథ గోమయేన మండలత్రయంకృత్వా ॥ విశ్వేదేవార్థం విష్ణ్వర్థంచ ప్రథమమండలం॥ ప్రేతార్థం మధ్యమమండలం । తత్పిత్రాద్యర్థం తృతీయం ॥ (సవ్యం, కాలకామక సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాందేవానాం విష్ణోశ్చ పాద్యస్థానే సాక్షతా ఇమేకుశాః, పుష్పసహిత ఇమే అక్షతాః, అయంగంధః- ఇమేకుశాః- సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు ॥ (అపసవ్యం) పితః... ప్రేతపాద్యస్థానే ఇమేకుశాః ఇమేతిలాః॥ అయం గంధః । సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు ॥ తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం పాదస్థానే సతిలా ఇమేకుశాః- పుష్పసహిత ఇమే తిలాః- అయంగంధం- ఇమేకుశాః- సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు । (సవ్యం) కాలకామక సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః స్వాగతంనమః ॥ కాలకామక సం ...పాద్యస్థానే ఇదమాసనం నమః ॥ కాలకామకసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదంవః పాద్యంనమః । సుపాద్యం । పవిత్రం త్యక్త్వా॥ పాదాగ్రే అబ్య పూతంనమః ॥ శ్లో॥ యదీచ్ఛసి మహారాజన్ సర్వతీర్థావగాహనం। విప్రపాద వినిర్ముక్తతోయం శిరసిధారయ॥ పవిత్రంధృత్వా॥ కాలకామక విశ్వేదేవ బ్రాహ్మణయోర్ద్వయోః పాదౌ ప్రక్షాళనం కృత్వా । (అపసవ్యం) పితుః... గోత్రస్య... ప్రేతస్య మరణాదినా...

హాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టామశ్రార్థే ప్రేతార్థే ఇదంతేపాద్యం దదామి ॥ శ్లో॥ నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ ... నమోనమః ॥ ఇతిఃపాదౌ ప్రక్షాళ్య॥ (సవ్యత) తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాః ॥ స్వాగతం నమః ॥ (అపసవ్యం) తత్పితృ...ఇదమాసనంనమః సుఖాసనం ॥ తత్పితృ ... మహాః ... గోత్రా ... ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవ రూపాః ఇదంవః పాద్యంనమః ॥ సుపాద్యం॥ పవిత్రంత్యక్త్వా॥ పాదాగ్రే ఆజ్యంపూతంనమః ॥ (సవ్యం) శ్లో॥ యదీచ్ఛసిమహారాజ ... ధారయే పవిత్రింధృత్వా ॥ విప్రపాదోదకం శిరసిధృత్వా॥ (సవ్యం) శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః స్వాగతంనమః ॥ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః ఇదమాసనం నమః ॥ సుఖాసనం ॥ శ్రాద్ధసం... పాద్యం నమః ॥ సుపాద్యం ॥ పవిత్రం త్యక్త్వా । పాదాగ్రే ఆజ్యపూతం నమః ॥ నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ .. నమః॥ పవిత్రింధృత్వా॥ విష్ణుపాదోదకం శిరసిధృత్వా॥ (కర్తా) ఈశాన్యభాగే పవిత్రం విసృజ్య ॥ కర్తా పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య ॥ పునః పవిత్రం ధృత్వా ॥ విశ్వేదేవాన్ ప్రాఙ్ముఖాన్ ఉపవేశయేత్ ॥ ప్రేతం ప్రత్యఙ్ముఖ ముపవేశయేత్ ॥ తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ ఉదఙ్ముఖాన్ విష్ణుప్రాఙ్ముఖం ఉపవేశయేత్ ॥ (సవ్యం) కాలకామక విశ్వేదేవాః విష్ణరంనమః ॥ (అపసవ్యం) పితుః గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినాదారాభ్య ... హాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే విష్టరంనమః ॥ తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహాః ... గోత్రాః ... ప్రద్యుమ్నసంకర్షణ వాసుదేవరూపాః విష్టరంనమః ॥ (సవ్యం) శ్రాద్ధసం—విష్టరంనమః ॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణాస్సంతుమే శాంతాః పాపాత్పాతు సమాహితాః । దేవానాంచైవ దాతార స్త్రాతార స్సర్వదేహినాం ॥ శ్రాద్ధకాలే గయాంధ్యాత్వా దేవం జనార్దనం । ప్రద్యుమ్నాది పితౄంధ్యాత్వా తతశ్శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే ॥ పూర్వోక్త ...గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా ...హాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టామ శ్రాద్ధం కరిష్యే ॥ (అపసవ్యం) శ్లో॥ అపక్రామన్తు భూతాని పిశాచా స్సర్వతోదిశం। సర్వేషామవిరోధేన పితృకర్మసమారభే ॥ ఇతి తిలాన్వికీర్య ॥ ప్రేతస్థానే తూష్ణీం వర్తుల మండలం కృత్వా ॥ తత్పితాది స్థానేషు భూమింసమృజ్య॥ తూష్ణీం

మండలత్రియం కృత్వా ॥ (స్వం) విశ్వేదేవ విష్ణుస్థానేషు భూమిం సమృజ్య ॥ తత్ర చతురశ్రమండలం కృత్వా ॥ అథామాదిద్రవ్యేషు తూష్ణీం సంప్రోక్ష్య ॥ కాలకామక ... ఆవాహనం నమః ॥ కాలకామక ... దదామి ॥౨॥ అథ క్షణందదామి॥ విశ్వేదేవస్థానే భువి దర్భానాస్తీర్య । పాత్రిద్వయం నిక్షిప్య । ఉదకం పూరయిత్వా । దర్భైః ప్రచ్ఛాద్య। యవాన్ వికీర్య । గంధార్థం పుష్పార్థం ఇమేకుశాః। స్వర్చితమస్తు । కాలసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదంవో అర్ఘ్యం... మి ॥ కామ సం ... ఇదంవో అర్ఘ్యం ... మి॥ యవ్వైశభ్యగచ్ఛ । కాలకామ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః గంధం దదామి । అలంకారార్థం అక్షతాన్ దదామి॥ శ్లో॥ శీతవాతో ... చ్ఛమే ॥ విశ్వేదేవాః ... వస్త్రద్వయం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥ (వస్త్రద్వయం దద్యాత్) అథ కర్ణాభరణ కట్యాభరణ అంగుళ్యాభరణాని దద్యాత్॥ అభావేయథా శక్తి సువర్ణంవా- హిరణ్యంవాదద్యాత్ ।సకలారాధనైః స్వర్చితమస్తు అథ ప్రేతపిత్రర్చనంకరిష్యే॥ శ్లో॥ ఆయాహి ప్రేతగంభీరైః పూర్వైః సౌమ్యపథో త్తమైః । ప్రజామస్మభ్య మాయశ్చ రయిం దీర్ఘాయురేవచ ॥ పితరం ... గోత్రం ... ప్రేతమావాహనం నమః ॥ (ఇతి ప్రేతమావాహ్య) తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాన్ ... గోత్రాన్ ... ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవరూపాన్ ఆవాహనం నమః ॥ అస్తు ॥ పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య మరణదినా... సపిండీకరణాఖ్య కోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే ఆసనందదామి॥ తత్పితుః ... గోత్రస్య... ప్రేతస్య ప్రద్యుమ్న రూపస్య పిత్రర్థే ఇదమాసనందదామి ॥ తత్పితామహస్య ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య సంకర్షణ రూపస్య పితామహార్థే ఇదమాసనం దదామి॥ తత్ప్రపితామహస్య ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య వాసుదేవరూపస్య ప్రపితామహార్థే ఇదమాసనం దదామి ॥ (ఇత్యాసనందద్యాత్) పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతార్థే ఇదంతే క్షణం దదామి॥ తత్పితుః సపిండీకరణాఖ్యామశ్రాద్ధే క్షణం దదామి ॥ తత్పితామహ సపిండీకరణాఖ్యామశ్రాద్ధే క్షణందదామి॥ తత్ప్రపితామహ సపిండీ... దదామి ॥ ఇతి క్షణానిదద్యాత్॥ ప్రేతార్థం బ్రాహ్మణాగ్రే కుశాన్ పరిస్తీర్య ॥ తత్రపాత్రం సంపన్నం సుసంపన్నం॥ తత్పితా

దర్థం బ్రాహ్మణాగ్రే దర్భాః పరిస్తీర్య ॥ తేషు తత్పాత్రాద్యర్థం త్రీణిపాత్రాణినిధాయ । తిలాన్వికీర్య । త్రిషుపాత్రేషు ఉదకంనినీయ॥ శ్లో॥ పితృస్థానే పరేభాగే రాక్షసా విఘ్నకారిణః । తత్రిస్థానే విశుద్ధ్యర్థం తిలోదక ముపస్పృశేత్॥ తత్పితరం...గోత్రం ... ప్రద్యుమ్నరూపం తిలాన్ క్షిప్త్వా ॥ తత్పితామహం...గోత్రం... సంకర్షణ రూపం తిలాన్ క్షిప్త్వా ॥ తత్ప్రపితామహం...గోత్రం... వాసుదేవ రూపం తిలాన్ క్షిప్త్వా ॥ ప్రేతపాత్రే మధుం కించిన్నినీయ ॥ తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహ పాత్రేషు మధుంనిధాయ ॥

శ్లో॥ పితృలోక నివాసిభ్యః పితృభ్యోస్తునమోనమః । ప్రద్యుమ్నరూప పితరః ప్రసీదంతు సదామయి ॥ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ ॥ పూర్వోక్త ఏవం...తిథౌ పితుః...గోత్రస్య...ప్రేతస్య మరణదినా ...హాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ఉదక సంయోజనం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా॥ శ్లో॥ సమస్తసంప...నమః పితుః గోత్రస్య...ప్రేతస్య మరణదినా...హాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ఉదకసంయోజనం కర్తుం అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ ఉదకసంయో...సిద్ధిరస్తు॥ అథ కృచ్ఛ్రత్రయాంశి దద్యాత్॥ శ్రీగోవింద గోవింద...ఏవం...తిథౌపితుః...గోత్రస్య...ప్రేతస్య మరణదినా...హాని సపిండీ రణాఖ్యైకోద్దిష్టామశ్రాద్ధే తత్పితృపితామహ ప్రపితామహైః... గోత్రైః...ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవరూపైస్సహ సమానోదకసాపిండ్యసిద్ధిద్వారా వస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థం పితుః ...గోత్రస్య...ప్రేతస్య ... పాత్రిస్థోదకం ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయాంశం తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం...గోత్రాణాం...ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవరూపాణాం పాత్రిస్థోదకైస్సహ సంయోజయిష్యే॥ సంయోజయ॥ తతః సంయోజనకాలే గోదానం దద్యాత్॥ అథ ప్రేతపాత్రస్థోదం కించేత్ ఏకాంశమాదాయ॥ తత్పితః...గోత్ర...ప్రద్యుమ్నరూప...సహ సంయోజయేనమః ॥ తత్పితృపాత్రేంనినీయ ॥ శ్లో॥ అయోధ్యా మధురా మాయా కాసీకాంచీ హ్యవంతికా । పురీద్వారావతీచైవ సప్తైతేమోక్షదాయకాః ॥ కృష్ణస్మరణంకృత్వా ॥ పునరపి ప్రేతపాత్రోదకం కిం

చిత్ (ద్వితీయాంశం) ఆదాయ ॥ అయోధ్యా... పితృభ్యోస్తు నమో నమః॥ పితః ... గోత్ర... ప్రేత తత్పాత్రోదకం తత్పితామహైః ... గోత్రైః... సంకర్షణరూపైస్సహ సంయోజయేసమః॥ ఇతి పితామహ పాత్రేనినీయ ॥ నారాయణ నారాయణ॥ పునరపి ప్రేతపాత్రోదకం కించిత్ (తృతీయాంశం) ఆదాయ॥ అయోధ్యా...పితృభ్యోస్తు నమో నమః ॥ పితః...గోత్ర... ప్రేత తత్పాత్రోదకం తత్ప్రపితామహైః ...గోత్రైః... వాసుదేవరూపైస్సహ సంయోజయే నమః॥ ప్రేత పాత్రోదకం ప్రపితామహ పాత్రేనినీయ॥ నారాయణ నారాయణ... ॥

* స్త్రీ వి ష యే సం క ల్ప వి శే ష ః. *

(స్త్రియః) మాతుః ... గోత్రాయాః ... దాయ్యాః ప్రేతాయాః పాత్రోదకం తన్మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీనాం ... గోత్రాణాం ...దాయీనాం... రూపాణాం పాత్రోదకైస్సహసంయోజనంకరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ తతస్సర్వం సమానమ్ ॥

ప్రేతార్ఘ్యదానం ॥ పితః ... గోత్ర ... ప్రేత మరణదినాదారభ్య... మాని సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టాయశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఇదంతే అర్ఘ్యం దదామి॥ అర్ఘ్యం దత్వా॥ తత్పితః... గోత్ర... ప్రద్యుమ్నరూప ఇదంతే... దదామి॥ తత్పితామహ ... గోత్ర ... సంకర్షణరూప... దదామి ॥ తత్ప్రపితామహ ... గోత్రం ... వాసుదేవరూప ... దదామి॥ ఇతి బ్రాహ్మణ హస్తే అర్ఘ్యందద్యాత్॥ శ్లో॥ ఇమం లోకం పరిత్యజ్య గతోసి పరమాంగతిం । మనసా వాయురూపేణ విప్రేతాం యోజయామ్యహమ్ ॥ ఇతి అర్ఘ్యపాత్రాణి విసృజేత్ ॥ అథ తిలైరభ్యర్చ్య ॥ పితః ...ప్రేతార్థే గంధం దదామి॥ అథాంగుళ్యాభరణ కర్ణాభరణ కట్యాభరణాని దద్యాత్ ॥ తద భావే యథాశక్తి హిరణ్యంవా దద్యాత్ ॥ అలంకరణార్థం తిలైరభ్యర్చ్య ॥ శ్లో॥ శీతవాతోష్ణ... ప్రయచ్ఛమే ॥ పితః .. గోత్ర ...మరణదినా ...ప్రేతార్థే వస్త్రద్వయం దదామి॥ సకలారాధనైస్స్వర్చితంనమః అస్తు ॥ తత్పితృ పితామహ ప్రపితామహార్చనంకరిష్యే ॥ తిలైరభ్యర్చ్య । తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాః గంధం దదామి ॥ అంగుళ్యాభరణాది దద్యాత్ ॥ ఇమాని పుష్పాణి॥ శ్లో॥ శీతవాతోష్ణ ...చ్ఛమే ॥

తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం... వస్త్రయుగ్మంతుభ్యమహం ... నమమ ॥ వస్త్రద్వయం ప్రత్యేకం ప్రత్యేకందద్యాత్ ॥ సకలారాధ ...నమః । అస్తు॥ (సవ్యం) విష్ణోరాధనంకరిష్యే॥ శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః ఇదమావాహనంనమః ॥ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః ఇదమాసనందదామి । క్షణందదామి । కుశాన్ పరిస్తీర్య । అర్ఘ్య పాత్రం నిధాయ । ఉదకంపూరయిత్వా । దర్భైః ప్రచ్ఛాద్య యవాన్వికీర్య । గంధార్థం పుష్పార్థం ఇమేకుశాః । స్వర్చితమస్తు ॥ శ్రాద్ధసం ...ఇదంతే అర్ఘ్యందదామి । యద్వైరభ్యర్చ్య । శ్రాద్ధసం ...గంధందదామి । అలంకరణార్థం అంగుళ్యాభరణాదిదద్యాత్॥ ఇమాని పుష్పాణి ॥ శీతవాతోష్ణ ...చ్ఛమే ॥ శ్రాద్ధ సంరక్షక ... వస్త్రయుగ్మం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥ సకలారాధనైస్స్వర్చితంనమః ॥ అస్తు ॥ అథ మండలోద్వర్తనం కరిష్యే ॥ అథ సర్వత్ర అమసాత్రేష్వభిఘార్య । కృష్ణకృష్ణ ॥ సర్వత్ర సమస్త ఆమ ద్రవ్య పదార్థాని పాత్రేషు నిధాయ॥ (అనగా బియ్యం పప్పు- మిర్చి- కూరలు మొదలగు సమస్తము సమర్పించవలయును) ద్విగుణంవా చతుర్గుణంవా దద్యాత్ ॥ కాలసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదంవః ఆమం సపరికరం సవ్యంజనం సతాంబూలం సదక్షిణాకం సతిలాంబు ధానోదకుంభం కాలసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః అక్షయతృప్త్యర్థం ఇదమామం సోపస్కర మమృతరూపేణ సంపద్యంతాం హవ్యం నమః ॥ గయాయాం దత్తమక్షయ్య మస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ॥ గయాయాం దత్తమస్తు॥ కామసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః ఇదంవః ఆమం సపరికరం సవ్యంజనం సతాంబూలం సదక్షిణాకం సతిలాంబుధానోదకుంభం కామ సంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః । అక్షయ తృప్త్యర్థం ఇదమామం సోపస్కర మమృతరూపేణ సంపద్యంతాం హవ్యం నమః ॥ గయాయాం దత్త ... బ్రువంతు ॥ గయాయాం దత్తమస్తు ॥

(అపసవ్యం పితః ...గోత్ర ...ప్రేత మరణదినాదారభ్య ... హాని సపిండీకరణ క్షైక్యోద్దిష్టామశ్రాద్ధే ఏతత్తే ఇదమామంసపరికరం ... కుంభం పిత్రే ...గోత్రాయ ...ప్రేతాయ ఇదమామం సపరికరం ... కుంభం సంప్రదదేనమమ ॥ ప్రేతతృప్తిద్వారా పితృత్వవిముక్తి

ర స్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ॥ ప్రేతతృప్తిరస్తు ॥ ఇతి సదర్భతిలోదకం
భూమౌ విసృజేత్ ॥ తత్పితః... గోత్ర... ప్రద్యుమ్నరూప పితః త్తే ఆ
మం సపరికరం తత్పితః... గోత్రః ప్రద్యుమ్నరూపో దేవతే ఇదమా
మం తత్పిత్రే... గోత్రాయ... ప్రద్యుమ్నరూపాయ ఇదమామం సప
రి... కుంభం అక్షయతృప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ ॥ అమృతరూపేణ
సంపద్యంతాం కవ్యంనమః ॥ గయాయాందత్త... బ్రువంతు ॥ గయా
యాం దత్తమస్తు ॥ తత్పితామహ... గోత్ర... సంకర్షణరూప ఏత త్తే
ఆమం సపరికరం తత్పితామహః... గోత్రః... సంకర్షణరూపో దేవతే
ఇదమామంతత్పితామహాయ... గోత్రాయ... సంకర్షణరూపాయ ఇద
మామం సపరికరం... అక్షయతృప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ ॥ అమృత
రూపేణ సంపద్యంతాం కవ్యం నమః ॥ గయాయాం దత్త ... బ్రు
వంతు ॥ గయాయాం దత్తమస్తు ॥ తత్ప్రపితామహ— గోత్ర— వాసు
దేవరూప ఏత త్తే అమం సపరికరం తత్ప్రపితామహః— గోత్రః— వాసు
దేవరూపో దేవతే ఇదమామం తత్ప్రపితామహాయ— గోత్రాయ—
వాసుదేవరూపాయ ఇదమామం సపరికరం— నోదకుంభం అక్షయ
తృప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ ॥ అమృతరూపేణ సంపద్యంతాం కవ్యం
నమః ॥ గయాయాం దత్తమస్త్వితి— బ్రువంతు ॥ గయా— మస్తు ॥
(సవ్యం) శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఏత త్తే ఆమం సపరికరం శ్రాద్ధ
సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే శంఖచక్ర గదాధరాయ లక్ష్మీసమేతాయ
గరుడవాహనాయ ఇదమామం— నోదకుంభం అక్షయ తృప్త్యర్థం
సంప్రదదేనమమ ॥ అమృతరూపేణ సంపద్యంతాం హవ్యం నమః ॥
గయాయాం శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమక్షయ్య మస్త్వితి భవంతో— మస్తు ॥

* ధారాదత్తమ్. *

(అపసవ్యం) పితుః— గోత్రస్య— ప్రేతస్య మదణాదినారభ్య
— హని । సపిండీకరణాఖ్యోద్దిష్టామశ్రాద్ధే పితరం— గోత్రం —
ప్రేతం తత్పితృ పితామహాన్— గోత్రాన్— ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ
వాసుదేవ రూపాన్ కాలకామ సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ శ్రాద్ధ
సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుంచ ఉద్దిశ్య మయాక్రియమాణేనానేన పితుస్స
పిండీకరణాఖ్యోద్దిష్టామశ్రాద్ధేన పితుః — గోత్రస్య — ప్రేతస్య

తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం—గోత్రాణాం—నాం ప్రద్యు
మ్న సంకర్షణ వాసుదేవ రూపాణాం కాలకామసంజ్ఞక విశ్వేషాం దే
వానాం శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోశ్చ పితుః—గోత్రస్య—ప్రే
తస్య తత్పితృపితామహ ప్రపితామహైః—గోత్రైః... ప్రద్యుమ్న
సంకర్షణ వాసుదేవరూపైస్సహ సమానోదక సాపిండ్య సిద్ధిద్వారా
పితృలోకావాప్తిరస్తితి భవంతోబ్రువంతు ॥ ఇతి తిలోదక ముత్సృ
జేత్॥ పితృలోకావాప్తిరస్తు ॥ ఏవంగుణ ... తిథౌ, పితుః ...గోత్రస్య
...ప్రేతస్య మరణదినాదారాభ్య ...హాని సపిండీకరణాఖ్యై కోద్దిష్ట
మశ్రాద్ధే తిలోదక పిండప్రదానం కరిష్యే ॥ అథ శాలీచూర్ణం తిల
మధ్వాజ్యక్షీరేణ మిశ్రయిత్వా । ప్రేతస్య ఏకపిండంకృత్వా । తత్పి
త్రాదేః పిండత్రయం కుర్యాత్ ॥ అథ గోమయేనో పలిప్య । తత్ర
దర్భానాస్తీర్య । దర్భోపరి ఏత త్తిలోదకం దదామి ॥ పిత్రే ... గో
త్రాయ...ప్రేతాయ మరణదినా...హాని సపిండీకరణాఖ్యై కోద్దిష్ట
మశ్రాద్ధే ప్రేతార్థే ఏతపిండం దదామి । పిండందత్వా । పిండో పరి
ఏత త్తిలోదకందదామి । ప్రేతపిండస్య పశ్చిమతః గోమయేనానులిప్య
తత్రదర్భానాస్తీర్య । దర్భోపరి ఏత త్తిలోదకం దదామి॥ తత్పితః...
గోత్ర ...ప్రద్యుమ్నరూప తత్పిత్రే...గోత్రాయ ...ప్రద్యుమ్నరూ
పాయ ఏష తే పిండో నమమ ॥ గయాయాం దత్తమస్తు ॥ తత్పితా
మహ ...గోత్ర ... సంకర్షణ రూప తత్పితామహాయ ...
గోత్రాయ ... సంకర్షణ రూపాయ ఏష తేపిండోనమమ ॥ గయా
యాం దత్తమస్తు॥ తత్ప్రపితామహ ...గోత్ర ... వాసుదేవరూప తత్ప్ర
పితామహాయ ...గోత్రాయ ... వాసుదేవరూపాయ ఏష తే పిండో
నమమ ॥ గయాయాం దత్తమస్తు॥ పితాదిపిండే ప్రేతపిండేచ మధుం
విధాయ ॥ శ్రీ గోవిందగోవింద...ఏవంగుణ...తిథౌ . (అపసవ్యం)
పితుః ...గోత్రస్య ...మరణదినాదారభ్య ...హాని సపిండీకరణాఖ్యామ
శ్రాద్ధే తత్పితృమహ ప్రపితామహైః ...గోత్రైః ...ప్రద్యుమ్న సం
కర్షణ వాసుదేవరూపైస్సహ సమానోదక సాపిండ్య సిద్ధిద్వారా పితృ
లోకావాప్త్యర్థం పితుః ...గోత్రస్య ... ప్రేతస్య ప్రేతస్యాపిండ (ప్రథ
మ ద్వితీయ తృతీయాంశం) తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం

గోత్రాణాం...రూపాణాం పిండైస్సహ సంయో యిష్యే ॥ ఇతి సం కల్ప్య ॥ అథ కృచ్ఛత్రి త్రియం దద్యాత్ ॥ అధ పిండ సంయోజ నాంగ గోదానం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ః తతః ప్రేతపిండం త్రే ధావిభజ్య ॥ ఏకభాగమాదాయ ॥ పితః...గోత్రః ... ప్రేత ప్రేత పిండం (ప్రథమాంశం) త్వత్పితృభిః ...గోత్రైః ప్రద్యుమ్నరూపై స్సహ సంయోజయేసమః॥ కృష్ణకృష్ణకృష్ణః॥ ప్రేతస్య ద్వితీయపిండ భాగ మాదాయ ॥ పితః ...గోత్ర ...ప్రేత ప్రేతపిండద్వితీయాంశం త్వత్పితామహైః ... గోత్రైః ...సంకర్షణరూపైకస్సహ సంయోజయే నమః ॥ కృష్ణకృష్ణ ॥ ప్రేతస్య తృతీయ పిండభాగమాదాయ ॥ పితః ... గోత్ర ...ప్రేతపిండం తృతీయాంశం త్వత్ప్రపితామహైః ... గో త్రైః ...వాసుదేవరూపైస్సహ సంయోజయామినమః॥ కృష్ణకృష్ణకృష్ణ। ఏవం సంయోజయేత్ ॥ శ్లో॥ ఏషవోనుగతః ప్రేతః పితృసామాన్య వాప్తవాన్ । శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాం స్థిరజీవనః ॥ ఇతః పరం ప్రేతశబ్దోనాస్తి ॥

స్త్రీ సపిండినే విశేషః ॥ శ్లో॥ ఏషవోను గతా ప్రేతా పితృ సామాన్య మాయుషి । శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాం స్థిరజీవ నః ॥ ఇతః పరం ప్రేతశబ్దోనాస్తి ॥ చతుర్థోపి నివర్తతే ॥

* అథ వైతరణీ గోదానమ్. *

పితుః... గోత్రస్య...ప్రద్యుమ్నరూపస్య సుఖేన వైతరణీన ద్యుత్తరణార్థం శ్రీమహావిష్ణు ప్రీత్యర్థం మహావైతరణీసంజ్ఞికగోదానం కరిష్యే ॥ తదంగ బ్రాహ్మణపూజాం కరిష్యే ॥ శ్రీ మహావిష్ణు స్వ రూపస్య బ్రాహ్మణస్య ఇదమాసనం ॥ ఉభాభ్యా మిదం పాద్యం ॥ శ్లో॥ నమోస్త్వనంతాయ... యుగధారిణేనమః ॥ అయంవో గంధః । అలంకారార్థా ఇమే అక్షతాః...మస్తు । అథ గోపూజనంకృత్వా ॥ ప్రదక్షిణం కారయేత్ ॥ శ్లో॥ యమద్వారే మహాఘోరే తప్త్వా వై తరణీనదీం । గాం కర్తుం గాం ప్రదాస్యామి ఉత్తరాయ సుఖేనతాం గవామ్యంగేషు...చ్ఛమే ॥ అస్మై బ్రాహ్మణాయ... పితుః... గోత్ర స్య...ప్రద్యుమ్నరూపస్య సుఖేన వైతరణీ నద్యుత్తరణార్థం వైతరణీ సంజ్ఞిక గోదానం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమాన స్తుభ్యమహం

సంప్రదదేనమమ ॥ ఇతి ధేనుపుచ్ఛం గృహీత్వా ॥ సకుశ తిలోదకం త్యజేత్ ॥ శ్లో॥ దేవస్య ప్రీతయే దానం గృహ్ణామ్యర్యమ తుష్టయే । బాహుభ్యాం పుష్ట హస్తాభ్యాం పుణ్యకర్మ ప్రసూతయే ॥ గోదానం దద్యాత్ ॥ గోదానసాద్గుణ్యార్థం దక్షిణాం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ ॥ ఏవం...ప్రీత్యర్థం, త్వయాకృతేన వైతరణీసంజ్ఞిక గోదానేన భగవాన్...పితుః...గోత్రస్య...ప్రద్యుమ్నరూపస్య సుఖేన వైతరణీనద్యుత్తరణం కరోతు ॥ అభావే గోమూల్యంవా దద్యాత్ ॥ అథ దశదానాని విశేషదానానిచ కుర్యాత్ ॥ అతఃపరం మనసోద్దిష్ట దానానిచ కుర్యాత్ ॥ (దశదానాది మంత్రములు అష్టోత్తరశతదాన కల్పమందు జూడదగును)

* స్వర్గ పాథేయమ్. *

ఆచమ్య । ఏవంగుణ...తిథౌ వృద్ధ ప్రపితామహస్య ... గోత్రస్య...వాసుదేవరూపస్య స్వర్గలోకప్రాప్త్యర్థం స్వర్గపాథేయ ఆమ దానం కరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య ॥ అథ బ్రాహ్మణపూజాం కరిష్యే॥ అస్మత్ వృద్ధ ప్రపితామహాయ... గోత్రాయ ... వాసుదేవరూపాయ ఇదమామం సపరికరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం అక్షయతృప్త్యర్థం సంప్రదదేనమమ ॥ ఇతి స్వర్గపాథేయం దద్యాత్ ॥ యథాశక్తి దక్షిణాం దద్యాత్ ॥ తూష్ణీం పిండశేషం నిధాయ ॥ పిండోపరి తిలోదకందదామి ॥3॥ సవ్యేన పిండపార్వణపూజాం కరిష్యే ॥ పిండ పితృదేవతాభ్యోనమః ॥ దర్భపత్రి కుశతిలాంక్షతాం త్సమర్పయామి ॥ పిండనైవేద్యం కుర్యాత్ ॥ దక్షిణాందద్యాత్ ॥ పితుః... గోత్రస్య ...ప్రద్యుమ్న రూపస్య సపిండీకరణాఖ్యామ శ్రాద్ధే యజమానస్య పితృపితామహ ప్రపితామహాన్...గోత్రాన్...ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవ రూపాన్ ఉద్దిశ్య త్వయాకృతేన తిలోదక పిండదానేనపితృ పితామహ ప్రపితామహానాం ...గోత్రాణాం... ప్రద్యుమ్న సంకర్షణ వాసుదేవ రూపాణా మక్షయతృప్తిర్భూత్వా । పితుః...పితృలోక ప్రాప్తిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ (తిలోదకంత్యజేత్) పితృలోకావాప్తిరస్తు ॥ పిండానుద్వాసయిష్యే ॥ ఉద్వాసయ ॥ శ్లో॥ అయోధ్యా మథురా మాయా కాశీకాంచీహ్యవంతికా। పురీద్వారవతీచైవ సప్తైతే

మోక్షదాయికాః । అహం కాశీం గమిష్యామి తత్రైవ శివ సామ్య హం । ఇతి బ్రువాణ సతతం కాశీవాస ఫలంలభేత్ । యావత్పిండం మనుష్యాణాం గంగాతోయేషుతిష్ఠతి । తావద్వర్ష సహస్రాణి పుణ్య లోకే మహీయతే ॥ పిండస్థానే శాంతిరస్తు...గృహే ధన ధాన్య సమృద్ధిరస్తు ॥ అథబ్రాహ్మణాన్ సంతుష్టయేత్॥ అథ కర్తాస్నాత్వా కర్మణః పుణ్యాహవాచనం కారయిత్వా । ఊనమాసికం కుర్యాత్ ॥ తతః బంధుభిస్సహ భోజనంకుర్యాత్ ॥ తతః నూతన వస్త్రధారణా నంతరం సువర్ణ స్పర్శనం కృత్వా । తతః బ్రాహ్మణాశీర్వచనం కా ర్యమ్ ॥ ఇతి ప్రేతసపిండీకరణప్రయోగ స్సమాప్తః ॥

(ఈ శ్రాద్ధ ప్రయోగమందు ఉదక సంయోజనము పిండ సం యోజనము చేర్చితిని. దేశాచార శిష్టాచారముల ప్రకారము జరి పించవలయును. కొందఱు ఉదకసంయోజనము మానివేసిరి.)

* మాతృసపిండీకరణమ్. *

ఏవం...మాతుః...గోత్రాయాః...ప్రేతాయాః మరణదినా దారభ్య...హని సపిండీకరణాఖ్యామశ్రాద్ధం కరిష్యే ॥ అనుజ్ఞా ర్థం ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాత్ ॥ ఏవం...మాతుః...గోత్రాయాః... ప్రేతాయాః మరణదినా...హని సపిండీకర...శ్రాద్ధే తద్భర్తృ మా తృపితామహీ ప్రపితామహీభిః...గోత్రాభిః... దాయీభిః ప్రద్యు మ్న సంకర్షణ వాసుదేవరూపాభిస్సహ సమానోదకత్వ సాపిండ్య సిద్ధి ద్వారా పితృలోకా వాప్త్యర్థం మాతుః...గోత్రాయాః ... ప్రేతా యాః ఏకోద్దిష్టవిధానేన తద్భర్తృమాతృపితామహీ ప్రపితామహీ నాం...గోత్రాణాం...నాం ప్రద్యుమ్న...ణాం ఆమ పార్వణ విధా నేన ఏవ ముభయాత్మకం కాలకామసంజ్ఞక విశ్వేదేవ పూర్వకం విష్ణ్వంతం మాతుః...గోత్రాయాః ... ప్రేతాయాః సపిండీకరణా ఖ్యామశ్రాద్ధంకరిష్యే ॥ (ఇతి సంకల్ప్య) బ్రాహ్మణ నిమంత్రణాది సర్వం పూర్వవత్ ॥

(పితృసపిండీకరణమువలెనే మాతృసపిండీకరణమునుగూడ జేయ వలయును. అందు మాతృసపిండీకరణమున పితామహీ మొదలగు

వానితోగూడ స్త్రీలింగముగా నూహఁజేసి ప్రయోగ మంత్రయును పూర్వమువలెనే జలుపవలయును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే చేర్చనైతిని)

* గర్భిణీమరణప్రయోగః. *

గర్భిణీ మృతాచేత్ శ్మశానం నీత్వా ॥ గర్భిణీస్త్రీ ప్రసవింపలేక బిడ్డను కడుపుననుంచుకొని చచ్చినట్లయిన నా ప్రేతను శ్మశానమునకుఁ దీసికొనిపోయి-

తత్ర దక్షిణశిరసం నిధాయ | పిమ్మట దక్షిణశిరస్సుగానుంచి

షాణ్మాసాదూర్ధ్వచేత్తస్యా నాభే ర్వామభాగే చతురంగుళ ప్రమాణే నోదరం లాంఛయిత్వా ॥ (గర్భము ఆఱునెలలకు పైఁబడెనేని యా ప్రేతయొక్క నాభికిఁ బ్రక్క కడుపున నాలుగంగుళముల ప్రమాణము గురుతుచేసి) నారాయణమంత్రేణ గర్భంచిత్వా । శిశుమాదాయ । ప్రక్షాళ్య। భూమౌనిక్షిపేత్ ॥ (నారాయణ నామోచ్చారణమును జెప్పుచు గర్భముఛేదించి శిశువును దీసికొని కడిగి భూమియందుంచవలయును.) శిశుర్జీవేద్యది- జీవంతం పుత్రమభి మంత్ర్య ॥ (శిశువు బ్రతికియుండినట్లయిన జీవించియున్న శిశువును యభిమంత్రించి) శ్లో॥ సర్వతీర్థ సముద్భూతాః పావనాః పాపహారిణః। అపశ్శరీర సంశుద్ధిం కుర్వంతు ద్విజసన్నిధౌ ॥ ఇతి స్నాపయిత్వా॥ (ఈ మంత్రమును జెప్పుచు నాశిశువునకు స్నానముఁజేయించి) భూమౌ సువర్ణం నిధాయ- తత్ర శిశుంనిక్షిప్య ॥ (భూమియందు బంగారముంచి ఆబంగారముమీద నాశిశువునుంచి) పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశాద్యైః శిశుం పంచప్రాణా అభిమంత్ర్య ॥ (పృథివ్యా ... శిశువును పంచప్రాణముల నభిమంత్రించి) అన్యస్త్రీయాః స్తనం ప్రతిధాప్య । శిశుం గ్రామం ప్రాపయిత్వా ॥ (ఇతర స్త్రీ వలన చన్నునిప్పించి ఆశిశువును గ్రామమునకుఁబంపించి) తతః గర్భచ్ఛేదనదేశే ఆజ్యబిందూన్నిధాయ॥ (గర్భమును ఛేదించినచోట నేతిబొట్లునుంచవలెను.) అచ్యుతాయనమః- అనంతాయనమః- గోవిందాయ నమః- గ్రీష్మాయనమః ... హేమంతాయనమః- వసంతాయనమః- పరమాత్మనేనమః ॥ (అచ్యుతాయనమః అనునది మొదలు పరమాత్మనేనమః అనువఱకు గర్భమందు హోమమునుజేసి అనఁగా ఆజ్యబిందువుల

నుంచి) అథ కేశవాది హోమం కేచిత్కుర్వంతి॥ (కొందఱు కేశవాయనమః అనునది మొదలు కేశవనామములచేతనే చేయుచున్నారు.) ఛేదప్రదేశం సూత్రేణ సంగ్రంథ్య ॥ (గర్భమును ఛేదించిన స్థలము నూలుతో కుట్టవలెను.) ఏవం...ర్థం ఉదరఛేద ప్రాయశ్చిత్తార్థం గోదానం హిరణ్యదానంచ కుర్యాత్ ॥ (గోదాన హిరణ్యదానములను జేయవలయును.) శిశుః మృతశ్చేత్ ఖననం కుర్యాత్॥ శిశువు మృతిఁబొందినట్లాయెనా భూమియందు పాతిపెట్టవలెను.

ఇతి గర్భిణీ మృతి ప్రయోగ స్సమాప్తః.

* అథ సూతికా (రజస్వలా) మృతి ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః *

ప్రథమం శుద్ధజలేన స్నాపయిత్వా॥ కర్తా స్నాత్వా॥ పూర్వ వస్త్రం పరిత్యజ్య । నూతనవస్త్రం ధృత్వా । శ్రీగోవింద గోవింద । ఏవంగుణ...తిథౌ మాతుః...గోత్రాయాః ... దాయ్యాః ప్రేతాయాః జాతసూతకమధ్యే (రజోమధ్యే) మరణేసతి తద్దోషపరిహారార్థం సూతికామరణ (రజస్వలామరణ) ప్రాయశ్చిత్తంకరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య॥ ప్రేతం శుద్ధ జలేన స్నాపయిత్వా ॥ శుద్ధవస్త్రం ధృత్వా ॥ ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా॥ కృచ్ఛ్రత్రయాణి గోదానానిచకుర్యాత్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం తిలపాత్రదానం కుర్యాత్ ॥ అథ ప్రాగ్దేశేగోమయేనానులిప్య । నూతనవస్త్రేణ మంటపం నిర్మాదాయ । తత్ర తం మలా న్నిక్షిప్య ॥ చతుర్దిక్షు కలశాన్ ప్రతిష్ఠాప్య॥ తీర్థరాజాయనమః ఇతి ఉదకం నిధాయ । తత్కలశేషు పంచపల్లవాన్ పంచామృతాన్ నిక్షిప్య । నూతన సూత్రమావేష్ట్య ॥ శ్లో॥ మృత్తికే బ్రహ్మరూపే త్వం మృత్తికే విష్ణురూపిణి । సుకృతం దుష్కృతంచైవ మాం ప్రాపయ పరాంగతిమ్ ॥ కలశేషు మృత్తికాం నిధాయ । ఋత్విగ్వరణం కృత్వా ॥ అథవరుణపూజాం సమాచరేత్ ॥ శివో మహేశ్వరశ్శంభు...శతమ్ ॥ సురాస్త్వా మభిషిం...సర్వకామార్థ సిద్ధయే ॥ అయోధ్యా మథురా...దాయకాః ॥ ఇతి కలశోదకైః సూతికాయాః (రజస్వలాయాః) శిరసి మార్జయిత్వా। శ్వేతవస్త్ర మాచ్ఛాద్య। బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాందద్యాత్। రజస్వలమరణేషు ఏవం కుర్యాత్॥ నారాయణ నారాయణ ॥ (పసుపు వుండలతో ౧౦౮ మాఱులు ఆ ప్రేతక

మృత్తికాస్నానములు చేయించవలెను. పిమ్మట మార్జనము చేయవలెను. కొందరు జల్లెడ ప్రేతమీఁదనుంచి మృత్తికా స్నానములు జరుపుదురు. ఇతి సూతికా (రజస్వలా) మృతి ప్రాయశ్చిత్తః ॥

* విధవా ప్రాయశ్చిత్తమ్. *

స్నాత్వా ॥ పూర్వోక్త...ర్థం అముకగోత్రాయాః అముకనామ్న్యాః జన్మాభ్యాసాది జన్మప్రభృత్యే తత్క్షణపర్యంతం సంభావితానాం పాపానాం అస్నాన భోజన, తాంబూలచర్వణ, మలిన వస్త్రధారణ, దేహారక్షణ, పుణ్యతీర్థరాహిత్య, గంధ పుష్ప పరిమళాది ద్రవ్యధారణ, ఏకాదశ్యుపవాసరాహిత్య, బృందావన తులసీ తీర్థరాహిత్య, తిష్ఠన్మూత్ర విసర్జన పాపకర్మనిరీక్షణ, రహసి పరపురుష సంభాషణ, నానావిధ దుష్కర్మయుక్త, మాతా పిత్రాది దూషణ, శ్వశురాదీనాం శుశ్రూష రాహిత్య, సదా పరదూషణ, దేవ బ్రాహ్మణ గురుతిరస్కార, పరస్త్రీదోషనిరూపణ, ఆత్మవిక్రయ, శిశుహనన, గోహనన, పరద్రవ్యాపహరణ, మిత్రద్రోహ, భోజనసమయే పంక్తిభేదన, అజ్ఞానతో రజస్వలాన్యోన్య స్పర్శాది సంపాదిత మహాపాపానాం, కాయిక వాచిక మానసిక పాతివ్రత్య ధర్మలోపానాం, అజ్ఞానత స్సకృత్కృతానాం, అజ్ఞానతోభ్యస్తానాం, ప్రకాశకృతానాం మహాపాతకచతుష్టయ వ్యతిరిక్తానాం, ప్రకాశకృతానాం మహాపాతకాఽతిదిష్టరూప మహాపాతక వ్రతాఽతిదేశిక రూపాఽతిపాతకానాం, ప్రకాశకృత మహాపాతక సమరూపాఽనుపాతకానాం, ఉపపాతకానాం, సంకలీకరణానాం, మలినీకరణానాం; అపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరణాం. అపకీర్ణకానాం, ప్రకీర్ణకానాం, రహస్యకృతానాం మహాపాతకానాం, ఉపపాతకానాం, ఏవం బహూనాం బహువిధానాం, సర్వేషాం పాపానామపనోదక ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య ॥ మా మనుగృణ్ణంతు భవంతః॥ అథ కృచ్ఛ్రత్రయాణిచ గోదానంచ కుర్యాత్ ॥ శేషం సర్వప్రాయశ్చిత్తవత్ ॥

* అథ సువాసినీ ప్రాయశ్చిత్తమ్. *

ఆచమ్య॥ ఏవం...ర్థం జన్మాభ్యాసా జన్మ ప్రభృత్యే తత్క్షణ పర్యంతం నిర్హరణార్థం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥ దక్షిణాం

గృహీత్వా ॥ అముకగోత్రాయాం అముకనామ్న్యాః జన్మాభ్యాసా జ్జన్మప్రభృత్యే తత్క్షణపర్యంతం మధ్యవర్తినికాలే సంభావితానాం పాపానాం, స్వార్థక్రియాపరత్వ, హీనజాతి పరపురుషసహవాస, దేవ బ్రాహ్మణ దూషణ, గురుతిరస్కార, ఆత్మవిక్రయ, రస ద్రవ్యాది విక్రయ, పతివంచన, నిరాకరణ, పరదూషణ, పరస్త్రీదోషనిరూపణ, ఆరంభవ్రతత్యాగ, సదాదుర్భాషణ, అన్యగృహవాస, సదాకోపస్వ భావ, శిశుహనన, గోహనన, పరద్రవ్యాపహరణ, మిత్ర ద్రోహ, భర్తృశ్వశుర శుశ్రూషరాహిత్య, భర్తరి దేశాంతరగతే దేహాలంక రణ, కన్యావిక్రయ, విశ్వాసఘాతుక, విషదాయకత్వ, పంక్తిభేదన, శిశువధ, గృహస్థద్రవ్యాదీనాం చౌర్యవిక్రయ, సదామలినత్వ, అజ్ఞా నతః రజస్వలాభాండ స్పర్శానాం సర్వేషాం పాపానాం, మహాపాత కానాం, ఉపపాతకానాం, సంకలీకరణానాం, మలినీకరణానాం, అపా త్రీకరణానాం, జాతిభ్రంశకరాణాం, అవకీర్ణకానాం, ప్రకీర్ణకానాం, రహస్యకృతానాం మహాపాతకానాం, రహస్యకృత మహాపాతక సమ రూపాఽతి పాతకానాం, ఉపపాతకానాం, ఏవం బహూనాం బహు విధానాం, సర్వేషాం పాపానా మపనోదకం యథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య । ఉపదిశంతు మామనుగృహ్ణంతు భవంతః ॥ అనుగృహాణ॥ అథ కృచ్ఛ్రత్రయం కుర్యాత్ ॥ గోదానానిచ కుర్యాత్॥ శేషం పూర్వవత్ ॥ ఇతి సువాసినీ ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగస్సమాప్తః ॥

* దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్. *

ఏవంగు ... తిథౌ యజమానస్య పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య ప్రమాదాచ్చండాలాద్యైర్హతస్య దుర్మరణ ... ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా ॥ సమస్తసంప... పదమ్ ॥ పితుః ... దుర్మ రణ ప్రాయశ్చిత్తాధికార ... సిద్ధిరస్తు ॥ అథ కృచ్ఛ్రత్రయంకుర్యాత్ ఆదౌ మహానదీస్నానం ధేనుదానాది యథాశక్త్యాచరిష్యే ॥ తతః సర్వప్రాయశ్చిత్తాదిసర్వంపూర్వవత్ ॥ గ్రంథవిస్తరభయాన్నలిఖ్యతే॥

*. దుర్మరణ నారాయణ బలి ప్రయోగః. *

పితుః ... గోత్రస్య ... ప్రేతస్య పూర్వసంచిత ఇహజన్మనిదుర్మ రణజనిత పైశాచిక నివృత్తిద్వారా శాశ్వత పుణ్యలోకావాప్త్యర్థం

దుర్మరణ నారాయణబలాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదంగత్వేన తదా దౌ... పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే ॥ ఆదౌ గణపతిపూజాం కరిష్యే ॥ గణపతిపూజ ం పుణ్యాహంకృత్వా ॥ పవిత్రంధృత్వా ॥ శ్రీ గోవింద గోవిందః పూర్వోక్త... తిథౌ పితుః... గోత్రస్య... స్య పూర్వసంచిత ఇహజన్మని దుర్మరణజనిత పైశాచిక నివృత్తిద్వారా పుణ్యలోకా వాప్త్యర్థం యథాశక్తి ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥ పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా ॥ సమస్తసంప... కృత్య ॥ పితుః... గోత్రస్య... స్య దుర్మరణజనిత పైశాచిక బాధా నివృత్తిద్వారా పుణ్యలోకా వాప్త్యర్థం నారాయణబల్యధికార... సిద్ధిరస్తు ॥ అథ కృచ్ఛ్రత్రయం దద్యాత్ ॥ అథ నదీతీరే గోమయేన చతురశ్రమండలంకృత్వా ॥ తన్మధ్యే రంగ వల్లీం కృత్వా ॥ నూతన వస్త్రద్వయం పరిస్తీర్య । తత్ర పంచ ప్రస్థ పరిమిత తండులాన్నిక్షిప్య॥ పంచకళశా నిధాయ ॥

శ్లో॥ అయాహి ప్రేతగంభీరైః పూర్వ్యైస్సామ్యపథోత్తమైః ॥ ప్రజామస్మభ్యమాణాశ్చ రయిం దీర్ఘాయురేవచ ॥ ఇతి మంత్రేణ మధ్యకలశే ప్రేతమావాహ్య ॥

శ్లో॥ పూషాతోషా యమేభూయా త్సర్వ పాపాప నుత్తయే ॥ పవాస్రికర సంపీత సమస్తా శాంత రాంతరః ॥ ఇతి పూర్వ కలశే నారాయణ మావాహ్య ॥

శ్లో॥ వృషాధిరూఢం దేవేశం సర్వలోకైక కారకం। ధ్యాయే ద్బ్రహ్మదిభిస్తుత్యం మమ పాపం వ్యపోహతు ॥ ఇత్యుత్తరకలశే రుద్ర మావాహ్య ॥

శ్లో॥ విరించిక వాక్పతిం శ్వేత పద్మస్థం పద్మసన్నిభం। అక్ష స్రక్కుండికా భీతి దానహస్తం విభావయే ॥ ఇతి పశ్చిమకలశే బ్రహ్మాణ మావాహ్య ॥

శ్లో॥ రక్తదృష్టిం పాశహస్తం యమం మహిష వాహనం। కరాళవదన నీలాంగం భీషణం భజే ॥ ఇతి దక్షిణకలశే యమమావాహ్య ॥ అథ ఇంద్రాద్యష్ట దిక్పాలకా నావాహ్య ॥ శ్లో॥ ఇంద్రో మరావతీనాథః శచీదేవ్యస్తునాయకః । వజ్రాయుధశ్చ ప్రాచీశః తస్యైరావతో గజః। ఇంద్రం సాంగం... స్థాపయామి పూజయామి ॥

శ్లో॥ అగ్నిస్తేజోవతీవాసి స్వాహాదేవ్యాః ప్రియఃపతిః। మేషారూఢశ్శక్తిధరః దివ్యాగ్నేయాం ప్రతిష్ఠతః ॥ అగ్నిం లోకపాలక మావాహయామి ॥

శ్లో॥ యమస్సంయమనీనాథః శ్యామలాయా మనః ప్రియః । దండభృన్మహిషారూఢో దక్షిణస్యాందిశి స్థితః॥ యమంలోకపా ..॥

శ్లో॥ కృష్ణాంగనా పురం యస్య దీర్ఘా భార్యా నరోత్తమః । శస్త్రకుంతో నిరృతిశ్చనైరృత్యాం దిశిసంస్థితః॥ నిర్‌ఋతి లోక ...॥

శ్లో॥ పురీశ్రీధ్ధావతీ యస్య ప్రియభార్యాచ కాళికా । సక్రవాహః పాశధరో వరుణఃపశ్చిమేశ్వరః ॥ వరుణం లోక ... మి॥

శ్లో॥ వాయుర్గంధవతీనాథః కించతస్యాంజనాప్రియా। సారంగవాహోధ్వజభృత్ వాయువ్యాం దిశివర్తతే । వాయుంలోక ... మి॥

శ్లో॥ కుబేరశ్చాలకాయాంతు చిత్రరేఖా ప్రియాంగనా । హయోవాహః ఖడ్గధరః ఉదీచ్యాం దిశివర్తతే॥ కుబేరం లోక ... మి ॥

శ్లో॥ యశోవతీశ ఈశానః పార్వతీపతిరీశ్వరః । ఈశాన్యాందిశి సంభాతి వృషారూఢ స్త్రీ శూలభృత్ ॥ ఈశానం లోక ... మి ॥

శ్లో॥ శుద్ధస్ఫటికసంకాశం సహస్రాదిత్య వర్చసం। నీలజీమూత సంకాశం నీలాంజన సమప్రభం ॥ క్షేత్రపాలకమా ... మి ॥

శ్లో॥ మహావిష్ణుం శంఖపద్మ సుదర్శన గదాధరం । ధ్యాయేహం నీలగౌరాంగం పద్మస్థ కమలాపతిమ్ ॥ విష్ణుమావాహయామి । అచ్యుతమావాహయామి । అనంతమావాహయామి । గోవిందమావాహయామి ॥ అధ కలశేషు పంచామృతాని పంచరత్నాని పంచత్వక్పంచపల్లవానిచ నిధాయ ॥ అధ కలశపూజాం కరిష్యే ॥ శ్లో॥ కలశస్యముఖే ... సమాశ్రితాః ॥ గంగేచయమునే కృష్ణే ... కురు ॥ ఆయాంతు ... సంప్రోక్ష్య ॥ శ్లో॥ శిరః శ్రోత్రం తథానాసా మోష్ఠం జిహ్వాం తథైవచ కంఠం కుక్షించ హృదయం కటింబాహుం తథాంగుళీః । ఊరూ జానూచ పాదాంతం తత్తన్న్యాసం వినిర్దిశేత్॥ స్థిరో భవ ... స్థిరాసనంకురు ॥ అధ షోడశోపచారపూజాం సమాపయేత్॥ అత్ర కేశవాది చతుర్వింశతి నామపూజాం కుర్యాత్ ॥ క్షీరాన్నం నివేద్య ॥ పితుః దుర్మరణజనిత పైశాచిక విముక్తిద్వారా పుణ్యలో

కావాప్తిరస్తు ॥ అథ హోమ విషయో వైకల్పికః ॥ తత్కరణేంబ్రాహ్మణైః కార్యమ్ ॥ హోమార్థం ఋత్విగ్వరణం కుర్యాత్ ॥ ఏవంగుణ... తిథౌపితుః...గోత్రస్య...స్య శాశ్వతపుణ్యలోకావాప్త్యర్థం అంధత్వ మూకత్వ కాణత్వ బధిరత్వ పైశాచికబాధా నివృత్త్యర్థం తదుక్తహోమం కరిష్యే ॥ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాది హోమ ప్రయోగాంతం బ్రాహ్మణైః కార్యమ్ ॥ అత్ర తిలాజ్య తండుల కుశసహితహోమం కుర్యాత్ ॥ యమానస్య పితే...గోత్రాయ... ఇదంనమమ ॥ బ్రహ్మణేనమః । రుద్రాయనమః । యమాయనమః । వైవస్వతాయ నమః ॥ శ్లో॥ పూషాతోషా యమే భూయా త్సర్వ పాపాను త్తయే। సహస్రకర సంపీత సమస్తాశాంత రాంతరః ॥ శ్రీంనారాయణాయ... ఇదంనమమ ॥ శ్లో॥ శంఖచక్ర గదాపద్మ రాజమాన కరాంబుజం । సువర్ణవర్ణ పురుషహూతిం హృదివిభావయే॥ నారాయణాయనమః। ఇతి అష్టోత్తరశత హోమంకుర్యాత్ ॥౧౦౮॥ అథాష్టదిక్పాలక హోమంకరిష్యే ॥ ఇంద్రాయనమః... ఈశానాయనమః । ఊర్ధ్వ పురుషాయనమః । పృథివ్యైనమః। అగ్నయేనమః। రుద్రాయనమః॥ అస్మిన్ కర్మణి మంత్రవిపర్యాస కాలవిపర్యాస కర్మవిపర్యాస సమస్త ప్రాయశ్చిత్తార్థం కేశవాదిహోమం కరిష్యే ॥ కేశవాయనమః... శ్రీకృష్ణాయనమః ॥ అథ శుద్ధోదక మార్జనంకుర్యాత్ ॥ ఆచార్యాయ బ్రహ్మత్వ దక్షిణాం దద్యాత్ । తతో బలిప్రదానార్థం దక్షిణాభిముఖో భూత్వా ॥ గోమయేన అష్టదిక్షుమండలాని కృత్వా ॥ తత్ర దర్భాన్ పరిస్తీర్య ॥ దర్భోపరి తిలోదకం దదామి ॥౮॥ ఏవంగుణ ... తిథౌ పితుః...గోత్రస్య...స్య దుర్మరణజనిత పైశాచికబాధా నివృత్త్యర్థం నారాయణ బలిప్రదానానికరిష్యే ॥ నారాయణాయ ఇమం పిండం దదామి । రుద్రాయ ఇమం పిండం దదామి ॥ వైవస్వతాయ ఇమం పిండం దదామి ॥ తతః తతః సంకర్షణాది కృష్ణాంతం పిండాన్ దద్యాత్। ఏతేషాం తిలోదకాని కుర్యాత్ ॥ అథ గోదానాని దశదానానిచ కుర్యాత్ ॥ అనేక దుర్మరణజనిత పైశాచిక బాధా నివృత్త్యర్థం దుర్మరణ బలిప్రదానైః...పితుః...గోత్రస్య...స్య శాశ్వత విష్ణులోకావాప్తిరస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు॥ శాశ్వత...రస్తు॥ నారాయణ

బ్రహ్మ- రుద్ర-యమ కలశోదకాని మధ్యమకలశే కించిన్నిక్షిప్య॥
కర్తా శేషోదకేన ఆత్మానం మార్జయేత్ ॥ బలిపిండా నుద్వాస్య ॥
మంటపదానం ఆచార్యాయ దద్యాత్ ॥ మధ్యమకలశోదకం దహన
దేశే అథవా అన్యదేశేవా విసృజేత్ ॥ కర్తాస్నాత్వా॥ శుద్ధవస్త్రాణి
ధారయేత్ ॥ బ్రాహ్మణానాహూయ ॥ పవిత్రంధృత్వా॥ ఏవంగుణ...
తిథౌ పితుః...గోత్రస్య...స్య దుర్మరణ నారాయణబలి శ్రాద్ధం
కరిష్యే ॥ పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా॥ సమస్తసంప...కర్తుం అధికార
సంపదస్తు ॥ ఏవం...ర్థం పితుః...గోత్రస్య...స్య దుర్మరణ నారా
యణబలిశ్రాద్ధం ఏకోద్దిష్టవిధానేన సదైవమద్యకరిష్యే ॥ పితుః...
స్య నారాయణబలిశ్రాద్ధే కుశచ్ఛేదనంకుర్యాత్ ॥ విష్ణు సానుగస్థానే
క్షణః కర్తవ్యః క్షణందదామి ॥ బ్రహ్మసానుగస్థానే క్షణందదామి।
రుద్ర...దదామి। యమ...మి। వైవస్వత...మి॥ పితుః...గోత్రస్య
...స్య స్థానే క్షణందదామి॥ అక్రోధనైః శౌచ...శ్రాద్ధకర్మకరిష్యే॥
అథ గోమయేన షణ్మండలాని కృత్వా ॥ పాద్యస్థానే సాక్షతా ఇమే
కుశాః । పుష్పసహిత ఇమే అక్షతాః । అయంగంధః । ఇమేకుశాః॥
సకలారాధనైః...మస్తు ॥ ఏవం షణ్మండలాన్యభ్యర్చ్య ॥ పితృ మం
డలే తిలేనకార్యం ॥ విష్ణుసానుగ స్వాగతంసమః ॥ స్వాగత మిదంతే
పాద్యంనమః ॥ నమోబ్రహ్మణ్య...నమోనమః॥ ఏవంక్రమేణ పాదౌ
ప్రక్షాళనంకుర్యాత్ ॥ కర్తా స్వయంచ పాదౌప్రక్షాళ్య ॥ అథ సర్వ
త్ర విష్టరందద్యాత్ ॥ ఏవం...పితుః...గోత్రస్య...స్య నారాయణ
బలిశ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే ॥ తిలాన్వికిరేత్ ॥ సర్వే అమత్రద్రవ్యపదార్థా
శ్శుచయో భవంతు ॥ అథ సర్వత్రా ఽవాహనా ఽసనక్షణాని దద్యా
త్ ॥ అథార్ఘ్యం ॥ విష్ణుసానుగ ఇదంతే అర్ఘ్యందదామి ॥ బ్రహ్మ
...మి॥ రుద్ర...మి॥ యమ...మి॥ వైవస్వత...మి॥ పితః...గోత్ర
...ఇదంతే అర్ఘ్యందదామి॥ ఇతి ప్రత్యేక ప్రత్యేకం బ్రాహ్మణహస్తే
అర్ఘ్యందద్యాత్ ॥ సర్వత్ర గంధందద్యాత్॥ అలంకారార్థం అక్ష
తాన్దద్యాత్ ॥ శీతవాతోష్ణ...ప్రయచ్ఛమే॥ సర్వత్ర వస్త్రదానం
దద్యాత్ ॥ తదభావే ఇమేకుశాః ॥ ఇతి అర్చనసంపూర్ణం...స్తు ॥

(బ్రాహ్మణులవద్ద విస్తళ్ళువేసి బియ్యము, పెసలు, మినుములు నేయి, మిర్చి మొదలగునవి తన శక్తికొలంది సమర్పింపవలయును.)

శ్లో॥ పుండరీకాక్ష గోవింద వాసుదేవ జనార్దన। మయార్పిత మిదంద్రవ్యం పవిత్రం కురు సర్వదా ॥ విష్ణుసానుగ ఇదమామం సోపస్కారం సదక్షిణాకం సతాంబూలం విష్ణుసానుగ ప్రీత్యర్థం సంప్రదదే నమమ॥ బ్రహ్మసానుగ ఇద...నమమ॥ రుద్రసానుగ ఇద...నమమ॥ వైవస్వతసానుగ ఇద...నమమ ॥ పితే్రి...గోత్రాయ ... య ఇద ...నమమ ॥ గయాయాం దత్తమస్తు ॥ ఏవంగుణ...తిథౌ పితుః... గోత్రస్య...స్య నారాయణబలిశ్రాద్ధే పితరం...గోత్రం ... ఉద్దిశ్య త్వయాకృత నారాయణబలిశ్రాద్ధేస పితుః...గోత్రస్య...స్య దుర్మరణజనిత పైశాచిక బాధానివృత్తిద్వారా పుణ్యలోకావాప్తిరస్త్వితి భవన్తోబ్రువంతు ॥ దుర్మరణ...రస్తు ॥ (తిలోదకం త్యజేత్) అమపాతే్రి అమృతభో నే తృప్తిరపీతి కర్తా, తృప్తోభవ ॥ ఇతి బ్రాహ్మణాః వదేయుః ॥ ఏవం...తిథౌ పితుః...గోత్రస్య...స్య దుర్మరణజనిత పైశాచిత బాధానివృత్త్యర్థం పిండప్రదానానికరిష్యే ॥ పూర్వభాగే విష్ణుపిండం, పశ్చిమభాగే బ్రహ్మపిండం, ఉత్తరభాగే రుద్రపిండం, దక్షిణభాగే యమపిండం, పురోభాగే వైవస్వతపిండం, మధ్యే ప్రేతపిండందద్యాత్ ॥ అథ గోనుయేనానులిప్య । దర్భాణ్పరి స్తీర్య దర్భోపరి తిలోదకం దదామి ॥ విష్ణుసానుగప్రీతయే ఏష తే పిండో నమమ॥ గయాయాం దత్తమస్తు ॥ బ్రహ్మసానుగ...మస్తు॥ రుద్రసా...మస్తు ॥ యమసా...మస్తు॥ వైవస్వతసా...మస్తు॥ పితే్రి ... గోత్రాయ...య ఏష తే...మస్తు॥ తూష్ణీం పిండశేషం విధాయ ॥ పిండోపరి తిలోదకం దదామి॥ పిండపూజాంకృత్వా॥ గోదానంకృత్వా॥ పితుః...గోత్రస్య—స్య దుర్మరణజనిత నారాయణబలిశ్రాద్ధ పిండప్రదానేన పితుః— దుర్మరణజనిత పైశాచిక — బ్రువంతు ॥ యజమానస్య పితుః—దుర్మరణ—గస్తు॥ తిలోదకం త్యజేత్ । అంధత్వ మూకత్వ కాణత్వ బధిరత్వ పైశాచికబాధానివృత్తి—రస్తు॥ గయాయాం పిండసద్వ్యశాభవంతు । పిండానుద్వాసయిష్యే ॥ ఉద్వాసయ॥ (సవ్యం) అయోధ్యా మధురా—లభేత్ ॥ పిండస్థానే శాం తిరస్తు

పుష్టిరస్తు । తుష్టిరస్తు । వృద్ధిరస్తు । గృహే ధనధాన్య సమృద్ధిరస్తు। తతః బ్రాహ్మణాశీర్వాదః । గోత్రాభివృద్ధిరస్తు । వంశాభివృద్ధిరస్తు । అస్యగృహే శ్రీమహా—రస్తు । ఏవం నారాయణ బలిశ్రాద్ధం పూర్వాణ్హే కార్యమ్ ॥ దుర్మరణ — బాధా విముక్తిం కరోతు ॥ ఇతి దుర్మరణ నారాయణబలిప్రయోగ సమాప్తః.

(కొందఱు కేశవాది పదిరెండు నామంబులచేత పన్నిద్దఱు బ్రాహ్మణులను, ప్రేతోద్దేశంబుగా నొంవిప్రునిన్ని మొత్తము ౧౩ గురిని నియమించుచుందురు. ప్రేతశబ్దములు వసుశబ్దములు మొదలగునవి దేశాచారముల ననుసరించవలయును.

* అ థ నా రా య ణ బ లి కా ల ప రి మి తి ః .

వాక్యం॥ దుర్మృతస్య పురుషస్య సంస్కారాత్పూర్వం వత్సరాంతే షాణ్మాసే త్రిమాసేవా త్రిపక్షేవా సద్యోవా యథోక్త ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా నారాయణబలిం కృత్వా మంత్ర సంస్కారం కుర్యాత్ ॥

కేచిత్పతః ॥ ప్రేత తంత్రం నిర్వర్త్య తతః ఏతన్నియమేన నారాయణబలిం కార్యమితి కేచిత్ ॥

* పు న ర్ద హ న క్రి య . *

స్మృత్యంతరే ॥ శ్లో॥ దేశాంతర మృతానాంతు రాజభిర్వా విషాదిభిః । తేషామంగం పలాశాద్యైః కృత్వా దేహం పునర్దహేత్ ॥

తా॥ దేశాంతరమందు మరణమునొందిన వానియొక్కయు, రాజదండనచే మృతినొందిన వానియొక్కయు, విషాదులచే మరణము నొందినవానియొక్కయు శరీరమును పలాశాదులచే నిర్మించి పునర్దహన సంస్కారమును జేయవలెను.

* అ థ వి షూ చీ మ శూ చీ జా డ్య మృ తి ః *

శ్రాద్ధమయూఖే మార్కండేయః ॥ శ్లో॥ మారీశుద్విధా ప్రోక్తా తంత్రేషు వివిధేష్వపి । మశూచికరేమగదం విషూచిరపరేవిదు॥ ఏతద్వ్యాధి మృతానాంచహ్యా సంస్కార్యా నరైస్తదా । ఖననం కార్య మిత్యాహు ర్మునయః కాలకోవిదైః । పంచమేచైవ పక్షేతు కార్యాచోత్తరికీక్రియా॥ నియమం చైతదుల్లంఘ్య కామదజ్ఞానతోపివా,

కుర్వంతి యేనరాస్తేషు హ్యశుభం ప్రాప్నువంతిహి। ప్రేతస్య చాంధ నరకప్రాప్తిరేవన సంశయః। ప్రేతతంత్రం ప్రకుర్యుస్తే స్వస్వవర్ణాను సారతః॥

తా॥ కలరావ్యాధులచేతగాని, మశూచి బాధలచేతగాని ప్రజలు మృతిబొందినప్పుడు వెంటనే ఖననముచేసి పదవపక్షమందు ప్రేతకు జరుపవలసిన మంత్రకలాపముమొదలగు ప్రేతశ్రాద్ధములన్నియు జరుపవలెను. కొందఱు యీమార్గమును అవలంబించక వెంటనే శ్రాద్ధములుచేయుదురు. ఆ పక్షమందు ప్రేతకు నరకప్రాప్తియు, కర్తలకశుభమును వాటిల్లునని శ్రాద్ధమయూఖమందు చెప్పఁబడెను.

* దర్భపవిత్రనిర్ణయః *

లిఖితధర్మశాస్త్రే॥ శ్లో॥ చతుర్భిర్దర్భపుంజైస్తు బ్రాహ్మణస్య పవిత్రకమ్। ఏకైకంన్యూనముత్సృజ్య వర్ణానాంతు పవిత్రకమ్॥

తా॥ బ్రాహ్మణునికి నాలుగుదర్భలచేతను, క్షత్రియునికిమూడు దర్భలచేతను, వైశ్యునికి రెండు దర్భలచేతను, శూద్రునికి నొకదర్భచేతను పవిత్రమును కట్టవలయును.

శ్లో॥ కుశమూలే స్థితోబ్రహ్మ కుశమధ్యే జనార్దనః। కుశాగ్రే శంకరస్తిష్ఠే త్త్రియోదేవ వ్యవస్థితాః॥

తా॥ కుశమొదలు బ్రహ్మ- కుశమధ్యమందువిష్ణువు, కుశాగ్రమందు శంకరుఁడు నుందురు. కాఁబట్టి ఈ ముగ్గురు దేవతలు పవిత్రదర్భయందు వ్యవస్థితులైరి.

శ్లో॥ జపాదానేచ హోమేచ స్వాధ్యాయే జలతర్పణే। యజ్ఞోపవీతే మౌంజ్యాంచ తథాకుశ పవిత్రకే। బ్రహ్మగ్రంథిం విజానీయా దన్యత్రతు యథారుచి॥

తా॥ జపకాలమందు, హోమకాలమందు, దానకాలమందు, అధ్యయన కాలమందు, జలతర్పణ కాలమందు, యజ్ఞోపవీతమందు, మౌంజియందు అటువలెనే కుశతోఁచేయఁబడిన పవిత్రమందు బ్రహ్మముడి వేయవలయునని తెలిసికొనవలయును. ఇతర కర్మలయందు ఇష్టమయిన ముడి వేయవలయును.

శ్లో॥ అంగుష్ఠమూలేచ తథా ప్రాజపత్యం విచక్షణైః । అంగుళ్యగ్రే స్మృతం దైవం పిత్ర్యంతర్జనిమూలకే ॥

తా॥ బొట్టనవ్రేలడుగున బ్రహ్మతీర్థము, వ్రేళ్ళ కొనయందు దైవతీర్థము, తర్జని వ్రేలడుగున పితృతీర్థము, చెప్పబడినది.

ఇతి పవిత్రనిర్ణయ స్సమాప్తః.

* అథ మండలవిధానమ్. *

లిఖితస్మృతౌ పంచమోఽధ్యాయే ॥ శ్లో॥ చతురశ్రం బ్రాహ్మణస్య త్రికోణం క్షత్రియస్యచ । వర్తులంచైవ వైశ్యస్య శూద్రస్యాభ్యుక్షణం స్మృతమ్ ॥

తా॥ బ్రాహ్మణునకు చౌకము, క్షత్రియునకు ముక్కోణము, వైశ్యునకు గుండ్రము, శూద్రునికి నీరుచల్లుట చెప్పఁబడియున్నవి.

కించ॥ లఘు అత్రిసంహితాయాం పంచమోఽధ్యాయే॥ శ్లో॥ బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ శ్రీ హుతాశన ఏవచ ః మండలాన్యుప భుంజంతే తస్మాత్కుర్వంతి మండలమ్ ॥ శ్లో॥ యాతుధానాః పిశాచాశ్చ క్రూరాశ్చైవతు రాక్షసాః ।। హరంతి రసమన్నస్య మండలేన వివర్జితే ॥ గోమయం మండలంకృత్వా భోక్తవ్యమితినిశ్చితమ్ ॥

తా॥ బ్రాహ్మణుని మండలమునకు బ్రహ్మయు, క్షత్రియుని మండలమునకు విష్ణువును, వైశ్యునిమండలమునకు రుద్రుఁడును, శూద్రునిమండలమునకు శ్రీ హుతాశనుఁడును నధిదేవతలై యా మండలము ననుభవింతురు. కావున మండలముల నెల్లప్పుడు చేయవలయును. అట్లుచేయనియెడల రాక్షసులు, పిశాచాదులు, క్రూరులైన యసురులు అన్నరసమునపహరించెదరు. ఇతి మండలవిధిస్సమాప్తః.

* అథ ఉదకుంభశ్రాద్ధమ్. *

హేమాద్రౌ స్మృతి సముచ్చయే ॥ శ్లో॥ ఏకాదశాహాత్ప్రభృతి ఘటస్తోయాన్న సంయుతః । దినేదినే ప్రదాతవ్యో యావత్సంవత్సరం సుతైః ॥

తా॥ ౧౧ వ దినము మొదలు నుదకుంభముతో గూడిన అమద్రవ్యములను ప్రతినిత్యము సంవత్సరమువఱకు నొక విప్రునకి దానము చేయవలయును.

మదనరత్నే, గౌతమః॥ శ్లో॥ అదైవం పార్వణశ్రాద్ధే సోద
కుంభ మధర్మకం । కుర్యా త్ప్రత్యాబ్దికా చ్ఛ్రాద్ధా త్సంకల్ప విధి
రన్వహమ్ ॥

తా॥ ప్రత్యాబ్దిక పర్యంతము పార్వణశ్రాద్ధ ధర్మములన్నియు
నక్కఱలేకుండగ దైవహీనముగ సంకల్పవిధిచే నుదకుంభ శ్రాద్ధము
మాత్రము ప్రతిదినము జేయవలెననుట.

ఉదకుంభ శ్రాద్ధమందు పిండము వైకల్పికము. "అహరహ
రన్నమస్మై బ్రాహ్మణా యోదకుంభంచ దద్యా త్పిండమప్యే కేని
గృహ్ణంతి" యని హేమాద్రిలో పారస్కర వచనమున్నది. తక్కిన
విశేషములు నిర్ణయసింధువునఁ జూడఁదగును.

దేవదాసీయే, గరుడః ॥ శ్లో॥ ప్రత్యహం దీపకో దేయో మా
ర్గేతు విషమేనరైః । యావత్సంవత్సరంవాపి ప్రేతస్య|సుఖలిప్సయా|
కుర్యాద్యామ్యే సుఖంపిత్ర్యే మద్భిస్సంకల్ప్య సుస్థితమ్ ॥

తా॥ సంవత్సరపర్యంతము ప్రతిదినమును విషమమార్గమందు
ప్రేత సుఖమునకుగాను సంకల్పించి దక్షిణాభిముఖముగ దీపదానముఁ
జేయవలయును. ఇతి ఉదకుంభశ్రాద్ధం సమాప్తమ్.

* శ్రాద్ధభోక్తృ సంఖ్యా విషయః. *

బృహత్పారాశరీయే పంచమోఽధ్యాయే ॥ ప్రాఙ్ముఖౌదైవికౌ
విప్రౌ పిత్ర్యాస్త్రయ ఉదఙ్ముఖాః । ఏకైకోభయత్రస్యాదసంపత్తా
వితిక్రమః । పాత్రంవా దైవికంకృత్వా విప్ర ఏకస్తుపైతృకే ॥

తా॥ విశ్వేదేవస్థానమందు తూర్పుముఖముగ నిద్దఱిని, పితృ
స్థానమునం దుత్తరముఖముగ ముగ్గుఱిని లేక ఉభయస్థానములయందు
ఒకరొకరయినను భుజింపఁజేయవలయును లేదా పితృస్థానమందొక
బ్రాహ్మణునినియమించి విశ్వేదేవస్థానమందుపాత్రనుంచిపూజింపవలె.

కించ, యల్లాజీయ్యే ॥ శ్లో॥ శుచీన్మంత్రద్యా దైవేత్రీన్
విప్రాన్ పితృకర్మణి । దైవేపిత్ర్యేథవైకైకం సపిండీకరణంవినా ॥

తా॥ సపిండీకరణమునందుతప్ప ప్రతిసంవత్సరముచేయు శ్రాద్ధ
మునందు విశ్వేదేవ స్థానమున పరిశుద్ధులగు బ్రాహ్మణుల నిద్దఱిని,
పితృస్థానమున ముగ్గుఱిని లేక ఒకరొకరినిగాని నియమింప వలయును.

కొందరు విష్ణుస్థానమునుగూడ నుంచుదురు. దేశాచారముల ననుసరింపవలయును. ఇతి శ్రాద్ధభోక్తృసంఖ్యావిషయసమాప్తిః.

* అథ వైతరణీగోదానవిషయః. *

శ్లో॥ పిండసంయోజనాదూర్ధ్వం ప్రేతత్వస్య నివృత్తయే। మార్జనాదిషు సర్వేషు చతుర్థోపి నివర్తయే। ఏతస్మిన్ కాలే వా ప్రాణవిసర్జనాంతేవా వైతరణీ గోదానం కార్యమ్॥ స్మృతిసారే॥ శ్లో॥ ప్రేతలోకా త్పితృలోక గమనార్థంచ వైతతః। నద్యా వైతరణీ నామాఖ్య గాందద్యో త్తరణాయవై॥

తా॥ ప్రేత తన నివాసస్థానమునుంచి పితృలోకమునకుఁ బోవునప్పుడు వైతరణీనదినిదాటుటకుగాను వైతరణీగోదానం చేయవలెను.

ఇతి వైతరణీగోదాన విషయస్సమాప్తిః.

* అథ పాలాశవిధిః. *

యది పితుర్మరణకాలే దేశకాలాదిభిస్సంస్కార కృత్యం నకుర్వీతచేత్। తదా సంవత్సరమధ్యే గురుశుక్రమౌఢ్య మలమాస చాతుర్మాస్యాది దోషరహితకాలే భద్రతిథి త్రిపదర్క్ష భృగ్వంగారార్కార్కి వార ధనిష్ఠాపంచక వ్యతిరిక్తశుద్ధదినే చంద్రతారా బలాన్వితే పునస్సంస్కార ముపక్రమేత్। యద్యస్థ్య స్తిచేత్తదా అస్థిభిరేవ పునర్దాహః అస్థ్యభావశ్చేత్తదా పలాశవృంతైః శరీరాకృతిం కృత్వా పునర్దాహయేత్ ॥

తా॥ తండ్రియొక్క మరణకాలమునందు దేశకాలాది వైపరీత్యములచేత సంస్కారకృత్యమును జేయనియెడల సంవత్సరకాల మతిమించకమునుపే గురుశుక్రమౌఢ్యముల మాసాది దోషరహిత మైనదియును త్రిపదర్క్షాది దుష్టనక్షత్ర వ్యతిరిక్త దినమునందు తారాబల చంద్రబలములు గలిగియుండఁగా మఱల సంస్కారమును జేయునట్టి విధమును నుపక్రమించవలయును. అప్పు డస్థులున్నయెడల మంత్రములతో ఆ అస్థులచేత పునర్దహనమును జేయవలయును. అస్థులు నష్టమైనయెడల పలాశవృంతములచేత శరీరాకృతిని జేసి మంత్రవిధిగా దహనము జేయవలయును. పాలాశవిధికి సంచయనములేదు. క్షీరములుజల్లి పిండప్రదానము చేయవలెను.

* దేశాంతరగతమృతినిర్ణయః. *

దేశాంతరమునకుఁ బోయిన వానియొక్క వృత్తాంతము ౧౫ సంవత్సరములలోపలఁ దెలియఁబడకపోయెనేని పుత్రుఁడు ౧౬ వ సంవత్సరమందు ఔర్ధ్వదైహిక క్రియలను జేయవలయునని జాతూకర్ణ్యుఁడు వచించెను. పితృ వ్యతిరిక్తులకు ౧౨ సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మట పైతృమేధిక కర్మలను జేయవలయునని బృహస్పతివచించెను

* అధ కర్త్రాంతరే పితుః సజీవత్వమ్ *

కర్త్రాసంతరమందు తండ్రి జీవించియున్నాఁడని తెలిసినను, లేక తండ్రి స్వయముగ గృహమునకు వచ్చినను చేయఁదగిన విధిని జెప్పుచున్నాను. అప్పుడా వచ్చినవానిని ఘృతకుంభమునందుఁబెట్టి జ్యోతిశాస్త్రముచే నిర్దుష్టమైన లగ్నమునందు లేవఁదీసి జాతకర్మ మొదలు చూడా కర్మాది సంస్కారంబులనుజేసి యేదైన నొకపర్వతమునందు ౧౨ దినములు ఉపవాసములను జేయించి పూర్వము పరిణీతయైన భార్యనుగాని, యట్టిభార్య లేనప్పుడు వేరొకభార్యనుగాని పాణిగ్రహణము వారివారి విధిచేచేసి గ్రహించవలయునని వృద్ధమనువుచించె. ఘృతకుంభాదున్మగ్నం పునర్జాతకర్మణా సద్యస్స్నాలం సంస్కరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య ॥ తక్కిన ప్రయోగము అచార్యునియొక్క అనుమతి ప్రకారము జఱుపవలెను. గ్రంధవిస్తరభీతిచే వ్రాయనైతి.

* అధ రజస్వలా కంఠసూత్రవిసర్జనమ్ *

శ్లో॥ దశాహాభ్యంతరే దైవాత్ప్రేతభార్యా రజస్వలా ॥ తదా శ్రాద్ధాదికం కార్యం స్నాత్వా సూత్రం విసర్జయేత్ ॥

తా॥ పదిదినములలోపల ప్రేతభార్య రజస్వల యయ్యెనేని ఆప్పుడు శ్రాద్ధమునుమాత్రమునిలుపకచేసి స్నానానంతరమందు కంఠసూత్రాదికమును విసర్జించవలయును.

* అధ జ్ఞాతిభోజనమ్ *

శ్లో॥ సపిండాన్ భోజయేత్సర్వాన్ సాదశాహం స్వశక్తితః । విషమాహస్సువాన్యాంశ్చ పుణ్యంప్రేతస్య దుర్లభమ్ ॥

తా॥ మరణాది పదిదినముల వఱకును కర్తయగువాఁడు జ్ఞాతులతోఁగూడ భోజనము జేయవలెను. లేదా బేసిదినములయందైనను

భోజనమును జేయించవలయును. సపిండులు తృప్తిని బొందినయెడల ప్రేతకు సర్వోత్తమమైన తృప్తిగలుగును.

* అ థ స పి ం డీ క ర ణే ము ఖ్య క ర్తా ర ః *

శ్లో॥ పితుస్సపిండీకరణం బంధుభిస్తుకృతం యది । పునః ప్రేతత్వ ముక్త్యర్థం సుతః కుర్యాత్సపిండనమ్ ॥

తా॥ తండ్రికి సపిండీకరణము బంధువులచేఁ జేయఁబడెనేని ప్రేతత్వవిముక్తికొఱకు పుత్రుఁడు మఱలసపిండీకరణము చేయవలెను.

శ్లో॥ జ్యేష్ఠపుత్రస్య సద్భావే కనిష్ఠః కురుతేక్రియాం । ప్రేతత్వాన్న విముచ్యేత పితృత్వం నచగచ్ఛతి ॥

తా॥ జ్యేష్ఠపుత్రుఁడుండఁగ కనిష్ఠుఁడు ప్రేత కృత్యంబులను జేసినయెడల తండ్రికి ప్రేతత్వముపోదు. పితృలోకంబునుగలుగదు.

శ్లో॥ జ్యేష్ఠోవాథ కనిష్ఠోవా జ్యేష్ఠభార్యా సుతోదహేత్ । అగ్నికార్యే ప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యా సుతోగ్రజః ॥ అనేకపత్నీ పుత్రాణాం యస్తు జ్యేష్ఠస్స ఏవహి । పితు స్సపిండీకరణం కు ర్యా దిత్యాహ కాశ్యపః ॥

తా॥ జ్యేష్ఠుఁడయినను, కనిష్ఠుఁడయినను జ్యేష్ఠ భార్యాసుతుఁడు అగ్నికార్యమునందుఁ బ్రధానుఁడు. అనేకపత్నులయొక్క పుత్రులలో జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు తండ్రికి సపిండీకరణమును జేయవలయును.

ఇతి సపిండీకరణ కర్తృవిషయ స్సమాప్తః.

* అ థ క ర్తృ ప త్నీ ర జో ద ర్శ న వి ష య మ్ *

స్మృతిసంగ్రహే॥ శ్లో॥ దశాహాభ్యంతరే దైవాత్ప్రేతభార్యా రజస్వలా । తదాశ్రాద్ధాదికం కార్యం స్నాత్వాసూత్రం విసర్జయేత్॥ శ్లో॥ దశాహమధ్యేతు రజస్వలాచే త్ప్రేతస్య భార్యా యదివా ప్రసూతా । తత్స్నాతకాంతే విధిరత్రసర్వం తదుక్తకాలేపి సపిండనం స్యాత్ । ప్రేతస్య భార్యా యదివా రజస్వలా కర్తుశ్చ భార్యాత్వథవా రజస్వలా । సపిండనం నైవ విధీయతేత్ర స్యాద్వాపరేషాం విధిరేష ఉక్తః ॥ కించ ॥ శ్లో॥ ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే కర్తృభార్యా రజస్వలా। అద్యశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత దానాదీంశ్చ విసర్జయేత్॥ రజస్వలా పతిశ్చైవ సూతికాయాః పతిస్తథా । భాండస్పర్శన పర్యంతం భర్తు

రేవ సముద్ధృతా ॥ ఉపరాగే పరదినే సూతావేకాదశే స్మృతాః ।
మృతాహేషుత్రయోదశ్యాం మాసర్తవే ప్రథమేహని ॥

తా॥ ప్రేతకృత్యము మధ్యయందు కర్త ప్రేతల యొక్క భార్యలు రజస్వలలైనను, ప్రసవించినను అప్పుడు శ్రాద్ధాదికంబును వదలివేసి పిమ్మట భార్య స్నానముజేసిన వెనుక మిగిలిన కృత్యంబుల నన్నింటిని జేయవలెను. శుద్ధిదినంబున కర్తయొక్క భార్య రజస్వలయైనను, ప్రసవించినను ఆద్యశ్రాద్ధంబును మాత్రము చేయవలెను. శుద్ధిదినంబున మిగిలిన కృత్యములను జేయవలయును. ఉపరాగము నందు పరదినంబునందును, ప్రసూతియందు శుద్ధిదినమునందును, రజస్వల యందైదవ దినమునందును, మరణంబునందు పదమూడవదిన మునందును శుద్ధిదినంబులు. మఱియొకవిషయము- ఒక స్త్రీ ఋతు దినమునకు నాలుగవదినంబున తనభర్తయొక్క మృతతిథి సంప్రాప్త మైనప్పుడు మృతదినంబుననే భర్తయొక్క ప్రత్యాబ్దికము తిథితప్పిం చకుండా ఆదినమందే జఱిపించుట కొందఱి మతము.

ఇతి కర్తృ ప్రేతయోః భార్యాణాం రజోవిషయస్సమాప్తః.

* అథ సర్పహత శ్రాద్ధ ప్రయోగః *

ఈ శ్రాద్ధమునే కొందఱు సర్పశాంతియని చెప్పుదురు. భార్యకు గర్భోత్పత్తికాకున్నను, మృతాపత్యము గలిగినను అట్టు ప్రతి బంధకమైన ప్రేతోపద్రవము నివర్తించుటకై నారాయణబలియు, నాగబలియు జేయవలయును. అందు నారాయణబలి శుక్లైకాదశి యందుగాని, పూర్ణిమయందుగాని చేయవలెను. ఇక నాగబలి దర్శయందుగాని, పూర్ణిమయందుగాని, పంచమియందుగాని, ఆశ్లేషతోగూడిన నవమియందుగాని చేయవలెను. తత్రాయం ప్రయోగః ॥ ఏవం...ర్థం బ్రాహ్మణసభాయాం మమ ఇహజన్మని జన్మాంతరేవా సంజాత సర్పవధదోష పరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్త ముపదిశంతు భవంతః ॥ (బ్రాహ్మణులతో మనవిచేయవలెను) పిమ్మట సభ యందు గోమూల్యము నుంచి ప్రార్థించునది. "సర్వేధర్మవివక్తారః"

అని ప్రార్థింపంగా సభ్యులు చతుర్దశకృచ్ఛప్రాయశ్చిత్తే నాముకప్రత్యామ్నాయద్వారా పూర్వోత్తరాంగసహితేనా చరితేన తవశుద్ధిర్భవిష్యతి ॥ అని యుపదేశించినపైన దేశకాలములుచ్చరించి పరిషదుపదిష్ట చతుర్దశకృచ్ఛ ప్రాయశ్చిత్త మముక ప్రత్యామ్నాయేనాహమాచరిష్యే ॥ యని సంకల్పించి క్షౌరము మొదలగునవి జేసికొనవలెను. అథ సర్పవధదోషపరిహారార్థంలోహ దండదానంకుర్యాత్ ॥ శాలిచూర్ణేన సర్ప ప్రతిమాంకృత్వా ॥ తతః పార్థనం ॥ శ్లో॥ ఏహి పూర్వమృతస్సర్ప అస్మిన్ పిష్టే సమావిశ । సంస్కారార్థం మహం భక్త్యా ప్రార్థయామి సమాహితః ॥ ఇత్యావాహ్య ॥ సంపూజ్య ॥ అథ బలిః ॥ భోసర్ప ఇమం బలింగృహాణ మమాభ్యుదయంకురు॥ ఇతి బలింకుర్యాత్ ॥ కర్తా పాదౌప్రక్షాళ్య॥ ఏవం... ...ర్థం సభార్యస్య మమేహజన్మని జన్మాంతరేవా జ్ఞానాదజ్ఞానాద్వా సంజాత ర్పవధ దోష పరిహారార్థం సర్పసంస్కార కర్మకరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య ॥ అథాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ॥ ప్రజ్వాల్య ॥ అస్మిన్ సర్పసంస్కార కర్మణి దేవతా పరిగ్రహార్థ మన్వాధానం కరిష్యే॥ అథ సర్పముఖే ఆజ్యం నిధాయ॥ శ్లో॥ త్రాహి త్రాహి మహాభోగిన్ సర్పోపద్రవ దుఃఖితః । సంతతిం దేహి మే పుణ్యాం నిరుష్టాం దీర్ఘ దేహినీమ్॥ ప్రసన్నం పాహి మాం భక్త్యాకృపాళోదీనవత్సల । జ్ఞానతోఽజ్ఞానతో వాపి కృతస్సర్ప వధోమయా ॥ జన్మాంతరే తథైతస్మిన్ మత్పూర్వైర్వా రథవావిభో । తత్పాపం నాశయ క్షిప్ర మపరాధం క్షమస్వమే ॥ ఇతి సంప్రార్థ్య నాగేంద్రం స్నాత్వాఽగత్యతతః పునః ॥ అగ్నయేనమః ఇతి సర్ప దహనం కార్యమ్ ॥ (సర్పము హుతముకాంగానే జలముచే చల్లార్పవలయును.) సవ్యముచేతనే సర్పసంస్కారకర్మయు జేయవలయును. అస్థిసంచయన మక్కఱలేదు స్నానముంజేసి గృహామునకురావలెను. భార్యతోఁగూడ తనకు త్రిరాత్రమాశౌచము. ౪వ దినమందు సచేల స్నానముంజేసి- ఏవం...ర్థం సర్పస్వరూపిణే బ్రాహ్మణాయ యథాశక్తి ఆమదానం కరిష్యేనమః ॥ అథ ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా ॥ ఏవం ...ర్థం సర్పశ్రాద్ధం సద్యః కరిష్యేనమః ॥ సర్ప- అనంత- శేష- కపిల- నాగ- కాలిక- శంఖపాల- భూధర- ఇత్యష్ట బ్రాహ్మణాన్

నిమంత్ర్య ॥ క్షణం దద్యాత్ ॥ మండలం కుర్యాత్॥ సర్పస్వరూపిణే బ్రాహ్మణాయ ఇదం పాద్యందదామి ॥ అనంతస్వరూ...మి॥ శేష స్వరూ...మి ॥ కపిలస్వరూ...మి ॥ నాగస్వరూ...మి ॥ కాలిక స్వరూ...మి ॥ శంఖపాల ... ...మి ॥ భూధర ... ...మి ॥ సర్వత్ర పాదాప్రక్షాళ్య ॥ నమో బ్రహ్మణ్య...నమ, ॥ శ్లో॥ యథేచ్ఛసి మహారాజ...నమోనమః ॥ తోయం శిరసిధారయేత్ ॥ కర్తా పాదా ప్రక్షాళ్య । సర్పస్వరూపిణే బ్రాహ్మణాయ ఇదమాసనందదామి । సర్వత్ర ఆసనందద్యాత్॥ అథావాహనంకుర్యాత్॥ క్షణానిదద్యాత్॥ భోసర్ప ఇదంతే అర్ఘ్యందదామి॥ అనంతాయ... దదామి॥ శేషాయ ...మి ॥ కపిలస్వరూపాయ...మి ॥ నాగస్వరూపాయ...మి ॥ కాలి కస్వ...మి ॥ శంఖపాల...మి ॥ భూధర...మి ॥ గంధాక్షత ధూప దీప వస్త్రాదిదానం సర్వత్రకార్యమ్ ॥ (పిమ్మట బియ్యము మొదలగు నవి బ్రాహ్మణులకు సమర్పించవలెను.) సర్పాయ ఇదమామం సపరి కరం సవ్యంజనం సతాంబూలం సదక్షిణాకం సతిలాపిధానోదకుంభం బ్రాహ్మణాయ సంప్రదదేనమమ॥ అనంతాయ...నమమ॥ శేషాయ ...నమమ ॥కపిల స్వరూపాయ...నమమ ॥ నాగ...నమమ॥ కాలిక ...నమమ॥ శంఖపాల...నమమ॥ భూధర...నమమ॥ బ్రాహ్మణాన్ సంతుష్టయేత్ ॥ ఏవం...ర్థం సర్పబలి పిండప్రదానాని కరిష్యేనమః॥ గోమయేనానులిప్య ॥ దర్భాన్ పరిస్తీర్య ॥ యవోదకం దదామి ॥ సర్పాయ ఇమం పిండందదామి ॥ అనంతాయ...దదామి॥ శేషాయ ...మి ॥ కపిలస్వరూపాయ...మి । నాగ... ...మి । కాలిక... ... మి ॥ శంఖపాల... ...మి । భూధర... ...మి ॥ తూష్ణీం పిండశేషం నిధాయ । పిండానాముపరి యవోదకందదామి॥౮॥ అథ పిండపార్వణ పూజాం కరిష్యేనమః ॥ పిండే వస్త్రం నిధాయ ॥ దర్భపత్రాంత్సమ ర్పయామి ॥ ధూపమాఘ్రాపయామి ॥ దీపం దర్శయామి ॥ ధూప దీపానంతరం శుద్ధాచమనం సమర్పయామి ॥ అథనైవేద్యంకుర్యాత్॥ యథాశక్తి దక్షిణాం దద్యాత్ ॥ అథ గోదానం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ అనేన సర్పబలి పిండప్రదానేన భగవాన్ త్సర్వా...భో సర్ప పుణ్యలోక ప్రాప్తిరస్తు ॥ మమ వంశవృద్ధింకురు ॥ అయోధ్యా

మధురా... లభేత్ ॥ పిండానుద్వాసయేత్ ॥ కర్తా పాదౌప్రక్షాళ్య ॥ ప్రాగ్భాగే నూతనవస్త్రం పరిస్తీర్య ॥ తత్ర తండులం పూరయిత్వా॥ ఏకం కలశం నిధాయ ॥ తదుపరి వస్త్రం నిక్షిప్య ॥ నాగ స్వరూప సువర్ణ ప్రతిమాం నిధాయ ॥ సర్పస్వరూప మావాహయామి। అనంత... యామి । శేష ... యామి । కపిల ... యామి । నాగ ... యామి। కాలిక ... యామి । శంఖపాల ... యామి ॥ భూధర ... యామి ॥ కేచిత్త్వష్ట కలశస్థాపనం కుర్యుః ॥ అథ షోడశోపచారై ःరభ్యర్చ్య ॥ అథ ప్రార్థనా ॥ శ్లో॥ బ్రహ్మలోకేచయే సర్పాశ్శేష నాగపురోగమాః । నమోస్తు తేభ్య స్సుప్రీతాః ప్రసన్నాస్సంతు తే సదా ॥ విష్ణులోకేచ యేసర్పాః వాసుకి ప్రముఖాశ్చయే । నమోస్తు తేభ్య సుప్రీతాః ప్రసన్నాస్సంతు తేసదా ॥ రుద్రలోకేచయేసర్పా స్తక్షక ప్రముఖాశ్చయే । నమోస్తు—సదా ॥ ఖాండవస్య తథాదాహే స్వర్గంయేచ సమాశ్రితాః । నమోస్తు—సదా ॥ సర్పసత్రేచయేసర్పా అస్తికేనచ రక్షితాః । నమోస్తు—సదా ॥ మలయేచైవవ యేసర్పాః కర్కోటక ముఖాశ్చయే । నమోస్తు ... సదా ॥ ధర్మలోకేచ యేసర్పావైతరణ్యాం సమాశ్రితాః । నమోస్తు ... సదా॥ యేసర్పాః పార్వతీయేషు దరీ సంధిషు సంస్థితాః । నమోస్తు ... సదా ॥ గ్రామేవాయదివారణ్యే యేసర్పాః ప్రచరంతిహి । నమోస్తు ... సదా ॥ పృథివ్యాంచైవయే సర్పా యేసర్పా బలిసంస్థితాః । నమోస్తు ... సదా ॥ రసాతలేచయే సర్పా అనంతాద్యా మహాబలాః । నమోస్తు—సదా ॥ తతః ఆచార్యం సంపూజ్య ॥ ఏవం— ర్థం కృతస్య సంస్కార కర్మణ స్సద్గతి సిద్ధ్యర్థమిమం నాగం సౌవర్ణం సకలశం సవస్త్రం దక్షిణాకం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥ అనేన స్వర్ణనాగదానేన అనంతాదయో నాగదేవతాః ప్రీయతామ్॥ యస్య స్మృత్యాచ నమోక్త్యా—మయా కృతం సర్పసంస్కారాఖ్యం కర్మ తద్భవతాం విప్రాణాం వచనాత్పరమేశ్వర ॥ ప్రసాదాత్సర్వం పరిపూర్ణమస్తు ॥ తథాస్తు । ఇతి విప్రాః వదేయుః ॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాం దద్యాత్ ॥ ఆశీర్వాదః ॥ నూతన వస్త్రాణి ధారయేత్ ॥

శ్లో॥ కృత్వా సర్వస్య సంస్కారమనేన విధినానరః । నిరోగో జాయతే క్షిప్రం సంతతిం లభతే శుభామ్ ॥

ఈ పూర్వోక్త ప్రకారముగ సంస్కారము జేయువానికి మహారోగమైనను శీఘ్రముగ నివర్తించును. శుభమైన సంతతియు గలుగును. సూర్యప్రార్థనం కుర్యాత్ ॥

ఇతి సర్వసంస్కారవిధి స్సమాప్తః.

* స్మృతాశౌచాంతర్గత శ్రాద్ధవిషయమ్. *

యాజ్ఞవల్క్య॥ శ్లో॥ మాతుర్దశాహమధ్యేతు పితుః ప్రత్యాబ్దికం యది । రుద్రాహేషోడశాత్పూర్వంపితుశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్ ॥ పితుర్దశాహమధ్యేతు మాతుః ప్రత్యాబ్దికంయది । రుద్రాహేషోడశాదూర్ధ్వం మాతుశ్శ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥ (షోడశాత్ సపిండీకరణాదిత్యర్థ ॥)

తా॥ తల్లియొక్క మరణదినము మొదలుకొని దశాహములోపల తండ్రియొక్క ప్రాతిసంవత్సరిక శ్రాద్ధము సంభవించె నేని ౧౧ వ దినమునందు శ్రాద్ధహోమమైన పిమ్మట షోడశమునకు పూర్వమునందు ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధమును జేయవలయును ఆ ప్రకారముగానే తండ్రియొక్క మరణదినము మొదలుకొని పదిదినముల లోపల తల్లియొక్క ప్రాతిసాంవత్సరిక శ్రాద్ధ మంతరితమైనయెడల ౧౧వ దినమునందు షోడశ శ్రాద్ధమైన పిమ్మట తల్లియొక్క ప్రాతిసాంవత్సరిక శ్రాద్ధమును జేయవలయునని యాజ్ఞవల్క్యమునివరుండు చెప్పె ఇచ్చట షోడశమునకనగా సపిండీకరణమునకని యర్థము. ఇతి స్మృతాశౌచాంతర్గత శ్రాద్ధవిషయ సమాప్తః.

* దశదానమంత్రాః. *

దేశకాలౌ సంకీర్త్య॥ మమ పితుః పాపక్షయార్థం దశదానానికరిష్యే నమః ॥ ఇతిసంకల్ప్య ॥ ప్రత్యేకం బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య॥

గోదానం॥ శ్లో॥ గవామంగేషు తిష్ఠంతి భువనాని చతుర్దశ । యస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమే స్యాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఇతిగోదానం దద్యాత్ ॥ భూదానం ॥ శ్లో॥ సర్వసస్యాశ్రయాభూమి ర్వరాహేణ సముద్ధృతా । అనంత పుణ్యఫలదా అతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥

భూదానం దద్యాత్ ॥ తిలదానం॥ శ్లో॥ తిలాః పాప హారాన్నిత్యం విష్ణోర్దేహ సముద్భవాః । పాపం హరంతుమే క్షిప్ర మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ తిలదానంకుర్యాత్ ॥ హిరణ్యదానం ॥ శ్లో॥ హిరణ్యగర్భ గర్భస్థం హేమబీజం విభావసోః । అనంతపుణ్యఫలద మతశ్శాంతిం ప్రియచ్ఛమే ॥ హిరణ్యదానం కుర్యాత్ ॥ ఆజ్య దానం॥ శ్లో॥ కామధేనోస్సముద్భూతం సర్వక్రతుషు సంస్థితం । దేవానా మాజ్యమాహార మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఆజ్యదానంకుర్యాత్ ॥ వస్త్రదానం॥ శ్లో॥ శీతవాతోష్ణ సంత్రాణం లజ్జాయా లక్షణంపరం। దేహాలంకరణం వస్త్ర మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥ వస్త్రదానంకుర్యాత్ ॥ ధాన్యదానం ॥ శ్లో॥ ధన్యం కరోషిదాతార మిహలోకే పరత్రచ ॥ యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మేస్యాదత శ్శాంతి ప్రియచ్ఛమే । ధాన్యం దద్యాత్ ॥ గుడదానం ॥ శ్లో॥ ఇక్షుఖండ సముద్భూతో గుడో మధువిరాజితః । యస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ గుడందద్యాత్ ॥ రజితదానం ॥ శ్లో॥ పితృప్రీతి కరత్వం హిరొప్య చంద్రసముద్భూతే । త్వద్దానాది హచాముత్ర శ్రేయస్స్యాద్రజితం మమ ॥ రజితందద్యాత్ ॥ లవణదానం ॥ రసానామగ్రజం శ్రేష్ఠం లవణం బలవర్ధనం । యస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఇతి దశదానాని బ్రాహ్మణేభ్యో దద్యాత్ ॥

ఇతి దశదానాన మంత్రాస్సమాప్తాః

* అథ విశేష దానాని. *

హిరణ్యదానం॥ శ్లో॥ హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజం విభావసోః । అనంతపుణ్య ఫలదమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ హిరణ్యదానం దద్యాత్ ॥ తిలపాత్రదానం ॥ శ్లో॥ తిలాః పాపహారాంనిత్యం విష్ణోర్దేహ సముద్భవాః। తిలపాత్ర ప్రదానేన ప్రియతాంకమలాపతిః॥ తిలపాత్రంకుర్యాత్ ॥ ఛత్రదానం ॥ శ్లో॥ ఇహాముత్రాతప పాత్రాణాం కురు కేశవమే ప్రభో । ఛత్రం త్వత్ప్రీతయేదత్తం బ్రాహ్మణాయ మయాశుభమ్ ॥ ఛత్రదద్యాత్ ॥ పాదుకదానం॥ శ్లో॥ కంటకోచ్ఛిష్ట పాషాణ వృశ్చికాది నివారణే । పాదుకే సంప్రయచ్ఛామి కృపయా త్వం ద్విజోత్తమ ॥ పాదుకదానందద్యాత్ ॥ కటదానం॥ శ్లో॥ కటం

దాస్యామి విప్రేంద్ర । గృహాణత్వం సుఖప్రదం । అనేన కటదానేన ప్రీయతాం పితరస్సదా ॥ కటం దద్యాత్ ॥ చందన ఖండదానం ॥ శ్లో॥ మలయావాస మందార సుఖ బృందారకార్చిత । చందనత్వ త్ప్రసాదేన్మ సాంద్రానందం ప్రవర్థయ ॥ చందనం దద్యాత్ ॥ దీప దానం ॥ శ్లో॥ దీపం దాస్యామి విప్రేంద్ర తుభ్యం ధ్వాంతనివారణం। అస్య ప్రదానాత్సకలాః దోషాః నాశయ కేశవ ॥ దీపందద్యాత్ ॥ ఘంటాదానం ॥ శ్లో॥ దేవానామిష్టదాఘంటా సర్వదైత్య నివాసినీ । తస్మాద్దాస్యామి తేఘంటాం తద్దానేన సుఖంకురు ఘంటా...కుర్యాత్ చామరదానం ॥ శ్లో॥ శశాంక కరసంకాశ హిమడిండీర పాండుర । ప్రోత్సారయాశు దురితం చామరామర వల్లభ ॥ చామరందద్యాత్ ॥ శయ్యాదానం ॥ శ్లో॥ యథానకృష్ణశయనం శూన్యంసాగరజాతయా। శయ్యామమాప్యశూన్యాస్తు తథా జనన్మనిజన్మని ॥ శయ్యా దానం దద్యాత్ ॥ సప్తధాన్యాని ॥ శ్లో॥ తృప్తిం కరోతిభూతాని ఇహలోకే పరత్రచ । తస్మాత్త్ప్రీయతే ధాన్య మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఇతి సప్తధాన్యాని దద్యాత్ ॥ సువర్ణం ॥ శ్లో॥ సర్వపాప క్షయకరం సువర్ణం లోకభూషణం । అగ్నేర్బీజం ప్రదాస్యామి తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఇతి సువర్ణందానం దద్యాత్ ॥ తండులధానం॥ శ్లో॥ జీవనం సర్వభూతానాం బలపుష్టి వివర్ధనం । తండులందీయతేయస్మా దతశ్శాం... మే ॥ ఇతి తండుల... ...త్ ॥ సరస్వతీ ... ॥ శ్లో॥ సరస్వతీ జ్ఞానధాత్రీ విద్యానా మధిదేవతా । విద్యాసాధక కౌశస్య దానాన్ముక్తిం సమాప్నుయాత్ ॥ పుస్తక... ...త్ ॥ వేణు... ॥ శ్లో॥ వేణుదండ శ్శుభకరో దశావస్థా సురక్షకః । వేణుదండస్య దానేనత్రు ప్తిర్దండ ధరస్యవై ॥ వేణు... ...త్ ॥ యజ్ఞోపవీత ॥ శ్లో॥ యజ్ఞోప వీతం పరమం పవిత్రం కర్మసాధకం । యజ్ఞోపవీతదానేన తుష్టాస్స ర్వా మరాస్సదా ॥ యజ్ఞోపవీత...మ్ ॥ అతః మహోద్దిష్ట దానాని కుర్యాత్ ॥ విశేషదానమంత్రా స్సమాప్తాః.

(౧౦౮ దానమంత్రములు అష్టోత్తర శతదానకల్పమందు వ్రాసి యున్నాను. ఆ గ్రంథమందు జూడఁదగును.)

———

* అథ షోడశమహాదానాని. *

ప్రాచీన గ్రంథే॥ శ్లో॥ కన్యాజాచ సువర్ణంచ శకటాశ్వ గజా గృహం ॥ లాంగలం సస్యధాత్రీచ కాలచక్రం తథా క్షితిః ॥ మేష శ్చ మహిషశ్చైవ అజినం శయనం తథా । సాలగ్రామశ్చ విజ్ఞేయా మహాదానాని షోడశ ॥

తా॥ ౧ కన్యాదానము, ౨ గోత్రదానము, ౩ సువర్ణదానము, ౪ బండిదానము, ౫ అశ్వదానము, ౬ ఏనుగ దానము, ౭ గృహ దానము, ౮ నాగలిదానము, ౯ పైరుతోనున్న సస్యభూదానము, ౧౦ కాలచక్రదానము, ౧౧ భూదానము, ౧౨ మేకదానము, ౧౩ దున్నపోతుదానము, ౧౪ కృష్ణాజినదానము, ౧౫ శయ్యా దానము, ౧౬ సాలగ్రామదానము. ఈ ౧౬ ను మహాదానములు.

కేచిత్॥ శ్లో॥ కన్యాకనకదాసీచ శకటాశ్వ గజా గృహం । లాంగలం కాలపురుషః కాలచక్రం తథాక్షితిః ॥ మేషశ్చ మహిష శ్చైవ భార్యాచో భయతోముఖీ । తిలపర్వత విజ్ఞేయామహాదానాని షోడశ ॥ ఏవం కేచిత్ప్రాహుః ॥

దానకాలే విశేషః ॥ శ్లో॥ అశ్వం కర్ణేగజందంతే దాసీంకేశే అజాంగుళే । గృహస్తంభే వృషంస్కంధే గాంపుచ్ఛే కన్యకాంకరే ॥ స్పృష్ట్వాచైతాని దానాని తిష్ఠం దద్యాన్న సంశయః ॥

ఈ షోడశమహాదానములు చేయుటవలన మహావిశేషము గలదు. గ్రంథ విస్తరభీతిచే నీగ్రంథమందు వానివాని ఫలములు వ్రాయనైతిని ఇతి షోడశమహాదానాస్సమాప్తాః.

* మృతాహస్సు దెలియనిచో నిర్ణయము. *

దేశాంతరమందు మృతుండగుటచే మాసముమాత్రము దెలిసి మృతిదినము దెలియనిచో నామాసమందమావాస్యయందయినను, శుక్లకృష్ణైకాదశులయందయినను ప్రతివార్షిక శ్రాద్ధముఁ జేయవలెను. మృతదినము దెలిసి మాసము దెలియనిచో మార్గశీర్షము, మాఘము, భాద్రపదము, ఆషాఢము- వీనిలో నొకదానియందా తిథిలో వార్షిక శ్రాద్ధమును, మాసము తిథియు రెండును దెలియనిచో యింటినుండి బయలుదేరిన తిథియు మాసము గ్రహించునది. మఱియు ప్రయాణ

మందలి తిథిమాసములు దెలియనిచో మృతవార్త వినిపించిన తిథిమాసములు గ్రహించునది. ప్రయాణమందును, మృతవార్తయందును మాసముదెలిసి తిథి తెలియనిచో నామాసమందలి దర్శాదికమందు వార్షికము. ప్రయాణాదులయందు తిథిమాత్రము దెలిసి మాసము దెలియనిచో పైసఁజెప్పిన మార్గశీర్షాదులలో నొకమాసమందా తిథియందు వార్షికము ప్రస్థాన మరణచ్ఛ్రవణములలో దినము మాసము నెఱుగనియెడల మాఘమందుగాని, మార్గశీర్షమందుగాని, దర్శయందుగాని వార్షికముజేయునది దేశాంతరమృతి మొదలగునవి సంభవించిన పాలాశవిధిచే శ్రాద్ధమును జేయవలయును. అప్పుడు దాహదినమందే వార్షికముజేయునది ప్రతిసంవత్సరమందు జటిపే శ్రాద్ధాదులలో నొకవేళ మృతాహస్సుకు విఘ్నంబుగలిగినను, మృతదినము దెలియఁబడకపోయినను కృష్ణపక్షైకాదశియందు శ్రాద్ధంబును జేయవలెనుగాని మానఁగూడదు. జాతాశౌచ మృతాశౌచములు సంభవించినచో శుద్ధిదినంబుననే కర్తవ్యము.

ఇతి మృతాహనిర్ణయ స్సమాప్తః.

* అథ మృత్తికాస్నానప్రయోగః. *

శ్లో॥ విష్ణుశక్తి సముత్పన్నే శంఖవర్ణే మహీతలే । అనేకరత్నసంపన్నే భూమిదేవి నమోస్తుతే ॥ (కర్త) నూతనవస్త్రం ధృత్వా ॥

ఆదౌ భూప్రార్థనం కృత్వా ॥ ఏవం...తథా పితుః... గోత్రస్య...స్య మమ సమస్త పాపక్షయార్థం పిత్రూణాం పుణ్యలోకావాప్త్యర్థం అష్టోత్తరశత మృత్తికాస్నానాంగ కూర్చప్రతిష్ఠాపనంకరిష్యే నమః ॥ అనుజ్ఞార్థం పరిమప్త్వాయశ్చిత్తంకృత్వా॥ కృచ్ఛ్రత్రయం దద్యాత్ ॥ కూర్చం ప్రతిష్ఠాప్య ॥ ఆవాహ్య॥ ఏవం... ...ర్థం మృత్తికాస్నానార్థం ఋత్విగ్వరణం యథాశక్తి బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ తతః బ్రాహ్మణేభ్యో నూతనవస్త్రాణి దద్యాత్ ॥ అథ మంత్రాః ॥

శ్లో॥ మృన్మేహర కృతంపాపం మృన్మేభవ శుభప్రదా । మూర్ధ్నిత్వల్లేపనాద్దేవి పరమాస్తు గతిర్మమ ॥౧॥ మృత్తికే బ్రహ్మరూపేత్వం మృత్తికే విష్ణురూపిణి । సుకృతం దుష్కృతంచైవ మాం ప్రాపయ పరాంగతిమ్ ॥౨॥ మయేదానీం పురాయత్తు మృత్తికే కృతమంజసా।

పాపంనాశయమే పుష్టిం ప్రియచ్ఛాశు వసుంధరే ॥౩॥ ఓజస్తేజః ప్రకాశశ్చ దేహి విశ్వంభరేసదా। ఐహికాముష్మికసుఖం తవమే ధారణాద్భవేత్ ॥౪॥ పృథిత్వయా ధృతాలోకా దేవిత్వం విష్ణునాధృతా। త్వంచధారయమాం దేవి పవిత్రం కురుమాంసదా ॥౫॥

స్నాత్వా॥ ఆచమ్య॥ ఏవం...ర్థం యజమానస్య పితుః ...గోత్రస్య...స్య అంధత్వ మూకత్వ కాణత్వ బధిరత్వ పంగుత్వ పిశాచత్వ నివారణార్థం అన్యోన్యసహాయేన ప్రథమ మృత్తికాస్నానమహం కరిష్యే॥ స్నాత్వా॥ తే బ్రాహ్మణాః జలమాదాయ॥ కూర్చే నిధాయ॥ ఏవం...ర్థం యజమానస్య పితుః ...గోత్రస్య...స్య అంధత్వ ... ర్థం అన్యోన్య సహాయేన ద్వితీయ మృత్తికాస్నానమహం కరిష్యే॥ అవశిష్టమృదం గృహీత్వా॥ ఆదిత్యాయ మృత్తికాం దర్శయిత్వా॥ శ్లో॥ మృన్మేహర కృతం...ర్మమ॥ మృత్తికే బ్రహ్మ... పరాంగతిం॥ మయోదానిం...వసుంధరే॥ ఓజస్తేజః ప్రకా... ద్భవేత్॥ పృథిత్వయా ...సదా॥ స్నాత్వా॥ కూర్చే జలం నిధాయ॥ ఏవం అష్టోత్తరశత మృత్తికాస్నానాని కుర్యాత్॥ యజమానస్య పితరం...గోత్రం...మయాకృతైః అంధత్వ మూక...ర్థం మృత్తికాస్నానైః యజమానస్య పితుః...గోత్రస్య...అంధత్వ... పైశాచిక బాధా నివృత్తిరస్తితి భవంతో బ్రువంతు॥ అంత్వ...రస్తు॥ త్వయా నిమిత్తేన మయాకృతేన అనేన పుణ్యేన పుణ్యవాన్ భవ॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాదికం దద్యాత్॥ దశదానాని కుర్యాత్॥ కేచిత్ ఆమశ్రాద్ధం కుర్వంతి॥ శ్లో॥ సర్వపాపహరం దేవం సర్వాభరణభూషితం। సర్వాయుధ ధరం ధ్యాయే త్సర్వలోక మహేశ్వరమ్॥ బ్రాహ్మణాః పఠిత్వా మృత్తికాస్నాన దోషపరిహారార్థం మహాస్నానమహం కరిష్యే॥ (తక్కిన స్నానాదివిధులు వారివారి వర్ణాచారములనుబట్టి తెలియదగినవి.) (కర్త) తిరిగి స్నానముజేసి పితృదేవతల కర్ఘ్యమిచ్చి శ్నానముజేసి సూర్యుని కర్ఘ్యమిచ్చి స్నానముచేయవలెను. తక్కిన విషయములు పురాణోక్త కర్మప్రకాశికయందుఁ జూడవలెను.

ఇతి మృత్తికాస్నాన ప్రయోగస్సమాప్తః

---

* గ యా శ్రా ద్ధ ఫ ల మ్ . *

శ్లో॥ పిత్రాదేర్బహుమాన కర్మఫలదం తృప్తిప్రదం స్వర్గదం। సాయుజ్య ప్రదమేవవా తదపి యత్కించి ద్గయాపార్వణమ్ ॥ సాయాత్రాప్యథవా మహాసుఖకరీ దైవాచ్చ కర్తుర్మృతిః । స్యాదత్రైవహి ముక్తిదైవసహ తత్కర్త్రా పితౄణాం భవేత్ ॥

తా॥ గయయందు స్వల్పముగనైన పిండప్రదానము చేసినవాని పితృదేవతలకు షోడశ మహాదానాది కర్మలవలన గలిగెడి ఫలమును సంతుష్టియు స్వర్గంబును మోక్షంబును గలుగుననియు, గయాయాత్రవలన యపారమగు నానందములు గలుగజేయుననియు, దైవవశమువలన గయకు బోవుచుండగ మార్గంమధ్యంబున దేహత్యాగము సంభవించినను గయయందు పిండదానము చేసినఫలము సంభవించును. గయాశ్రాద్ధఫలం సమాప్తమ్.

* అ థ సు వా సి నీ త్వ ని ర్ణ యః . *

దక్షః ॥ శ్లో॥ అస్థిసంచయనాత్పూర్వం మృతాస్త్రీ యదివాపుమాన్। తేనాగ్నినా దహేత్తౌ ఖనవైధవ్యమితి స్త్రీయాః॥ దశాహమధ్యే యదివాస్థి సంచయ స్తదాపి మాతామ్రియతేసుతస్య। పుణ్యాంగనాం జ్ఞాప్య సువాసినీనాం సౌగంధ పుష్పాణ్యఖిలాని దద్యాత్ ॥ చితిభేదేన దాహశ్చే త్తత్కర్మాంతం పృథక్క్రియాః। భర్తుర్దశాహమధ్యేతు తద్భార్యాచ మృతాయది । సువాసినీతివిజ్ఞేయా పుణ్యస్త్రీ పూజనం క్రియాత్ ॥ ...సుమంతుః ॥ శ్లో॥ భర్తృసూతక ప్రాగస్థిచయనాత్పూర్వమేవవా । తద్భార్యాతు మృతా పూజ్య సానైసౌవాసినీభవేత్ ॥ ... అత్రసిద్ధాంతపక్షః ॥ శ్లో॥ అస్థిసంచయనాత్పూర్వం ప్రేతపత్నీ మృతింగతా । సువాసినీతి ఖ్యాతాపి వగం వైధవ్యమాప్నుయాత్ ॥ భర్తృసంచయనాత్పూర్వం భార్యాయది విపద్యతే । సువాసినీత్వం తస్యాస్తి అన్యథానిధనాభవేత్॥ స్సమాప్తః.

* అ థ క ర్తృ ని రూ ప ణ మ్ . *

శ్లో॥ పుత్రః పౌత్రః ప్రపౌత్రశ్చ పుత్రికాపుత్ర ఏవచ. । పత్నీభ్రాతాచ తత్పుత్రః పితామాతా స్నుషాతథా ॥ భగినీభాగినేయశ్చ పిండదోదకసహోర్యపి। పూర్వంపూర్వం పరఃకర్తా తదభావే పరఃపరః ॥

తా॥ పుత్రుఁడు, పౌత్రుఁడు, ప్రపౌత్రుఁడు, పుత్రికాపుత్రుఁడు, భార్య, భ్రాతయు, అతని పుత్రుఁడును, తండ్రియు, తల్లియు, కోడలును, చెల్లెలును, మేనల్లుఁడును, సపిండుఁడును, ధనహర్తయు వీరు పూర్వ పూర్వాభావమునం దుత్తరోత్తర కర్తృత్వముగలవారు.

మరీచిః॥ శ్లో॥ స్త్రీకర్త్రీ భర్తృకృత్యేషు ప్రేతకర్మణి చోద్యది। దశాహాభ్యంతరే దైవాద్రజోదోషేణదూషితా॥ తత్కర్మ వ్యర్థతామేతి స్నాత్వా పంచమేహని। నగ్నశ్రాద్ధం సమారభ్య పునః కర్మసమారభేత్॥

తా॥ భర్తయొక్క ప్రేతకృత్యంబులయందు భార్యయే కర్తయైయుండి పదిదినములలోపల రజోదోషితురాలయ్యేనేని అదివఱకు చేసిన కర్మయంతయును వ్యర్థమగును. కావున పంచమదినమునందు స్నానంబుజేసి నగ్నశ్రాద్ధంబును ప్రారంభించి మఱల కర్మను జేయవలయునని మరీచి వచించెను

శ్లో॥ జ్యేష్ఠోవాఽథ కనిష్ఠోవా జ్యేష్ఠభార్యా సుతోదహేత్। అగ్నికార్యే ప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యా సుతోఽగజః॥ అనేకపత్నీపుత్రాణాం యస్తు జ్యేష్ఠస్స ఏవహి। పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహ కాశ్యపః॥

తా॥ జ్యేష్ఠుఁడైనను, కనిష్ఠుఁడైనను జ్యేష్ఠభార్యా సుతుఁడు అగ్నికార్యమునందుఁ బ్రధానుఁడు అనేకపత్నులయొక్క పుత్రులలో జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు తండ్రికి సపిండీకరణమును జేయవలయునని కాశ్యపుఁడు వచియించెను.

శ్లో॥ ఔరసః క్షేత్రజశ్చైవ పుత్రికాపుత్ర ఏవచ। భ్రాతావా భ్రాతృపుత్రోవా సపిండీకరణంచరేత్॥ అత్ర భ్రాతా కేవల సోదరః। ఏషామభావే పత్నీచ ధనహర్త్యపివా భవేత్॥

కేచిత్॥ శ్లో॥ పుత్రాభావేతు పత్నీస్యా త్పత్న్యభావేతు సోదరః। పత్న్యభావేతు సాపత్న్యః పుత్రఏవ నియుజ్యతే। తదభావేతు తత్పుత్రః ఆసన్నోన్యస్తతః పరం। ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని॥

తా॥ ఔరసపుత్రుఁడు లేనప్పుడు క్షేత్రజాతులును, పుత్రిక యును పుత్రికాపుత్రుఁడును, సోదరుఁడును, తత్పుత్రుఁడును సపిండీకర ణమును జేయవలయును. వీరు లేనప్పుడు భార్యయును, ధనహర్త యును జేయవచ్చును. కొంతమంది పుత్రాభావమందు పత్నియ నిన్ని, పత్ని అభావమందు సోదరుఁడును- అట్లుగాక భార్యా భావ మందు సవతితల్లియును, ఆమె లేనప్పుడు ఆమె పుత్రుఁడును, వీరు లే నప్పుడు వీరి పుత్రుఁడును, పిమ్మట దగ్గఱ సంబంధులును కర్తృత్వము గలవారు. ఆద్యశ్రాద్ధము ౧౧ వ దినమునందు జేయవలెను. ఇందు వలన కర్తకు శుద్ధిగలదు. తక్కిన విషయములు ధర్మశాస్త్రముల యందు జూడఁదగును: గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయనైతిని.

ఇతి కర్తృనిరూపణం సమాప్తమ్.

* అథ కర్తృ భార్యా రజస్వలా విషయః *

శ్లో॥ ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే కర్తృభార్యా రజస్వలా। ఆద్య శ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత ఊనాద్యాది విసర్జయేత్ । శ్రాద్ధకర్తుర్యదా భా ర్యా ఆశౌచాంతే రజస్వలా ॥ శ్రాద్ధశేషం ప్రకుర్వీత వర్జయిత్వా సపిండనమితి ॥ శ్రాద్ధశేషం ప్రకుర్వీత్యనేనవాక్యేన ఏకాదశేహని విహిత మాద్యమాసికం రుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధం వృషోత్సర్జనాఖ్యశ్రా ద్ధంచ కుర్యాత్ ॥ వర్జయిత్వా సపిండనమితి తదర్థ మపకృష్య పంచ దశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధాని వర్జయేత్॥ కేచిత్పంచమదినే శుద్ధింసంపాద్య । ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధం సపిండీకరణశ్రాద్ధం కుర్యుః ॥

తా॥ పదనొకండవ దినము సంప్రాప్తమగుచుండఁగా కర్త యొక్క భార్య రజస్వలయ్యెనేని ఆద్యశ్రాద్ధంబును జేయవలయును. ఊనాద్యాదులను వదలయును. శ్రాద్ధకర్తయొక్క భార్య ఆశౌ చాంతమునందు రజస్వలయ్యెనేని సపిండనమును వదలి శ్రాద్ధ శేష మును జేయవలయును. అనఁగా ౧౧ వ దినమునందు శాస్త్రోక్త ప్రకారముగ జేయఁదగిన పుణ్యాహవాచనము, ఆహ్నికము, రుద్ర గణాఖ్య శ్రాద్ధము, వృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధంబును జేయవలెను. షోడశశ్రాద్ధములలో ఆద్యశ్రాద్ధముతప్ప పంచదశైకోద్దిష్ట శ్రా ద్ధము మాత్రము వదలవలెను. కొందఱు ఆద్యశ్రాద్ధము గూడ

భార్యరజస్వలయైన యైదవదినంబున స్నానముచేసినపిమ్మట ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధము సపిండీకరణశ్రాద్ధము ఒకదినమునందే ఆచరింపుచున్నారు. తక్కిన విషయములు దేశాచారములనుబట్టి జఱుపవలయును.

ఇతి కర్తృ భార్యా రజస్వలా విషయ స్సమాప్తః.

* ఏ కా ద శా హ ది నం బు న జ్ఞా త్యా శౌ చ మ్ *

కాలామృతే॥ శ్లో॥ త్యక్త్వా బాంధవసూతకేతు సకలం చాద్యాది పశ్చాచ్చరేత్। తత్కార్యంతర్లఘు సూతకేతువిహితం చాద్యాదియచ్చోదితమ్। సాపిండ్యార్థ మథాపకృష్యమఖిలం శ్రాద్ధం పరిత్యజ్యత। త్సాపిండ్యాద్విహితోద కుంభమథవా ప్యూనంచ పశ్చాచ్ఛరేత్॥

తా॥ దశాహదినమునైనను, ఏకాదశాహ దినమునైనను జ్ఞాతి సంబంధ దశరాత్రాశౌచము సంభవించెనేని ౧౧ వ దినంబున నేకాదశాహ శ్రాద్ధముచేసి ఆశౌచము నివృత్తియైన పిమ్మట తక్కిన కృత్యముల జేయవలయుననియు, త్రిరాత్రాశౌచము సంభవించెనేని అయ్యేకాదశాహ శ్రాద్ధముతోడ నప్పుడు చేయఁదగిన అన్నిశ్రాద్ధములు జేయువచ్చుననియు ౧౨ వ దినంబున సపిండీకరణము చేయ నిచ్ఛగల పురుషుఁడాదినంబున చేయుఁదగిన సోదకుంభశ్రాద్ధమును వదలి తక్కిన ౧౫ వ ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధమునందుచేర్చి ౧౧వ దినంబున చేయవలెను. సపిండీకరణంబైన పిమ్మట మఱల నాయాకాలములందు ఊనాది మాసశ్రాద్ధములను తక్కిన సోదకుంభశ్రాద్ధములను జేయవలయును.

వా॥ మధ్యే ప్రత్యాబ్దికే ప్రాప్తే ఏకాదశేహని ఆద్యాదీని శ్రాద్ధాదీని కృత్వా। తదహరేన ప్రత్యాబ్దికం కుర్యాత్॥ ఇతి బ్రాహ్మణవిషయః॥ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రాణాం శుద్ధిదినే కర్తవ్యం॥

తా॥ ఆశౌచ దినంబుల లోపల శ్రాద్ధంబు సంభవించిన యెడల పదునొకండవ దినమునందు ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధమును జేయవలెను. ఇది బ్రాహ్మణవిషయము, క్షత్రియులకు శుద్ధి ౧౩ వ దినమునందును, వైశ్యులకు ౧౬ వ దినమునందును, శూద్రులకు

న్యాయవిధి ప్రకారము 30 వ దినమునందును శుద్ధిగలదు. కొన్ని స్మృతులలో "త్రింశద్దివాని శూద్రస్య తదర్థం న్యాయవర్తినః" అని చెప్పియుండెను. కాఁబట్టి దేశాచారప్రకారము 15 వ దినమువఱకు ఆశౌచము నవలంబించి 16 వ దినంబున శుద్ధిస్నానముచేసి పిమ్మట ఆబ్దికము జఱుపవలయును.

* త్రైపక్షికాదిశ్రాద్ధకాలః *

తిథిదర్పణే ॥ శ్లో॥ కుర్యాత్త్రైపక్షికం శ్రాద్ధం త్రిపక్షే విపమేహని । అపరః ॥ త్రిపక్షే ద్వాదశేపక్షే చతుర్వింశతిపక్షకే । పక్షత్రిపంచకం కృత్వా ఆది మధ్యాంత్య పంచకే ॥

తా॥ త్రైపక్షిక శ్రాద్ధమును మూఁడవపక్షములో విషమ దినమందు జేయవలయునని తిథిదర్పణమను గ్రంథమునందుఁ జెప్పఁబడియె. మూఁడపపక్షంబున నాదియందు 10 దినములకు పిమ్మట 5 దినములలో నొకదినంబున త్రైపక్షిక శ్రాద్ధము చేయవలెను. అనఁగా మృతదినమునకు 40 రోజులకు పిమ్మట 45 దినములకు లోగా- అట్లుగాక కొందరు ఒకనెలమీఁద అయిదు దినముల లోఁగా జరుపుచున్నారు. ఆఱవమాసమున యిఱువది దినములు మొదలు యిరువది ఐదుదినములకులోపుగా శుద్ధిగల యొకదినంబున ఊనషాణ్మాసికంబును, పండ్రెండవ మాసంబున యిరువది ఐదు దినములకు పైనొక శుద్ధిగలదినమునందు ఊనాబ్దిక శ్రాద్ధంబును జేయవలెను.

* ఊనత్రయముల్కు నిషిద్ధకాలములు *

కాలామృతే ॥ శ్లో॥ నందాదర్శ చతుర్దశీ భృగుశని వహ్నిత్రిపూర్వాసురే । పూనాన్యే ననహిత్రి పుష్కరదినే వ్యన్యేషు వర్జ్యేష్వపి ॥ కుర్యాదుత్తరమాసికేవసహ తద్వ్రైమాసికంచాకృతం । న త్రైపక్షికే మూనకర్మచ తథా పశ్చాచరే దేవతత్ ॥

తా॥ పాడ్యమి, షష్ఠి, ఏకాదశి, యీ నందతిథులును, అమావాస్యయు, ఉభయపక్ష చతుర్దశీ తిథులును శుక్ర శనివారంబులును కృత్తిక- పూఫ- పూషా- పూభా- మూల- ద్విపాత్త్రిపానక్షత్రంబులును, పూర్వము తిథ్యాది శాంతిప్రకరణమునందు యీ గ్రంథములలో వ్రాయఁబడిన త్రిపుష్కర దినంబులును ఊనత్రయమునకు

నిషిద్ధంబులనియు, ప్రతిమాసంబున జేయవలసిన మాసికములు అనుప పత్తిచేత నిలిచియున్నయెడల ఆమాసికములు పైమాసికముతో జేర్చి చేయవచ్చుననియు, ఊన త్రైపక్షిక మాసికము లిట్లు చేయగూడదు.

శ్లో॥ త్రైపక్షికోనషాణ్మాసి కోనాబ్దిక మథాచరేత్ । ఏతేషా మన్యకాలేతు నపునః కరణం స్మృతమ్ ॥

తా॥ త్రైపక్షికోన షాణ్మాసికోనాబ్దిక శ్రాద్ధములనుట యీ శ్రాద్ధములకు విద్యుక్తకాల మతిక్రమించకముందే జేయవలయును గాని అతిక్రమించినపిమ్మట జేయఁగూడదని యభిప్రాయము. విశ్వాదర్శమునందును నీయర్థమే ప్రతిపాదింపఁబడినది

స్మృత్యంతరే ॥ శ్లో॥ గణశః క్రియమాణేతు మాసికే ష్వను భావిషు । త్రీణిస్యురర్ఘ్యపాత్రాణి పిండాఽ త్రీన్యేవనిర్వపేత్ ॥

తా॥ అనేకములగు మాసికముల నొక్కతూరి చేయు నెడల అర్ఘ్యపాత్ర పిండములు మూఁడేసి యేయని యెఱుఁగవలెను.

వ్యాసః ॥ శ్లో॥ నాసపిండీకృతే ప్రేతే పితృత్వ ముపపద్యతే । అకృతస్యతుపుత్రస్య శుభం కించిన్నవిద్యతే । నచనైమిత్తికంకామ్య మిష్టాపూర్తాదికంచన నాసపిండీకృతేపిత్రో రన్యేషాంశ్రాద్ధమేవచ॥

తా॥ సపిండీకరణము చేయనియెడల పితృత్వము విడిచిపోదు. చేయని పుత్రునకు శుభము కొంచెమైనను లేదు. తల్లి దండ్రులకు సపిండీకరణమును జేయకిముందు యితరులకు శ్రాద్ధములను జేయఁ గూడదని వ్యాసుఁడు వచియించెను.

ఇతి త్రైపక్షికాది శ్రాద్ధకాలా స్సమాప్తాః.

* అథ స్నానోదక నిర్ణయః. *

శ్లో॥ మృతౌజన్మని సంక్రాంతౌ శ్రాద్ధే పర్వణిపర్వణి । అస్పృశ్య స్పర్శనేచైవ నస్నాయాదుష్ణవారిణా । జాసన్ననా పదితదా యస్స్నాయా దుష్ణవారిణా । సగోహత్యా కృతం పాపం ప్రాప్నోత్యేవ నసంశయః ॥ (తాశ్చాపో నద్యాది తీర్థేషు పవిత్రతమాః ॥ అలాభే మంత్రపూతా, ఇతి ॥)

తా॥ జనన మరణములయందును, సంక్రమణమునందును, శ్రాద్ధమునందును, దర్శ మొదలగు పర్వములయందును, అస్పృశ్య స్ప

ర్ణయందును ఉష్ణోదకముచేత స్నానమును జేయఁగూడదు. రోగ హితుడై యుండియు నీకార్యములయం దుష్ణోదకముచేత స్నానముఁ జేయువాఁడు గోహత్యకుఁ దుల్యమైన పాపమును జేసిన వాఁడగును. నద్యాది తీర్థములయందు స్నానముజేయుటయుత్తమము. అవిలభిం చనియెడల మంత్రపూతోదకములచే స్నానముజేయవలయును.

ఇతి స్నానోదకనిర్ణయః.

* జీ వ త్పి తృ న కు ర్యా ద్ధ ని షే ధ మ్ *

తండ్రి జీవించియున్న ఇతరులగు జ్ఞాతులుమాత్రము తిలోదా దుల నీయఁగూడదు. జ్ఞాతులతోఁగూడ నాశౌచ దినంబుల యందు సహవాసంబును జేయఁగూడదు. తండ్రి బ్రతికియున్నను తల్లి శ్రా ద్ధము మాత్రము యథావిధిగా వారి వారి కులాచారములను బట్టి తప్పక చేయవలెను. తండ్రి జీవించియుండఁగా జ్యేష్ఠభ్రాతయైనను కనిష్ఠభ్రాతయైనను మృతినొందినయెడల తిలోదకాది ప్రేతకృత్యము లన్నిఁటిని తన తండ్రియే చేయవలెను. కర్తృత్వము వహించినను తల్లిదండ్రుల కాయుర్వృద్ధినిగోరు పుత్రుఁడు ప్రేత కృత్యంబులను జేయఁగూడదని తెలియవలయును. ఇతి శ్రాద్ధనిషేధ స్సమాప్తః.

* అ థ తి ల త ర్ప ణ ని షే ధః *

స్మృతిసార సంగ్రహే॥ శ్లో॥ తీర్థశ్రాద్ధే-గయాశ్రాద్ధే ప్రేత శ్రాద్ధేనుమాసికే। సపిండీకరణేచైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ ॥ వృద్ధి శ్రాద్ధే పిండ్యాంచ మాసికే చానుమాసికే। అబ్దికే ప్రథమేచైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్॥ దర్శే తిలోదకంపూర్వం పశ్చాద్దద్యా న్మహా లయే। ప్రత్యబ్దేనా పరంపూర్వం పరేహని తిలోదకమ్॥ ప్రత్యబ్దాం గం తిలందద్యా న్నిషిద్ధేపి పరేహని। వర్గైకస్య వచోయేషామ న్యే షాంతు విసర్జయేత్ ॥

తా॥ తీర్థ శ్రాద్ధమునందును, గయా శ్రాద్ధమునందును, ప్రేత శ్రాద్ధమునందును, అనుమాసిక శ్రాద్ధమునందును, ప్రథ మాబ్దిక శ్రాద్ధమునందును, సపిండీకరణ శ్రాద్ధమునందును, వృద్ధి శ్రాద్ధమునందును, సాపిండ్యమునందును, మాసిక అనుమాసికము

నందును తిలతర్పణమును జేయఁగూడదు. దర్శ శ్రాద్ధమునందు శ్రాద్ధకర్మాచరణమునకు ముందుగాను మహాలయ శ్రాద్ధమునందు పిమ్మటను తిలతర్పణమును జేయవలయును. ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధమునందు సద్యస్కాలమునందే తిలతర్పణమును జేయగూడదు. పరదిన ప్రాతఃకాలమునందు తిలతర్పణమును జేయవలయును. పరదినమందు తిలతర్పణము జేయుటకు నిషిద్ధమైనను తిలతర్పణమును జేసియే తీరవలయును. శ్రాద్ధమునందలి వర్గత్రయమునకే తిలతర్పణమును జేయవలయునుగాని యితరులకు తిలతర్పణమును జేయఁగూడదు.

స్మృత్యంతరే॥ శ్లో॥ సజీవ పితృకః కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణం । శ్రాద్ధామాత్రం ప్రకుర్వీత తర్పణంతు పితాచరేత్ ॥

తా॥ జీవపితృకులుగలవాఁడు శ్రాద్ధంబును మాత్రం జేయవలయునుగాని శ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణము జేయఁగూడదు, ఆ తర్పణంబును తండ్రి చేయవలయునని స్మృతికారులు వచించిరి. అనఁగా తన తండ్రి జీవించియుండఁగా కుమారుఁడు తన తల్లి శ్రాద్ధమును జేసి తర్పణము మాత్రము తండ్రి చేయవలెననుట.

ఇతి తిలతర్పణనిషేధస్సమాప్తః.

* దర్శే తితర్పణఫలమ్. *

శ్రీభారతే అనుశాసనికపర్వణి శతోత్తర పంచవింశాధ్యాయే॥ పితర ఊచుః ॥ శ్లో॥ అమావాస్యాంతు యేమర్త్యాః ప్రయచ్ఛంతి తిలోదకం । కృతం భవతితైః శ్రాద్ధం సరహస్యం యదార్థవిత్ ॥ హృష్టపుష్ట మనాస్తేషాం ప్రజాభవతి నిత్యశా । కులవంశస్య వృద్ధిరస్తు పిండదస్య ఫలంలభేత్ । శ్రద్ధాయుతస్తు యఃకుర్యా త్పితౄణా మనృణోభవేత్ ॥

తా॥ పితృదేవతలు చెప్పుచున్నారు. ఏ మనుజులైనా అమావాస్యా దినమునందు మధుమిశ్రమగు ఔదుంబరపాత్రలో తిలోదకము పితరుల నుద్దేశ్యముగా యిచ్చునెడల వారలు యదార్థజ్ఞానము కలవారు ధర్మపు రహస్య మెఱిఁగినవారుగా నుందురు వారలకు హృష్ట పుష్టలుగా నుండు సంతానము ముక్తి ప్రదమైనదై యుండును. కులము వంశము యభివృద్ధియగును. పిండదానము చేసిన ఫలము

లభించును. శ్రద్ధతో తిలతర్పణము జేయువాఁడు పితృఋణములో నుండి ముక్తుఁడు కాఁగలడు.

కించ॥ అనుశాసనికపర్వణి శతోత్తరషడ్వింశధ్యాయే॥ దేవా ఊచుః ॥ శ్లో॥ బలిం భిక్షాంతథార్ఘ్యంచ పితౄణాంచ తిలోదకం। తామ్రపాత్రేణ దాతవ్య మన్యథాల్పఫలం భవేత్ । గుహ్యామే తత్స ముద్దిష్టం యథాతుష్యంతి దేవతాః ॥

తా॥ దేవతలు చెప్పుచున్నారు. బలిప్రదానము, భిక్షమొసఁగుట, అర్ఘ్యమిచ్చుట, పితరులనుద్దేశ్యముగా తిలోదకమిచ్చుట, ఆవియావత్తు తామ్రపాత్రంబున జఱుపవలెను. లేనియెడల అల్పఫలము కలుగును. ఏకార్యముచే దేవతలు సంతసింతురో ఆ రహస్యమును జెప్పఁబడెను. మాతా పితరుల శ్రాద్ధదినములలో బ్రహ్మయజ్ఞ- నిత్యతర్పణములను శ్రాద్ధాత్పూర్వమునందే కొందఱును, శ్రాద్ధాత్పరమునందు కొందఱును ఆచరింపుచున్నారు. వానిలో సమీచి సమేదని శోధింపఁగా శాఖాభేదములచేత ఆయాచారభేదములు కలవు.

శ్లో॥ ఆదౌ నైమిత్తికంకుర్యా త్పశ్చాన్నిత్యం సమాచరేత్॥

అను ప్రమాణము ననుసరించి ఋక్శాఖలు శ్రాద్ధానంతరమే బ్రహ్మయజ్ఞ- నిత్యతర్పణములు జఱిగించుటయును, యజుశ్శాఖలు శ్రాద్ధాత్పూర్వమునందే ఆచరించుటయునుగలదు.

ఇతి దర్శే తిలతర్పణఫలం సమాప్తమ్.

* కర్త్రా తాంబూల చర్వణమ్. *

ప్రయోగపారిజాతే ॥ శ్లో॥ పక్షశ్రాద్ధే తథాదర్శే యుగమన్వంతరాదిషు । శ్రాద్ధం నిర్వర్త్యభుక్త్వాతు తాంబూలం ఖాదయేద్విజః ॥ మోహాదకృత్వాయ శ్రాద్ధం తాంబూలం యదిఖాదయేత్ । శ్రాద్ధహంతా భవేత్కర్తా రౌరవం నరకంవ్రజేత్॥ వా॥ పితోః ప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధే దివారాత్రౌ తాంబూల చర్వణం నిషిద్ధమ్ ॥ అంగతిలతర్పణస్య పరేద్యుః ప్రాతర్విహితత్వేన సాంగపితృకర్మాని వృత్తేః ॥

తా॥ పక్ష దర్శ యుగ మన్వంతరాదులయందు శ్రాద్ధకర్మ నాచరించ పిదప తాంబూల చర్వణాదికమును జేయవలయును. ఒక

వేళ శ్రాద్ధము నాచరింపక తాంబూలచర్వణాదికమును జేసెనేని రౌరవాదాది నరకములనుబొందును. తల్లిదండ్రులయొక్క ప్రత్యా బ్దిక శ్రాద్ధములయందు పరదిన ప్రాతః కాలమునందు తిలతర్పణము జేయువఱకు తాంబూలచర్వణాదికమును జేయఁగూడదు.

శ్లో॥ మృతాశౌచే తథా శ్రాద్ధే మాతాపిత్రోర్మృతేహని। ఉపవాసేచ తాంబూలం దివారాత్రౌ విసర్జయేత్ ॥

తా॥ మృతాశౌచమునందును, శ్రాద్ధదివసమునందును, తల్లి దండ్రులయొక్క ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధమునందును, ఉపవాస వ్రతదిన ములయందును తాంబూల చర్వణంబును జేయఁగూడదు.

శ్రాద్ధదర్పణే॥ శ్లో॥ భక్ష్యంచ పిండనైవేద్యం వికిరా న్నంచ స్పర్శనం। తాంబూల చర్వణం కృత్వా పునశ్శ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥

తా॥ మాషముత్తోవండిన భక్ష్యమును పిండనైవేద్యము జేసి నను వికిరాన్నము భోజనపాత్రకు స్పర్శతగిలినను, కర్త తాంబూలము భక్షించినను తిఱిగి శ్రాద్ధము చేయవలయునని శ్రాద్ధదర్పణము ఘోషింపుచుండెను. ఇతి తాంబూలచర్వణం సమాప్తమ్.

* మాతుర్దశామధ్యంబు పితృమృతి *

స్మృత్యంతరే॥ శ్లో॥ మాతుర్దశాహ మధ్యేతు పితాయస్య ప్రమీయతే। పైతృకంతు యథాకాలం పితుస్సర్వం సమాపయేత్। తతో మాతుస్త్రిపక్షాదా శేషం కర్మసమాపయేత్ ॥

తా॥ తల్లి మృతిబొందిన దశాహమధ్య తండ్రిమృతిఁబొందిన యెడల తండ్రికి శ్రాద్ధము సంపూర్తిచేసి పిమ్మట 3 వ పక్షములో ఆదియందు అనఁగా పదిదినములకు పిమ్మట అయిదు దినములలో తల్లికి లోగడచేసిన క్రియలుగాక తక్కిన శ్రాద్ధమంతయు సమాప్తిఁ జేయవలయును.

శ్లో॥ మాతుర్దశాహ మధ్యేతు మృతశ్చేద్యదివైపితా। పితు ర్మరణ మారభ్య దశాహం సూతకం భవేత్ ॥

తా॥ తల్లి దశాహమధ్యమందు తండ్రి మృతినొందిన యెడల మృతిబొందినది మొదలు ౧౦ దినములు సూతకము.

ధర్మప్రవృత్తౌ ॥ శ్లో॥ మాతాపిత్రో ర్యథాశౌచం దశాహం విహితంబుధైః । పైతృకాదూర్ధ్వమేవస్యా న్మాత్రాశౌచంతుపక్షిణి॥

తా॥ తల్లి తండ్రి మొదలగువారి మృతులయందు ౧౦ దినములాశౌచము. తండ్రియొక్క శ్రాద్ధము చేయుచుండఁగా ఊర్ధ్వభాగమునందు తల్లిచనిపోయినయెడల మాత్రాశౌచము ఒకటిన్నరదినము.

శ్లో॥ ఆద్యశ్రాద్ధ మశుద్ధోపి కుర్యాచ్చైకాదశేహని । కర్తుస్తాత్కాలికాశుద్ధి రశుద్ధిః పునరేవసః ॥

తా॥ ఆద్యశ్రాద్ధంబును అపరిశుద్ధుఁడై చేయవలెను. ఈ శ్రాద్ధముజేయుటవలన కర్తకు తత్కాలంబునందు పరిశుద్ధి గలుగును.

శ్లో॥ పితురాశౌచమధ్యేచే న్మాతుశ్శ్రాద్ధం పతేద్యది । రుద్రాహే షోడశాత్పశ్చా న్మాతుశ్శ్రాద్ధం విధీయతే ॥ మాతురాశౌచమధ్యేచేత్పితుశ్రాద్ధం పతేద్యది । రుద్రాహే షోడశాదర్వాక్తచ్ఛ్రాద్ధంతు విధీయతే ॥ ఇతి ఆశౌచనిండే శాతాతపః ॥

అస్యార్థః ॥ ఏకాదశాహే పితుః షోడశాది శ్రాద్ధం కృత్వా ॥ తతః మాతుః ప్రత్యాబ్దికం కర్తవ్యం ఏకాదశాహే ఆద్యశ్రాద్ధం నిర్వర్త్య ॥ పితుః మృతాహశ్రాద్ధం కృత్వా అథ ఆద్యాది షోడశశ్రాద్ధాని కారయేదిత్యర్థం॥ మాతుర్దశాహమధ్యే పితృమృతిసమాప్తః

* అధికమాసప్రకరణమ్. *

అధికమాసములో మృతిఁబొందినవానికి తిఱిగి ఆమాసము యెప్పుడైనా అధికమాసము వచ్చినయెడల ఆమాసమునందే ప్రత్యాబ్దికము. శుద్ధ మాసములో జేయనక్కరలేదు. శుద్ధమాసమునందు మృతులైనవారికైతే అధికమాసమునందు అవసరములేదు. మాసికములు మాత్రము అధికమాసమునందుగూడ శ్రాద్ధముచేయవలెను. అధికమాసములో మృతులైనవాఱికి నిజమాసములో మృతతిథియందు అన్వాద్యశ్రాద్ధముచేసి అక్కడనుంచి ౨౭ న దినమందు ఊనమాసికము పెట్టి అదిమొదలు ముప్పదవ దినమందు ద్వితీయ మాసికము పెట్టి, అక్కడనుంచి ౪౫ దినములలోగా ఆదిపంచకమునందు త్రైపక్షికశ్రాద్ధముచేసి క్రమముగా సంవత్సరాంతము జఱిగించవలెను. సంవత్సరముమధ్య అధిపమాసము సంభవించే యెడల శుద్ధాధికములకు

కబట్టే సంకల్పముచేసి అధికమాసమందే శ్రాద్ధము పెట్టవలయును సంవత్సరాంతమందు అధికము వచ్చేపక్షమున ఊనాబ్దికమును, సంవత్సర విమోకమును, ఆబ్దికమును ఈ మూడును అధికమాసములోనే పెట్టవలయునుగాని శుద్ధమాసంబున నాచరింపఁగూడదు. మధ్యాధికమువచ్చిన ప్రథమాబ్దికానికి లోగడమాసానికే 3౽౦ దినములగును కనుక లోగడ మాసములో ఊనాబ్దిక విమోకములు జఱిగించవలెననే మాట యుక్తముగాదు. ఆరెండుమాసములు 3౦ దినముల సంజ్ఞే కనుక ప్రథమాబ్దికముతో కూడానే జఱిగించవలయును. శుద్ధమాసమునందు మృతులైనవారికి ప్రథమాబ్దికము మలమాసమందు వచ్చినచో నప్పుడే చేయవలయును ద్వితీయాబ్దికాదులు మాత్రము శుద్ధమాసమునందే జఱుపవలెను.

కించ॥ గర్గః ॥ శ్లో॥ అగ్న్యాధానం ప్రతిష్ఠాంచ యజ్ఞ దాన వ్రతానిచ । దేవవ్రత వృషోత్సర్గ చూడాకరణ మేఖలాః ॥ గమనం దేవతీర్థానాం వివాహమభిషేచనం । యానంచ గృహకర్మాణి మలమాసే వివర్జయేత్ ॥

తా॥ అగ్న్యాధానం, ప్రతిష్ఠ, యజ్ఞదాన వ్రతములు, దేవవ్రతములు, కామ్య వృషోత్సర్గము, చూడాకరణము, మేఖల, దేవక్షేత్ర తీర్థాటనము, వివాహము, అభిషేచనము, యాచనము, గృహకర్మలు అనువానిని మలమాసమునందు విడువవలెనని గర్గుఁడు చెప్పె.

శ్లో॥ అవశ్య కర్మమాసాఖ్యం మలమాసమృతాబ్దికం । తీర్థేభచ్ఛాయయోశ్రాద్ధం మఖకర్మ పితృక్రియాః ॥ కుర్యాన్మలిమ్లుచే వర్షమధ్యేచేత్స తదాధికం । తత్రస్యాన్మాసికం మృత్యు మాసాత్స ద్వాదశోయది ॥ ప్రేత క్రియా సమాప్యాత్ర కుర్వీతాభ్యుదయంతథా। శ్యామాకాగ్రయణం కృచ్ఛ్రత్రయ వర్జమతోన్యథా ॥

తా॥ మలమాసమునందు ఆవశ్యముగా జేయుఁదగినమాసికాది కర్మలును, ఆబ్దికములను, తీర్థ శ్రాద్ధములను, యజ్ఞకర్మములను, పితృక్రియల్లను చేయవచ్చునని యెఱుఁగవలయును. మఱియును వర్షమధ్యమందుమలమాసమువచ్చేనేని అప్పుడధికమాసములు గ్రహించవలయును. మలమాసము మొదలుకొని పదిరెండవమాసము మల

మాసమయ్యేనేని దానియందు ప్రేతకర్మలను సమాప్తిని బొందించి పిమ్మట అభ్యుదయ కర్మములను జేయవలయునని సూర్యోదయమను గ్రంథమునందు జెప్పఁబడియె.

కించ॥ శ్లో॥ కామ్యారంభం వృషోత్సర్గం పర్వోత్సవ ముపాకృతిం। మేఖలా చౌలమాంగల్యా ఉగ్న్యాధానోద్యాపన క్రియా॥ వేదవ్రత మహాదానా ఉభిషేకా న్వర్థమాసికం। ఇష్టం పూర్తం తథాయస్య విద్యలోపో న్యథాకృతౌ। తత్సర్వ మష్ట కాదన్య దధిమాషేవివర్జయేత్। సూతకేపిచకర్తవ్యం స్నానాద్యం రాహుదర్శనే॥

తా॥ కామ్యారంభము, వృషోత్సర్గము, పర్వోత్సవము, ఉపాకర్మము, మేఖలము, చౌలము, మాంగల్యము, అగ్న్యాధానము, ఉద్యాపనక్రియ, వేదవ్రతము, మహాదానము, అభిషేకము అనువానిని అధికమానమునందు విడువవలయును, గ్రహణకాలమునందు జననమరణాశౌచములు గలిగియున్నప్పటికిని గ్రహణప్రయుక్త స్నానాదికమును జేయవలయుననియును సూర్యోదయ మను గ్రంథమునందుఁ జెప్పఁబడియె. మరియును,

శ్లో॥ గర్భేవార్ధుషికే భృత్యే ప్రేతకర్మణి మాసికే। సపిండీకరణే నిత్యే నాధిమాసంతు వర్జయేత్॥

తా॥ గర్భమునందును, వడ్డియందును, భృత్యుని యందును, ప్రేతకర్మమునందును, మాసికమునందును, సపిండీకరణము నందును, అధికమాసము విడువవలనుపడదని పరాశరస్మృతియందుఁ జెప్పఁబడె.

గ్రంథాంతరే॥ శ్లో॥ మాసద్వయేబ్ద మధ్యేచ సంక్రమోనభవేద్యదా। ప్రాకృత స్తత్రపూర్వస్స్యా దుత్తరస్తు మలిమ్లుచః॥

తా॥ సంవతర మధ్యమందు రెండధికమాసములు తటస్థించెనేని మొదటిమాసమును ప్రాకృతమాసమునుగాను, రెండవమాసమునుమలిమ్లుచః- అధికమాసముగాను గ్రహింపవలయునని గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పఁబడియె. అధికమాస ప్రకరణం సమాప్తమ్.

* ప్రేత శవానుగమనే నియమః *

శ్లో॥ ప్రేతస్య పార్శ్వయోరగ్రే నగచ్ఛేయుః కదాచన। తస్మాదగ్రేతు గంతౄణా మాయుఃక్షీణం పదేపదే। మృతస్య పశ్చాద్గమనే

ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే । కిల్బిషాదగ్రగమనే నిష్కృతిర్నోపపద్యతే ॥ఇతి దోషశ్రవణాత్ స్మృత్యంతరే విశేషః ॥ శ్లో॥ సంస్కారోప క్రమాత్పూర్వం కామం స్నాత్వా విశుధ్యతి । ప్రారబ్ధేపిహి సంస్కారే సమాప్తేస్నానమాచరేత్ ॥ ఏతదన్యవిషయం॥ ఆరంభాత్ప్రాక్పరస్నాయాత్తస్య శుద్ధిర్భవిష్యతి ॥

తా॥ ప్రేతమునకు పార్శ్వమునందుగాని, పశ్చాద్భాగంబు నందుగాని పోవలయును. అట్లుగాక ప్రేతమునకు ముందుభాగము నందు నడచినయెడల ఆయువు క్షీణించిపోవునని యభిప్రాయము. పార్శ్వ పశ్చాద్భాగంబులయందు నడచినవానికి ప్రాయశ్చిత్తముగలదు అగ్రభాగమునందు నడచినవానికి ప్రాయశ్చిత్తములేదు. కావున నగ్రభాగమందు బోఁగూడదని యభిప్రాయము, దహనసంస్కారంబుల నుపక్రమించుటకు మునుపు స్నానంబు జేసినయెడల పరిశుద్ధి గలుగును. దహన సంస్కారంబుల నుపక్రమించినపిమ్మట దహన మగువఱకును స్నానంబుచేసినయెడల శుద్ధిగలుగదు. కావున సగోత్రుఁడు సంస్కారంబు నుపక్రమించుటకు పూర్వంబునందు స్నానంబును జేయవలయునని స్మృత్యంతర వచనాభిప్రాయము.

ఇతి శవానుగమనే నియమస్సమాప్తః.

* శ్మశానే ప్రేతపునర్జీవః *

శ్మశానంబునకు ప్రేతమును తీసికొనిపోయిన పిమ్మట నా శవమునకు ప్రాణంబులు వచ్చినయెడల మఱల నామనుఁడు గృహమునకు వచ్చెనేని యాగృహంబునకుఁ గీడువాటిల్లును. కావున నాకీఁడు దొలగిపోవుటకొఱకు క్షీరమిశ్రిత సమిధశ్శతమును, ఆజ్యంబును, హోమమును జేయవలెను. బ్రాహ్మణులకు గోదానాది మహాదానములు జేసి సావిత్ర్యష్ట శతంబులచేత క్షీరంబులతో శాంతిని జేయవలయును. కపిలధేనువును, తిలలను, సువర్ణమును, వస్త్రమును ఆయుర్వృద్ధికొఱకు కర్త దానముచేసి బ్రాహ్మణాశీర్వాదము గ్రహించవలయును. ఇది యముని మతమని నారదమునివరుఁడువచించె. కొందఱు ఇతరజంతువును ఇతనిమీదదిగతుడిచి ఆగ్రామమంతయు ద్రిప్పిపారవేయుదురు-

ఇతి శ్మశానానీత శవజీవన విచార స్సమాప్తః.

* ప్రేతశిలానష్టమ్. *

దశాహముతోగా జరుపు నిత్యకర్మ ప్రారంభించిన పిమ్మట దశాహములోపల ప్రమాదంబువలన శిలనష్టమైనయెడల అన్య శిల నుంచి పూర్వమువలె ఆవాహనముజేసి మఱల తొలుతయిచ్చిన మృత్తికాస్నాన వాసోదక తిలోదకాదులు పిండప్రదానంబులు మొదటి రోజునుంచి యథాక్రమముగా జరుపవలెను నష్టమైనశిల మరల లభించినయెడల విధ్యుక్తముగ వాసోదకాదుల నీయనక్కరలేదు. స్థల భ్రంశమునందును, శిలాపాత్ర కర్తృద్రవ్యంబులు నశించినను ప్రాజాపత్యత్రియంబునుజేసి పిండోదక దానంబులను మఱల యథా విధిగా చేయవలయునని స్మృత్యంతరమందుఁ జెప్పఁబడియె. తక్కిన విషయములు ధర్మశాస్త్రములందు జూడవలయును.

ఇతి శిలానష్ట విషయ స్సమాప్తః.

* సంవత్సర విమోకే తిథిద్వయ శ్రాద్ధనిర్ణయః *

గౌతమః॥ శ్లో॥ తిథిద్వయేపి సంప్రాప్తే విమోకం ప్రథమాబ్దికమ్ । తస్మిన్నేవ క్రమాత్కుర్యాత్పూర్వాహ్ణేచాపరాహ్ణకే॥

తా॥ సంవత్సర విమోకదినమందు తిథిద్వయము తటస్థించెనేని సంవత్సరవిమోక ప్రథమాబ్దికములు రెండును ఆదినమందే నాచరింపవలెను. ఎట్లనిన పూర్వాహ్ణమందు సంవత్సరవిమోక శ్రాద్ధంబును అపరాహ్ణమందు ఆబ్దికశ్రాద్ధంబు నాచరించవలయునని శ్రీ గౌతములవారి యభిప్రాయము.

కించ॥ పరాశరాది ఋషిభిః రత్నావళ్యాం విష్ణుస్మృతౌ ॥

శ్లో॥ విమోకాదిద్వయంకుర్యాద్ద్విజశ్రేష్ఠ స్తిథిద్వయే। విమోకం పూర్వతఃకృత్వా ఆబ్దికం తదనంతరం । తిథిద్వయే తథాకార్యం అన్యథా దోషభాగ్భవేత్ ॥

తా॥ తిథిద్వయ దినమునందు విమోకము ప్రథమాబ్దికము వచ్చినయెడల పూర్వాహ్ణమునందు విమోకముజరిపి అపరాహ్ణమందు ప్రథమాబ్దికము చేయవలెను. అలా చేయనియెడల దోషము చేసినవాడగును.

కించ॥ శ్లో॥ సంవత్సరవిమోకాఖ్యం శ్రాద్ధంకుర్యాద్విచక్షణః। తథాబ్దికం వినాపూర్వం ఊనాబ్దికమథాపివా । ఊన త్రైపక్షికంచైవ నకుర్యాన్మాసికంవినా। ఊనాంత్య మాసికం త్యక్త్వా విమోకం నైవ కారయేత్ ॥

తా॥ కర్మనిష్ఠగలవాఁడు సంవత్సరవిమోకమును జేయ వలసినది. ఊనాబ్దికమును జేయకుండ ప్రత్యాబ్దికమును జేయఁగూడదు. త్రైపక్షికమును విడిచి మాసికమును పెట్టకూడదు. ఊన మైన తరువాత మాసికమును విడిచి సంవత్సరవిమోకమును జేయఁకూడదు.

ఇతి సంవత్సరవిమోకే తిథిద్వయ శ్రాద్ధనిర్ణయ స్సమాప్తః.

* మృ త తి థి ని ర్ణ యః . *

సిద్ధాంతసార సంగ్రహే॥ శ్లో॥ సాయంతన్యపరత్రచే న్మృతతిథి స్సైవాబ్దికే మాసికే । సాగ్రాహ్యాద్వ్యపరాహ్ణయో ర్యదితదా యత్రాధికా సామతా । తుల్యాచేదుభయ పరాహ్ణసమయే పూర్వానచే త్తద్వయోః । పూర్వైవత్రి ముహూర్త గాస్త సమయే నో చేత్పరైవోచితా ॥

తా॥ అహః ప్రమాణ ఘటికలను ఆయిదుపాళ్ళు చేయునది. వానిలో మొదటిభాగము ప్రాతఃకాలము. ౨ వ భాగము సంగమ కాలము. 3 వది మధ్యాహ్నము. ౪ వది అపరాహ్ణము. ౫ వది సాయాహ్నము. ఈ అయిదుకాలములలో ౪ వ అపరాహ్ణ కాలమున నేతిథి ఘటికలు వ్యాపించియుండునో ఆ తిథి శ్రాద్ధాది పైతృకము మొదలగు సత్కర్మలకు ముఖ్యము. ఒకతిథికి రెండుదినములలో వ్యాప్తిగలిగియుంటే యేదినమున అధికముగానుండునో దాని నాచరింపవలయును. రెండుదినములలో అపరాహ్ణవ్యాప్తి సమముగానుండిన పూర్వమనఁగా మొదటి దినమే ముఖ్యము, రెండు అపరాహ్ణములలోను వ్యాపింపకపోయిని పూర్వదినమున సాయాహ్నవ్యాప్తి చక్కగానుండిన నాఁడేముఖ్యము. రెండు అపరాహ్ణములలోను సమముగా నుండినప్పుడు తిథి వృద్ధిపక్షమున రెండవనాఁడును, క్షయపక్షమున మొదటినాఁడును కర్తవ్యము. దీనినెఱిఁగి శిష్టులందఱును ఆచరిరకపుచున్నారు, ఇఁక సంకల్ప స్నాన దాన వ్రత దేవపూజాదుల

లో విశేష విధులు గలుగునవి తప్ప తక్కినవన్నియు సత్కర్మలకును సూర్యోదయకాలమున నేతిథి గలిగియుండునో ఆతిథియే సంకల్పము నకు ముఖ్యము.

కించ॥ శ్లో॥ యాంతిథిం సమనుప్రాప్య ఉదయం యాతి భాస్కరః । సాతిథి స్సకలాజ్ఞేయా స్నానదాన వ్రతాదిషు ॥

తా॥ సూర్యుఁడు యేతిథియందుదయించునో ఆ తిథి స్నాన దాన వ్రతములు మొదలుగాఁగల సకలకార్యములకు ప్రాముఖ్యము. ఆతిథియందే సంకల్పము. ఇతి మృతతిథినిర్ణయ స్సమాప్తః.

* శ్రాద్ధ స మ యే త్యా జ్య వి ష య ః *

జ్యోతిస్సంగ్రహే ॥ శ్లో॥ స్నానే దానే జపే హోమే వైశ్వదేవే సురార్చనే । ప్రాయశ్చిత్తే తథాశ్రాద్ధే ప్రశస్తావిషనాడికాః ॥

తా॥ స్నానకాలమునందు. దానకాలమందు, జపకాలమందు, హోమకాలమందు, వైశ్వదేవకాలమందు, దేవతార్చనకాలమందు, ప్రాయశ్చిత్తాదులయందు, శ్రాద్ధకాలమందు, త్యాజ్యము వచ్చినప్పటికిని పై కార్యములు చేయవచ్చును

కించ॥ ప్రాచీనగ్రంధే॥ శ్లో॥ ఆసనే శయనే భోజ్యే మలమూత్రోత్సృజేతథా । ఉగ్రకర్మణ్యస్త్రవధా ప్రశస్తా విషనాడికాః ॥

తా॥ కూర్చుండుటయందు, నిద్రించుట, భోజనకాలము, మలమూత్రములు విడుచుట, చెడుపనివిషయమై, అస్త్ర ప్రయోగాదులయందును విషఘడియలు నింద్యములుగావు.

ఇతి శ్రాద్ధసమయే త్యాజ్యవిషయ స్సమాప్తః

* దా నా ది ఫ ల ని రూ ప ణ మ్ *

అయ్యా, ౮౪ లక్షల జీవరాసులలో నీమనుష్యజన్మము లభించుట బహుదుర్లభము. ఇట్టిజన్మము లభించియు దాన ధర్మాదులు చేయకయుండు మనుష్యుఁడు మఱుజన్మమునందు దరిద్రుఁడై పుట్టునని స్మృతులు ఘోషింపుచుండెను. లోకమందు మనము రుజూచుచుంటిమి. మనుష్య జన్మమునందు దరిద్రుఁడై పుట్టి పాపకార్యములఁ జేయుచు అందువలన నరకముఁజెంది సమస్తబాధల నోర్వలేక దుఃఖింపుచు మఱల దరిద్రుఁడుగా పుట్టును. తత్ప్రమాణము—

శ్లో॥ అదానదోషేణ భవేద్దరిద్రో దారిద్ర్య దోషేణ కరోతి పాపం । పాపాదవశ్యం నరకం ప్రయాతి పునర్దరిద్రః పునరేవ పాపీ ॥
అన్నట్లు దానముచేయని దోషమువల్లనే వాఁడు దరిద్రుఁడుగా బుట్టుచు మఱల గిట్టుచు యీప్రకారము సంసార సాగరమునందగిలి అల్లాడుచుండును గాని ఒకప్పుడయినను ముక్తిపొందజాలఁడు.

శ్లో॥ దరిద్రాయ కృతందానం శూన్య లింగస్య పూజనం । అనాథ ప్రేత సంస్కార మశ్వమేధసమం విదుః ॥

తా॥ దరిద్రునికొఱకు చేయఁబడిన దానమును, పూజలేనిగుళ్ళకు పూజగలుగఁజేయుటయు, దిక్కులేని పీనుగనెత్తికాల్చుటయు ఈ మూఁడును అశ్వమేధయాగము చేయుటవలన గలుగు ఫలమునకు సమానమగు ఫలమునిచ్చునని బహుగ్రంథములు చెప్పుచున్నవి.

శ్లో॥ అనిత్యాని శరీరాణి విభవోనైవ శాశ్వతః। నిత్యం సన్నిహితో మృత్యుః। కర్తవ్యో ధర్మసంగ్రహః॥

తా॥ ఈ శరీరము నిత్యముకానిది. సంపదలు నిలుకడలేనివి. మృత్యుదేవత దగ్గరనే కాచియున్నది. కాఁబట్టి మనము పితృ మాతృ కర్మలందయినా తనశక్తికొలఁది దానధర్మములు చేయుటచే ఈ జన్మము వచ్చినందున తన పితరులు సంతోషిండమేగాక తనకు రాఁబోవు జన్మమందు మహాభాగ్యవంతుఁడై జ్ఞానముగలవాఁడై ధనముగల గృహాదులందు జన్మించును. ఇదియునుఁగాక-

శ్లో॥ చలాలక్ష్మీశ్చలాః ప్రాణాశ్చలో దేహోపి యౌవనం । చలం చలశ్చ సంసారః కీర్తిర్ధర్మశ్చ నిశ్చలౌ ॥

తా॥ సంపదలు, ప్రాణము, దేహము, యౌవనము, సంసారము యివియన్నియును నీటిబుగ్గలరీతిగా అస్థిరములైనవి. అయితే సత్యముగా కీర్తియు ధర్మమును యీరెండుమాత్రమే స్థిరముగానుండును.

శ్లో॥ అర్థాః పారదచంచలాః గిరినదీ వేగోపమంజీవితం। ధర్మం యోనకరోతి నిశ్చలమతిః స్వర్గార్గళోద్ఘాటనం । పశ్చాత్తాప యుతో జరాపరిణత శోకాగ్నినా దహ్యతే । తస్మా న్మాతృ పితృ క్రియాది సమయే దానం ప్రశస్తం స్మృతమ్ ॥

తా॥ సంపదలు పాదరసమువలె నిలకడగానివి, కొండమీఁద నుండి క్రిందికి ప్రవహించునదులు యెంత శీఘ్రముగా ప్రవహించునో అంత శీఘ్రముగా జీవితము పారిపోవును. సముద్రమునందలి అలల యందు బుట్టిన నీటితుంపరలు యెట్లునిలకడలేకపోవునో అట్లు మానవ జన్మము నిలకడలేనిదాను. సముద్రమునందలి నురుగురీతిగా మన జీవితకాలము అస్థిరమైనది కాఁబట్టి స్వర్గద్వారమునకు ఆడ్డముగా మూసియుండెడు తలుపును దెఱచి మనలను స్వర్గమునజేర్చి సకల సౌఖ్యములను బొందునట్లుజేసెడు ధర్మము నెవ్వఁడు చేయఁడో వాఁడు మరణకాలమువ శోకాగ్నిచేత తపించును. కాఁబట్టి తల్లి దండ్రుల శ్రాద్ధాది దినములయందయినను దానముజేయుట ప్రశస్తము.

శ్లో॥ ధర్మః శర్మ భుజంగపుంగవపురీ సారం విధాతుంక్షమో। ధర్మః ప్రాపిత మర్త్యలోక విపుల ప్రీతి స్తథాశంసినా। ధర్మస్స్వర్న గరీ నిరంతరసుధా స్వాదోదయస్యాస్పదం। ధర్మః కిం నకరోతి ముక్తి వనితా సంభోగ భాగ్యాంతరమ్ ॥

తా॥ ధర్మము నాగేంద్ర పట్టణమునందలి స్థిరమైన సుఖము ననుభవించునట్లు చేయును. భూలోకమున ధర్మముఁ జేయువానికే మంచి కీర్తియు, జనులవలన ప్రీతియు కలుగును. మఱియు ధర్మము స్వర్గలోకమునందలి దేవామృతము పానముచేసి చావు పుట్టుకలు లేక సదా దేవేంద్రభోగముల ననుభవించునట్లుచేయును. ధర్మమువలన సకలసుఖములుకల్గును. ధర్మము ముక్తికాంతతోభోగించునట్లుజేయును.

శ్లో॥ ఏవం త్యాగగుణశ్లాఘ్యః సర్వేషు గుణరాశిషు। త్యాగా జ్జగతి పూజ్యంతే పశు పాషాణ పాదపాః ॥

తా॥ దానము చేయునట్టి గుణమే సకల గుణములలోపల సద్గుణము. దానముచేయువాఁడే గుణవంతుఁడు- పశువులలో కామధేనువును, వృక్షములలో కల్పవృక్షమును, శిలలలో చింతామణియను శిలయును యెవరెవరు యేదియడిగినను తడవులేక నిచ్చునట్టి గుణమును కలిగియుండుటవల్లనేగదా అవి దేవతలు, మనుష్యులు మొదలయిన వారిచేత సదా పూజింపఁబడుచున్నవి. ఇంతియేగాదు-

దాన మాహాత్మ్యమందు- శ్లో॥ సాలగ్రామ శిలాం పృథ్వీం కన్యాం విద్యాంచ వైదికీం । యోదత్తేయశ్చగృహ్ణాతి తావుభౌస్వర్గ గామినౌ ॥ అని చెప్పఁబడినది.

ఆదిత్యపురాణమందు- శ్లో॥ జ్ఞానదాదధికం కించిద్దృశ్యతే భువనత్రయే । దానేన ప్రాప్యతే స్వర్గః ॥ అని చెప్పఁబడినది. యస్య విత్తం నధర్మాయ నోపభోగాయ తస్యవిత్తం నిరర్థకమ్ ॥

గరుడపురాణమందు- శ్లో॥ పితు శ్శతగుణం దానం సహస్రం మాతురుచ్యతే । భగిన్యాం దశసహస్రం సోదరే దత్తమక్షయమ్ ॥

తా॥ దానాదులవలన స్వర్గ పశు పుత్ర విత్తాదులును, కీర్తియును గలుగుచున్నవి. అందువలన దానమునకన్న నధికమైన దెక్కడను మూఁడులోకములయం దేదియును లేదు. ఎవ్వనియొక్క ద్రవ్యము ధర్మము కొఱకైనను, తానను భవించుట కొఱకైనను ఉపయోగించునో అతని ద్రవ్యము సార్థకము లేకున్నచో నిరర్థకము.

కించ॥ మనుస్మృతౌ॥ శ్లో॥ వారిద స్తృప్తిమాప్నోతి సుఖ మక్షయమన్నదః । తిలప్రదః ప్రజామిష్టం దీపదశ్చక్షు రుత్తమమ్ ॥

తా॥ జలమునిచ్చినవాఁడు క్షుత్పిపాసలులేని తృప్తినిబొందును అన్నదాత యక్షయసుఖమునొందును. తిలలనిచ్చువాఁడు తనకిష్టమగు సంతానముగలవాఁడగును. దేవ బ్రాహ్మణాదుల కుపయోగముగ దీపంబిడినవాఁ డుత్తమములగు చక్షుస్సుల నొందును.

శ్లో॥ భూమిదో భూమిమాప్నోతి దీర్ఘమాయు ర్హిరణ్యదః । గృహదోఽగ్ర్యాణివేశ్మాని రూప్యదో రూపముత్తమమ్ ॥

తా॥ భూదాత భూపతియగును- సువర్ణము దానమిచ్చువాఁడు దీర్ఘాయుష్యము నొందును- గృహప్రదుఁడు మంచి గృహములుగలవాఁడగును. వెండి నిచ్చినయతఁ డందఱికంటె నెక్కుడు సౌందర్యము గలవాఁడగును.

శ్లో॥ వాసోద శ్చంద్రసాలోక్య మశ్విసాలోక్య మశ్వదః। అనడుత్ప్రదశ్శ్రియం పుష్టాం గోదోబ్రధ్నస్య విష్టపమ్ ॥

తా॥ వస్త్రదాత చంద్రలోకమును, గుఱ్ఱమునిచ్చినవాఁ డశ్వినీదేవతల లోకమును, యెద్దునిచ్చునేని సంపూర్ణనుగుసంపత్తిని, గోవు నిచ్చినయతఁడు సూర్యలోకమును నొందును.

శ్లో॥ యాన శయ్యాప్రదో భార్యా మైశ్వర్య మభయప్రదః। ధాన్యద శ్శాశ్వతంసౌఖ్యం బ్రహ్మదో బ్రహ్మసాష్టితామ్ ॥

తా॥ రథాదియానములు శయ్యలు నొసఁగినవానికి భార్యాలాభమగును. ప్రాణుల కభయమిచ్చునతఁడు- ప్రాణహింస చేయనివాఁడు గొప్ప యైశ్వర్యమును బొందును. ధాన్యముననఁగా శాలి యవ గోధూమాదుల నిచ్చువాఁడు శాశ్వత సుఖమునొందును. వేదమును జెప్పినను- తదర్థమును దెలిపినను బ్రహ్మ లోకమునందు ముక్తుఁడగును.

శ్లో॥ సర్వేషామేవ దానానాం బ్రహ్మదానం విశిష్యతే। వార్యన్న గోమహీవాస స్తిలకాంచన సర్పిషామ్ ॥

తా॥ అన్నోదక గోమహీ తిల కాంచనాది దానము. లేవి గలవో వాని యన్నింటిలోను వేద వేదాంగములను బ్రాహ్మణునికిఁ జెప్పుట యుత్కృష్ట ఫలప్రదంబగును.

శ్లో॥ యేనయేనతు భావేన యద్యద్దానం ప్రయచ్ఛతి। తత్తత్తేనైవ భావేన ప్రాప్నోతి ప్రతి పూజితః ॥

తా॥ ఎవరు యేయే అభిప్రాయముచే స్వర్గా ద్యపేక్షచేగాని, ముముక్షువైతే నిష్కామనచేగాని యేదియేది దానముచేయునో ఆ యా భావముచే నాయా దానముల ఫలముగా జన్మాంతరమందు పూజితుఁడై దానిదాని ఫలమును బొందుదురు.

శ్లో॥ ధర్మం శనైస్సంచినుయా ద్వల్మీకమివ పుత్రికాః। పరలోక సహాయార్థం సర్వభూతాన్యపీడయన్ ॥

తా॥ భూతపీడ లేనుండ పరలోక సహాయార్థమై ధర్మమును చెదలపురుగులు పుట్టఁబెట్టినట్లు మెల్లమెల్లగా వృద్ధినొందించవలెను.

శ్లో॥ నాముత్రహి సహాయార్థం పితా మాతావతిష్ఠతః। నపుత్రి దారా నజ్ఞాతి ర్ధర్మస్తిష్ఠతి కేవలః ॥

తా॥ పరలోకమునందు సహాయులు తల్లి- తండ్రి- భార్య- పుత్రుడు- జ్ఞాతి- వీరెవ్వరును గాదు. ధర్మమొక్కటియే పరలోక సహాయమై యుండును. సకల చుట్టములు తనతోఁగూడ వచ్చు వారుగారు. వాఁడుచేసిన పాపముగాని పుణ్యముగాని వానివాని వెంటనంటిపోవును ఒక మనుష్యుఁడు యెంత ధనవంతుఁడైనను దానమూలముగా నిచ్చినది తప్ప తక్కిన ద్రవ్యమంతయు తనకు చెందునదిగాదు, పూర్వజన్మమందు విశేషముగ ద్రవ్యమార్జించి దానిని సత్కర్మలయందును, దానాది క్రియలయందును ఉపయోగించిన వాఁడే యీజన్మమున మహాభాగ్యవంతుఁడగును, అట్టివాఁడీ జన్మమున విశేష భక్తిశ్రద్ధలతోడ సత్కర్మములఁజేసెనేని యింకొకజన్మమున మిగుల భాగ్యవంతుఁడై ధర్మార్థ కామమోక్షముల కర్హుఁడగును. భక్తిశ్రద్ధలులేక ధర్మముఁజేసినను ఆధనము వ్యర్థము- భక్తి శ్రద్ధలతో నొనర్చిన ధర్మము కొంచెమైనను కొండంతయగును. ఎట్టి కార్యమునకుగాని మనస్సు నిర్మలముగా నుండవలయును. మనో నిశ్చయములేక చేసిన తపముగాని, దానముగాని, ధర్మముగాని నిరర్థకంబగును. ప్రతిమానవుఁడును తనకు రోగమువచ్చుననియు, వృద్ధత్వము వచ్చుననియు, బలముతగ్గుననియు చక్కఁగాదెలిసికొని అంత్యకాలమందు సద్గతిఁబొందుట బాల్యములో వివేకము దెలిసినవిమొదలు సత్కార్యములుచేయుచు రావలెను. సత్కర్మములను రేపుచేయుదము, తర్వాతచేయుదమను తలంపుకూడదు. ఏలననఁగా, దేహము నిత్యము కనుక సాధ్యమైనమట్టుకు తలఁచిన పని తలఁచినట్లు చేయవలయును. ప్రపంచమందు పుణ్యాత్ములుచేసిన స్థిరమగు యేర్పాట్లు యెన్ని జీవరాసులు బ్రతుకుచున్నవో చూడుడు. మనము యెన్నాళ్ళు బ్రతికినను మరణము స్థిరమని తలఁచువారు బహు అరుదుగానుండెదరు. లోకమందు ఒకవంశములో నొక పుణ్యాత్ముఁడు సత్రము, వనము, తటాకము, ధతనిక్షేపము శివాలయము, కూపము, గ్రంథము మొదలగు నిట్టి మహోపకారములలో నొకదానిని ప్రతిష్ఠించి సందున అశేషజనులు అట్టివారిని నిత్యము స్మరింపుదురు. అట్టివారు మృతిఁబొందినను బ్రతికియున్నవారితో సమానులే. వారికి స్వర్గమే

నిశ్చయము. మన జీవితకాలము విచారింపఁగా రేపో మాపో అన్నట్లుండెను. ఇంతలో త్రోవదోచుట, తప్పుసృష్టులు జేయుట, హత్యఁజేయుట మొదలగు తప్పుకార్యములఁజేసి సంపాదించి దారాపుత్రులు మొదలగు బంధువులకుఁ బెట్టును. అందువలన యీ జీవునకు ఫలము కలదా ? లేదు. ఎవ్వఁడైతే పాపకార్యములను జేయునో వాఁడు మాత్రమే దానిఫలము ననుభవింపవలెను. అనఁగా నరకకూపమందు బడి చాలాకాలము నాబాధకోర్వలేక యేడ్చుచుండును. తిరిగి అట్టి మహాపాపనివృత్తికొఱకు మఱుజన్మంబున తానుచేసిన పాపమునకే అట్టి దుష్కృతశేషము ననుభవించుటకు నీచజన్మమందు మహారోగవంతుఁడై పుట్టుచు గిట్టుచు నుండును కాని ఒకప్పుడయినను భగవద్భక్తియు, దేవబ్రాహ్మణ గురుపూజయు, విద్యాదానది మహాదానములు మొదలగు మహోపకారములను తాను జేయుటకు శక్తిలేకపోయినను చేయువారికయినా తాను సహాయభూతుడై ఆధర్మములను వృద్ధిజేసినట్లాయెనా యితనికికూడ ఫలముగలదు. కాని దానప్రదాతకు మాత్రము ఇహలోక పరలోకములయందు బహుకీర్తియు, ప్రతిష్ఠయు అందువలన స్వర్గము నిశ్చయముగా కలుగునని గ్రంథములు ఘోషింపుచున్నవి. కనుక అటువంటివానిజన్మము సార్థకము. లేకున్నచో నిరర్థకము పట్టిమాటలతో నేమిప్రయోజనము- తన శక్తికొలఁది తాను జీవించియుండఁగానే గోదానాది మహాదానములు తత్క్షణమే జఱుపవలయును. దేహమనిత్యముగనుక పుణ్యకార్యముల విషయమై తలఁచినపని తలఁచినట్లు చేయుట ప్రథమకర్తవ్యము.

* కారుణ్య విషయః *

శ్లో॥ ఆదౌ పితా తథా మాతా సాపత్నీ జననీతథా। మాతామహః స్సపత్నీకా ఆత్మపత్నీ త్వనంతరమ్ ॥ సుత భ్రాతృ పితృవ్యాశ్చ మాతులాస్సహ భార్యకా। దుహితా భగినీచైవ దౌహిత్రోభాగినేయకః ॥ పితృష్వసా మాతృష్వసా జామాతా భావుక స్నుషా। శ్వశురశ్యాలకశ్చైవ స్వామినో గురురర్థినః ॥ కించ ॥ (జనక పితృమాతౄణాం తర్పణం విశేషః)

తా॥ ముందు తల్లి దండ్రులు, పిదప సవతితల్లి, అటు పిమ్మట మాతామహః మాతుః పితామహః మాతుః ప్రపితామహులు, మాతామహీ మాతుః పితామహీ మాతుః ప్రపితామహీలు, తనభార్య, కుమారుఁడు, అన్నదమ్ములు, పినతండ్రి, పెదతండ్రి, మేనమామ, మేనమామభార్య, కుమార్తె, తోడబుట్టువు. మనుమఁడు, మేనల్లుఁడు మేనత్తలు, పినతల్లి, పెదతల్లులు, అల్లుఁడు, లోఁబుట్టువుల భర్త, కోడలు, భార్యయొక్క తండ్రి, భార్యయొక్క సోదరుఁడు, గురువు, యాచకులు వీరలు క్రమముగ కారుణ్యములోనివారని తెలియవలెను.

అక్క (జ్యేష్ఠభగిని)
అత్త (శ్వశ్రువు)
అన్న (జ్యేష్ఠభ్రాత)
అన్నకూతురు (జ్యేష్ఠభ్రాతృపుత్రి)
అన్నకొడుకు (జ్యేష్ఠభ్రాతృపుత్రః
అప్పకూతురు (జ్యేష్ఠభగినీపుత్రి)
అప్పకొడుకు (జ్యేష్ఠభగినీపుత్రుఁడు
అప్పమగడు (భావుకుడు)
అమ్మమ్మ (మాతామహీ)
అల్లుడు (జామాత)
తమ్మునికొడుకు (కనిష్ఠభ్రాతృ పు॥)
తల్లిచెల్లెలు (కనిష్ఠమాతృభగిని)
తల్లి అప్పకూతురు (జ్యేష్ఠమాతృ భగినీ పుత్రిక)
కూతురు (దుహిత)
కొడుకు కూతురు (పౌత్రి)
చెల్లెలు (కనిష్ఠభగిని)
చెల్లెలుకూతురు (కనిష్ఠభగినీపుత్రి
చెల్లెలికొడుకు (క॥ భ॥ పుత్రుడు)
చెల్లెలిమగడు (భావుకుడు)
తండ్రి (పిత)

తండ్రి తండ్రి (పితామహుఁడు)
తమ్ముడు (కనిష్ఠభ్రాత)
తమ్మునికూతురు (క॥ భ్రాతృపుత్రి)
పినతల్లికొడుకు (క॥ మా॥ భ॥ పు॥
పెదతండ్రి (జ్యేష్ఠపితృవ్యుడు)
పెదతండ్రికూతురు (జ్యేష్ఠ పితృవ్య పుత్రి)
తల్లి అప్పకొడుకు (జ్యేష్ఠ మాతృ భగినీ పుత్రుఁడు)
నాయనమ్మ (పితామహీ)
పినతండ్రి (కనిష్ఠపితృవ్యుడు)
పినతండ్రి కూతురు (క॥ పి॥ పుత్రి)
పినతండ్రి కొడుకు (క॥ పి॥ పు॥)
పినతండ్రిభార్యా (క॥ పి॥ పత్నీ)
పినతల్లికూతురు (క॥మా॥భ॥పుత్రి
పెదతండ్రికొడుకు (జ్యేష్ఠ పితృవ్య పుత్రుడు)
పెదతండ్రిభార్యా (జ్యే॥ పి॥పత్నీ
భార్యసోదరుడు (స్యాలకుడు)
మగని తమ్ముని కూతురు (భర్తృ కనిష్ఠ భ్రాతృ పుత్రి)

మనుమరాలు (దౌహిత్రి)	మేనత్తకూతురు (పితృభగినీపుత్రి)
మేనత్త (పితృభగిని)	మేనత్తకొడుకు (పితృభ॥పుత్రుడు

కాత్యాయనః॥ శ్లో॥ సంకల్పాసనయోష్షష్టి ద్వితీయావాహనే తథా । అన్నదానే చతుర్థీస్యా చ్ఛేషాస్సంబుద్ధయస్మృతాః ॥

పారస్కరః॥ శ్లో॥ అర్ఘ్యదానేచ సంకల్పే పిండదానే తథాక్షయే । గోత్ర సంబంధనామాని తథా శత్ప్రతిపాదయేత్॥

ఇతి కారుణ్య విధిస్సమాప్తః.

* కారుణ్య శబ్దములు. *

ఋకారాంతః- పుంలింగః-పితృశబ్దః-(తండ్రి)

విభక్తిః.	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	పితా	పితరౌ	పితరః
సం	హేపితః	హేపితరౌ	హేపితరః
ద్వి	పితరః	పితరౌ	పితౄన్
తృ	పిత్రా	పితృభ్యాం	పితృభిః
చ	పిత్రే	పితృభ్యాం	పితృభ్యః
పం	పితుః	పితృభ్యాం	పితృభ్యః
ష	పితుః	పిత్రోః	పితౄణాం
స	పితరి	పిత్రోః	పితృషు

ఏవం భ్రాతా- జామాతా- ఇత్యాదయః.

ఋకారాంత - స్త్రీలింగో - మాతృశబ్దః - (తల్లి)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	మాతా	మాతరౌ	మాతరః
సం	హేమాతః	హేమాతరౌ	హేమాతరః
ద్వి	మాతరం	మాతరౌ	మాతౄః
తృ	మాత్రా	మాతృభ్యాం	మాతృభిః
చ	మాత్రే	మాతృభ్యాం	మాతృభ్యః
పం	మాతుః	మాతృభ్యాం	మాతృభ్యః
ష	మాతుః	మాత్రోః	మాతౄణాం
స	మాతరి	మాత్రోః	మాతృషు

ఏవం దుహితా- ఇత్యాదయః.

ఈకారాంత స్త్రీలింగో జననీ శబ్దః (జనకతల్లి)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	జననీ	జనన్యౌ	జనన్యః
సం	హేజనని	హేజనన్యౌ	హేజనన్యః
ద్వి	జననీం	జనన్యౌ	జననీః
తృ	జనన్యా	జననీభ్యాం	జననీభిః
చ	జనన్యై	జననీభ్యాం	జననీభ్యః
పం	జనన్యాః	జననీభ్యాం	జననీభ్యః
ష	జనన్యాః	జనన్యోః	జననీనాం
స	జనన్యాం	జనన్యోః	జననీషు

ఏవం భగినీ- పితృభగినీ- మాతృభగినీ- దేవీ- దాసీ- ఇత్యాదయః.

ఆకారాంతః పుంలింగో మాతామహ శబ్దః (తల్లితండ్రి)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	మాతామహః	మాతామహౌ	మాతామహాః
సం	హేమాతామహ	హేమాతామహౌ	హేమాతామహాః
ద్వి	మాతామహం	మాతామహౌ	మాతామహాన్
తృ	మాతామహేన	మాతామహాభ్యాం	మాతామహైః
చ	మాతామహాయ	మాతామహాభ్యాం	మాతామహేభ్యః
పం	మాతామహాత్	మాతామహాభ్యాం	మాతామహేభ్యః
ష	మాతామహస్య	మాతామహయోః	మాతామహానాం
స	మాతామహే	మాతామహయోః	మాతామహేషు

ఏవం దౌహిత్రః- భాగినేయః- భావుకః- ఇత్యాదయః

ఈకారాంత స్త్రీలింగో మాతామహీ శబ్దః (తల్లితల్లి)

	ఏకవచనమ్.	ద్విచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	మాతామహీ	మాతామహ్యౌ	మాతామహ్యః
ం	హేమాతామహి	హేమాతామహ్యౌ	హేమాతామహ్యః

ద్వి	మాతామహీం	మాతామహ్యౌ	మాతామహీః
తృ	మాతామహ్యా	మాతామహీభ్యాం	మాతామహీభిః
చ	మాతామహ్యై	మాతామహీభ్యాం	మాతామహీభ్యః
పం	మాతామహ్యాః	మాతామహీభ్యాం	మాతామహీభ్యః
ష	మాతామహ్యాః	మాతామహ్యోః	మాతామహీనాం
స	మాతామహ్యాం	మాతామహ్యోః	మాతామహీషు

ఈకారాంతః స్త్రీలింగో పత్నీశబ్దః- (భార్య)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	పత్నీ	పత్న్యౌ	పత్న్యః
సం	హేపత్ని	హేపత్న్యౌ	హేపత్న్యః
ద్వి	పత్నీం	పత్న్యౌ	పత్నీః
తృ	పత్న్యా	పత్నీభ్యాం	పత్నీభిః
చ	పత్న్యై	పత్నీభ్యాం	పత్నీభ్యః
పం	పత్న్యాః	పత్నీభ్యాం	పత్నీభ్యః
ష	పత్న్యా	పత్న్యోః	పత్నీనాం
స	పత్న్యాం	పత్న్యోః	పత్నీషు

ఏవం దేవీ- దాసీ- ఇత్యాదయః

అకారాంతః పుంలింగో సుతశబ్దః- (పుత్రుఁడు)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	సుతః	సుతౌ	సుతాః
సం	హేసుత	హేసుతౌ	హేసుతాః
ద్వి	సుతం	సుతౌ	సుతాన్
తృ	సుతేన	సుతాభ్యాం	సుతైః
చ	సుతాయ	సుతాభ్యాం	సుతేభ్యః
పం	సుతాత్	సుతాభ్యాం	సుతేభ్యః
ష	సుతస్య	సుతయోః	సుతానాం
స	సుతే	సుతయోః	సుతేషు

ఏవం మాతులః- భావుకః- శ్వశురః- స్యాలకః- గుప్త-
దాసః- ప్రేతః- ఇత్యాదయః.

అకారాంత స్త్రీలింగో స్నుషా శబ్దః (కోడలు)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	స్నుషా	స్నుషే	స్నుషాః
సం	హేస్నుషే	హేస్నుషే	హేస్నుషాః
ద్వి	స్నుషాం	స్నుషే	స్నుషాః
తృ	స్నుషయా	స్నుషాభ్యాం	స్నుషాభిః
చ	స్నుషాయై	స్నుషాభ్యాం	స్నుషాభ్యః
పం	స్నుషాయాః	స్నుషాభ్యాం	స్నుషాభ్యః
ష	స్నుషాయాః	స్నుషయోః	స్నుషాణాం
స	స్నుషాయాం	స్నుషయోః	స్నుషాసు

ఏవం గుప్తా - ప్రేతా - ఇత్యాదయః,

ఊకారాంత స్త్రీలింగో శ్వశ్రూ శబ్దః (అత్త)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	శ్వశ్రూః	శ్వశ్ర్వౌ	శ్వశ్ర్వః
సం	హేశ్వశ్రు	హేశ్వశ్ర్వౌ	హేశ్వశ్ర్వః
ద్వి	శ్వశ్రూం	శ్వశ్ర్వౌ	శ్వశ్రూః
తృ	శ్వశ్ర్వా	శ్వశ్రూభ్యాం	శ్వశ్రూభిః
చ	శ్వశ్ర్వై	శ్వశ్రూభ్యాం	శ్వశ్రూభ్యః
పం	శ్వశ్ర్వాః	శ్వశ్రూభ్యాం	శ్వశ్రూభ్యః
ష	శ్వశ్ర్వాః	శ్వశ్ర్వోః	శ్వశ్రూణాం
స	శ్వశ్ర్వాం	శ్వశ్ర్వోః	శ్వశ్రూషు

ఉకారాంతః పుంలింగో గురు శబ్దః (గురువు)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	గురుః	గురూ	గురవః
సం	హేగురో	హేగురూ	హేగురవః

ద్వి	గురుం	గురూ	గురూన్
తృ	గురుణా	గురుభ్యాం	గురుభిః
చ	గురవే	గురుభ్యాం	గురుభ్యః
పం	గురోః	గురుభ్యాం	గురుభ్యః
ష	గురోః	గుర్వోః	గురూణాం
స	గురౌ	గుర్వోః	గురుషు

వకారాంతః పుంలింగో స్వామి శబ్దః (స్వామి)

	ఏకవచనమ్.	ద్వివచనమ్.	బహువచనమ్.
ప్ర	స్వామీ	స్వామినౌ	స్వామినః
సం	హే స్వామిన్	హే స్వామినౌ	హే స్వామినః
ద్వి	స్వామినం	స్వామినౌ	స్వామినః
తృ	స్వామినా	స్వామిభ్యాం	స్వామిభిః
చ	స్వామినే	స్వామిభ్యాం	స్వామిభ్యః
పం	స్వామినః	స్వామిభ్యాం	స్వామిభ్యః
ష	స్వామినః	స్వామినోః	స్వామినాం
స	స్వామిని	స్వామినోః	స్వామిషు

ఏవం శర్మా - వర్మా - ఇత్యాదయః.

గ్రంథవిస్తరభయంబున కొన్ని శబ్దము లీగ్రంథమం చేర్చనైతిని.

* శ్రాద్ధాదులవలన పితృదేవతలు సంతోషించుట. *

అయ్యా, యీ కలికాల మహిమవలన కొందఱు పుత్రులు మాతాపితరులను సదా దూషింపుచు వారుమృతులైనవెనుక వారికి సకాలములయందు శ్రాద్ధములఁజేయక మా తల్లిదండ్రులు తినవచ్చినారా, పురోహిత బ్రాహ్మణులకొఱకు యీ శ్రాద్ధను లేర్పడినవనే అభిప్రాయము గలవారలగుచున్నారు.

శ్లో॥ పున్నామ్నో నరకద్యస్మాత్పితరం త్రాయతే సుతః। తస్మాత్పుత్ర ఇతిప్రోక్తస్స్వయమేవ స్వయంభువా॥ అనఁగా పుత్రుఁడు పుట్టుటచేత తండ్రికి సద్గతి నిచ్చుచున్నాఁడుగదా ? పుత్రుఁడుపుట్టుట

చేత తండ్రియొక్క దుఃఖము నివర్తించును. ధర్మ ప్రజా సంతతి పరంపరను తనతో పోనియ్యక పెంచినదగుటచే తండ్రికి దుఃఖనివృత్తి యగును.

శ్లో॥ జీవతో వాక్యకరణాత్ ప్రత్యబ్దంభూరిభోజనాత్। గయాయాం పిండదానాచ్చ త్రిభిః పుత్రస్య పుత్రతా ॥ నాస్తిమాతృసమం నాస్తిపిత్రోసమోగురుః । తయోర్నిత్యం ప్రియం కుర్యాత్కర్మణా మనసాగిరా ॥ అయ్యా, తల్లితో సమానమైన దైవమును, తండ్రితో సమానమైన గురువును లేరు. ఎల్లప్పుడు మనోవాక్కాయములనెడు త్రికరణ శుద్ధిగా వారికిఁ బ్రియముగా నడుచుకొనుచు వారిని సేవింపుచుండుటయే పుత్రలక్షణము. శ్లో॥ భూప్రదక్షిణషట్కేన కాశీయాత్రాయుతేనచ । సేతుస్నానశతైర్యచ్చ తత్ఫలం మాతృవందనే ॥

తా॥ భూమండలమంతయు నాఱునూఱులు తిఱుగుటచేతను, పదివేలమార్లు కాశీక్షేత్రమునకు పోవుటచేతను, నూరుపర్యాయములు సేతుస్నానము చేయుటచేతను యెంతపుణ్యముగల్గునో అంతపుణ్యము సూక్ష్మముగ కలుగును. ఎట్లనఁగా- తనతల్లిగారికి ఒకతూరి ప్రదక్షిణముజేసి భక్తితో నమస్కరించిన ఆఫలము తప్పకకలుగును.

శ్లో॥ అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి స్వర్గోనైవచనైవచ। తస్మాత్పుత్రిముఖందృష్ట్వా భవేత్పశ్చాద్ధితాపసః ॥

తా॥ పుత్రసంతానము లేనివానికి స్వర్గాది భోగములు లేవు. కనుక పుత్రసంతానము కలిగినవెనుకనే తండ్రి సన్యసించితపస్సుజేయవలెను. ఈవిషయమై అనేక ప్రమాణములుగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయనైతిని. పుత్రుఁడైనవాఁడు తల్లి దండ్రుల వద్దనుండి సమస్తమైన ఉపచారములు చేయుచు పిదప వారుగతించినచో వారికి సకాలములయందు దహపోది కర్మలు మొదలగునవిజరిపి తన శక్తికొలఁది దానధర్మములఁ జేయుచురావలెను. పిదప ప్రతిమాసమందును జఱుపు మాసికాది శ్రాద్ధములొనర్చి సంవత్సరవిమోక శ్రాద్ధము, అబ్దికశ్రాద్ధము వఱకును వారివారి కులాచార ప్రకారముగాజఱుపుచు రావలెను. పితృస్థానంబునకిచ్చిన ఆమముగాని, అన్నముగాని పిత్రాదులు దేవరూపులై యుండి లేని మంత్రబలముచేత వారికి చెందుచున్న

వని శాస్త్రములు జెప్పుచున్నవి. అట్లుగాక వారు గంధర్వులై జన్మించియుంటే భోగ్యరూపమైచెందును, పశువులై జన్మించితే తృణరూపమైచెందును. సర్పజన్మమెత్తితే వాయురూపమై యాహారమగును. రాక్షసాది జన్మమెత్తితే అది మాంసరూపమగును. లేక ప్రేతరూపులైతే రక్తమై తృప్తిగలుగును. లేక మనుష్య జన్మము సంభవించితే అన్నాదిరూపముచే జీవుఁడు సంతోషించును. ఆకారణముచేతనే పూర్వులు బంధువులను జ్ఞాతులను బిలచి వారి కందఱికి భోజనములు పెట్టుటకలదు. ఇప్పటికిని ఈయాచారము లోకమందు జఱుగుచునేయున్నది. ఈ విషయమై యనేక ప్రమాణములుగలవు వాని నన్నిటిని ఈ గ్రంథమందు చేర్చనైతిని. శ్రాద్ధదర్పణే విశేషః ॥ శ్లో॥ తస్యతే పితరశ్శ్రుత్వా శ్రాద్ధకాల ముపస్థితం। అన్యోన్యం మనసా ధ్యాత్వా సంపతంతి మనోజవాః । తైర్బ్రాహ్మణైస్సహాశ్నంతి పితరో వాయురూపిణః ॥

తా॥ పితృదేవతలు శ్రాద్ధకాలమురాగానే మనస్సుచే నన్యోన్యము ధ్యానించి యందఱు వాయురూపముచే మనోవేగమున వచ్చి యావాహనముచేసిన బ్రాహ్మణులతో శ్రాద్ధమందు భుజింతురని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి గనుకనే శ్రీరామచంద్రమూర్తి శ్రాద్ధముఁజేయునప్పుడు సీతాదేవి బ్రాహ్మణులయందు దశరథాదులదు జూచెనని కథ వినఁబడుచున్నది. మఱియు కలియుగమునందు శాపము సంభవించినందున పితృదేవతలు దృశ్యముకానేరరు.

శ్లో॥ ప్రావృష్యంతే యమః ప్రేతాన్ పిత్రాంశ్చాపి యమాలయాత్ । విసర్జయతి భూలోకం కృత్వా శూన్యం స్వకం పురం ॥ తే ప్యుత్తాదే॥ ప్రకాంక్షంతి పాయసం మధుసంయుతం । కన్యాగతే సవితరి పితరో యాంతివై సుతాన్ ॥ అమావాస్యా దినే ప్రాప్తే గృహద్వారం సమాశ్రితాః । శ్రాద్ధాభావే స్వభవనం శాపందత్వా వ్రజంతితే ॥ అతో మూలైః ఫలైర్వాపి తథా ప్యుదకతర్పణైః పితృ తృప్తిం పరికుర్వీత నైవ శ్రాద్ధం విసర్జయేత్ ॥

తా॥ వర్షాకాలము తుదిని యముఁడు ప్రేతలను పితృదేవతను దనపురమునుండి భూలోకమునకు బంపును. అప్పుడు వారు

పుత్రాదులిచ్చు పాయస మధువులఁగోలి సూర్యుఁడు కన్యయందు ప్రవేశించినది మొదలు పుత్రుల గృహద్వారము నాశ్రయించి అమావాస్యలోగా శ్రాద్ధము జఱుగనిచో శపించి వెళ్ళిపోదురు. గనుక తనశక్తికొలఁది మూలములు ఫలములు మొదలగువానిచే నయినను, జలతర్పణములచేనయినను వారికిఁ దృప్తిచేయవలెననియున్నది. ఇంతియేకాదు. బ్రహ్మమొదలుగ తృణము పర్యంతం భూతములకుఁదృప్తి యగునని జెప్పఁబడుచున్నది ఎట్లనిన పిశాచాది స్వరూపులకు వికిరాన్నముచేతను తృప్తి. వృక్షాది రూపములకు స్నాన వస్త్రోదకాదులచేతను, మఱి కొందఱికి ఉచ్ఛిష్టపిండాదికముచేతను పితరును తృప్తులగుచున్నారు.

ప్రాచీనగ్రంధే॥ శ్లో॥ అగ్నిహోత్రేణ దేవస్థాః స్వర్గస్థా విప్రభోజనే । యమస్థాః పిండదానేన వికిరం నరకం తథా। దక్షిణామర్త్యలోకేషు అసురాభూరి భోజనాత్ ॥

తా॥ పితృదేవతలు దేవలోకమునందుండునప్పుడు అగ్నిహోత్రముచేతను, అట్లుగాక పితృదేవతలు స్వర్గమందుండునప్పుడు బ్రాహ్మణ భోజనము పెట్టుటచేతను పితరులు యమలోకమందు నప్పుడు పిండ ప్రదానముచేతను, నరకమందుండు నప్పుడు వికిరముచేతను, మర్త్యలోకమందు దక్షిణచేతను, రాక్షసజన్మమందు భూరిభోజనము పెట్టుటచేతను, పితృదేవతలు సంతోషింపుచున్నారు. వారుసంతోషించుటచే కర్తయొక్కవంశము క్రమముగా వృద్ధిబొందును.

శ్లో॥ మృతాహంతు పరిత్యజ్య చండాలః కోటిజన్మసు ॥

తా॥ తల్లిదండ్రుల మృతతిథులు పరిత్యజించినవానికి కోటిజన్మములెత్తినప్పటికిని వానికి చండాలత్వము పోనేరదని శాస్త్రములు ఘోషింపుచున్నవి, పితృకర్మలను జేయుటకు సమ్మతించక దురాత్ముడై యుండెనేని యనేక జన్మంబులయందు మాలవాఁడై పుట్టునని విష్ణుపురాణము జెప్పుచున్నది. పితృదేవతాతృప్తి విచారసమాప్తః.

* అధ పంచగవ్య ప్రాశనమ్.

పరాశరః॥ శ్లో॥ గోమూత్రం గోమయంక్షీర దధిసర్పి కుశోదకమ్ । నిర్దిష్టం పంచగవ్యంతు పవిత్రం పాపశోధనమ్ ॥ గోమూత్రం

కృష్ణవర్ణాయా స్స్వేతాయాశ్చైవ గోమయమ్ । పయశ్చ తామ్ర వర్ణాయా రక్తాయా గృహ్యాతేదధి ॥ కపిలాయా ఘృతం గ్రాహ్యం సర్వం కపిలమేవవా। మూత్రమేక ఫలందద్యా దంగుష్టార్థంతు గోమయం ॥ క్షీరం సప్తఫలందద్యా ద్దధిత్రిఫల మిష్యతే। ఘృతమేకఫలం దద్యా త్పలమేకం కుశోదకమ్ ॥

వృద్ధపరాశరః ॥ శ్లో॥ గోమూత్రం మాషకాణ్యష్టౌ గోమయస్యతు షోడశ । క్షీరస్య ద్వాదశప్రోక్తా దధ్నస్తు దశకీర్తితాః ॥ గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌ తదర్థంతు కుశోదకమ్ ॥ ఏతదశక్త బాలాది విషయం ద్రష్టవ్యమ్ ॥ మాషప్రమాణం పూర్వముక్తమ్ ॥ పంచగవ్య మృతాపూతం స్థాపయేద్ద్విజసన్నిధౌ । గోమూత్రం స్థాపయేత్పూర్వే గోమయం దక్షిణేన్యసేత్ । క్షీరంతు పశ్చిమేస్థాప్యం దధి చైవోత్తరేణతు । ఘృతసాతం తథాగ్నేయ్యా మైశాన్యాంతు కుశోదకమ్ ॥ స్థాప్యపశ్చా దేకపాత్రే తన్మంత్రైస్తానియోజయేత్ । బ్రహ్మకూర్చో దహేత్సర్వం ప్రదీప్తాగ్నిరి వేంధనమ్ ॥ పవిత్రం త్రిషు లోకేషు దేవతాభిరధిష్ఠితమ్ ॥ ప్రయోగః ॥ ఏవం... ర్థం మమ సమస్తపాపక్షయార్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం పంచగవ్య ప్రాశనాఖ్యంకర్మకరిష్యమాణః... పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే ॥ ఆదౌ గణాధిపతి పూజాం కరిష్యే ॥ అథ గణాధిపతిపూజాం పుణ్యాహవాచనంకృత్వా ॥ నారాయణేతి మంత్రేణ పంచగవ్యం నిధాయ ॥ గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిః కుశోదకం ॥ అతినారాయణేతి మంత్రేణ షోడశోపచారై రభ్యర్చ్య॥ కూర్చం కృత్వా ॥ ఏకస్మిన్ పాత్రేపంచగవ్యమేళనం కృత్వా ॥ అథ ప్రాశనం కరిష్యామీతి సంకల్ప్య॥ శ్లో॥ యత్త్వగస్థిగతంపాపం దేహేతిష్ఠతిమామకే। ప్రాశనం పంచగవ్యస్య దహత్యగ్నిరి వేంధనమ్ ॥ ఆచమ్య ॥ సూర్యావలోకనం కుర్యాత్ ॥ తతః గోదానాది బ్రాహ్మణేభ్యో దద్యాత్ ॥ పంచగవ్య ప్రాశనం విప్రద్వారా కార్యమ్ ॥ స్వయంతూష్ణీం పిబేత్॥ తతః విష్ణుతీర్థప్రాశనమ్॥ శ్లో॥ ఓం నమోవాసుదేవాయ నమస్సంకర్షణాయచ । ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ శ్రీధరాయచ విష్ణవే । శ్రీ విష్ణవేనమః ॥ శుద్ధజలం పిబేత్ ॥ ఇతి పంచగవ్య ప్రాశనవిధిస్సమాప్తః.

ఆశౌచధర్మశాస్త్రమ్.

* ముందు రజస్వలాశౌచము వ్రాయుచున్నాను. *

స్త్రీలకు రజోదర్శనమైన దినము మొదలు ౪ వర్ణములవారికి మూఁడుదినములాశౌచము. నాలుగవదినమునందు స్నానముజేసి ఐదవ దినంబున గృహకృత్యములుచేయుట కుపయోగమగును.

రజోదర్శనమైన దినము మొదలు ౧౭ దినములలోఁగా తిఱిగి రజోదర్శనమయ్యేనేని స్నానము. ౧౮ వ దినమునందైతే ౧దినము. ౧౯ వ దినమునందైతే ౨ దినములు. ఆ పైన తిఱిగి రజోదర్శనమయ్యేనేని 3 దినములు.

ద్రావిడాచార మెట్లనిన; అందుదానికి రజోదర్శనమైన దినము మొదలు 3నములు ఆశౌచము. రజోదర్శనమైనది మొదలు ౧౨ దినములలో తిఱిగిరజోదర్శనమయ్యేనేని మూత్రమునందువలెనే శౌచమున శుద్ధియగును. ౧౮ దినముల వఱకు స్నానము. ఆపైని ఆశౌచము మూఁడుదినములు.

* జాతాశౌచ ప్రకరణము. *

జాతాశౌచము- స్రావము, పాతము, ప్రసూతియని మూఁడు విధములు. స్రావమనఁగా గర్భధారణమయినది మొదలు ౪ మాసములలోఁగా గర్భలోనిది చెడి పైకి నీరుగా కారుట.

స్రావము- మృదుస్రావము, కఠినస్రావమని రెండువిధములు. పాతమనఁగా ౫ వ నెలలోను, ౬ వ నెలలోను గర్భములోనిపిండము చెడిపోవుట, ౭ వ నెలమొదలు ప్రసూతి. అనఁగా ప్రసవము.

* మృదుస్రావాశౌచము. *

అందు తండ్రికి స్నానము- జ్ఞాతులకు స్నానమైన నక్కఱలేదు. తల్లికి మూఁడుమాసములలోఁగా 3 దినములు- నాలుగవ మాసమున నాలుగు దినములు ఆశౌచము.

* కఠినస్రావాశౌచము. *

తండ్రికి 3 దినములాశౌచము- సోదరులకు జ్ఞాతులకుస్నానం.

*** పాతాశౌచము. ***

తండ్రికి అశౌచము 3 దినములు- జ్ఞాతులకు 3 దినములు- తల్లికి ఏదవమాసమున ౫ దినములు- ఆఱవమాసమున ౬ దినములు. (ప్రాచీనమడశీతిలో మృదుస్రావమునకును, కఠినస్రావమునకును వివేచనములేకయే తండ్రికిని జ్ఞాతులకును 3 దినములు పురుడు చెప్పఁబడి ది.

*** ప్రసవాశౌచము. ***

మాతామహుని యింటిలో పిల్ల పుట్టినయెడల మాతామహి మాతామహులకు 3 దినములు పురుడు- తల్లి సోదరుల కొక్కదినము భర్త యింట పిల్ల పుట్టినయెడల మాతామహులకు పురుడు లేదు- ఒక్క మగపిల్లయైనను ఒక్కమాఱిద్దరు మగపిల్లలైనను పుట్టినయెడల తల్లికి ౨౦ దినములు పురుడు- ఒక్కమాఱు పుట్టినయిద్దఱఁగా సవలవారు (సంస్కృ) యమళులు ॥ ... (పిల్లచనిపోయి పుట్టినను, బొడ్డుకోయఁబడినతఱువాత పదిదినములలోపున చనిపోయినను దలిదండ్రులకును. జ్ఞాతులకును ౧౦ దినములు పురుడుతప్పదు. మైలలేదు బొడ్డుకోయకమునుపు పిల్ల చనిపోయినను తల్లికి ౧౦ దినములు తండ్రికిని జ్ఞాతులకును మూఁడుదినములు పురుడు. మైలలేదు. (ఆంధ్రాచారము) బొడ్డు కోయకమునుపు శిశువు చనిపోయినయెడల తల్లితోపాటు తండ్రి మొదలగు జ్ఞాతులు ౧౦ దినములు పురుడు పట్టుదురు. సమానోదకులకు త్రిపురుషులవఱకు 3 దినములు. జ్ఞాతులనఁగా కూటస్థుఁడు మొదలు ౭ పురుషులవఱకు నుండువారు సమానోదకులనఁగా ౮ న పురుషుఁడు మొదలు ౧౪ క పురుషుఁడు వఱకు నుండువారు. (ద్రావిడాచారము) కాశ్యపః ॥ శ్లో॥ రాత్రింభాగత్రయంకృత్వా ద్వౌభాగౌ పూర్వవాసరే। ఉత్తరార్ధం పరదినే మృతౌతుమృతసూతయోః॥

తా॥ రాత్రియందు రజోదర్శనము, జాతము, మృతము సంభవించినయెడల ఆరాత్రికాలమును 3 వంతులు చేయవలయును మొదటి రెండువంతుల కాలములోను రజో దర్శనాదులు సంభవించిన యెడల పూర్వదినము. మూఁడవ వంతులో సంభవించెనేని పరదినమని చెప్పదగును.

* మృతాశౌచము. *

పరదినములు వెళ్ళిన పిమ్మట నామకరణము జేయక మునుపు శిశువు మరణించెనేని సపిండులు స్నానముచేతనే పరిశుద్ధులగుదురు. తల్లిదండ్రులకు 3 రాత్రులాశౌచము. కన్యకయైతే ఒక్క దినము. నామకరణమునకు ముందు ఖననమేగాని ఉదక దానాదికము లేదు. నామకరణము చేసినపిమ్మట సంవత్సరమువఱకు దాహఖననములలో నే దైన చేయవచ్చును.

నామకరణానంతరం దంతోత్పత్తికి ముందు పుత్రమరణము కలిగితే దహనముచేసిరేని సపిండుల కొకదినమాశౌచము ఖనన పక్షమునందు స్నానముచేతనే పరిశుద్ధి. తల్లిదండ్రులకు దహన ఖననముల రెంటియందును మూఁడు దినములు కన్యా మరణమునందు త్రిపురుష సపిండులకు దహన ఖననముల రెంటియందును స్నానముచేత శుద్ధికలుగును. తల్లిదండ్రులకు ఒకదినమాశౌచము దంతోత్పత్త్యనంతరం పుత్రమరణము గలిగినేని దహన ఖననములయందు సపిండుల కొకదినమాశౌచము. తల్లిదండ్రులకు మూఁడు రాత్రులు, కన్యకయైతే త్రిపురుష సపిండులకు స్నానముచేతనే శుద్ధి తల్లి దండ్రులకు మూఁడు దినములు. మొదటి సంవత్సరమునందు కృతచూడుఁడగు పుత్రుఁడు మరణించెనేని పిత్రాది సపిండులకు మూఁడు దినములు దాహము నియతము మూఁడుసంవత్సరములు వెళ్ళినపిమ్మట చూడాకర్మయైనను కాకున్నను ఉపనయనమునకు ముందు మరణముకలిగినేని పిత్రాది సపిండులకు మూఁడుదినము లాశౌచము. దాహము నియతముగ చేయవలయును, ఉదకదానాదికము మంత్రహితముగ చేయవలయును చూడాకర్మయైనవానికి మంత్రరహితముగ పిండదానము చేయవలెను.

కన్యకకు మూఁడుసంవత్సరములైన పిమ్మట వాగ్దానమగుటకు ముందు మరణము కలిగినేని త్రిపురుషసపిండుల కొకదినము- తల్లిదండ్రులకు మూఁడుదినములు- దాహోదక దానాదులు మంత్ర రహితముగ జేయవలెను... ... వాగ్దానానంతరమందు వివాహ మగుటకు ముందు కన్యలు మరణించిరేని భర్తృకుల పితృకులములయందలి సప్త

పురుష సపిండులకును స్త్రీ తాదులకును అందఱకును 3 దినములు- దా హోద దానాదికమును మంత్రరహితముగ జేయవలయును.

ఉపనయనమైనపిమ్మట మరణించిన పురుషునకు బ్రాహ్మణు లలో పదిదినములాశౌచము- క్షత్రియులకు ౧౨ దినము లాసౌచము వైశ్యులకు పదునైదుదినములు- శూద్రులకు ఉపనయనములేదు- స్త్రీ శూద్రయోస్తు వివాహస్యోపనయన స్థానాపన్నత్వేన వివాహోత్తర మే వా శౌచాధికారః ॥ స్త్రీశూద్రులకు వివాహ ఉపనయనస్థానము నందుంచబడినదికనుక వివాహానంతరమే పూర్ణాశౌచము- ఈపూర్ణా శౌచము రెండువిధములు- శూద్రాణాం మాసం. సచ్ఛూద్రాణాం మాసార్థం (అనఁగా శూద్రులకు 30 దినములు, సచ్ఛూద్రులకు ౧౫ దినములు) సోదకులకు మూఁడు దినములు, గోత్రజులకు స్నానము వలన శుద్ధి కలుగును.

* పితృగృహమునందు కన్యామృతి. *

వివాహాంతరమందు కన్య పితృగృహమందు మృతిఁ బొందిన యెడల తల్లిదండ్రులకు సోదర భ్రాతలకు 3 దినములు- పిన తండ్రి మొదలగువారి కొకదినము- అట్లుగాక భర్తృగృహమందు మరణము సంభవించినప్పటికిని తల్లిదండ్రులకు 3 దినములు ఆశౌచముతప్పదు.

* మాతాపితృమృతి. *

తల్లిదండ్రులయొక్క మరణమునందు వివాహితులగు పుత్రిక లకు పదిదినములవఱకును మూఁడుదినములాశౌచము- దశాహానంతర మందు సంవత్సరము వఱకును పక్షిణ్యాశౌచము- "అత్రైవ అతి క్రాంతాశౌచం బ్రాహ్మణ వచనాద్భవతి నాన్యత్ర" అనఁగా యిక్క డనే అతిక్రాంతాశౌచము బ్రాహ్మణ వచనమువలన కలుగుచున్నది గాని మఱియొక స్థలమునందు లేదని యెఱుఁగవలయును.

♦ భ్రాతృభగినీలమృతి. ♦

భ్రాతృ భగినీలయొక్క పరస్పరగృహములయందు మరణము కలుగుచుండఁగా పరస్పరమును మూఁడుదినములు, గృహాంతరమందు మరణము కలుగుచుండఁగానే పరస్పరము పక్షిణ్యాశౌచము.

♦ మేనమామ మృతి. ♦

మేనమామయొక్క మరణమునందు భగినీపుత్రునకు పక్షిణ్యాశౌచము- ఉపనయనమైన మేనమామయొక్క మరణమునందు మూడు దినములాశౌచము.

♦ మేనమామ భార్యామృతి. ♦

మేనమామ భార్యాయొక్క మరణమందు భర్తృ భగినీల యొక్క పుత్రులకు పక్షిణ్యాశౌచము.

♦ ఉపనయనమైన మేనల్లుని మృతి. ♦

ఉపనయనమైన భాగినేయునియొక్క మరణమందు మేనమామకును, మాతుల భగినికిని మూఁడుదినములు. అనుపనీతుడగు మేనమామమరణమునందు మేనల్లునికి మాతులభగినికిని పక్షిణ్యాశౌచము.

♦ మాతామహుని యొక్క మరణము. ♦

మాతామహునియొక్క మరణమునందు పుత్రికా పుత్రునకు మూఁడుదినము లాశౌచము.

♦ అనుపనీతుఁడగు దౌహిత్రుని మరణము. ♦

అనుపనీతుఁడగు దౌహిత్రుని మరణమునందు మాతామహునకును మాతామహికిని పక్షిణ్యాశౌచము- ఉపవీత దౌహిత్రిమరణమునందు మూఁడుదినములని కొందఱు చెప్పుచున్నారు.

♦ మాతామహి యొక్క మరణము. ♦

మాతామహి మరణమందు దౌహిత్రునకు పక్షిణ్యాశౌచము.

♦ భార్యయొక్క తల్లిదండ్రుల మరణము. ♦

భార్యయొక్క తల్లిదండ్రుల మరణమునందు జామాత సన్నిధియందున్నయెడల 3 దినములు- ఆసన్నిధియందు పక్షిణ్యాశౌచము- గ్రామాంతరమందైనయెడల యొకరాత్రి యాశౌచము.

♦ అల్లుడి మృతి. ♦

అల్లుఁడు మృతుఁడైన అత్తమామలకు స్నానమువలన శుద్ధి కలుగును- ఒక్కదినమాశౌచమని కొందరు చెప్పుచున్నారు.

♦ స్యాలకుడి మృతి. ♦

స్యాలకుఁడు మరణమునుబొందెనేని భగినీభర్తకునొక్కదినము స్యాలకసుత మరణమందు స్నానమువలన శుద్ధికలుగును.

♦ పితృభగినీల మృతి. ♦

తండ్రి తోఁబుట్టువగు నాడుది మరణమునుబొందిన దగుచుండఁగా మేనల్లుడికి పక్షిణికాలమాశౌచము.

♦ పితృమాతృ బాంధవ్యము. ♦

ఆత్మనః పితృష్వస్సృ మాతృష్వస్సృ మాతులపుత్రాః ఆత్మ బాంధవాః । పితుః పితృష్వస్సృ మాతృష్వస్సృ మాతులపుత్రాః పితృ బాంధవాః । మాతుః మాతృష్వస్సృ పితృష్వస్సృ మాతుల పుత్రాః మాతృబాంధవాః । ఏతే త్రివిధా బాంధవాః ॥ బంధుత్రయే యేతేషు మృతేషు పక్షిణి । పితృష్వసాది కన్యనా మూఢానాం మరణే ఏకాహః । దత్తక మృతౌతు పూర్వాపరపిత్రో స్త్రిరాత్రం । సపిండా నా మేకాహః ॥

తా॥ పితృష్వస్సృ మాతృష్వస్సృ మాతులపుత్రులు ఆత్మబంధువులు- తండ్రియొక్క పితృష్వస్సృ మాతృష్వస్సృ మాతుల పుత్రులు పితృబంధువులు- తల్లియొక్క మాతృష్వస్సృ పితృష్వస్సృ మాతుల పుత్రులు మాతృబంధువులు- ఈ మూఁడువిధములగు బంధువులును మరణమును బొందినప్పుడు పక్షిణ్యాశౌచము. పితృష్వసాదుల యొక్క కన్యకలు వివాహమైన పిమ్మట మరణమునుబొందిరేని యొక దినమాసౌచము దత్తకునిమరణమునందు పూర్వాపరులగు తలిదండ్రులకు మూఁడుదినములాశౌచం. సపిండుల కొక్కదినము.

♦ జనకతలిదండ్రుల మరణము. ♦

పూర్వాపరులగు తల్లిదండ్రులయొక్క మరణమునందు దత్తకునకు మూఁడుదినములాశౌచము. దత్తకునియొక్క పుత్రపౌత్రాదుల మరణమందును, జననమందును సపిండుల కొకదినము.

♦ దత్తకుడి మృతి. ♦

దత్తత జరిగిన తరువాత మరణముబొందెనేని దత్తతవంశమునందు సపిండులకు వారివారి వర్ణాచార ప్రకారము పూర్ణాశౌచము.

♦ ఆచార్యమరణము. ♦

ఆచార్య మరణమునందు శిష్యునకు 3 దినములు, తత్పుత్రపత్నులయొక్క మృతియందొకదినము- ఉపనయనమును జేసి వేదమును జెప్పినవాఁడు ఆచార్యుఁడనఁబడును. వేదమునందు కొంత భాగమును జెప్పినవాఁడు ఉపాధ్యాయుఁ డనఁబడును. అట్టి యుపాధ్యాయుని మరణమునందు శిష్యున కొకదిన మాశౌచము. ఉపవీతుఁడయిన శిష్యుని యొక్క మరణమందు గురువునకు మూఁడు దినములాశౌచము పరులచేత నుపనీతుఁడగు శిష్యునియొక్క మరణమునందొకదిన మాశౌచము. ఏకగ్రామవాసులును, అనూచానశ్రోత్రియులును నయిన సహాధ్యాయులయొక్క మృతియందొక దినము సాంగవేదాభ్యాసియు అనూచానుఁడనఁ బడును. వేద మాత్రాధ్యాయి శ్రోత్రియుఁడనఁబడును. అధ్యయమనఁగా అర్థజ్ఞాన సహితముగ వేదమును జపవుట యని గ్రహించవలయును

వానప్రస్థులు, యతులు మరణమును బొందిరేని సపిండులకు స్నానముమాత్రము.

♦ అతిక్రాంతాశౌచము. ♦

అతిక్రాంతాశౌచములో జననము అతిక్రాంతమయ్యేనేని అతిక్రాంతాశౌచములేదు- తండ్రికిస్నానముమాత్రము- మరణాశౌచమునందయితే అనుపనీత మరణాదినిమిత్తక త్రిరాత్రాదుల యందును భగినీమాతులాది మరణనిమిత్తక త్రిరాత్రాదులయందును అతిక్రాంతాశౌచములేదు. మఱియుమనిన, అతిక్రాంతాశౌచము దశాహాది మృతాశౌచ విషయమేయని గ్రహింపవలయును.

* దశాహమధ్యంబునశ్రవణము. *

జనన మరణములు పదిదినములలోపలఁ దెలిసెనేని పుత్రాదుల కందఱకును మిగిలిన దినములచేతనే సమాప్తియగును.

* మూఁడుదినములలోపల. *

మొదటి మూఁడుదినములలోపల సమానోదక మరణము తెలియబడెనేని సమానోదకులకు మిగిలిన దినములచేతనే శుద్ధికల్గును. త్రిరాత్రముల నతిక్రమించి పదిదినములలోపల తెలియఁ బడినప్పటికిని

ఆశౌచము లేదనియును, మఱియేమనిన- స్నానమాత్రముచేతనే శుద్ధి కలుగును. ఈ నియమమే మాతులాది త్రిరాత్రుల యందుఁగూడ తెలియవలయును

* మాతాపితృమరణము. *

తల్లిదండ్రులయొక్క మరణము దూరదేశము నందైనప్పటికిని సంవత్సరకాలముకూడ అతిక్రమించినప్పటికిని విన్నదిమొదలు పుత్రునకు పదిదినములు- ఇది బ్రాహ్మణవిషయము. తక్కినవారు వారి వారి వర్ణాచారము ననుసరించి పూర్ణాశౌచము పట్టవలయును- స్త్రీ పురుషులయొక్క పరస్పరమునందు పరస్పరమును, దేశాంతరమందు సంవత్సరాంతమైనను పూర్ణముగ పదిదినములాశౌచము. సవతులకు పరస్పరమరణమందు పరస్పరంబును, దేశకాలంబుల నపేక్షింపకయే పదిదినంబులాశౌచము పూర్ణముగ నుండును. సాపత్న్య మాతృ మరణమందు సంవత్సరాంత మందుగూడ దేశాంతర మైనప్పటికిని 3 దినములు.

♦ ఔరస పుత్ర మరణము ♦

ఔరస పుత్రుని మరణము సంవత్సరానంతరమందుఁ దెలిసినను తల్లిదండ్రులకు మూఁడుదినము లాశౌచము.

* పదిదినములు గడచినపిమ్మట. *

పదిదినములు గడచినపిమ్మట బదునొకండవదినము మొదలుకొని మూఁడు మాసములవఱకును దశరాత్రాశౌచముకలవారి మరణమందు మూఁడుదినములు. ఆఱు మాసముల వఱకును పక్షిణ్యాశౌచము. తొమ్మిది మాసములవఱకును ఒకదినమాశౌచము. అటు పిమ్మట స్నానమాత్రమని వృద్ధవసిష్ఠుఁడు చెప్పెను. మూఁడు పక్షముల వఱకును మూఁడు దినములనియును, ఆఱు మాసములవఱకును పక్షిణియనియును- సంవత్సరము వఱకొక దినమనియును- అనంతరమందు స్నానమాత్రమనియును 'పరాశర మాధవీయమను గ్రంథమందు దేవలుఁడు వచించె. ఇక్కడ నిది యాపద్విషయమునుగాఁ దలఁచి వ్యవస్థను దెలిసికొనవలెను.

* జ్ఞాతిమరణము. *

పదిదినములు గడచిన పిమ్మట దేశాంతరమందలి జ్ఞాతి మరణము తెలియఁబడినదగుచు నుండఁగా మూఁడు పక్షములవఱకును మూఁడుదినములు, అది మొదలుకొని యాఱుమాసములవఱకును యొక దినము, అది మొదలుకొని సంవత్సరమువఱకును పగలు మృతవార్త వినఁబడేనేని ఆపగలంతయును, ఆరాత్రి వినఁబడెనేని రాత్రియంతయు ఆశౌచమని యెఱుంగవలయును సంవత్సరానంతరమందు స్నానంబువలన శుద్ధికలుగును. ఈ అతిక్రాంతాశౌచమంతయును సర్వవర్ణసాధారణమని యెఱుంగవలయును. ఈవిషయములో దేశాంతరమందలి జ్ఞాతి మరణము తెలియఁబడినదగుచుండఁగా స్నానంబువలననే శుద్ధియని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. ఆ మాధవో దాహృత విష్ణుస్మృతి తెలియకపోయిన దోషముచేత యిట్లు చెప్పఁబడెనని యెఱుంగవలయును. బ్రాహ్మణునకు దేశాంతరము ౨౦ యోజనముల అంతరము కలదనియు, క్షత్రియునకు ఇఱువదినాలుగు యోజనంబుల అంతరము కలదనియు, వైశ్య- శూద్రులకు ముప్పది యోజనముల యంతరంబు కలదనియు, సచ్ఛూద్రునకు అఱువదియోజనముల యంతరము కలదనియును తెలియవలయును. పక్షాంతరములు యిప్పుడు చెప్పఁబడిన పక్షంబుల ననుసరించి తెలిసికొనవలయును. ఇక్కడ నీవిధముగా నిష్కర్షను జేసికొనవలయును ఎట్లనిన- ఏవచనములు ఏకగోత్రివిషయక జననమరణాఽతిక్రాంతాశౌచ విషయంబులలో వానిని భార్యాభర్తల నిఱువురచేతను సమానంబుగా అనుష్ఠింపఁదగినవని యెఱుంగవలయును. ఏవచనంబులు భగినీ మాతులాది భిన్నగోత్రాశౌచ విషయంబుతో ఆ వచనములయందు భార్యాభర్తల మధ్యయందు యేసంబంధముకలదో ఆసంబంధముచేతనే అనుష్ఠింపవలసిన దనియును- పూర్వ సంబంధముచేతను కాదనియును తెలియవలయును.

* ఆశౌచసంపాతము. *

ఆశౌచ సంపాతము కలుగుచుండఁగా చేయఁదగిన విషయము తెలుపఁబడుచున్నది. ఎట్లనిన- దశాహాశౌచ మధ్యమందు పది

దినంబు లాచరింపఁదగిన యాశౌచముగాని, అంతకుతక్కువదినంబుల చేత నాచరింపఁదగిన యాశౌచముగాని సంప్రాప్తమయ్యెనేని మొదటి దానిచేతనే పరిశుద్ధి. తక్కిన యాశౌచంబుల నవలంబింప నక్కఱ లేదని తెలియవలయును. పదిదినముల పురుడు వచ్చియుండఁగా వేఱొక పదిదినంబుల పురుడుగాని, దానికి తక్కువ పురుడుగాని వచ్చె నేని మొదటి పురుడుచేతనే శుద్ధియగును. పురుడు వచ్చియుండఁగా పదిదింబులకు తక్కువ మృతాశౌచంబుగాని, దశాహ మృతాశౌచం బుగాని వచ్చెనేని మృతాశౌచంబునే అవలంబింపవలెను. ఆ విషయ ములో సూతకము అనఁగా పురుడు మిగిలియున్నను మృతాశౌచము చేతనే పరిసమాప్తియగునని యెఱుఁగవలయును. మూఁడు దినముల చేత పరిసమాప్తిని బొందింపఁదగిన మృతాశౌచమైనను, జననాశౌచ మైనను వచ్చియుండఁగా పదిదినంబులచేత పరిసమాప్తిని బొందదగిన మృతాశౌచమైనను, జననాశౌచమైనను సంప్రాప్తమయ్యెనేని పూ ర్వాశౌచముచేత పరిశుద్ధి కానేరదని యెఱుఁగవలయును. మృతా శౌచమునందు సమన్యూనమగు జననాశౌచము సంప్రాప్తమయ్యెనేని పూర్వాశౌచంబుచేతనే పరిశుద్ధికలుగునని యెఱుఁగవలయును.

పురుడు అధికమైనను మృతాసౌచముచేతనే శుద్ధియని శుద్ధి వివేకకారుఁడు చెప్పెనని యెఱుంగవలయును పూర్వాసౌచమధ్య మందు పుట్టినప్పటికి పూర్వాసౌచానంతరమందు తెలియఁబడెనేని యుత్తరకాలపుదానినే యాచరింపవలయును. పదిదినంబు లాచరిం పదగిన యాసౌచంబును అవలంబించి యుండఁగా పదియవదినము యొక్క రాత్రియందు పదిదినంబు లాచరింపఁదగిన యాసౌచము సం ప్రాప్తమయ్యెనేని తొలుతటి పదిదినంబులుకాక రెండుదినములు ఆ సౌచంబును అవలబింపవలయును. ఆ రాత్రియును, పరదినమును అని యెఱుంగవలెను.

పదియవదినంబు యొక్క రాత్రియందలి నాల్గవ యామమందు పదిదినంబులుగల యాసౌచము సంప్రాప్త మయ్యెనేని అప్పుడు అది మొదలుకొని మూఁడుదినములు ఆసౌచముగలవాఁడగును. మూడు దినములు అట్లుగాక ఒకటి రెండుదినములు అవలంబింపఁబడిన యా

శౌచములోపల యిట్టి యాశౌచమే సంప్రాప్తమైనప్పుడు రాత్రిమానము మిగిలియుండెనేని పూర్వాసౌచంబుచేతనే పరిశుద్ధియగుననియును ద్వ్యహాద్యాసౌచమును అవలంబింప నక్కరలేదనియును తెలియవలయును. రెండుమూఁడు దినంబులు అవలంబింపఁదగిన యాసౌచమధ్యయందు ఆసౌచాంతరము తటస్థించెనేని అధికాసౌచమునకు పూర్వాసౌచంబుచేత శుద్ధిలేదని యెఱుంగవలయును. సమన్యూనములయందు పూర్వాసౌచముచేతనే శుద్ధియని యెఱుంగవలయును. సపిండాసౌచంబుచేత మాతృ పితృ భ్రాతృలకు ఆసౌచంబు తొలగిపోదని యెఱుంగవలయును. మాత్రాసౌచమధ్యమందు పిత్రాసౌచమధ్యమందు పిత్రాసౌచము సంప్రాప్తమయ్యెనేని పూర్వాశౌచముచేతనే శుద్ధియని యెరుంగవలయును. తండ్రికి (లేక) తండ్రియొక్క యాసౌచముచేతనే శుద్ధియని కొందఱందురు. వానియొక్క శేషపదమునకు పూర్ణ పరత్వంబు లాక్షణికార్థమని యెఱుఁగవలయును. పిత్రాసౌచమధ్యమందు మాతృమరణము సంప్రాప్తమయ్యెనేని పిత్రాశౌచము సమాప్తినిబొందించి పక్షిణీకాల మధికముగ నాసౌచమునవలంబింప వలసినదని యెరుఁగవలయును. ఇది పదిదినముల పిమ్మట నాచరింపదగినదని యెరుఁగవలయును పదియవ రాత్రి యందలి నాల్గవ యామమునందు మాతృమరణము సంప్రాప్తమయ్యెనేని రెండు దినములయినను, మూఁడుదినములయినను ఆసౌచము నవలంబింపవలయునేగాని పక్షిణీకాలముకాదని యెఱుంగవలయును. తల్లికి తండ్రితోగూడ అన్వారోహణము కలిగినయెడల పక్షిణీకాలముకూడ అధికముగ నాసౌచము లేదనియును, పూర్వాసౌచముచేతనే శుద్ధియనియు దెలియవలెను

* సూతకమునందు *

సూతకమునందు మృతాసౌచము సంప్రాప్తమగుచుండఁగా పిండదానమందు ప్రతిబంధములేదని యెరుఁగవలయును. మృతాసౌచమందు పురుడు సంప్రాప్తమయ్యెనేని జాతకర్మాదికమును అప్పుడైనను ఆసౌచాంతమందైనను చేయవలసినదని తెలియవలెను. తల్లికి ఆచరింపఁదగిన యధికాసౌచములోపల తండ్రికి పదునొకండవ దినము

నందు చేయవలసిన వృషోత్సర్జనాది శ్రాద్ధమును, ఆద్యాది షోడశ శ్రాద్ధములను జేసియే తీరవలెను.

* శ వ స్ప ర్శ ము . *

శవస్పర్శము పగలు అయ్యేనేని నక్షత్రదర్శనమైనపిమ్మటశుద్ధి యనియును, రాత్రియందయ్యేనేని సూర్యదర్శనమైన పిమ్మట శుద్ధి యనియును తెలియవలయును. ఆశౌచాన్న భక్షణమును ఆశౌచ గృహవాసము నెంతకాలముకలిగియుండునో అంతవఱకును ఆశౌచము కలిగియుండునని తెలియవలయును.

* ధ ర్మా ర్థ ము . *

ధర్మార్థముగ అనాధ సవర్ణ శవమును వహించినను, అపరక్రియలను జేసినను, అగ్నిదానము చేసినను అనంతఫలము కలుగునని ప్రాణయామాగ్ని స్పర్శములచేతనే శుద్ధికలుగును.

ఆశౌచధర్మశాస్త్రం సమాప్తమ్.

♦♦ పై తృ మే ధి క కా రి క లు . ♦♦

అథాతః శ్రాద్ధకాలే కార్యకార్యాణి

♦ శ్రా ద్ధ ది నే గృ హా లం కా ర ని షే ధః *

యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ గోమయేనో పలేపంచ సర్వశ్రాద్ధే ప్రకీర్తితమ్। గృహాలంకరణం నాస్తి ఇతి శాతాతపోబ్రవీత్ ॥౧॥

తా॥ సమస్తశ్రాద్ధదినంబులయందును గోమయంబుచే భూమి నలుకవలెనుగాని ముగ్గులు మొదలగునవి పెట్టఁగూడదని శాతాతపుఁడు చెప్పెను.

♦ అ థ ఉ ష్ణ వా రి ని షే ధః ♦

శ్లో॥ మృతేజన్మని సంక్రాంతౌ శ్రాద్ధే జన్మదినేతథా। అస్పృశ్య స్పర్శనేచైవ న స్నాయా దుష్ణవారిణా। స గోహత్యా కృతం పాపం ప్రాప్నో త్యేవ నసంశయః ॥౨॥

తా॥ మరణాశౌచమునందును, జాతాశౌచమునందును, సంక్రమణదినమందును, శ్రాద్ధదినమందును, జన్మదినమందును, తాకఁగూడనివస్తువులుతాకినప్పుడును వేడినీళ్ళస్నానము జేయఁగూడదు. అట్లు చేసినవాఁడు గోహత్యఁ జేసినంత పాపమును బొందును.

♦ అథ దేవతార్చన నిషేధః ♦

శ్లో॥ దానాధ్యయన దేవార్చా ఉపహోమ వ్రతాదికం । న కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధ దివసే ప్రాగ్విప్రాణాం విసర్జనాత్ ॥3॥

తా॥ శ్రాద్ధదినమందు భోక్తలు భుజింపక పూర్వము దానము అధ్యయన, దేవతాపూజ, ఉపహోమ వ్రతములు చేయఁగూడదు.

♦ అథ ఆచమన కాలాః ♦

శ్లో॥ ఆదావంతేచ పాద్యేచ విష్టరేచ విశేషతః । ఉచ్ఛిష్టే పిండదానేచ షట్సుచాచమనం స్మృతమ్ ॥४॥

తా॥ ప్రారంభమందును, అంతమందును, పాదప్రక్షాళన మందును, ఆసనమిచ్చినప్పుడును, ఉచ్ఛిష్టాన్న విసర్జనమందును, పిండప్రదానమందును ఈ ఆరుసమయములందును ఆచమనము జేయవలెను.

♦ ఆశ్వలాయనానాం గోత్రాద్యుచ్చారణ క్రమః. ♦

శ్లో॥ సపిండీకరణాత్పూర్వ మాశ్వలాయన శాఖినాం। గోత్రం బ్రూయాత్ప్రథమతః పశ్చాన్నామాదికం వదేత్ ॥౫॥

తా॥ ఆశ్వలాయనశాఖవారు సపిండీకరణము చేయక పూర్వం ముందుగా గోత్రమునుజెప్పి పిమ్మట పేరు చెప్పవలయును.

♦ అథ విష్ణ్వర్చన విధిః. ♦

సక్షః॥ శ్లో॥ యత్కించిత్పార్వణం శ్రాద్ధం తత్ర సర్వత్రచ ద్విజే । పూజయే ద్విష్ణుమిత్యేవమితి ప్రాహపితామహః ॥౬॥

తా॥ పార్వణయుక్తమైన యే శ్రాద్ధమును జేసినను బ్రాహ్మణునియందు విష్ణుమూర్తి నావాహనముఁజేసి పూజింప వలయునని బ్రహ్మ చెప్పెను

భారతే॥ శ్లో॥ యచ్ఛ్రాద్ధం పార్వణం ప్రోక్తం తచ్ఛ్రాద్ధం వైష్ణవంవినా। కృతం నశ్యతి కౌంతేయ పతితే నేక్షితంయథా ॥౭॥

తా॥ ఏశ్రాద్ధము పార్వణ సహితముగా నాచరింపఁబడునో అట్టి శ్రాద్ధము విష్ణు దైవత్యములేకుండ చేసినయెడల వర్ణభ్రష్టునిచే జూడఁబడిన శ్రాద్ధవలెనేచెడిపోవునని భారతమందుఁ జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ దర్శే మహాలయే తీర్థే సపిండీకరణేతథా । వ్యర్థంభవతి తచ్ఛ్రాద్ధం వాసుదేవం వినాకృతమ్ ॥౮॥

తా॥ దర్శశ్రాద్ధము, మహాలయము, తీర్థశ్రాద్ధము, సపిండీకరణము ఈ శ్రాద్ధములయందు విష్ణుస్థానము లేకుండా చేసినయెడల ఆశ్రాద్ధములు వ్యర్థమగును.

♦ పాదప్రక్షాళనే కర్తుః పశ్చిమాభిముఖత్వ నియమః. ♦

వ్యాసః॥ శ్లో॥ ప్రాతఃకాలేచ మధ్యాహ్నే సాయాహ్నే నిశి సంధ్యయోః । పశ్చిమాభిముఖశ్రాద్ధే విప్రపాదాభిషేనచమ్ ॥౯॥

తా॥ శ్రాద్ధదినమందు ప్రాతఃకాలమునందు గాని, మధ్యాహ్నమునందుగాని, సాయంకాలమందుగాని, రాత్రియందుగాని సంధ్యాకాలమందుగాని బ్రాహ్మణుల పాదప్రక్షాళనము పశ్చిమ ముఖముగా కూర్చుండి చేయవలయును అని వ్యాసుడు చెప్పెను.

♦ పాదప్రక్షాళనే కర్తృభోక్తృ ఉపవేశనవిధిః. ♦

యల్లాజీయే । శ్లో॥ విప్రప్రక్షాళనకాలేతు దాతాభోక్తా ద్విజోత్తమః । సుఖాసీనో భవేచ్ఛ్రాద్ధే త్వన్యథా నరకం వ్రజేత్ ॥౧౦॥

తా॥ శ్రాద్ధంబునందు, పాదప్రక్షాళనము జేయునప్పుడు కర్తయు భోక్తయు కూర్చుండవలయును. లేనియెడలనరకమును బొందును.

♦ భోక్తురాశౌచమ్ ♦

వా॥ భోక్తుస్తృతీయ నిమంత్రణ ప్రభృత్యాశౌచాభావః । తత్పూర్వమాగతం చేత్ ఆశౌచ మస్త్యేవ ॥౧౧॥

తా॥ భోక్తకు మూడవపర్యాయము నిమంత్రణమైనది మొదలాశౌచములేదు. అంతకుపూర్వము వచ్చినయెడల ఆశౌచముండును.

♦ కర్తురాశౌచమ్. ♦

వా॥ కర్తుస్తు ప్రారంభానంతర మాశౌచాభావః। తత్పూర్వం చేదాశౌచమస్త్యేవ ॥౧౨॥

తా॥ కర్తకు ప్రారంభముమొదలు ఆశౌచములేదు. ప్రారంభించకపూర్వము వచ్చినయెడల ఆశౌచముకలదు.

♦ ప్రారంభవివరణమ్. ♦

వా॥ పాకసమాప్తిః ప్రారంభ ఇత్యేకః పక్షః । సంకల్పో ప్రారంభ ఇత్యేకఃపక్షః । పాకప్రోక్షణమారంభ ఇత్యేకఃపక్షః । తృతీయ నిమంత్రణ ఇత్యేకఃపక్షః ॥ ఏతేషు పాకపరిసమాప్తిపక్షః । ఆపద్విష

యే, అశక్తవిషయశ్చ । ఇతరేషు పక్షేషు తత్తద్దేశ శిష్టాచారోను వర్తనీయః ॥ ఏతేషు చతుర్షు పక్షేషు ఆశౌచసంప్రాప్తే కర్తా సద్యః స్నాత్వా స్వయమేవ శ్రాద్ధం కుర్యాత్ । పక్వాన్నమన్యేన ఆశౌచ రహితేన పరివేషయేత్ । భోజనపాత్రస్థ మన్నం భోక్తా ప్రోక్షేత్ । కర్తా తద్భోజనపాత్రి మస్పృశన్నేవ అన్నత్యాగం కుర్యాత్ ॥౧౩॥

తా॥ వంటచేయుట పూర్తియగుట ప్రారంభముని యొక పక్షము సంకల్పముచేయుట ప్రారంభమని యొకపక్షము, వంటపదార్థము మీద ప్రోక్షించుట ఆరంభమని యొకపక్షము, మూఁడవపర్యాయం నిమంత్రణముచేయుట ప్రారంభమని యొక పక్షము. ఈ నాలుగు విధములలో వంటచేయుట పూర్తియగుటయే ప్రారంభమనునది యీ పత్తు సంభవించినప్పుడును శక్తిలేనప్పుడు చెప్పఁ తగినది మిగిలిన విధములలో ఆయా దేశములలో శిష్టులయాచారప్రకారముగా నాచ రిందివలయును. ఈనాలుగు పక్షములయందును ఆశౌచమురాగానే కర్త తత్కాలమందే స్నానముజేసి తానే శ్రాద్ధము పెట్టవలయును. అప్పుడు ఆశౌచములేని యితియొకనిచే పదార్థమును వడ్డించునట్లు చేయవలెను. పిమ్మట భోక్తయే పదార్థమును ప్రోక్షించవలయును. కర్త భోక్తయొక్క భోజనపాత్రిమును స్పృశింపకుండా శ్రాద్ధము నంతయు చేయవలయును.

♦ జానునిక్షేపవిధిః.

యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ నిక్షిప్య దక్షిణంజాను దేవాన్ పరిచరే ద్బుధః । భూమౌ తథాపరంజాను పిత్రూన్ పరిచరేత్సదా ॥౧౪॥

తా॥ తెలిసినట్టివాఁడు దేవతాపూజఁ జేయునప్పుడు కుడిమోకాలును, పితృపూజఁ జేయునప్పుడు యెడమ మోకాలును భూమి యందు ఆనించవలయును.

♦ ఘృతపాత్రనిధానమ్. ♦

శ్లో॥ సూపేవా పరమాన్నేవా ఘృతపాత్రిం న నిక్షిపేత్ । తద్భోజ్యమాహారం ప్రాహురన్నదాతుర్నరలౌకికమ్ ॥

తా॥ నేతిదోస్నెను పప్పుయందును, పరమాన్నమునందు నుంచగూడదు. అట్లు చేసినయెడల ఆభోజనము రాక్షసభోజనమనియు, శ్రాద్ధకర్తకు సుకృతములేదనియు చెప్పిరి.

♦ చిత్రగుప్తబలినిషేధః. ♦

శ్లో॥ దత్తేవాప్యథవాదత్తే భూమౌయోనిక్షిపేద్బలిం । తదన్నం విఫలం యాంతి నిరాశాః పితరోగతాః ॥

తా॥ త్యాగము చెప్పకపూర్వమునందుగాని, చెప్పిన పిమ్మట గాని భూమియందు చిత్రగుప్తబలినుంచినయెడల ఆయన్నము వ్యర్థమగుచున్నది. పితృదేవతలు ఆశనువదలుకొని తిఱిగిపోవుచున్నారు అనఁగా శ్రాద్ధమునందు చిత్రగుప్తబలిని విడువవలయును.

♦ సువాసినీభోజనవిధిః. ♦

యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ సువాసిన్యాం మృతాయాంతు బ్రాహ్మణైస్సహ భోజనే । సువాసినీం తతః పశ్చాదమంత్రక మథార్చయేత్ ॥

తా॥ ముత్తైదువ మృతినొందినయెడల బ్రాహ్మణులతోఁగూడ ముత్తైదువకు భోజనము పెట్టవలయును. మంత్రవిధ్యుక్తముగా ముత్తైదులను పూజించనక్కఱలేదు.

♦ అధిశ్రివణవిధిః. ♦

శ్లో॥ అధిశ్రివణ హీనంతు శ్రాద్ధం కురీత మూఢధీః । తదన్నం మాంసతుల్యంచ తద్ఘృతం సురయాసమమ్ ॥

తా॥ ఏ మూఢుఁడైనను అధిశ్రివణము లేకుండా శ్రాద్ధము నాచరించినయెడల ఆ యన్నము మాంసముతో సమానమనియు నెయ్యి కల్లుతో సమానమనియు చెప్పఁబడెను.

♦ పితృసూక్తనిషేధః. ♦

శ్లో॥ షోడశే మాసికేచైవ తీర్థేచైవ సపిండినే । నిత్యశ్రాద్ధోదకుంభేచ పితృసూక్తాని వర్జయేత్ ॥

తా॥ షోడశమునందును, మాసికమునందును, తీర్థశ్రాద్ధమునందును, సపిండీకరణమునందును, నిత్యశ్రాద్ధములందును, ఉదకుంభశ్రాద్ధమునందును పితృసూక్తములను విడువవలయును.

♦ పిండదూషణే. ♦

యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ మార్జాల మూషికస్పర్శే పిండేచ ద్విదళీకృతే। పునశ్శ్రాద్ధం విధాతవ్యం తేనపాకేన తత్క్షణాత్ ॥ వాక్యం ॥ పునశ్శ్రాద్ధం నామ పునః పిండదానమిత్యర్థః ॥

తా॥ పిండములను పిల్లి యెలుక మొదలగునవి ముట్టుకొన్నను పిండము విడిపోయినను తిరిగి శ్రాద్ధము జేయవలయును. అనఁగా తిరిగి పిండములను జేయవలయును.

♦ కర్తుః శ్రాద్ధ శేషాన్న భోజన విధిః ♦

శ్లో॥ ప్రదక్షిణమనువ్రజ్య భుంజీత పితృసేవితమ్॥ మాధవీయే॥ శ్లో॥ శ్రాద్ధం కృత్వాతు యో విప్రో సభుంజైతు కదాచన। దేవాహవ్యం నగృహ్ణాంతి కవ్యంతు పితరస్తథా ॥

తా॥ బ్రాహ్మణులకు ప్రదక్షిణముజేసి వారిని పంపించి శ్రాద్ధశేషాన్నమును కర్త భుజించవలయును. ఏ బ్రాహ్మణుఁడైనను శ్రాద్ధమునాచరించి పితృశేషమును భుజింపకుండా విడిచెనేని దేవతలు హవ్యమును గ్రహింపరు. పితృదేవతలు కవ్యమును గ్రహింపరు. అని మాధవీయమునందు జెప్పఁబడెను.

♦ ఉపవాసే శ్రాద్ధ శేషాన్న భోజన నిషేధః ♦

నిర్ణయసింధౌ॥ శ్లో॥ ఉపవాసో యదానిత్య శ్శ్రాద్ధం నైమిత్తకం భవేత్। ఉపవాసం తదాకుర్యా ద్వాఘ్రాయ పితృసేవితమ్ ॥

తా॥ నియతముగా తా నుపవాసము చేయుదినమందు శ్రాద్ధము సంభవించినయెడల శ్రాద్ధమాచరించి కణమునాఘ్రాణించి పిమ్మట నుపవాసము చేయవలయునని నిర్ణయసింధువునందు జెప్పఁబడెను.

♦ భిన్నగోత్రాణాం పితృశేషాన్నభోజన నిషేధః. ♦

శ్లో॥ పిత్రాదీనాం తథాన్యేషాం శ్రాద్ధశేషాన్న భోజనం। వ్రతినాం విధవానాంచ యతీనాంచ నిగర్హితమ్ ॥ అన్యే భిన్న గోత్రియాః వ్రతినో బ్రహ్మచారిణః ॥ సగోత్రాణాం పితృశేష భోజనానుమతిః ॥

తా॥ ఇతర గోత్రీకుల శ్రాద్ధశేషాన్నమును భుజించుట బ్రహ్మచారులకు, విధవలకు, యతీశ్వరులకు నిందితమైనది.

శ్లో॥ శ్రాద్ధావశిష్టభోక్తార స్తేవైనిరయ గామినః । సగోత్రాణాం సకుల్యానాం జ్ఞాతీనాంచ నదోషకృత్ ॥ అన్యగోత్రాణాంక్వచిత్పితృ శేష భోజనానుమతిః ॥

తా॥ శ్రార్ధశేషాన్నమును భుజించినవారు నరకమును బొందుదురు సగోత్రులకు, సకుల్యులకు, జ్ఞాతులకుమాత్రం నిషేధములేదు.

శ్లో॥ శ్వశురస్య గురోర్వాపి మాతులస్య మహాత్మనః । జ్యేష్ఠభ్రాతృశ్చ పుత్రస్య బ్రహ్మనిష్ఠస్య యోగినః । ఏతేషాం శ్రార్ధ శేషాన్నం భుక్త్వా దోషో నవిద్యతే ॥

తా॥ మామ, గురువు, మేనమామ, జ్యేష్ఠుఁడు, అన్న, కుమారుఁడు, బ్రహ్మజ్ఞాని, యోగీశ్వరుఁడు యీ మొదలగు వారియొక్క పితృశేషమును భుజించినను దోషములేదు.

♦ శూద్రస్య పితృ శేషాన్న దాన నిషేధః. ♦

యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ నశూద్రం భోజయేత్తస్మిన్ గృహే యత్నేన తద్దినే । శ్రార్ధశేషం నశూద్రాయ దదాతిచ బలేష్వపి ॥ శూద్రంతు భోజయేత్వాయో దద్యాచ్ఛ్రాద్ధేషుమానవః । శ్రార్ధనిష్పీడితాయాంతి శ్రార్ధం దేవాచ తక్షణాత్ ॥

తా॥ శ్రార్ధదినమందు శ్రార్ధమాచరింపఁబోవు గృహమునందు శూద్రునకు భోజనము పెట్టఁగూడదు. పితృశేషమును శూద్రునకు పెట్టఁగూడదు. మఱి యెచ్చోటనయినను తానుముందుగా శూద్రునకు భోజనము పెట్టఁగూడదు. ఇందుకు భిన్నముగా నాచరించినయెడల శ్రార్ధము భంగమైనదానినిగా నెంచి శ్రార్ధ దేవతలు తక్షణమునందే వెళ్ళిపోవుదురు.

♦ ఆశౌచమధ్యే పాప్తప్రత్యాబ్దికస్య తదనంతరం శూన్యతిథా నిషేధః. ♦

వసిష్ఠః శ్లో॥ ఆశౌచమధ్యే పిత్రోశ్చ భవేన్మృతతిథి స్తదా । ఆతిథిం వర్జయిత్వాంతే ప్రత్యబ్దం కారయేత్సుతః ॥

తా॥ తల్లిదండ్రుల మృతతిధులు ఆశౌచాక్రాంతములైనప్పుడు శూన్యతిథియందు శుద్ధియగునేని యాదినమువిడిచి మఱునాడు పెట్టవలయును— అని వసిష్ఠుఁడు జెప్పెను.

దక్షః॥ శ్లో॥ ఆశౌచమధ్యే పిత్రోశ్చ యథామృతతిథిర్భవేత్। ఆశౌచాంతే శూన్యతిథౌ నకుర్వంతి తిథిం బుధాః ॥

తా॥ ఆశౌచ నడుమ తల్లిదండ్రుల మృతదినంబులు సంభవించినయెడల శుద్ధిదినము శూన్యతిథయగునేని యాదినంబున శ్రాద్ధము తెలిసినవారు విసర్జింతురని దక్షుఁడు చెప్పెను

♦ శూన్యతిథ్యనంతర దినే కర్తవ్యత్వ విధిః ♦

శ్లో॥ శూన్యతిథ్యా ముపోష్యైవ శ్రాద్ధం కుర్యాత్పరేహని। కృత్వా సమ్యగ్విధానేన బంధుభిస్సహ భోజయేత్ ॥

తా॥ ఆశౌచ శుద్ధిదినము శూన్యతిథి యగునేని యాదినంబున నుపవాసముండి మఱుసటిదినంబున యథావిధిగా శ్రాద్ధము నాచరించి బంధువులతోఁగూడ భుజింపఁదగును.

♦ సూతకాంతరిత శ్రాద్ధ నిర్ణయః. ♦

శ్లో॥ శుచిభూతే నదాతవ్యా యాతిథి ప్రతి పద్యతే। సాతిథి స్తస్య కర్తవ్య నచాన్యాంవైకదాచన ॥ ఇతి ఋష్యశృంగః ॥

తా॥ జాతాశౌచ మృతాశౌచ దినములలో ఆబ్దికము సంభవించినయెడల శుద్ధిదినమునందు ఆబ్దికము పెట్టవలయునుగాని మఱియొక దినమునందు పెట్టఁగూడదని ఋష్యశృంగుఁడు చెప్పెను. దేశాచారము సర్వత్రా యిట్లే జఱుగుచుండెను.

♦ సంవత్సర విమోక శ్రాద్ధ విధిః. ♦

శ్లో॥ వత్సరాంతే విమోకాఖ్యం శ్రాద్ధం పార్వణవద్భవేత్। మృతస్య తృప్తయే కార్యం యద్యాకాశ దినేపిహా ॥ (ఆకాశ దినం నామ శూన్యతిథిః)

తా॥ మృతినొందినవాని తృప్తి నిమిత్తమై సంవత్సరాంతమందు శూన్యతిథి యైనప్పటికిని సంవత్సరవిమోకమును పార్వణసహితముఁగా యథావిధిగా నాచరించవలయును.

శ్లో॥ అబ్దస్యాంతే విమోకాఖ్యం శ్రాద్ధం ప్రథమవత్సరే। కుర్యాత్పార్వణ వచ్చైవ శ్రాద్ధహీన తిథౌ యది ॥ శ్రాద్ధహీన తిథి శ్శూన్యతిథిః ॥

తా॥ సంవత్సరాంతమునందు సంవత్సరవిమోకమును, శ్రాద్ధమును- పిమ్మట వత్సరారంభమునందు ప్రథమాబ్దికమును, శూన్యతిథి సంభవించినప్పటికిని పార్వణసహితముగా శ్రాద్ధమును యథావిధిగా నాచరింపవలయును.

శ్లో॥ మృతస్యవత్సరాంతేతు యదిశూన్యతిథిర్భవేత్ । తస్మిన్దినే విమోకాఖ్యం కర్తవ్య మవిచారతః ॥ సంవత్సరవిమోకాఖ్యమకృత్వా ప్రథమాబ్దికం । యశ్చ్రాద్ధం కురుతే మోహాత్కృతం కర్మాపి నిష్ఫలమ్ ॥

తా॥ సంవత్సరాంతమునందు శూన్యతిథి సంభవించినప్పటికిని యాదినమందు మృతినొందినవానియొక్క తృప్తికొఱకు సంవత్సర విమోకము, శ్రాద్ధముజేయవలయును. నాలోచింప నక్కఱలేదు.

స్మృతిదీపికాయాం॥ శ్లో॥ ఆశౌచాది నిమిత్తైశ్చ విమోకాఖ్యమతిక్రమేత్ । తదాయది విమోకాఖ్యం నకర్తవ్యమితీరితమ్॥

తా॥ సంవత్సరవిమోకమును శ్రాద్ధము నాచరింపక అజ్ఞానముచే ప్రథమాబ్దికమునుబెట్టినయెడల ఆచేసినకర్మ నిష్ఫలమగును.

♦ దేశాంతరగత భ్రాతౄణాం ప్రత్యాబ్దికా ऽनुమాసికా ♦
ऽ మా వా స్యా ది వి ధిః .

శ్లో॥ విభక్తోవాऽవిభక్తోవా దేశాంతర గతస్సుతః । పృథ క్ఛ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత మాతాపిత్రోర్మృతేహని॥ అవిభక్తా ऽవిభక్తా వా దేశాంతరగతాయది । కర్తవ్యం తైరమావాస్యా ప్రత్యబ్ద మనుమాసికమ్ ॥

గ్రంథాంతరే॥ శ్లో॥ అవిభక్తసుతాః కుర్యా దేకః పిత్రోర్మృతాహికం । స్థానాంతరే పృథక్కుర్యా ద్దర్శశ్రాద్ధానుమాసికే ॥

తా॥ కుమారుఁడు విభక్తుఁడయినను, విభక్తుఁడు కాకున్నను దేశాంతరము వెళ్ళినప్పుడు తల్లితండ్రుల శ్రాద్ధదినంబులు సంభవించెనేని యాదినంబున తాను శ్రాద్ధము తప్పక నాచరింపవలయును. తనయులు విభజించుకొన్నను, విభజించుకొనకపోయినను . దేశాంతరము వెళ్ళినప్పుడు ప్రత్యాబ్దికము దర్శశ్రాద్ధము అను మాసికము వేరుగా నచ్చట నాచరింపవలయును. అన్న దమ్ములు వేరు పడక

పోయినను వారిలోనొకఁడు దేశాంతరము వెళ్ళినప్పుడు తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధములను, అనుమాసికమును, దర్శశ్రాద్ధమును తాను ప్రత్యేకముగానైనను జేయవలయును.

శ్రాద్ధనిమంత్రితస్య గాయత్రీజపసంఖ్యా.

శ్లో॥ ప్రత్యబ్దేత్రిశతంచైవ మాసికేశతపంచకం । ద్విసహస్రం సపిండేచ అయుతం ప్రేతభోజనే ॥

తా॥ ప్రత్యాబ్దికమందు మూఁడువందలును, మాసికమునందు అయిదువందలును సపిండీకరణమునందు రెండువేలును, ప్రేతభోజనకాలమందు పదివేలును గాయత్రీమంత్రజపమును జేయవలయును.

ఉపనయన వివాహానంతరే । శ్రాద్ధకర్తృవ్యత్వ విధిః

శ్లో॥ మౌంజీబన్ధాద్వివాహాచ్చ షణ్మాసంవర్షమేవవా । నకుర్యాత్పిండనిర్వాపం నదద్యాత్తుతిలోదకమ్ ॥ పుత్రీపుత్రవివాహయోశ్చ పరతషణ్మాసతోభ్యంతరే । పితోఃరాబ్దికపైతృకేషు విధివత్ దూర్వాక్షతైరర్చయేత్ । దధ్యన్నంబదరీఫలైశ్చసహితం పిండాన్ వికీర్యాదికం । సవ్యంతిలతర్పణంచహితథా దర్భాస్తిలాన్ వర్జయేత్ ॥

తా॥ ఉపనయనమైన పిమ్మటను, వివాహమైనపిమ్మటను ఆరుమాసములవరకుగాని సంవత్సరముశరకుగాని పిండప్రదానము తిలతర్పణము చేయుగూడదు. కుమార్తెకు కుమారులకు వివాహములు జరిగినపిమ్మట ఆరుమాసములలోపల తల్లిదండ్రుల ఆబ్దికములు సంభవించినయెడల గరికెలు అక్షతలతో శ్రాద్ధమునందు అర్చనచేయవలయును. పిండములను పెరుగు రేగిపండ్లు మొదలగువానితో మిశ్రితముచేయవలెను. వికిరాన్నము అపసవ్యము, తిలతర్పణము, తిలలు, దర్భలు మొదలగునవి విడువవలెను.

అనేక శ్రాద్ధసన్నిపాతే,

శ్లో॥ మాతాపిత్రోః క్షయేప్రాప్తేయదిదర్శసమాగతే పితృశ్రాద్ధంతుపూర్వంస్యా న్మాతృశ్రాద్ధమతఃపరం । దర్శశ్రాద్ధంతతః పశ్చాత్పార్వణస్తు మహాలయె । దర్శేసంక్రమణేప్రాప్తే తచ్ఛ్రాద్ధతుకథంభవేత్ । ఆమాన్నశ్రాద్ధంనకర్తృవ్యం కర్తృవ్యసంక్రమోదితః । సంక్రమేగ్రహణే దర్శేతచ్ఛ్రాదంతు కథంభవేత్ । ఉపరాగప్రయుక్తంతు సనుకాలేసమాచరేత్ । దర్శేతుమాసికేప్రాప్తే మాసికం

పూర్వమాచరేత్ । దర్శప్రత్యాబ్ధికేప్రాప్తే ఆబ్దికంపూర్వమాచరేత్ నిత్యనైమిత్తికేప్రాప్తే నిత్యంనపరిలంఘయేత్ । నైమిత్తికంపురాకుర్యా త్తతోనిత్యం మాచరేత్ ॥

తా॥ ఒక్కదినంబున తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధంబులు దర్శశ్రాద్ధము మొదలగు ననేకశ్రాద్ధంబులు సంభవించినప్పుడు ముందుగ తండ్రితిథియు పిమ్మట మాతృశ్రాద్ధమును, ఆనంతరము దర్శశ్రాద్ధమును పిమ్మట మహాలయశ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. ఒక్కదినంబున దర్శసంక్రమణ శ్రాద్ధంబులు సంభవించినయెడల సంక్రమణశ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. దర్శశ్రాద్ధముచేయనక్కరలేదు. సంక్రమణగ్రహణదర్శశ్రాద్ధంబు లొకదినంబునసంభవించినయెడల గ్రహణసంక్రమణశ్రాద్ధంబు లొకపర్యాయము నాచరింపవలయును. దర్శశ్రాద్ధము, మాసికము ఒక్కదినంబున సంభవించినయెడల ముందు మాసికముపెట్టి పిమ్మట దర్శశ్రాద్ధము నాచరింపవలయును దర్శశ్రాద్ధము ఆబ్దికము ఒక్కదినంబున సంభవించినయెడల ముందుగా నాబ్దికము పెట్టవలయును. నిత్యనైమిత్తికములు సంభవించినప్పుడు నిత్యకర్మను ఎప్పుడును విడువగూడదు. ముందుగా నైమిత్తికకర్మను జేసినపిమ్మట నిత్యకర్మనుజేయవలెను

గ్రహణే ఆశౌచన స్నాత్రకాభావః

శ్లో॥ చంద్రసూర్యగ్రహేస్నాయా త్సూతకేమృతకేతథా । అస్నాయీమృత్యుమాప్నోతి స్నాయీమృత్యుంనవిందతి ॥ సూతకే మృతకేచైవ నదోషారాహుదర్శనే । తావదేవభవేచ్ఛుద్ధి ర్యావన్ముక్తిర్నదృశ్యతే ॥

సూర్యచంద్రగ్రహణములయందును, జాతాశౌచమృతాశౌచములయందును స్నానము జేయవలయును. అట్లుస్నానముజేయనియెడల మృత్యువును బొందును. స్నానముచేసినయెడల మృత్యుభయముకలుగదు జాతాశౌచ మృతాశౌచదినములలో గ్రహణము సంభవించినయెడల గ్రహణవిముక్తిపర్యంత మాశౌచములేదు.

జీవత్పితృకస్య తర్పణనిషేధః

శ్లో॥ జీవమానఃపితాయస్య మాతాయదివిపద్యతే । మాతృశ్రాద్ధంసుతఃకుర్యా న్నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ ॥

తా॥ తండ్రిజీవించియుండగ తల్లి మృతినొందినయెడల తల్లికి శ్రాద్ధకృత్యము నంతయు జేయవలయును తిలతర్పణము మాత్రము జేయనక్కరలేదు.

———

బోధాయనామావాస్యా నిర్ణయః .

శ్లో॥ భూతేహ్న్యమాయుతేయుగ్మా పక్షాదేస్యాయమేతిచేత్ బోధాయనానాంభూతేమా । శ్రాద్ధంకుర్యామితోన్యథా ॥

సౌరమాస తిధి నిర్ణయః

శ్లో॥ జన్మర్క్ష తర్క్ష మృతాన్యహాని ఇత్యేకమాసేచపునర్భవానిః పునర్భవేష్వేవహికర్మకుర్యా తేష్వేవసంక్రాంతియుతేషునైవ । మాస్యేకస్మిన్ ద్వితిథేచేత్పరాస్యా తత్పూర్వస్మిన్ తస్యార్యసంక్రాంతియుక్తే । ద్వావప్యేతౌ సంక్రమేచేత్పరస్యత్సర్వం చైవంచంద్రిసూర్యోత్తరాగే ॥ వశ్చికాది త్రిమాసేషు మృతాహోసథ వేద్యది పూర్వమాసేతుకర్తవ్య మితిశాతాతపోబ్రవీతు । ఊర్ధ్వంముహూర్తం కుతపా సంక్రాంతిర్యదిదృశ్యతే । పూర్వమాసేనకర్తవ్యం కుర్యాత్ప్రాకృతపాదపి ॥

శ్రాద్ధవిఘ్నే ఆమశ్రాద్ధవిధిః.

శ్లో॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేద్విజాతీనా మామశ్రాద్ధంప్రకీర్తితం । అమావాస్యాదినియతం మాససంవత్సరాభృతఇతి ॥ హారీతః ॥

తా॥ శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము సంభవించినప్పుడు దర్శశ్రాద్ధము, మాసికము, ఆబ్దికము మొదలగునవి ఆమద్రవ్యములచేతనే బ్రాహ్మణులుచేయదగినవని హారీతుడుచెప్పెను. ఆమద్రవ్యమనగా భోజనసామాగ్రి.

మరీచిః ॥ శ్లో॥ అనగ్నికఃప్రవాసీచ యస్యభార్యారజస్వలా। ఆమశ్రాద్ధంద్విజఃకుర్యా న్నతుకుర్యాన్మృతేహని ॥

తా॥ అహితాగ్నికానివాఁడును, ప్రయాణమైనవాఁడును బహిష్టయినదాని పెనిమిటియు మృతదినమునందు ఆమశ్రాద్ధమునే జేయవలెను.

లోగాక్షిరపి॥ శ్లో॥ పుష్పవత్స్వపిదారేషు విదేశస్థాప్యనగ్నికః । అన్నైనైవాబ్దికంకుర్యా ద్ధేమ్నావామేనవాక్వచుత్ ॥

తా॥ భార్యబహిష్ఠురాలైనను, పరదేశమునందుండినను భార్యాగ్నికానివాఁడైనను అన్నశ్రాద్ధమునే జేయవలయును. ఆదిసంభవముకాని పక్షమునందు హిరణ్యశ్రాద్ధమును జేయవలయును ఆదిసంభవముగాని పక్షమున ఆమశ్రాద్ధమయినను జేయవలయును.

అపుత్రాయాః రజస్వలాయాః భర్తృశ్రాద్ధవిధిః

శ్లో॥ అపుత్రాతుయదాభార్యా సంప్రాప్తే భర్తృరాబ్దికే రజస్వలాభవేత్సాన్యతు కుర్యాత్తత్పంచమేహని ॥

తా॥ సంతానములేనట్టి స్త్రీ బహిష్టయియుండగా అట్టిసమయమున పెనిమిటి యాబ్దికము సంభవించినయెడల ఆయిదవస్నానదినంబున ఆబ్దికము పెట్టవలయును.

ప్రభాసఖండే॥ శ్లో॥ విశుద్ధస్యాచ్చతుర్థేహ్ని స్యానాన్నారీరజస్వలా। దైవేకర్మణిపిత్రేచ పంచమేహనిశుధ్యతి ॥

తా॥ బహిష్ఠయిన స్త్రీ నాల్గవదినమున స్నానముజేసిన శుద్ధియగును గాని దేవ పిత్రుకార్యము విషయమయి అయిదవదినమందు శుద్ధిగలిగియగునని ప్రాభాసఖండమునందు జెప్పబడెను.

పాదప్రక్షాళన విధి.

శ్లో॥ మండలాత్పశ్చిమేభాగే బహిరేవస్థితోద్విజః । తత్రైవ నిసృజేత్పాద్యం క్షాళనంమండలోపరి । ఉదఙ్ముఖోపవిష్టానాం పాదానాంక్షాళసంభవేత్ । అన్యథాక్షాళనేశ్రాద్ధే నిరాశాఃపితరోగతాః ॥

తా॥ మండలమునకు పడమటిభాగమున పాదములనుంచి పాద్యమును విడువవలయును. పాదప్రక్షాళనము పాదములను మండలముమీదనుంచిన పిమ్మట జేయవలయును. బ్రాహ్మణుల నుత్తరముఖముగ గూర్చుండబెట్టి పాదప్రక్షాళనము జేయవలయును. లేనియెడల పితృదేవతలు ఆశారహితులై వెళ్ళుదురు.

శ్లో॥ పాదమూలేపితృస్థానం పాదమధ్యేపితామహః । ప్రపితామహస్తుపాదాగ్రే పాదాప్రక్షాళయేత్క్రమాత్ ॥

తా॥ పాదముల మొదట పితృలును పాదములమధ్య పితామహులును, పాదములచివర ప్రపితామహులు నుందురుకొబట్టి క్రమముగా పాదములను ప్రక్షాళన జేయవలయును.

పాదప్రక్షాళనోదకమార్జన విధిః

శ్లో॥ దేవపాదోదకం స్నానం స్పర్శనంపితృమండలే । ఉభయోస్నానమాప్నోతి పునఃకర్తావిధీయతే । పితృబ్రాహ్మణ పాదాంబునధారవ శిరసేక్వచిత్ ॥

తా॥ విశ్వదేవులయొక్క పాదోదకమును పైన మార్జనముచేసికొనుటయు పితృస్థానముయొక్క మండలమును స్పృశించుటయును కర్తకు స్నానముతో సమానమైనవి. కొబట్టి పితృస్థానమందు నిమంత్రితుండయిన బ్రాహ్మణుని పాదోదకమును శిరస్సున ధరింపగూడదు మడలమునుమాత్రము స్పృశింపవలయును.

ఆచమనప్రకారః.

శ్లో॥ మండలాత్పురతో దేవాః పితృవిప్రాస్తథోత్తరే । కర్తా చైవతదీశాన్యే అన్యత్రరుధిరోపమమ్ ॥

తా॥ మండలమునకు పూర్వుగా విశ్వేదేవులును, ఉత్తరమున పితృబ్రాహ్మణులును కర్త ఈశాన్యభాగమందును కూర్చుండి యాచమనము జేయవలయును. దీనికి వ్యతిరేకస్థలములయందుండి యాచమనము జేసినయెడల రక్తపానముతో సమానమగును.

శ్లో॥ కర్తురాచమనాత్పూర్వం భోక్తురాచమనకయది । శునో మూత్రసమంతోయ మిత్యేవం మనురబ్రవీత్ ॥

తా॥ కర్త యాచమనముజేయుటకంటే ముందు భోక్త యాచమనము జేసినయెడల శునకమూత్రపానముతో సమానమని మనువు చెప్పియుండెను.

గంధధారణమ్.

శ్లో॥ చందనం పితృకార్యేషు ఫాలమధ్యేవినిక్షిపేత్ । కంఠే కక్షే తథాపృష్ఠే నిరాశాః పితరోగతాః ॥

తా॥ పితృకార్యములయందు ముఖమునందే మంచిగంధమును ధరించవలయునుగాని కంఠమునందును, భుజములయందును, వీపునందును ధరించినయెడల పితృదేవతలు ఆశారహితులై వెళ్ళిపోవుదురు.

పరివేషణవిధిః.

శ్లో॥ మధ్యేఅన్నంప్రతిష్ఠాప్య దక్షిణేఘృతపాయసే । శాకాది పురతశ్చైవ అంతేసూపస్తథైవచ ॥

తా॥ అన్నమును మధ్యప్రదేశమందును, దక్షిణభాగమునందు నేతిదొన్నెయు, పాయసముదొన్నెయు, కూరలుమొదలగునవి ముందరను పప్పు చివర నుంచవలయును.

• (కడమవిషయములు మాధర్మశాస్త్రసంగ్రహమను గ్రంథమునందు అచ్చువేయబడినది.

గ్రంథం సమాప్తమ్.

జ్యోతిషామృతము

అను జాతకభాగము. **3-8-0**

ఈ గ్రంథము కీ॥ శే॥ నాతండ్రిగారైన

చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారిచే

వచనకావ్యముగా వ్రాయబడినది.

సంవత్సరములు, చాంద్రమాసములు, సౌరమాసములు, అరమాసములు 5 ఋతువులు, 6 అయనములు, 7 తిధులు, 8 నక్షత్రములు, 9 నక్షత్రముల వానివాని స్వరూపములు జంతువులు, 10 గణములు మొదలగునవి. 11 అశ్విన్యాదిరాసులు 12 నామనక్షత్రములు 13 జీవనిర్జీవ నక్షత్రములు 14 మహాదశలుదాసులు కాలపురుషస్వభావములు, 15 రవ్యాదిగ్రహములు, 16 రవ్యాదిగ్రహస్వభావములరాచక్రములు 17 గ్రహసంచార కాలనిర్ణయము 18 లగ్నకారకతములు 19 కేంద్రాదిస్థానసంజ్ఞలు, 20 లగ్నముకట్టువిధము, 21 అంశచక్రవిభాగము. 22 అంసచక్రము 23 ఇందులగ్నము కట్టువిధము 24 తారాలగ్నముకట్టువిధము 25 జనలగ్న తెలిసేవిధము, 26 దేశలగ్నప్రమాణములు, 27 జన్మకాలఘడియలు తెలిసికొనుట 28 మహాదశానిర్ణయములు, 29 మహాదశాశేషము, 30 అంతర్దశలు, 31 విదశాసూక్ష్మదశాలక్షణములు, అంతర్దశాటేబిల్ గ్రహములయొక్క బలాబలములు చంద్రబలము వృద్ధిక్షయములు, గ్రహమిత్రత్వ శత్రుత్వములు, ఉచ్ఛస్వక్షేత్రమూలత్రికోణములు, గ్రహకారతత్వముల తాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వములు షడ్వర్గము; షడ్బలములు గ్రహసమయములు, గ్రహములకుఅవస్థలు, గ్రహవక్రాదులు, గ్రహచ్చారనము, ఆదాగ్రహదశాఫలము, సూర్యదశ, చంద్రదశ, కుజదశ రాహుదశ, గురుదశ, శనిదశ, బుధదశ, కేతుదశ, శుక్రదశ, సూర్యునియొక్క లగ్నాదిద్వాదశస్థానఫలములు; కేవలమారకనిర్ణయస్వభావము, రవ్యాదిగ్రహములవలన జాతకుడు యేలోకమునుండి వచ్చెనని మొదలగు 172 విశేషములుగల గొప్పగ్రంథము.

వలయువారు!

లక్ష్మీనరసింహ ముద్రాక్షరశాల

మచిలీపట్టణము.

18|25 బచ్చుపేట,